

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

ŠVIETIMO
IR MOKSLO
MINISTERIJA

kitokie projektai
LAISVIEMS KURTI

“KŪRYBINIŲ PARTNERYSČIŲ” MODELIU PAGRĮSTO UGDYMO INOVATYVUMO TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS I ETAPAS UGDYMO INOVACIJŲ KATEGORIZAVIMAS IR MOKYKLŲ ATRANKA

Dr. Artūras Deltuva

II ETAPAS GILUMINIS ATVEJŲ TYRIMAS

Vilija Girgždė

Projekto koordinatorius dr. Viktoras Keturakis

Tyrėjų komanda:

Aida Bilevičienė, Jolita Gurskytė, Paulius Godvadas, Tania Gurova, Sandra Navickaitė,
Rasa Paurytė, Olga Leikina

Turinys

Įvadas	6
Kūrybiškumo mokykloje tyrimai	6
Ugdymo inovatyvumo tyrimo koncepcija	9
Naudojamos sąvokos	10
Kūrybinių partnerysčių modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo metodologija.....	11
Fenomenologinės studijos rezultatai ir aptarimas	16
1 rezultatas : ugdymo inovacijos apibrėžimas	16
2 rezultatas: mokyklų atranka giluminiam tyrimui	17
3 rezultatas: ugdymo inovacijos kategorijos	19
Etnografinio atvejų tyrimo rezultatai ir aptarimas	33
1 atvejis: gimnazija, integruojanti pamokas	33
Neįsitraukimas	34
Kaip įsitraukia mokytojai ir mokiniai	34
Ugdymo inovacijai reikia tikslo ir prasmės	37
Nežinomybės jausmas ir stresas	39
Mokymosi procesas integruojant inovatyvų ugdymą į bendrąsias programas	40
Mokiniai sako, kas trukdo mokymuisi	41
Mokytojai sako, kas trukdo mokytis	42
Naujų metodų taikymas - ilgas kelias, kol jie tampa veikiančia naujove	43
Trūkumai paverčiami privalumais	45
Kas ugdymo procese padeda mokytojui atsinaujinti?	46
Integruotos pamokos iššūkis ir trumpalaikiškumas	48
Ką duoda ugdymo procese mokytojų bendradarbiavimas	51
Egzaminų tikslas riboja ir kausto mokymosi procesą	52
Prasiplečia supratimas, kas yra įvertinimas	54
Kaip mokiniai vertina savo ir mokytojų kūrybiškumą?	56
Neintegruota patirtis, neišspręstos problemos	57
Projekte dalyvavusiųjų patirties pamokos	58
Inovatyvūs produktai (I)	58
2 atvejis: mažos bendruomenės mokykla	60
Sunki pradžia, kai reikia daryti patiems	61
Kas yra inovatyvi veikla šioje mokykloje?	63
Kūrybiškos veiklos palaikymo veiksniai ir kliūtys	63
Iššūkiai vykdant kūrybinį projektą	66
Vieno mokytojo pavyzdys	67
Kaip keičiasi mokytojai	68
Ugdymo inovacijos vaikų akimis	69
Įsivertinimas – priemonė mokinių motyvacijai didinti	70
Kūrybiško mokymosi rezultatai	70
Inovatyvūs produktai (II)	72
3 atvejis: nuo sekėjo prie kūrėjo	77
Ko turi mokytis gimnazistai apie karjerą?	78
Praktikų ir mokytojų konfliktas	79
Kaip moksleiviai mato kūrybiškumo kompetenciją?	80
Kas padeda kūrybiškam mokymui?	82
Kas trukdo kūrybiškam mokymui?	85
Pasiekimai ir jų vertinimas	85
Inovatyvūs produktai (III)	86
4 atvejis: “mes žinom, ką darom”	87
Iššūkio siekiai be krypties	89
Kuo stipri integruota pamoka?	90

Koks inovatyvios veiklos rezultatas yra reikšmingas?.....	93
Mokytojams	93
Bendradarbiavimo nauda	94
Išorinis ir „vidinis“auditas	96
Šviežias žvilgsnis į bendrąsias programas.....	97
Aplinkybės, trukdančios inovatyvią veiklą	99
Inovatyvios veiklos skleidimosi veiksniai.....	101
Inovatyvaus ugdymo produktai (IV).....	102
5 atvejis:išlaukusi inovacijų“apsigyvenimo”	103
Pergyvento lūžio patirties reikšmė atsiveriant naujovėms.....	104
Mokytojas - laisvas savo pamokų kūrėjas.....	107
Įdirbis projekto planavimo etape svarbus tolesnei sėkmei	107
Pirma santykis.....	108
Rezultatas yra orientuotas į procesą, matomas ir prasmingas	111
Kaip mokiniai mato mokytojų kūrybingumo kompetenciją?.....	113
Inovatyvaus mokymo ir bendrųjų programų derinimas.....	114
Inovatyvūs produktai (V)	115
Kas bendra ugdymo inovacijos patirtyje 5 analizuotose mokyklose?	119
Išvados	124
Kūrybinių partnerysčių projekto ugdymo inovacijų sampratos ir giluminės atvejų analizės rekomendacijos švietimo specialistams.....	126
Švietimo strateginiai dokumentai ir tyrimo rezultatų inovatyvumas	126
Literatūra.....	136

Lentelių sąrašas

- 1 lentelė Duomenų rinkimo schema giluminiam mokyklos atvejui
- 2 lentelė Kas įtraukia mokinį.
- 3 lentelė Integruotos pamokos plano pavyzdys.
- 4 lentelė Pamokos planas.

Paveikslų sąrašas

- 1 paveikslas Tyrimo dizainas
- 2 paveikslas Ugdymo inovacijos kategorijos
- 3 paveikslas Kintančių išgyvenimų procesas
- 4 paveikslas Mokytojai keičiasi
- 5 paveikslas Įgalinantis mokymosi formatas
- 6 paveikslas Vertė
- 7 paveikslas Santykis su praktikais ir agentais
- 8 paveikslas Dalyvavimo motyvai
- 8 paveikslas Pamoka ir miestelio gyvenimas
- 9 paveikslas Idėjų siena autobusų stotelėje
- 10 paveikslas Siejamos temos ir dalykai
- 11 paveikslas Mokinio pristatymas integruotoje pamokoje
- 12 paveikslas Į ugdymo veiklą įtraukiami kūno pojūčiai
- 13 paveikslas Mokinių pasiekti rezultatai drauge su norimu
- 14 paveikslas Patirties dalijimasis su kitų mokyklų atstovais
- 15 paveikslas Naudojamos įvairios erdvės refleksijai
- 16 paveikslas Įspūdžiai iš technologijos pamokos
- 17 paveikslas Paroda mokykloje
- 18 paveikslas Kaip organizuojama refleksija
- 19 paveikslas Laiško kitai klasei rašymas
- 20 paveikslas Mokytojų klubas
- 21 paveikslas Tėvų susirinkimo minčių lietus

22 paveikslas Mokyklos radijo studija

23 paveikslas Mokinių nuotraukos

Priedų sąrašas

A priedas 1. Mokyklų vertinimas pagal duomenų apie kriterijus raišką. 2 Mokyklų vertinimo pagal duomenų apie kriterijus raišką dažniai.

B priedas 5 pamokų video stebėjimo analizė. Kritinių ugdymo momentų išskyrimas (B1, B2, B3, B4, B5).

C priedas Interviu ir fokus grupių klausimai.

D priedas Dokumentų analizės kryptys.

E priedas Pamokos stebėjimo gardelė.

Ivadas

Ko gali vaikai, mokytojai ir mokykla, kaip organizacija, išmokti iš kūrėjų, ateinančių į mokyklą parodyti, kaip jie mato pasaulį, ką jame pastebi ir kaip tai atskleidžia? Mokykla negali stovėti vietoje. Vydūno muziejuje Kintuose stovi senoviniai mediniai suolai, sujungti su stalais, nugludinti, surikiuoti į eilę, nukreipti į tą pusę, kur turėtų stovėti mokytojas - vienintelis žinių šaltinis, koks jis buvo XX a. pradžioje. Šie suolai simbolizuoja santykį su mokytoju, į kurį mokiniai žvelgė su baime, pagarbiai, buvo jam paklusnūs ir nuolankūs. Mokiniui buvo leista atsistoti tik pakėlus lanksčiąją suolo dalį, išsitempus atsakyti į klausimą, o sėdantis suolo dangtį nuleisti.

Šiandien žmonės gyvena kitaip, todėl ir jų vaikai mokosi naujoviškai. Kūrybinių partnerystės projektas pagyvina jame dalyvaujančių mokyklų kasdienybę.

Šios ataskaitos tikslas - atspindėti tyrimo rezultatus. Šioje ataskaitoje, rašoma apie tai, kas išlieka mokinių, mokytojų, mokyklos administracijos darbuotojų ir pačių kūrėjų atmintyje per ir po Kūrybinių partnerystės projekto. Einšteino mintis, teigianti, kad susidūrę su nauja patirtimi, negalime grįžti į senąsias vėžes, atsispindi dalyje toliau analizuojamų rezultatų. Kadangi buvo pasirinkta tyrinėti pačius ryškiausius pavyzdžius, mes nežinome, kokia buvo mažiau į šį procesą įsitraukusių mokyklų patirtis.

Kūrybiškumo mokykloje tyrimai

Kūrybinės partnerystės, kaip menininko kūrėjo ir mokytojo bendradarbiavimas mokykloje, tyrinėtas Didžiojoje Britanijoje: kūrybiškumo politika buvo nagrinėjama ją siejant su meno dalykų įtraukimu į pradinio ugdymo programą (Hall, Thomson, 2005, 2007; K. Jones, 2010; K. Jones, Thomson, 2008). Literatūrą apie kūrybiškumą ir kultūrinį švietimą analizavo K. Jones (2009), Thomson domino pokyčiai (2007) mokyklose. Longitudinė kūrybinių pokyčių mokykloje studija atlikta S. Jones ir Hall, 2009; Thomson, Jones, Hall, 2009. Thomson ir Sanders (2009) nagrinėjo mokytojų praktikas, stebint, kaip keičiasi visa mokykla. Pagrindinis rūpestis ir problema, paskatinusi tyrinėti menininkų ir mokytojų bendradarbiavimą

Didžiojoje Britanijoje, buvo ta, kad, atlikus tyrimus paaiškėjo, jog orientuojantis tik į dalykų mokymą, testų laikymą ir ruošimą egzaminams, labai sumažėjo teigiamas mokinių požiūris į mokyklą (Pell ir kt., 2007). Tyrėjus ir švietimo politikos formuotojus jaudino tai, kad mokiniai nebesidžiaugia mokykla ir mokymusi.

Mokinio motyvacija mokykloje, o paskui darbuotojo motyvacija organizacijoje - vienas aktualiausių klausimų ir mokytojams, ir darbdaviams. Tai būdinga ir Lietuvai. Tik motyvacijos stoka ir jos ankstyvasis formavimasis, vaikui adaptuojantis prie mokyklos sistemos, kol kas nėra plačiai nagrinėjamas. Galton (2008) savo ataskaitoje pažymi, kad mokinių pasiekimu laikoma ne supratimas kažko, kas yra natūraliai įdomu, o pasitenkinimas atitinkant kriterijus, kurie apibrėžia reikiamo mokymosi lygmens pasiekimą. Nors taip išgyvenama motyvacija išlieka aukšta, ji turi neigiamas pasekmes: mokiniai abejingi kitoms, nesusijusioms su apibrėžtais kriterijais, pastangoms. Vidinės motyvacijos dalis - pažinti, sužinoti, įsisavinti, patirti, pasidžiaugti - menkėja.

Thomson, Green, Hall, Jones tyrinėjo menininkų pedagogines praktikas pradinėse ir vidurinėse mokyklose, kurios vyko 2011 metais, bei pateikia 8 atvejus, akcentuodami tiek žinių, tiek emocinę dimensiją. Jie pastebėjo, kad kūrėjai, dirbdami kartu su mokytojais, sukuria naujas pedagogines praktikas, kurios skiriasi savo ugdymo tikslais ir kriterijais nuo įprastos pedagoginės praktikos.

Pastarųjų metų ugdymo(si) inovacijas (Gornail, Chambers, Claxton, 2005) ir C. R. Rogers (1961) mintis apie besimokantį asmenį sieja humanistinis požiūris, jog kūrybiškumas esti ne vien mene, bet ir kasdieniniuose veiksmuose. Kūrybiškumas slypi kiekviename iš mūsų; tereikia tinkamų sąlygų jam atsiskleisti (Grakauskaitė-Karkockienė, 2003). C.Rogers'as supriešina kūrybiškumą ir konformiškumą. Šiais laikais, kai ugdymo sistema formuoja konformiškumą, paklusimą esamiems pažinimo metodams, žinių įgyjimo ir produkavimo egzamino metu tradicijai, kūrybiškumas pasireiškia kaip gebėjimas mąstyti (pažinti) ir veikti savarankiškai, remiantis savo poreikiais bei atsižvelgiant į aplinkos reikalavimus. C.Rogers pamini bent kelias sąlygas kūrybiškumo raiškai. Tai psichologinis saugumas, kai asmuo besąlygiškai priimamas toks, koks yra, siekiant empatiškai suprasti ir nevertinti. Kita sąlyga - psichologinės laisvės klimatas.

Įgyvendinti kūrybišką mokymąsi ėmėsi dalyvavusios “Kūrybinių partnerysčių” projekte mokyklos. Sudarytos sąlygos ugdyti moksleivių ir mokytojų kūrybiškumą. Dalyvavusių mokyklų tikslai buvo:

- I. ugdyti jaunų žmonių kūrybingumą, tokiu būdu keliant jų ateities aspiracijas ir didinant jų pasiekimus;
- II. skatinti mokytojų kūrybiško darbo gebėjimus ir bendradarbiavimo su kūrėjais įgūdžius;
- III. vystyti mokyklos bendruomenės požiūrį į kultūrą, kūrybiškumo ir partnerystės teikiamas galimybes.

“Kūrybinių partnerysčių” projekto metu buvo atliekami įvairūs tyrimai, tarp kurių - kokybinis ugdymo inovatyvumo tyrimas.

Kūrybinių partnerysčių modelis remiasi G. Claxton (Claxton cit. Grakauskaitė-Karkockienė, 2003) požiūriu ir mintimis apie kūrybiškumą. Anot, G. Claxton, kūrybiškumas – plati ir atvira mąstysena, tam tikra pasaulėjauta ir elgsena, leidžianti žmonėms pasiekti pilnatvę ir įveikti sunkumus. Kyla klausimas, kaip mokyti kūrybiškumo, ką reikia daryti, kad kūrybiškumas taptų savaime suprantamu mąstymo įpročiu; kokiais būdais būtų galima pakeisti nusistovėjusią mąstyseną, kad kūrybiškumas slypi ne tik menuose, ir kad kūrybingais gali būti ne vien menininkai. Norint lengviau atpažinti ir užčiuopti kūrybiškumą, G. Claxton teigia, jog kūrybiškumas susideda iš 5 pagrindinių bruožų:

1. Vaizduotė. Po šiuo bruožu slypi gebėjimas žaisti idėjomis, remtis intuicija, jungti skirtingas sritis.
2. Smalsumas. Atsiskleidžia, kuomet yra stebima aplinka, keliami klausimai, tyrinėjama, ieškoma atsakymų, abejojama įsitvirtinusiomis prielaidomis ir normomis.
3. Atkaklumas. Toleruoja neapibrėžtumo būseną, pripažįsta sunkumus kaip darbo dalį, drįsta būti kitoks.
4. Nuosekli praktika. Veikia praktiškai, stengiasi tobulėti, nuolat tobulina techninius įgūdžius, kritiškai vertina ir apmąsto.

5. Bendradarbiavimas. Geba dirbti su kitais, suteikia ir priima grįžtamąjį ryšį, dalinasi idėjomis ir kitais „produktais“¹.

Kūrybiškame ugdymo procese svarbus ne vien rezultatas, bet ir pats procesas. A. Maslow (1971) labiau akcentuoja improvizaciją ir įkvėpimą, o ne užbaigtą darbą ar pasiektą rezultatą. Remdamasis kūrybos proceso asmenybės psichologinės analizės duomenimis, jis skiria tris kūrybiškumo rūšis - pirminį, antrinį ir integruojantį. Pirminis kūrybiškumas - tai įkvėpimo fazė, kuri turi būti atskirta nuo kruopštaus darbo ir idėjos įgyvendinimo. Kūrybiškumas pasireiškia be jokių pastangų kaip spontaniška vientisos asmenybės išraiška. Antrinis kūrybiškumas - tai intensyvus, nuolatinis ir sunkus darbas, įgūdžių tobulinimas bei medžiagos kaupimas, t.y. nuosekli praktika (Gornail, Chambers, Claxton, 2005).

Lietuvoje kol kas tyrimų šioje srityje negausu. „Kūrybinių partnerysčių“ modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimas pagal savo plotį ir gylį yra išskirtinis, nors ne pirmas. Kokybinio tyrimo ir atvejo analizės metodika edukologijoje jau nenauja. Paskelbtas etnografinis atvejo tyrimas (Butvilas, Zygmantas, 2011) yra įdomus tuo, kad autorius nagrinėja metodologinius atvejo tyrimo privalumus. Etnografinio tyrimo metodologija reikalinga tiriamo fenomeno supratimui.

Ugdymo inovatyvumo tyrimo koncepcija

Kūrybiškumo kompetenciją mes suprantame kaip gebėjimą atlikti konkrečią veiklą (gebėjimą veikti). Ją sudaro tarpusavyje susijusių trijų elementų visuma: žinios, įgūdžiai ir vidinė parengtis², reikalingi tam tikrai veiklai atlikti. Vidinė parengtis - tai asmens ilgalaikiai ar trumpalaikiai kognityviniai, emociniai ar elgesio įpročiai reaguoti ir reguliuoti savo išgyvenimus, suteikiantys asmeniui krypties ir energijos situatyviai veikti santykyje su kitais žmonėmis.

Mūsų manymu, analizuojant kompetencijas (gebėjimą veikti) mažiausiai dėmesio iki šiol buvo skirta vidinei parengčiai. Be vidinės parengties žinios ir įgūdžiai negali būti įgyvendinti veikiant. Mes remiamės vidine parengtimi grįsto kompetencijų ugdymo supratimu.

¹ <http://www.kurybinespartnerystes.lt/vidinis.php?p=231>

² ©2014 Kitokie projektai

Gebėjimą veikti (kompetenciją) suvokiame kaip kintantį reiškinį. Kiekvienas gebėjimo atlikti konkrečią veiklą elementas kinta skirtingai. Pati 'nepastoviausia' yra vidinė parengtis.

Vidinė parengtis yra subjektyvi, todėl jos ugdymas yra kitoks nei su žiniomis ir įgūdžiais. Žinias ir įgūdžius galima pateikti ir lavinti instruktuoju ir treniruojant(is) (Deltuva, Godvadas, Gurova, Čepienė, 2008). Vidinė parengtis keičiasi ugdant sąmoningumą per asmens patirties reflektavimą atviraime ir pagarbiame, besidominčiame (ugdančiajame) santykiyje.

Į klausimą, kaip veikia inovatyvus ugdymas bendrųjų programų ir mokyklos renginių metu, bus siekiama atsakyti remiantis visų ugdymo proceso dalyvių (mokinių, mokytojų, partnerių bei mokyklos personalo) patirties analize bei inovatyvių projektų planavimo, eigos ir rezultatų stebimų mokyklos ir bendrosios ugdymo programos kontekste tyrimu.

Naudojamos sąvokos

„Kūrybinių partnerysčių“ modelis – Jungtinės Karalystės organizacijos CCE (Creativity, Culture and Education) sukurtas modelis, skirtas skatinti mokyklų ir kūrėjų bendradarbiavimą siekiant ugdyti kūrybingą ir kritiškai mąstantį žmogų. „Kūrybinių partnerysčių“ modelis adaptuojamas Lietuvos mokyklose 2011-2014 mokslo metais (toliau – m.m.), vykdant projektą „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį“.

„Tyrinėjančių mokyklų“ programa – „Kūrybinių partnerysčių“ programa, skirta visoms Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloms, norinčioms išmėginti „Kūrybinių partnerysčių“ modelį įgyvendinant nedidelės apimties kūrybiško mokymosi projektus vienoje klasėje ar tikslinėje mokinių grupėje (10-30 mokinių).

„Pokyčių mokyklų“ programa – „Kūrybinių partnerysčių“ programa, skirta visoms Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloms, kurios įgyvendina nuo 1 iki 3 kūrybiško mokymosi projektų, įtraukiančių 50-100 mokinių ir bent 6-10 mokytojų. Pokyčių mokyklos programoje gali dalyvauti tik tos mokyklos, kurios jau dalyvavo Tyrinėjančių mokyklų programoje.

„Tyrinėjanti mokykla“ – „Tyrinėjančių mokyklų“ programoje dalyvaujanti mokykla.

„**Pokyčių mokykla**“ – „Pokyčių mokyklų“ programoje dalyvaujanti mokykla.

„**Kuruojantis mokytojas**“ – „Kūrybinių partnerysčių“ projekto kuratorius konkrečioje mokykloje, kuris yra atsakingas už mokyklos bendruomenės supažindinimą su projektu, bendravimą su kūrėjais, projekto informacinę sklaidą ir kt. Kiekvienoje programoje dalyvaujančioje mokykloje dirba vienas Kuruojantis mokytojas, kuris gali būti tiek dalyko mokytojas, tiek mokyklos administracijos atstovas.

„**Kūrybiško mokymosi projektas**“ – „Kūrybinių partnerysčių“ programose dalyvaujančios mokyklos projektas, skirtas ugdyti vaikų kūrybingumą ir skatinti kūrybišką mokymąsi, kuriame kaip pagrindiniai partneriai dalyvauja mokykla ir kūrėjai.

„**Kūrybos agentas**“ – kūrybos sektoriaus atstovas, specialiai parengtas atlikti tarpininko tarp mokyklos ir kūrybinio sektoriaus vaidmenį bei tapti kritišku mokyklos draugu ir kūrybiško mokymosi procesu skatintoju.

„**Kuriantis praktikas**“ – kūrybinio sektoriaus atstovas, užsiimantis kūrybine veikla. Gali būti įvairių sričių, pagal mokyklos poreikį – amatų, architektūros, dizaino, kino, literatūros, videomeno, mokslo, leidybos, taikomųjų menų, muzikos ir kitų. Projekte kviečiamas dalyvauti kaip savo srities profesionalas.

„**Kūrėjai**“ – sąvoka vartojama, kai kalbama ir apie kūrybos agentus, ir kuriančius praktikus kartu.

Kūrybinių partnerysčių modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo metodologija

Tyrėjai rėmėsi bendromis teorinėmis nuostatomis apie metodus, kad asmens kūrybiškumas yra subjektyvus. Kūrybiškumas - konkretaus asmens autentiškame patyrimo atsispindintis reiškinys lengviau įvertinamas kokybiniais būdais.

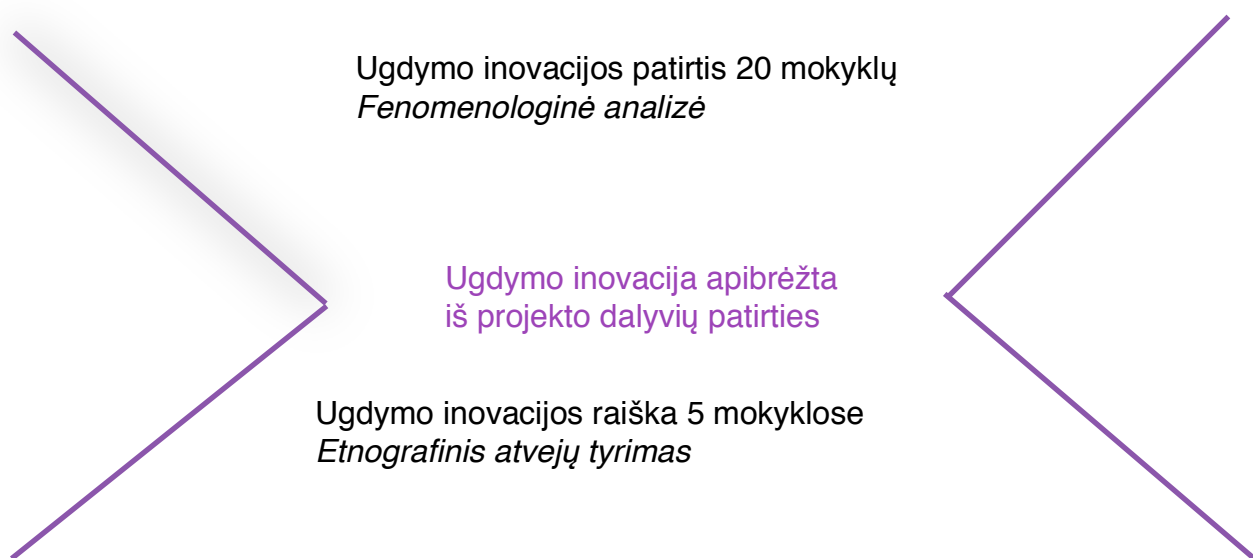
Taikant kokybinius metodus remiamasi šiais A. Collen'o (1997) suformuluotais reiškinų apie žmogų tyrimų bruožais:

- Duomenys gaunami iš konkretaus patyrimo.
- Stengiamasi suvokti tiriamo fenomeno reikšmę.
- Tyrimo procesas vyksta asmeniniame ryšyje su tiriamuoju ir tą ryšį reikia pripažinti, o ne ignoruoti.
- Tyrėjas yra aktyvus ir gauna tyrimo duomenis, bendradarbiaudamas su tiriamuoju.
- Pripažįstama, kad tyrime neįmanoma pasiekti absoliučios pabaigos.
- Duomenų analizės procesas nėra schematiškas; tyrėjas gali įtakoti duomenų analizės procesą ir galutinį duomenų įvardinimą, bet ne reikšmę.

Mūsų tyrime taikomų metodai - fenomenologinė analizė bei etnografinis metodas pilnai atitinka čia išdėstytus žmogaus mokslų tyrimo bruožus.

Kūrybinių partnerysčių modelių pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimas skirtas įvertinti projekto procesų ir produktų naujumą, originalumą ir jų perkėlimo galimybes, užfiksuoti vertingiausias skleistinus kaip metodinę medžiaga kitoms mokykloms ir mokytojams, skirstant tuos inovatyvius procesus ir produktus į kategorijas pagal tai, kokių (kūrybiškumo) charakteristikų mokykloms ar kokiems tikslams jie labiausiai tinkami. Taip pat tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, iš ko susideda „inovatyvus ugdymas“ ir kokių kūrybiškumo elementų reikia, kalbant apie inovatyvų ugdymą.

Tyrimo metu buvo tiriamos patirtys, kada sudaromos galimybės inovatyviam ugdymui. Atlikdami tyrimą, rėmėmės holistiniu požiūriu į ugdymo procesą, t.y. apimdami mokinių, mokytojų, mokyklos personalo, “kūrėjų” patirtį bei naudodami save - tyrėjus, kaip patiriančius stebėtojus. Tai reiškia, kad ugdymas yra visybiškas procesas, kuriame ugdomi/dalyvauja ne tik mokiniai, bet ir mokytojai bei mokyklos personalas, kurdamas tam procesui būtiną aplinką. Tyrimo metu tyrėjai įsijungia į šį procesą ir tampa ne pašaliniai stebėtojai, bet jau vykstančio proceso dalyviai/bendradarbiai ir liudytojai, siekiantys už-

iksuoti dalyvių patirtį, ją bei savo įspūdžius ir refleksijas aprašyti.

1 paveikslas. Tyrimo dizainas

Visą tyrimo projektą sudarė du etapai. Pirmajame etape ugdymo inovacija apibrėžiama iš dvidešimties mokyklų patirties, t.y. plati patirtis abstrahuojama iki kategorijomis apibūdintos ugdymo inovacijos. Žiūr. 1 pav.

Antrajame etape tyrinėjama, kaip ugdymo inovacija “apsigyvena” 5 pasirinktose mokyklose, kuriose ugdymo inovacijos pagal bent vieną iš išskirtų kategorijų pasireiškia ryškiausiai.

I etapas

I etapo tikslas - apibrėžti, kas yra ugdymo inovatyvumas projekte dalyvavusių mokytojų ir mokinių patirtyje, naudojant fenomenologinę analizę. Pagal ugdymo inovatyvumo patirties struktūrą parinkti mokyklas, kuriose ugdymo inovatyvumas labiausiai pasireiškia pagal visas išskirtas kategorijas.

I etapo tyrimo eiga

Pirmojo etapo metu dalyvavo daugiau nei 200 mokinių 20 fokus grupėse, 20 mokytojų ir 20 administracijos vadovų. Interviu ir fokus grupės truko daugiau nei 80 val. Duomenys buvo renkami dvidešimtyje Lietuvos mokyklų, atrankai pasirenkant geografinį, mokyklos įsitraukimo į projektą kriterijus. Duomenys buvo renkami pusiau struktūruoto interviu (su mokytojais ir administracija) ir fokus grupės būdu.

Pirmajame etape duomenis rinko septynių kokybinių tyrimų patirtį turinti tyrėjų komanda.

Fenomenologinės analizės procedūra

Fenomenologinė analizė - metodas, naudojamas autentiškos patirties analizavimui, patirties struktūros atskleidimui be išankstinių tyrėjo lūkesčių ir nuostatų. Patyrimas analizuojamas toks, koks jis yra, o ne toks, kokio tikimasi ar ieškoma.

Analizuodami duomenis fenomenologiniu būdu, tyrėjai atliko tokią duomenų analizės procedūrą:

- 1) įvardijo ryškiausius patirties branduolius (Giorgi, 2006);
 - a) perskaitė visą interviu ir fokus grupių metu surinktą medžiagą apie dalyvavimo ugdymo inovacijoje patirtį;
 - b) įvardijo, „kokie dalykai tikrai įvyksta“ (pvz. kritiniai išgyvenimai, būdingi atradimai, reagavimo būdai ir pan.); juos tyrėjų komanda įvardija intersubjektyvumo principu - bent keli tyrėjai pastebi, kad „taip būna“. Jie pavadinami patirties branduoliais. Tokių branduolių buvo išskirta virš 20;
- 2) visa tyrimo medžiaga peržvelgiama, norint patikrinti, ar patirties branduoliai apima visą tekstą, ar yra likusių į patirties branduolius nepatekusių jos aspektų;
- 3) patirties branduoliai susiejami pagal turinio panašumą į abstraktesnius, bendresnius vienetus. Jie tampa fenomeno kategorijomis, kurios yra pirmojo etapo tyrimo rezultatas.

II etapas

II etapo tikslas - įvertinti projekto procesų ir produktų naujumą, originalumą ir jų perkėlimo galimybes, užfiksuoti vertingiausias, skleistinus kaip metodinę medžiaga kitoms mokykloms ir mokytojams, skirstant tuos inovatyvius procesus ir produktus į kategorijas pagal tai, kokių (kūrybiškumo) charakteristikų mokykloms ar kokiems tikslams jie labiausiai tinkami, atliekant giluminį atvejų tyrimą 5-iose po pirmojo etapo atrinktose mokyklose.

Šiam tikslui buvo naudojama **kokybinio etnografinio tyrimo strategija** (Cavanagh, T. (2012), kai renkami duomenys tęstiniu būdu iš įvairių su ugdymo procesu susijusių grupių (mokytojų, mokinių, kūrėjų, administracijos darbuotojų). Duomenis rinko 4 tyrėjų komanda. Duomenų rinkimo schema kiekvienai mokyklai pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Duomenų rinkimo schema giluminiam mokyklos atvejui

Duomenų rinkimas mokyklos atvejui
pamokų, papildomo ugdymo renginių, parodų ir kt. stebėjimas;
neformalūs pokalbiai, fiksuojami tyrimo užrašuose ar garso įrašuose;
mokyklos pateikiama dokumentacija – rašytiniai ir vizualiniai tekstai;
5 pamokų vaizdo įrašai;
interview su mokinių fokus grupe: 3 kartus tiriamos 2 mokinių fokus grupės
interview su mokyklos personalo fokus grupe: 3 kartus tiriamos 2 mokyklos personalo fokus grupės;
individualūs interview su mokytojais: 3 kartus tiriami 2 mokytojai;
pakartotinis interview su mokyklos vadovu trečiojo vizito metu;
interview su kūrėjais pirmojo ir trečiojo vizito metu.

Duomenys buvo renkami pusiau struktūruoto interview būdu, pusiau struktūruotos fokus grupės būdu. Priede C pateikti pagrindinių klausimų struktūra kiekvienam interview ir fokus

grupei. Į tyrimo duomenis įtraukti dokumentai, kuriuos sudarė tyrėjų padarytos nuotraukos, tyrėjų dienoraščiai, mokyklos pateikti dokumentai, užfiksuoti projektai, sukurti darbai³. Dokumentų analizės kryptys pateiktos priede D. Pamokos stebėjimo gardelė fiksuojant ir apibūdinant inovatyvaus ugdymo momentus pateikiama priede E.

Kokybinio etnografinio tyrimo darbams buvo skirta 8 val. tyrimo planavimui, 1400 val. 5 mokyklų duomenų rinkimui ir pirminiam analizavimui, 8 val. kokybės susitikimams ir 240 val. analizei. Iš viso 1656 val. individualaus ir komandinio tyrėjų darbo.

Fenomenologinės studijos rezultatai ir aptarimas

1 rezultatas : ugdymo inovacijos apibrėžimas

Vienas iš pirmojo etapo rezultatų - ugdymo procese dalyvaujančiųjų patirties pagrindu suformuluotas *ugdymo inovatyvumo apibrėžimas iš 20 dalyvavusių mokyklų patirties*.

Ugdymo inovacija

Pasirinkimo dalyvauti veikloje įtakotas kintančių išgyvenimų procesas, kurio metu dinamiškoje sąveikoje su “kitais” keičiasi mokytojų požiūriai, pradedamos naudoti įgalinančios mokymo formos, atsiskleidžia ugdymo inovacijų vertė.

Toliau pateikiamas išplėstinis ugdymo inovatyvumo apibrėžimas.

Ugdymo inovacija:

- intensyvus, dažnai su kritiniais išgyvenimais, reikalaujančiais kantrybės, gebėjimo priimti iššūkius ir valdyti įtampas, su gebėjimu jas reflektuoti ir spręsti susijęs **kintantis procesas**;

³Dokumentai yra išsaugoti kietajame diske ir pateikti kaip elektroninis priedas prie ataskaitos, su sąlyga, kad bus naudojami tik tyrimo tikslais ir neviešinami be atskiro dalyvių sutikimo.

- tai procesas, kurio metu pastebimas **kintantis mokytojų požiūris** į mokymosi būdą, mokinius, į savo galimybes, mokytojams kylantis noras priimti iššūkius, dirbti kūrybiškai ir tobulėti;
- pastebimas **įgalinančių mokymosi formų naudojimas**, apimantis mokinius reflektuoti skatinančius metodus bei lygiavertį santykį;
- pastebima **ugdymo inovacijų vertė**, kuri suvokiama kaip bendrojo ugdymo ir kūrybinių partnerystės veiklų ir rezultatų integracija, arba kaip suvokti tokios integracijos iššūkiai; kaip išliekantys emociniai, mokymosi, santykiuose, vietinės bendruomenės gyvenime ir dokumentuose atsispindintys rezultatai;
- pastebima dinamiška **sąveika su „kitais“**– iš už sistemos ribų atėjusiais asmenimis ir organizacijomis;
- pastebimas nors ir fragmentiškas, tačiau mokiniams, mokytojams ir administracijai svarbus **tėvų dalyvavimas ugdymo inovacijoje**;
- pasirinkimo **motyvai** dalyvauti veikloje paveikia ugdymo procesus.

Šis apibrėžimas mums suteikia duomenų apie realiai išgyvenamo ugdymo inovatyvumo turinį. Ugdymo inovacijų apibrėžimai daugeliu atvejų apibūdina ugdymo sąlygas (ugdymo sistemas, metodus, aplinką). Šis tyrimas mums suteikia duomenų apie tai, kas įvyksta išgyvenimų lygmenyje. Tuo jis skiriasi, bet neprieštarauja anksčiau pateiktiems, literatūroje rastiems teiginiais apie ugdymo inovatyvumą. Jis yra pakeliui su teiginiais apie ugdymosi motyvacijos svarbą, apie humanistinio požiūrio propaguojamo palaikančio, įgalinančio santykio tarp ugdytojų ir ugdytinių svarbą, apie naujų formų ir naujų erdvių skatinantį poveikį.

2 rezultatas: mokyklų atranka giluminiam tyrimui.

Pirmojo etapo pabaigoje pagal ugdymo inovatyvumo patirties struktūrą ir išskirtus kriterijus buvo atrinktos mokyklos tolimesniam giluminiam tyrimui, remiantis vertinimu pagal kriterijus.

Pasirinkimo kriterijai	buvo:
Bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integracija.	Mokinių įgalinimo faktorius. Besikeičiantis mokytojų vaidmuo.
Bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integracijos iššūkiai.	Kūrybinių metodų taikymas ir jų tikslingumų supratimas.
Refleksijos naudojimas ugdymo procese.	Administracijos darbuotojų pagalba

Vertinimą pagal kriterijus atliko patys tyrėjai, priskirdami kiekvienai mokyklai vieną iš įvertinimų. Apie kiekvieną mokyklą tyrėjai sprendė atsižvelgdami į kriterijus ir priskirdami tokius pasirinkimo variantus:

yra pakankamai duomenų (3),

yra šiek tiek duomenų (2),

yra užuominų (1)

ir duomenų nėra (0).

Buvo išvestas kiekvieno kriterijaus įvertinimo vidurkis. Tyrėjai aptiko pakankamai bei šiek tiek duomenų, tačiau dažniau - tik užuominas apie refleksijos naudojimą ugdymo procese ir apie kūrybinių metodų taikymą bei jų tikslingumo supratimą visose mokyklose, palyginus su kitais minimais kriterijais (žr. 1 ir 2 lenteles priede A). Tyrinėjamose mokyklose tyrėjai dažniau paminėjo, kad yra pakankamai bei šiek tiek duomenų apie kūrybinių metodų taikymą ir jų tikslingumo supratimą (žr. 1 ir 2 lenteles priede B). Pokyčių mokyklose tyrėjai rečiau paminėjo, kad aptinka pakankamai ir šiek tiek duomenų bei dažniau paminėjo tik užuominas apie refleksijos naudojimą ugdymo procese (žiūr. 1 ir 2 lenteles priede A). Tikėtina, kad inovatyvumo ugdant kriterijai atspindi skirtingus faktorius. Refleksijos naudojimas ugdymo procese ir kūrybinių metodų taikymas bei jų tikslingumo supratimas gal ir išsiskiria iš kitų kriterijų.

Atkreipiame dėmesį, kad vertinimus apie duomenų dėl kriterijų raišką kiekvienoje mokykloje atliko tik po vieną ekspertą, todėl tokių duomenų neužtenka, siekiant identifikuoti

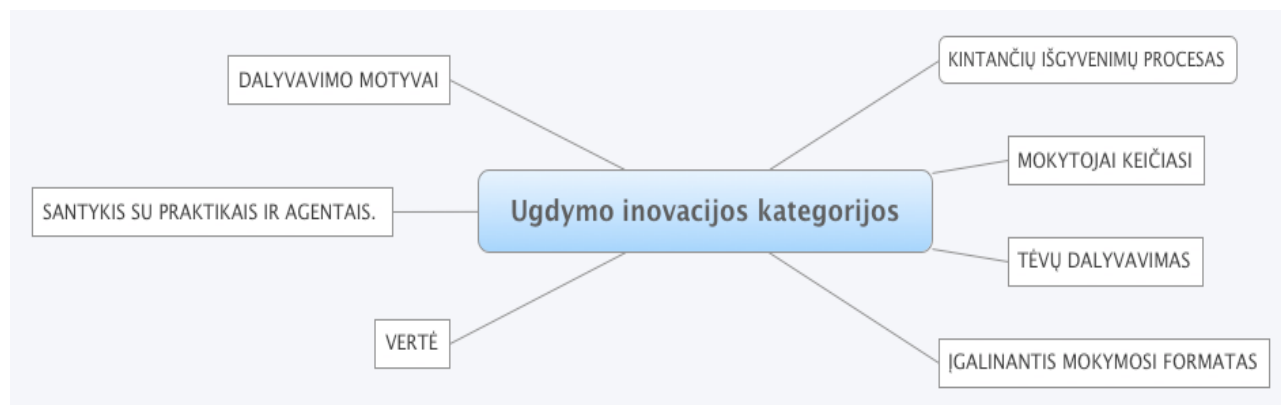
bendras tendencijas apie inovatyvumo ugdant kriterijus. Tačiau jų užtenka pasirenkant mokyklas išsamesnėms atvejo studijoms. Hipotezę apie inovatyvumo ugdant kriterijų faktorius galima patikrinti atliekant daugiau stebėjimų, naudojant bent kelių ekspertų vertinimus ir jų vertinimo sutarimo analizę bei tinkamą statistinę analizę. Įdomu pastebėti, kad mokyklose, kurios buvo atrinktos giluminiam atvejo tyrimui, ekspertai surado užtektinai arba šiek tiek duomenų apie *refleksijos naudojimą* ugdymo procese. Mokyklose, kurios surinko mažesnį už vidutinį duomenų apie raišką į vertinimą, nei atrinktosiose, ekspertai pastebėjo duomenų apie refleksijos naudojimą ugdymo procese užuominas arba jų nepastebėjo (žiūr. Priedas A. 1 lentelė).

Bendradarbiaujant su UPC, atrinktos 5 mokyklos giluminiam atvejo tyrimui.

3 rezultatas: ugdymo inovacijos kategorijos.

Apibendrinus fenomenologinio tyrimo duomenis, ugdymo procese dalyvaujančiųjų patirties pagrindu išskirtos 7 ugdymo inovacijų kategorijos, paveiksle Nr.2 pateikti rezultatai.

2 paveikslas. Ugdymo inovacijos kategorijos

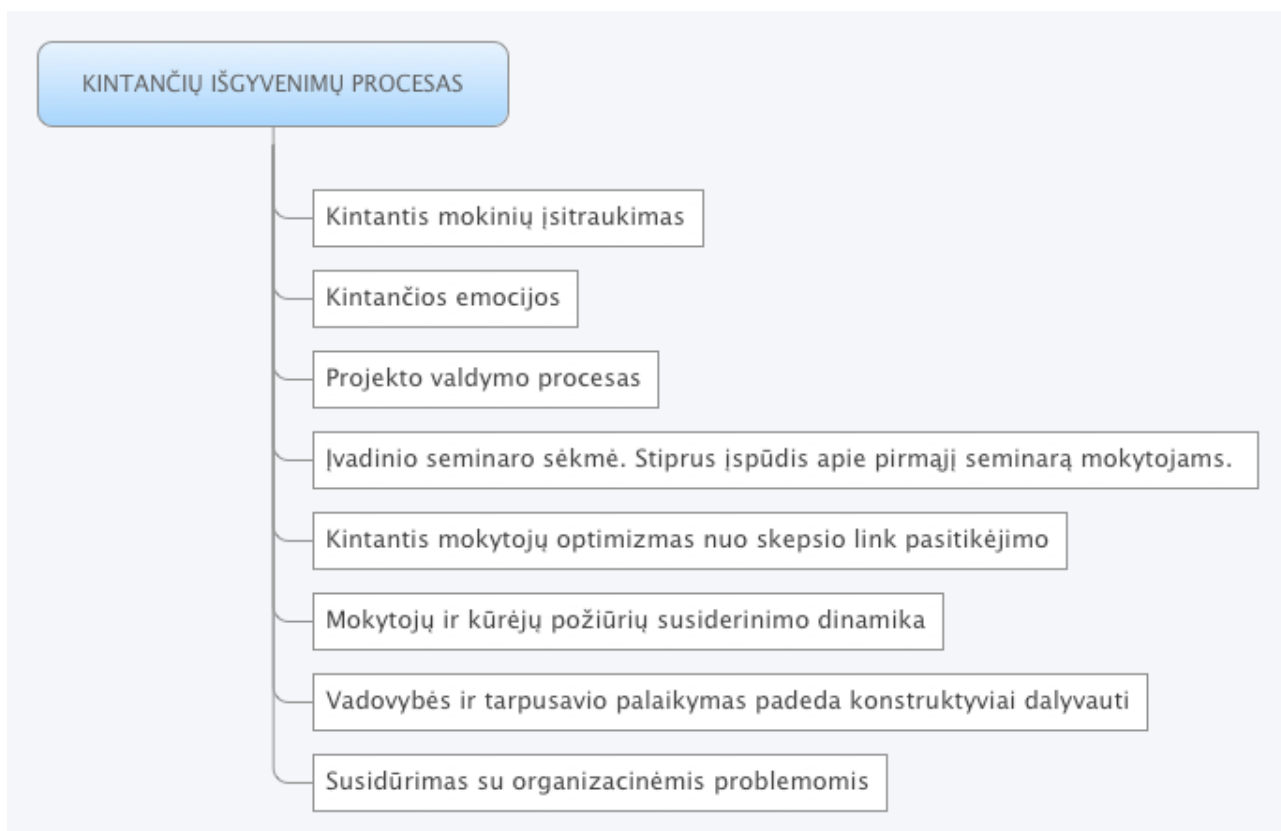

Kiekviena iš kategorijų buvo išskirta induciniu būdu pagal fenomenologinės analizės procedūrą. Toliau apibūdinama kiekviena iš čia pateiktų kategorijų.

3.1. Kategorija. Kintančių išgyvenimų procesas.

Tai ugdymo inovacijų kategorija, apimanti naujovės diegimo išgyvenimų dinamiką, susijusią su mokinių, mokytojų skeptišku požiūriu, optimizmo raidą bei kintantį mokyklos bendruomenės ir kūrėjų santykį. Taip pat ši kategorija apima kintančią mokyklos bendruomenės tarpusavio palaikymo kokybę, projekto ir organizacinių problemų

sprendimo procesą, įvadinio seminaro įtaką. Tyrimas rodo, kad ugdymo inovacijų diegimas yra susijęs su intensyviais, dažnai kritiniais išgyvenimais, reikalaujančiais kantrybės, gebėjimo priimti iššūkius ir valdyti įtampas, jas reflektuoti ir spręsti. Pagal šią kategoriją galima išskirti mokyklas, turinčias išankstinę teigiamą nuostatą, atviras iššūkiams ir problemų reflektavimui bei sprendimui, ir mokyklas, vengiančias įtampos ir prisiimti atsakomybę už problemų sprendimą.

3 paveikslas. Kintančių išgyvenimų procesas

Šią kategoriją sudaro paveiksle pavaizduoti apibendrinti patirčių branduoliai į subkategorijas.

3.1.1. Kintantis mokinių įsitraukimas

Mokinių įsitraukimas nėra savaime suprantamas dalykas. Jis reikalauja kryptingų kūrėjų ir mokytojų pastangų. Tenka domėtis mokinių interesais, pritaikyti veiklas pagal jų supratimą. Mokiniai savo įsitraukimą pirmiausia sieja su patiriamomis emocijomis, patraukliomis veiklomis. Mokytojai pastebi dažną mokinių išgyvenimų kaitą: nuo visiško atmetimo iki stebėjimo, o vėliau - susidomėjimo ir įsitraukimo. Pastebėta, kad kartais leidimas nedalyvauti

paradoksaliai padeda įsijungti. Mokytojai pamato, kad įsitraukimas į kūrybinių partnerysčių veiklą skatina įsitraukimą į kitas veiklas, taip pat didina motyvaciją mokytis.

3.1.2. Kintančios emocijos

Pastebimas dėsningas emocijų suintensyvėjimas, kaita ir įvairovė.

3.1.3. Projekto valdymo procesas

Kūrybinių partnerysčių veiklos yra projektinės prigimties - jas tenka planuoti, koreguoti, koordinuoti su kitomis mokyklos tęstinėmis veiklomis, derinti rezultatai ir procesą. Jaučiama ne tik įtampa, bet ir pasitenkinimas įveikus kliūtis, patyrus sėkmę.

3.1.4. Įvadinio seminaro sėkmė. Stiprus pirmojo (mokytojų) seminaro įspūdis

Ir mokytojai, ir administracijos darbuotojai pabrėžia, jog įvadinis seminaras⁴ daugeliu atvejų padėjo orientuotis, apsispręsti ir tinkamai nusiteikti inovacijų diegimui.

3.1.5. Kintantis mokytojų optimizmas nuo skepsio pasitikėjimo link

Mokytojai neigiamai reaguoja į naują, nesuprantamą veiklą, didėjančią atsakomybę ir papildomą krūvį, kartais jiems nesuprantamą prasmę. Jei, nepaisydami sunkumų, mokytojai veiklą tęsia ir patiria sėkmę, pastebi kitų sėkmę, pasiektus rezultatus arba inovatyvios veiklos pripažinimą, įvyksta lūžis -inovatyvi veikla priimama, ir mokytojai joje jau mato patys save.

3.1.6. Mokytojų ir kūrėjų požiūrių derinimo dinamika

Mokytojų ir kūrėjų tarpusavio sąveika – papildomų pastangų reikalaujantis iššūkis. Mokyklos atstovams tenka padėti kūrėjams prisiderinti prie mokyklos ir mokinių, kartais net pasikalbėti apie susikaupusią įtampą tarp mokytojų ir kūrėjų. Tai įvyksta arba kūrėjų, arba mokyklos atstovų iniciatyva. Pastebėta, kad tokie pokalbiai yra naudingi.

⁴ Projekto įvedimo renginys, kuriame susitinka mokytojai ir kūrybos agentai, susipažįsta su “Kūrybinių partnerysčių” principais, išbando patirtinio mokymosi metodus.

3.1.7. Vadovybės ir tarpusavio palaikymas padeda konstruktyviai dalyvauti

Pastebėta, kad darnūs tarpusavio santykiai, mokyklos kolektyvo parama bei administracijos darbuotojų supratingumas, rūpestingumas ir pagalba padeda pasiekti rezultatų ir įveikti sunkumus.

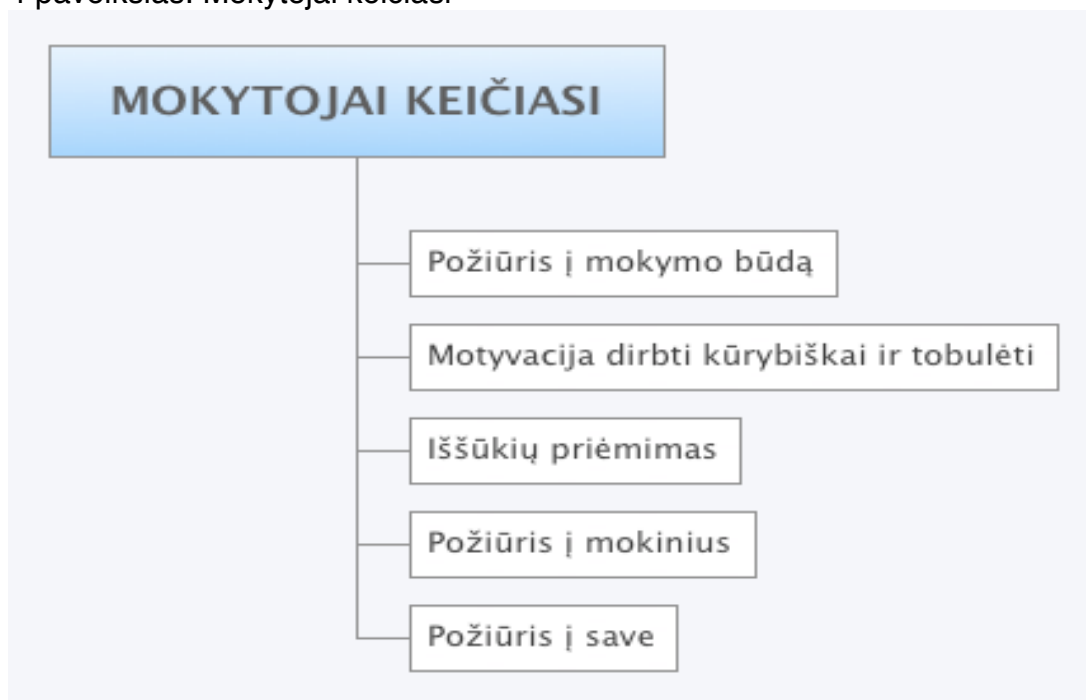
3.1.8. Susidūrimas su organizacinėmis problemomis

Patiriami organizaciniai sunkumai, susiję su projekto veiklos dokumentavimu, finansais, projektinės veiklos krūvių derinimu su kasdiene veikla. Vienoms mokykloms yra lengviau juos priimti ir spręsti, kitoms - sunkiau su jais susitaikyti.

3.2. Kategorija. Mokytojai keičiasi

Tai ugdymo inovacijų kategorija (3 pav.), apimanti mokinių, mokytojų ir administracijos pastebimus mokytojų pokyčius inovacijos diegimo metu. Kinta požiūris į mokymosi būdą, mokinius, į savo galimybes, mokytojams kyla noras priimti iššūkius, dirbti kūrybiškai ir tobulėti. Pastebimi skirtumai tarp mokyklų pagal šią kategoriją.

4 paveikslas. Mokytojai keičiasi

Šią kategoriją sudaro (4 pav.) pavaizduoti apibendrinti patirčių branduoliai, suskirstyti į

subkategorijas.

3.2.1. Požiūris į mokymo būdą

Mokytojai, pastebėję konkrečių metodų poveikį ir suvokę jų taikymo prasmę, drąsiau juos įgyvendina. Imama naudoti refleksijas, grupinį darbą, taip pat skirti dėmesį mokymo patrauklumui.

3.2.2. Motyvacija dirbti kūrybiškai ir tobulėti

Pastebimas kylantis nuoširdus mokytojų entuziazmas, smalsumas, naujovių ieškojimas.

3.2.3. Iššūkių priėmimas

Pastebima, kad mokytojams tenka susidurti su naujų veiklų, naujo vaidmens keliamais iššūkiais. Pažymėtinas pasirinkimas priimti iššūkius (pasirinkti sunkesnes klases ir netradicines veiklas), o ne eiti lengviausiu, saugiausiu keliu.

3.2.4. Požiūris į mokinius

Pastebimas nuoširdesnis domėjimasis mokinių savijauta, pasiektais rezultatais, tikėjimas mokinių potencialu. Atsiranda galimybė pastebėti mokinius kitame kontekste, kitoje aplinkoje. Santykiai tampa nuoširdesni.

3.2.5. Požiūris į save

Pastebimas didesnis mokytojų pasitikėjimas savimi, noras leisti sau ieškoti, rizikuoti, prasiplečia savo galimybių suvokimas.

3.3. Kategorija. Tėvų dalyvavimas

Pastebėtas nors ir fragmentiškas, tačiau mokiniams, mokytojams ir administracijai svarbus tėvų dalyvavimas ugdymo inovacijoje. Mokinių tėvai, susidomėję vaikų veikla, ima dalyvauti procese, randa konkrečių būdų prisidėti ir džiaugiasi tokia galimybe. Tėvai įtraukiami į kai kurias veiklas ir patys gauna iš to naudos. Taip pat pastebėtas tam tikras tėvų skepsis ir priešinimasis jiems nesuprantamoms naujovėms, abejonė, ar nenukentės

bendrojo ugdymo rezultatai. Mokyklų patirtys skirtingos. Taigi ši kategorija sudaryta iš trijų subkategorijų: domisi bei padeda, dalyvauja ir gauna naudos bei priešinasi.

3.3.1. Domisi bei padeda

Mokinių tėvai, susidomėję vaikų veikla, ima dalyvauti procese, randa konkrečių būdų prisidėti ir džiaugiasi tokia galimybe.

3.3.2. Dalyvauja, gauna naudos

Tėvai įtraukiami į kai kurias veiklas ir patys gauna iš to naudos.

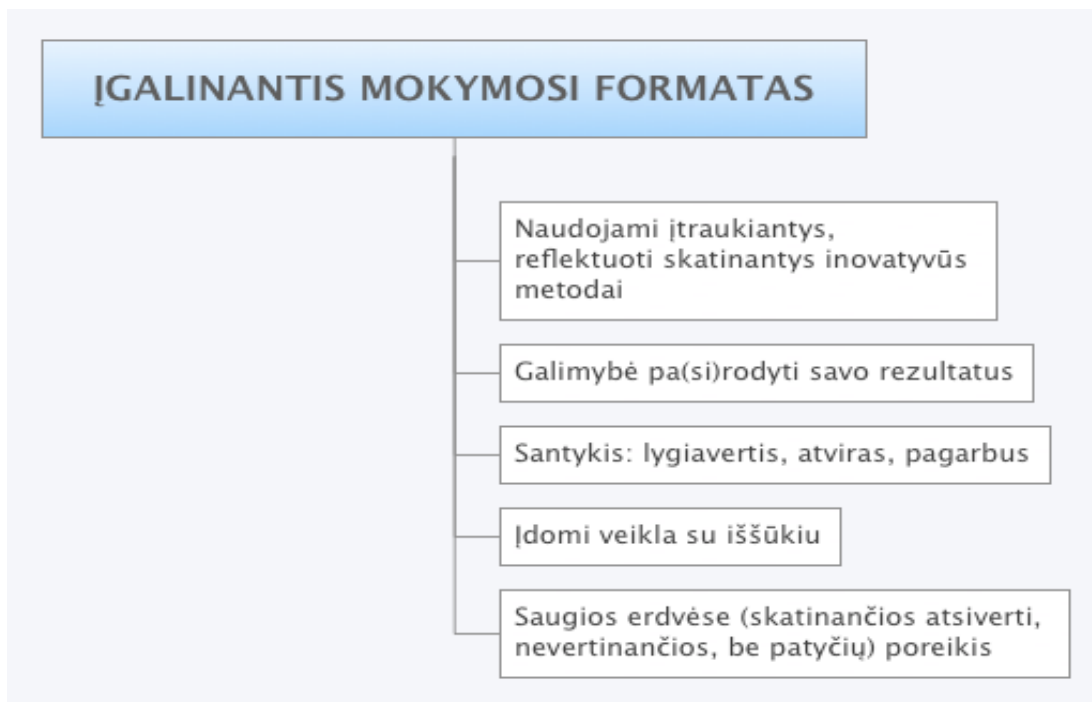
3.3.3. Priešinasi

Pastebėtas tam tikras tėvų skepsis ir priešinimasis jiems nesuprantamoms naujovėms, abejonė, ar nenukentės bendrojo ugdymo rezultatai.

3.4. Kategorija. Įgalinantis mokymosi formatas

Įgalinantis mokymosi formatas (5 pav.) apima mokinių, mokytojų ir administracijos darbuotojų pastebimus ugdymo procese naudojamus atnaujintus, mokinius reflektuoti skatinančius metodus, padedančius jiems aktyviai įsitraukti į mokymosi procesą. Mokymosi įdomumas tampa visiems svarbiu aspektu. Mokymosi ir veiklos rezultatų pristatymas virsta sudedamąja, daug emocijų keliančia ugdymo proceso dalimi. Visi pastebi mokinių ir suaugusiųjų (kūrėjų, mokytojų, administracijos) santykių pokytį. Jie yra nuoširdesni, lygiavertiškesni, pagarbesni, labiau domimasi vieni kitais. Įvardijamas mokymuisi saugios, be patyčių, nevertinančios ir skatinančios atsiverti, erdvės poreikis.

5 paveikslas. Įgalinantis mokymosi formatas

3.4.1. Naudojami įtraukiantys, reflektuoti skatinantys inovatyvūs metodai

Mokinių, mokytojų ir administracijos pastebimi ugdymo procese naudojami atnaujinti, mokinius reflektuoti skatinantys metodai, padedantys mokiniams aktyviai įsitraukti į mokymosi procesą.

3.4.2. Galimybė pa(si)rodyti savo rezultatus

Mokymosi ir veiklos rezultatų pristatymas tampa sudedamąja, daug emocijų keliančia ugdymo proceso dalimi.

3.4.3. Santykiai - lygiaverčiai, pagarbūs, atviri

Mokiniai, mokytojai ir administracija pastebi besikeičiančius mokinių ir suaugusiųjų (kūrėjų, mokytojų, administracijos) santykius. Jie yra nuoširdesni, lygiavertiškesni, pagarbesni, atviresni.

3.4.4. Įdomi veikla su iššūkiu

Įdomi veikla su iššūkiu ypač akcentuojama mokinių, jos svarbą taip pat pabrėžia mokytojai ir administracija. Įdomi veikla su iššūkiu reiškia: (a) aktyvi, (b) su savarankiškumo elementu, (c) neįprasta, visiškai nauja, (d) kelianti teigiamas emocijas, (e) su bendradarbiavimo ir tarpusavio palaikymo elementu, (f) su akivaizdžiu rezultatu, (g) vykstanti kitoje, nei įprasta erdvėje, (h) su aiškiu "kodėl?" (i) naudojami socialiniai tinklai.

3.4.5. Saugios erdvės (be patyčių, nevertinančios, skatinančios atsiverti) poreikis

Saugi erdvė mokymuisi ne visada patiriama. Jos poreikį dažniausiai įvardija mokiniai. Taip pat minimas draugiškumo be patyčių poreikis, galėjimo atsiverti džiaugsmas, nenoras būti nuolat vertinamiems ir vertinantiems.

3.5. Kategorija. Vertė.

Ugdymo inovacijų vertė (5 pav.) suvokiama kaip bendrojo ugdymo ir kūrybinių partnerysčių veiklų ir rezultatų integracija arba kaip tokios integracijos iššūkiai; kaip išliekantys teigiami pasididžiavimo, pasitenkinimo rezultatai, džiaugsmo jausmai, konkretūs su kasdienybe arba su galima profesine veikla susiję mokinių įgūdžiai. Mokykloje lieka pozityvi refleksijos, savianalizės patirtis, iš to kilusios įžvalgos ir įgūdžiai. Mokyklos bendruomenės santykiai ima kisti - tampa lygiavertiškesni, nuoširdesni. Konkrečius rezultatus junta mokyklos ir vietinė bendruomenė. Išlieka dokumentuotos veiklos, idėjos aprašyti metodai.

5 paveikslas. Vertė

3.5.1 . Bendrojo ugdymo ir kūrybinių partnerysčių integracija.

Bendrojo ugdymo ir kūrybinių partnerysčių integracija vyksta, “sausus” dalykus susisiejant su gyvenimu, mokiniams ėmus domėtis bendrojo ugdymo dalykais. Yra pavyzdžių, kai kūrybinių partnerysčių veikla vyksta ne vietoje pamokų, o kartu, įprastu metu, įprastomis temomis, bet nauja forma. Pastebima, kad suderinimui reikia skirti laiko, ir tada sėkmė pasiekama.

3.5.2. Atpažįstami kūrybinių partnerysčių susiejimo su bendruoju ugdymu iššūkiai

Įvardijamas kūrybinių partnerysčių cikliškumas, projektiškumas, kurį sunku suderinti su tęstine bendrojo ugdymo veikla. Taip pat kūrybinių partnerysčių veiklą ir pasiekimus sudėtinga apibrėžti bendrajame ugdyme naudojamais terminais ir dokumentavimo būdais. Trukdo baimė improvizuoti, dirbti ne pagal nusistovėjusius planus arba pagal praktikų siūlomus neįprastus planus. Trukdo nusistovėjusios nuostatos, įsitikinimas, kad programų keisti negalima. Mokiniais dėl žaismingos mokymosi formos kartais nepavyksta į kūrybinių partnerysčių veiklą žiūrėti kaip į mokymąsi.

3.5.3. Išliekantys teigiami jausmai: pasididžiavimas, pasitenkinimas, džiaugsmas, sveikas pavydas. Visi projekte dalyvavusieji gerai prisimena intensyvius jausmus ir išgyvenimus.

3.5.4. Santykių kaita lygiavertiškumo, žmogiškumo link; mokiniai-mokiniai; mokiniai-mokytojai; mokytojai-mokytojai; mokykla-bendruomenė; mokytojai–administracijos darbuotojai

Juntamas didesnis mokinių sutelktumas, mažiau skirstomasi į grupes. Mokiniai mokosi siekti rezultatų kartu, susitelkti dėl bendro reikalo. Grupėje išryškėja savęs, savo gerųjų ir blogųjų savybių pažinimo potencialas, juntama geranoriško bendradarbiavimo, bendravimo nauda. Labiau imama dėmesis vieni kitais, atsiranda daugiau nuoširdumo.

3.5.5. Refleksija, savianalizė vyksta ne dėl įvertinimo, o dėl tobulėjimo. Kyla įžvalgos, lieka naudingo įsivertinimo patirtis ir įgūdžiai.

Imama jausti refleksijos ir analizės nauda. Refleksija ir analizė suteikia galimybę spręsti sunkumus, taisyti, tapti savo mokymosi ir tobulėjimo šeimininkais. Pastebima, kai jų pritrūksta.

3.5.6. Atpažįstami konkretūs, su kasdienybe arba su galima profesija susiję įgūdžiai

Mokiniai įgyja konkrečių, gyvenime taikytinų įgūdžių, rimčiau susimąsto apie galimą profesiją, atranda naujų pomėgių, pradeda labiau domėtis aplinka, kurioje gyvena, prasiplečia jų žodynas ir interesų sritis.

3.5.7. Mokinių įgalinimas veikti

Pastebima, kad mokiniai ima sąmoningiau suvokti aplinką, sustiprėja jų motyvacija ir energija dalyvauti, veikti, „mes patys galim“ jausmas.

3.5.8. Darbas su probleminiais mokiniais

Probleminiai mokiniai buvo įtraukiami į kūrybinių partnerysčių veiklą. Nors tai pareikalavo papildomų pastangų, tačiau buvo naudinga - mokiniai įsijungė, rado būdą atsiskleisti kitokioje veikloje.

3.5.9. Projekto nauda bendruomenei

Pastebimas suintensyvėjęs bendravimas mokyklos ir vietos bendruomenėje. Bendruomenei liko konkretūs rezultatai.

3.5.10. Dokumentuotos veiklos, idėjos, metodai

Sukurti veiklų aprašai, kuriuos galima naudoti tiek ateityje, tiek vedant bet kokį seminarą (ne tik mokiniams). Mokytojai naudojami konkrečiais įrankiais, pvz. „informacinė lenta“, kurioje žymi atrastas, išbandytas idėjas, metodus.

3.6. Kategorija. Santykis su praktikais ir agentais

Ši kategorija sudaryta iš keturių subkategorijų, pavaizduotų 6 paveiksle. Kūrybinių partnerysčių projekto praktikai ir agentai (kūrėjai) tampa svarbiomis figūromis. Įvardijama jų praktinė pagalba dirbant su mokiniais, mokytojais bei mokytojų kolektyvu. Patiriamas tarpusavio sąveikos su kūrėjais iššūkis, pastebimas mokytojų ir praktikų lyginimas, konkurencija su kūrėjais. Kūrėjams keliami dideli reikalavimai, jų atžvilgiu puoselėjami dideli lūkesčiai, kuriuos atitikę praktikai aukštinami, o neatitikę - kritikuojami.

7 paveikslas. Santykis su praktikais ir agentais

SANTYKIS SU PRAKTIKAIS IR AGENTAIS.

Dideli reikalavimai kūrėjams; jie arba vertinami arba kritikuojami

Mokytojų ir praktikų palyginimas, konkurencijos jausmas

Tarpusavio susiderinimo ir kontakto užmezgimo palaikymo iššūkis

Naudinga praktikų pagalba

3.6.1. Dideli reikalavimai kūrėjams: jie arba vertinami, arba kritikuojami

Kūrėjams keliami dideli reikalavimai, jų atžvilgiu puoselėjami dideli lūkesčiai, kuriuos atitikę praktikai aukštinami, o neatitikę - kritikuojami. Dažnai kūrėjai yra labai sureikšminami.

3.6.2. Mokytojų ir praktikų lyginimas, konkurencijos jausmas

Pastebimas mokytojų ir kūrėjų tarpusavio lyginimas, sukelia konkurencijos, pavydo, pykčio jausmus, kūrėjų ir kūrybinių partnerysčių projekto nuvertinimą.

3.6.3. Nuomonių veiksmų suderinimo ir kontakto užmezgimo bei palaikymo iššūkis

Ryšys su kūrėjais mezgamas įvairiai. Džiugina pagarbus, nors ir reiklus praktikų požiūris, skaudina, kad kūrėjai neatsižvelgia į mokytojų interesus bei nuomones. Pastebima, jog geriau yra įtempti santykiai, kai ieškoma ir atrandama, negu jokio bendravimo.

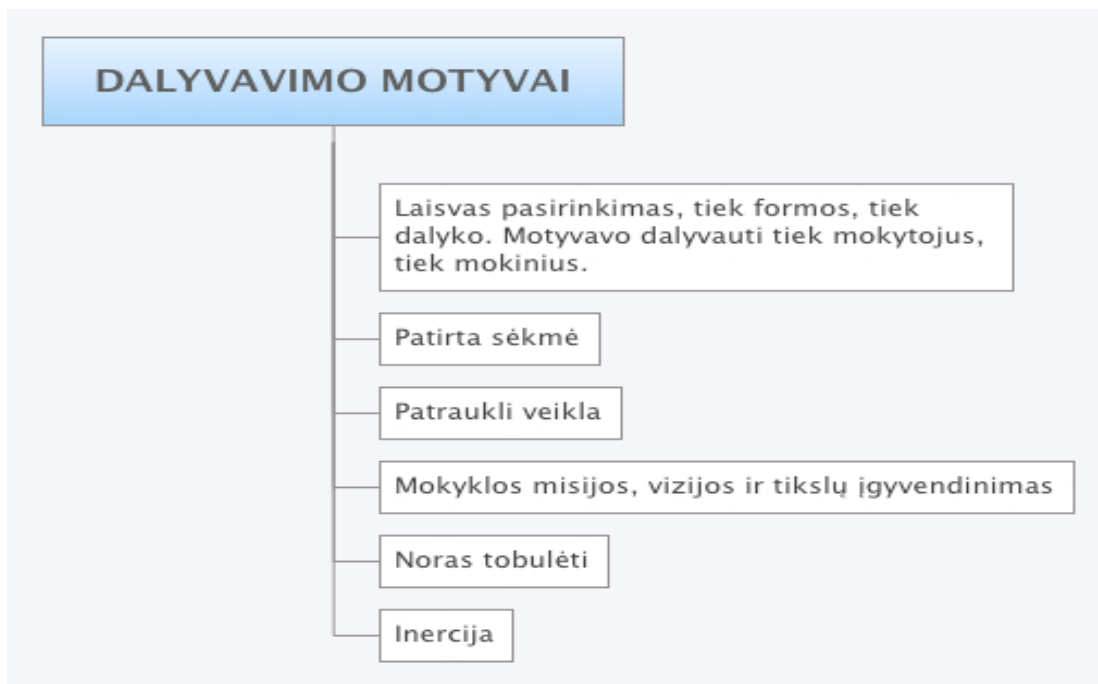
3.6.4. Naudinga praktikų pagalba

Vertinama kūrėjų pagalba keičiant požiūrį į mokymąs ir į save, sprendžiant įtampas, kylančias mokykloje ir su kūrėjais, metodinis įnašas, poveikis mokiniams.

3.7. Kategorija. Dalyvavimo motyvai

Pastebėta, kad laisvas formos bei dalyko pasirinkimas, savo ar kitų sėkmė paskatino tiek mokytojus, tiek mokinius dalyvauti projekte. Įvardijami pasirinkimai dėl kūrybinių partnerysčių tikslų suderinamumo su konkrečios mokyklos misija, vizija ar tikslais, taip pat su

mokytojų noru tobulėti. Kartais pasirinkimo motyvu gali būti inercija, įprotis dalyvauti projektuose (8 pav.).

8 paveikslas. Dalyvavimo motyvai

3.7.1. Laisvas formos bei dalyko pasirinkimas motyvavo dalyvauti ir mokytojus, ir mokinius.

Pastebėta, kad laisvas formos bei dalyko pasirinkimas paskatino tiek mokytojus, tiek mokinius dalyvauti projekte.

3.7.2. Patirta sėkmė

Patirta savo ar kitų sėkmė skatina pradėti dalyvauti projekte arba tęsti veiklą. Kaip sėkmė gali būti įvardijamas emocinis išgyvenimas, žinių įgijimas, mokinių emocinis pasitenkinimas.

3.7.3. Patraukli veikla

Veiklos patrauklumas įvardijamas kaip aiškus, norą dalyvauti skatinantis faktorius.

3.7.4. Mokyklos misijos, vizijos ir tikslų įgyvendinimas

Įvardijami strategiškai svarbūs su mokymosi sėkme, mokyklos misijos ir vizijos keliamais tikslais susiję motyvai.

3.7.5. Noras tobulėti

Pastebimas asmeninis mokytojų ar administracijos atstovų noras tobulėti arba skatinti kolegų tobulėjimą.

3.7.6. Inercija

Dalyvaujama tik iš įpročio dalyvauti švietimo projektuose, kad būtų gauta šalutinės su projektine veikla susijusios naudos.

Etnografinio atvejų tyrimo rezultatai ir aptarimas

1 atvejis: gimnazija, integruojanti pamokas

Ši mokykla itin įdomi tikslingo bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integravimo prasme. Štai kaip mokyklą apibūdino ją tyręs mūsų tyrėjas: *“Mokykla yra įdomi tuo, kad administracija turi aiškią savo viziją (mažinti takoskyrą tarp mokytojų ir mokinių bei didinti moksleivių motyvaciją mokytis), o kūrybinės partnerystės jiems pasitarnauja kaip įrankis šios vizijos įgyvendinimui. Vaikai ir mokytojai partnerysčių metu įgytą patirtį naudos ir pasibaigus projektui”.*

Faktai apie mokyklą

Gimnazija veikia gyvenvietėje, kuri nuo sostinės nutolusi 12 km. Susisiekimas su sostine geras. Dalis vaikų atvyksta iš kaimų, nutolusių daugiau nei tris kilometrus. Seniūnijoje (kaip ir respublikoje) tai vienintelė mokykla, kurioje pamokos vyksta trimis kalbomis (lietuvių, lenkų, rusų). Dalis gyvenvietės ir aplinkinių kaimų vaikų lanko sostinės mokyklas. Mokykla kovoja už mokinių skaičiaus stabilumą, nes dalis jų pradeda važinėti mokytis į Vilnių. Todėl ji priversta didinti savo "konkurencingumą". Kai kurie mokytojai atvyksta iš Vilniaus. Demografinė situacija adekvati visai Lietuvai – vaikų skaičius mažėja. Nauja tendencija – vaikai su tėvais išvyksta į užsienį.

Tai bendrojo ugdymo mokykla, vykdanči pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas trimis kalbomis. 2006 m. akredituota vidurinio ugdymo programa. Mokykla atsinaujina. Remontas prasidėjo dar prieš mokslo metus, vyko tyrimo metu ir tęstiniai darbai buvo numatyti dar ir gruodžio mėnesį. Mokiniai ir mokytojai pavargę nuo remonto. Mokykloje dirba daugiau nei 100 žmonių, direktorė vadovauja 17 metų.

Veikėjai: Dvi mokinių grupės, dvi mokytojų grupės, kuruojantis mokytojas, direktorė, kūrėjas.

Laiko linija: Tyrimas vyko 2013 metų rugsėjo - spalio mėnesiais.

Tyrimo pabaigoje išaiškėjo, jog mokykla dalyvauja ir kitame Kūrybinių partnerysčių etape - tęsia integruotų pamokų praktiką pradinėse klasėse.

Neįsitraukimas

Kūrybiškumo projektas mokykloje "apsigyveno" lėtai. Buvo mokinių, kurie taip ir liko neįsitraukę (aIM-1(00:09:36-5)) ir abejingi (aFV-2.3(00:08:55-0)), kai kurie prisipažįsta, kad patys neturi motyvacijos arba jiems neįdomu (aFV-2.1(00:03:45-1)), ir mokytoja tam įtakos neturi (aFV-2.1(00:00:51-8)). Apie atsiskyrusius mokinius mokytojai svarstė: kai kurie mokiniai bijojo ką nors kvailo pasakyti, todėl sėdėjo abejingi, atsiriboję. Gal tokiems geriau skirti užduotis veikti savarankiškai (aFV-2.3(00:09:37-3)? Tačiau viena mokytoja pastebėjo, kad antraisiais projekto metais, kai dalyvavo ne tik aktyviųjų-šauiniųjų mokinių klasė, įsitraukė ir tie vaikai, kurie šiaip nėra aktyvūs mokykloje (rFM-1#00:05:37-7#; jIA-1(00:19:27:2); jIA-1(00:17:46:3)). Kai kuriuos mokytojus erzino, kad mokiniai nevienodai įsitraukė į veiklas (sFV-2.2(22)), tačiau tai yra natūralus procesas - įsitraukia ir susidraugauja ne visi (ad(14)).

Kaip įsitraukia mokytojai ir mokiniai

Iš rezultatų matyti, kaip neįsitraukimas virsta įsitraukimu. Daugiausia tam įtakos turi mokytojo požiūris į tai, kiek laisvės suteikia bendrieji ugdymo planai. Tyrėjos kalbinta mokytoja teigė, kad bendrieji ugdymo planai duoda laisvės (sIM-1(10)). Pirmus metus įsitraukė mokytojai, jiems buvo smalsu. Buvo tokių mokytojų, kurie neturėjo pamokų su projekte dalyvavusiomis klasėmis, tačiau įsitraukė ir joms vedė pamokas (aIM-2(00:32:48-4)). Pačius mokytojus prisijungti skatina smalsumas. Neturėję galimybės dalyvauti projekte mokytojai apibūdinami kaip „likę už borto“ (praradę progą). Keletas iš jų kreipėsi į direktorę, sakydami, jog ir jie nori dalyvauti. Direktorė, matydama mokyklą, kaip stiprią, privalančią daryti išskirtinius dalykus, turi progos pažinti savo personalą (jIA-(00:09:50:03)); jIM-1(00:08:07:05), būdama aktyvi (rIK-1#00:13:51-3#; sIM-2(5); rFM-2#00:19:26-0# , ji nusivilia dėl mokytojų vangumo, nežino, kaip juos motyvuoti (jd(14)). Tie

mokytojai, kurie dažnai dalyvauja įvairiuose projektuose, įsitraukė nesunkiai (rFM-1#00:23:01-9#).

Kaip mokytojai įsitraukia? Jie neskuba, nes nesupranta (rFM-2#00:23:19-2#; rIK-1#00:12:27-7#) prasmės, savo ir kūrėjo vaidmens (rFM-2#00:20:41-1#) arba nenori papildomo darbo asmeniniu laiku (rFM-2#00:21:48-9#; rFM-2#00:22:58-7#; rIK-1#00:54:47-1#). Jiems liepiama (jFM -2 (00:03:01-0); jFM-2 (00:03:11-5); rFM-1#00:25:06-9#; rFM-2#00:40:38-3#; rFM-1#00:23:53-4# ; rFM-2#00:40:38-3#) arba juos palaiko vadovas (sIM-1(9)), nukreipia reikiama linkme (sIM-1(1), skatina (rFM-2#00:19:06-5#). **Jeigu nėra mokyklos administracijos palaikymo, mokytojai sunkiai pradės dirbti naujai** (sd(3). Kūrėjas sėkme laiko mokyklos administracijos darbuotojų pozityvų nusiteikimą projekto atžvilgiu (rIK-1#00:06:21-8#). Kai kurie mokytojai įsitraukia atsitiktinai, kai tenka pavaduoti kolegą (rFM-1#00:16:10-1#). Taip pat mokytojus įtraukia **teigiamas grįžtamasis ryšys** (aIM-1(00:36:18-8)), pasitenkinimas ir džiaugsmas savo darbu (sIM-1(19)). Kai mokytojai **pamato projekto naudą** - prisijungia (aIM-2(00:26:38-8), ką nors pradėję nemeta darbų, nors projekto nauda iš karto nematoma (aIM-2(00:28:51-9), o **sėkmė labai paskatina** (rIK-1#00:13:01-6#). Kūrybiško metodo sklaida ir mokytojų įtraukimas yra būtinas, nes taip atsiranda didesnė tikimybė, kad daugiau žmonių išbandys metodą, ir tikėtina, jog juo bus remiamasi ir ateityje (jIA-1(00:34:05:7).

Integruotų pamokų tęsiniai **reikalingos atviros, ne anonimiškos diskusijos**, aptarimai (rIK-1#01:03:02-6#) platesnėje erdvėje (aIM-2(00:30:45-0).

Mokinių įsitraukimas. Kaip direktorei ir kuruojantiems mokytojams rūpi mokytojų įsitraukimas į inovatyvias veiklas, taip mokytojams rūpi mokinių įsitraukimas į jas. Pradiniam sudominimui reikėjo intrigos, netikėtumo. Kai mokiniai žino, kad pamoka bus kitokia (darbas grupėse, judėjimas, kitoks suolų išdėstymas, kita erdvė), aktyviau joje dalyvauja. Taip pat jų smalsumą kelia tai, kokie mokytojai kartu ves pamokas (aIM-1(00:17:05-4). **Ilgainiui mokinio įsitraukimą skatina ir palaiko domėjimasis jo mokymusi ir emociniais poreikiais bei aktyvūs ugdymo metodai.** Kas padeda įsitraukti mokiniams, atskleista 2 lentelėje.

2 lentelė. Kas įtraukia mokinį.

Vidinių mokinio poreikių pastebėjimas	Aktyvūs, neįprasti metodai
Pvz., vaikams patiko kelionė į universitetą, nes ji buvo susijusi su tolimesniu specialybės pasirinkimu (tuo metu jie rinkosi profilius). aIM-1(01:00:38-1)	Kitaip pateikdavo medžiagą, susirasdavo įdomių faktų. Buvo derinamas rezultato siekimas ir mokinių sudominimas. aIM-1(00:19:22-9 - 00:19:33-5, 00:19:43-5 - 00:20:27-6)
Geriausiai mokytojai pasiseka vaikus įtraukti tuomet, kai dirbama mažose grupelėse. Dėmesys kiekvienam mokiniui skatina juos mokytis, didina pasitikėjimą savimi (sIM-1(24)).	Įvairūs grupiniai darbai, kai vaikai keičiasi pagal laiką, minčių lietus, taip pat tradicinių ir netradicinių metodų derinimas: skaidrės su diskusijom, apsikeitimas darbais ir pan.(aIM-1(00:33:22-4)
Lengva įsitraukti į veiklas, kurios yra gyvenimiškos, paprastai pateiktos, įveikiamos. Pamoka turi būti ne tik vargas, bet ir malonumas. Nuo sudėtingumo perkaista smegenys, atsiranda nervinė įtampa, apatija (aFV-2.2(00:17:01-9))	Vaikus įtraukia laisvumas klasėje, judėjimas, kalbėjimas, produkto pristatymas, įsivertinimas (žodinis ar pažymiu), GR. (aIM-1(00:35:17-6))
Geras klimatas klasėje padeda vaikams gerai jaustis, jiems tai svarbu, taip pat padeda įtraukti atsiskyrėlius (aIM-1(00:07:20-5))	Į pamokos planą įtraukiami reflektuoti skatinantys metodai (aDK1)grįžtamasis ryšys (aIM-1(00:35:17-6))
Kad visi turėtų darbo, buvimas stebėtoju daro moksleivį pasyvų (aFV-2.2(00:03:31-1))	Metodai kaitaliojami, pvz.: kad nerašytų visą pamoką (aFV-2.2(00:15:28-1))
Mokiniui sunku daryti naujovišką dalyką vienam (aFV-2.1(00:02:44-3), geriau komandiškai (aFV-2.2(00:07:52-4), tuomet jaučiamas kiekvieno indėlis (sFV-2.2(3))	Bendraklasiai įtraukia vieni kitus (sIM-1(25))
Poreikis būti mokytojo pastebėtam (sFV-2.2(2))	Mokiniai kartais įtraukiami į pamokos uždavinio formulavimą. Mokiniai mokosi, o mokytojas padeda įsisavinti medžiagą. Taip mokytojas moko ne visą pamokos laiką (aIM-2(00:06:27-3))

Mokytojai svarsto, kaip pasiekti, kad mokiniai jaustųsi laisvai, bet mokytųsi intensyviai. Jie jaučia, kad mokiniai tapatina laisvę su lengvumu, mažai darbo (jFM-1.2 (00:01:23:4)), mokytojams rūpi parodyti, kad kūrybiška nereiškia lengva.

Verta atkreipti dėmesį, kad KP veiklos atskleidė vaikų poreikius, leido geriau pažinti juos kaip asmenis, skaitant rašinius (aIM-2(00:15:18-6), gilinantis į tai, kas jiems nesiseka (aIM-2(00:16:09-8). Gabūs vaikai skatina pasitempti, rengtis pamokoms, skirti mažiau laiko darbui su vadovu (aIM-2(00:12:41-3). Mokytojai mato, bet negali į visus mokinius sureaguoti (aIM-2(00:13:44-5)).

Įsitraukia „probleminiai vaikai“. Pirmiausia išryškėjo, kad silpniau besimokantieji yra nepastebimi, reikia pastangų juos įtraukti (aIM-2(00:08:17-5), daugiau jautrumo ir atidumo (aIM-2(00:11:00-4)). Todėl darbas grupėmis įtraukia tylesnius mokinius (aIM-1(00:38:54-2). Nors darbas su nesimokančiais mokiniais yra sunkus (aIM-2(00:12:54-3), jų priešišku mo (aIM-2(00:14:10-2)) nepastebėta. Mokytoja mano, kad mokinių priešiškus gali būti susijęs su mokytojo būdu (aIM-2(00:14:33-0). Mokytoja pastebėjo, kad su „geresniais“ mokiniais galima greičiau pasiekti ir geresnių rezultatų. Ji džiaugiasi, kad kai kuriuos kolegas nustebino tai, kad ir su vadinamaisiais „nekokiais“ mokiniais galima gerai dirbti (aIM-2(6). KP pamokose atsirado dermė tarp rezultato ir psichologinės vaikų būsenos stebėjimo. Tai suteikė drąsos užduoti klausimus vieni kitiems. Leido pamatyti, kad galima bendrauti kitaip, ne tik kaip mokiniui ir mokytojui (aIM-1(00:49:38-6).

Tėvų įsitraukimas įvardijamas silpnąja vieta. Stipresnio ryšio su tėvais po KP neatsirado. Kai kurie tėvai džiaugėsi, teigiamai vertino tai, kad vaikai bendrauja. Per tėvų susitikimus nėra viena pusė tam neskyrė atskiro dėmesio (aIM-1(00:53:38-6, #00:54:51-7# - 00:55:36-7).

Ugdymo inovacijai reikia tikslo ir prasmės

Mokytojos klausia tyrėjos, kokia turėtų būti projekto prasmė, tikslas, kaip projektas turėtų vykti (rFM-2#00:33:05-8#)? Šis klausimas rodo, kad mokytojams įsitraukti į projektą ir jame dirbti reikalinga jausti tos veiklos prasmę. Tik kas tą prasmę suteiks? Iš tyrėjos dienoraščio matyti, kad ji jautė didelį mokytojų nepasitenkinimą dėl netikslingai dėstomų dalykų, mokytojų pasimetimą, nesuprantant jiems tenkančios užduoties, jų apatiją dalyvauti KP veiklose (rd4). Mokytojai mini dvigubą arba nereikalingą darbą, (rFM-1#00:37:38-7#), skirtą tik keliems mokiniams (rFM-1#00:39:19-2#)(rFM-1#00:38:10-8#). Taigi mokytojams

svarbu turėti tikslą, prasmę, kitaip jie jaučia įtampą, nes nesupranta, ko iš jų reikalauja ir koks turėtų būti galutinis rezultatas (jFM-2(00:21:28:2).

Organizuojant veiklą, pačioje pradžioje svarbu stebėti, kaip dalykai siejami su bendrosiomis programomis, įtraukiant mokytojus nuo projekto pradžios (rFM-1#00:40:55-4#), tam, kad jie susivoktų ir koreguotų savo klaidingą įsivaizdavimą apie KP (rFM-2#00:25:00-4#), suprastų, kaip siejamos bendrosios programos ir mokymasis apie gyvenimą (rFM-1#00:39:07-3#). Mokytojams svarbu žinoti, ko jie turi siekti. Jie geriau nei kūrėjai gali įžvelgti veiklos tikslą ir prasmę, susiedami ją su gyvenimu (sIM-2(4)). Tačiau atsakymai, į tai, kuo padeda bendradarbiavimas su kūrėju, labai individualūs: tyrėjos kalbinta mokytoja (sIM-2(12)) minėjo, kad jai asmeniškai praktikai padėjo, o kitiems mokytojams - nežinia.

Pagal tai, kokią inovatyvių veiklų integravimo į ugdymą prasmę mato ir kaip vertina KP naudą ir reikalingumą, išskiriamos dvi mokytojų grupės (jd(11)). Vieni skundėsi, kaip sudėtinga viską daryti, trūksta priemonių ir laiko. Net tyrimo metu buvo jaučiama, kad mokytojai skuba, nekantrauja kuo greičiau viską atlikti (jd(10)). Kiti gražiai atsiliepė apie KP. Pastarieji mano, kad skeptiškas požiūris į kūrybinį metodą kyla iš tradicinio mąstymo (jIA-1(00:35:44:0), kitų požiūriu, rimti mokslai negali tapti „šou“ (jFM-1.2(00:00:52:4)), visų pamokų negalima taip vesti (aIM-1(00:22:44-0), todėl geriau jas skirstyti į disciplinas: reikalaujančias ir nereikalaujančias kūrybiškumo (jFM-1.2(00:00:39:0)). Mokytojai nežino ir laukia, kas bus toliau, bijo papildomo darbo. Todėl svarbu paaiškinti, kodėl darbas yra svarbus, kam jis reikalingas (rIK-1#00:54:47-1#).

Žinios ar/ir asmenybės ugdymas? Šie prieštaravimai išryškėjo ieškant inovatyvaus ugdymo prasmės. Pagrindinė mokytojų intencija - duoti žinių, parengti egzaminams (rFM-2#00:06:02-7# ; rd6; rFM-2#00:05:13-4#; rIK-1#00:35:33-9#).

Kūrėjui, ateinančiam į mokyklą, svarbu ugdyti, auginti asmenybę (rIK-1#00:26:19-7#). Kūrėjo pasakojimu, teko dirbti su klase, į kurią buvo surinkti blogiausi, sudėtingiausi mokiniai, ir klasei labai sunkiai sekė dirbti. Nors iš pradžių turėjo kitą užduotį - ką nors sukurti, bet daugiausia dirbo su pasitikėjimo užduotimis. Mokiniais viskas sunkiai sekėsi. Pabaigoje kūrėjas gavo vieno iš tėvų padėką, Esą jos vaikas, prasidėjęs KP, iš grubaus, nekalbaus tapo bendraujantis ir reiškiantis teigiamus jausmus. Tai kūrėjui buvo svarbiausia

- žmogiški santykiai, elementarus pasitikėjimas savo jėgomis. Tai ir yra rezultatas. (rIK-1#00:27:29-5#). Kūrėja apie savo tikslą sakė:

"Tu ateini ir tu kartu su mokytoju mokini vaikus ir, aišku, mokaisi pats, nu, nes tu kažką naujo darai, savo kažkokius metodus, kūrybiškas praktikas pritaikai, suderini su mokytojų poreikiais, perteikti kažkokias žinias. Tu irgi mokinies, ir mokytojas mokosi, nes mato, kaip galima kūrybiškai perteikti savo dalyką, nu, ir vaikai mokinasi, vat, per tai, bet viskas yra su mokslu susiję"(rIK-1#00:54:47-1#).

Nežinomybės jausmas ir stresas

Kalbinami mokytojai prisiminė nežinomybės ir „įmetimo“ jausmą prieš ruošiantis integruotoms pamokoms, tačiau taip pat pridūrė, jog tai ypatinga būseną, kurią turėtų pajusti kiekvienas mokytojas. Mokytojai pasakoja:

"Pavyzdžiui, man kai pasakė - reikia vest: „nu, viešpatie,... gyvenime nesu mačius: lietuvių, biologija... nu, biologija gerai, bet lietuvių prie kūno kultūros – nu, kas čia dabar bus?“. Niekaip nesupratau, nuo ko pradėti <..> nesu mačius gyvenime. Nei dalyvavus, nei mačius. Niekas nieko neaiškino – kaip padarysi, taip. Bet žinokit, visi mokytojai turi tą patirti. Absoliučiai visi – kad pajautų, kad pamatyti, kad išmokyti. (...) Visi privalo mokytis" (jFM-2(00:21:48:6).

Mokytojas turi lanksčiai reaguoti į situacijas, kylančias pamokoje, o nepažįstant mokinių, sudėtinga greitai sureaguoti (jFM-2(00:13:09.3), be to, vaikai kitaip elgiasi (jFM-2(00:12:48.0), atsiskleidžia kitos, naujos, mokinių savybės (jIA-2(00:06:10:8). Yra reali rizika, kad pamoka nepavyks (aIM-2(00:18:39-1), (jIA-1(00:42:32:5). Mokytoja pasakojo, kad jai teko užduoti namų darbus ne dėstomos klasės mokiniams. Ji tikėjo, kad darbai bus atlikti. Rodėsi, kad ir patys vaikai to norėjo, kad pajustų malonumą (aIM-1(00:15:50-7).

Nežinomybė kelia stresą. Mokytoja pamokų integravimą prisimena kaip išgyventą įtemptą situaciją (jFM-2(00:21:07:8). Tokio streso išvengti nepavyks ir nereikia jo vengti (jFM-2(00:22:21:2), nes stresas susijęs su iššūkio priėmimu (sIM-1(16). Įtampa kyla dėl noro gerai atlikti savo darbą (jFM-2(00:22:56:2). Nerimas mažėjo po truputį, aiškinantis, ieškant

sprendimų susiklosčiusioje situacijoje (jFM-2(00:22:41:6). Per integruotas pamokas buvo daugiau pozityvumo ir intereso (aIM-1(00:21:29-4).

Kūrėjas mini, kad ruošiantis pirmai integruotai pamokai, buvo labai daug streso mokytojoms, nes reikėjo "persilaužti" ir bendrauti su kitomis mokytojomis, ir į savo dalyką kitaip pažvelgti. Tačiau mokytojos pamatė, kad ir vaikams patiko, ir klasę lengvai kontroliavo, ir neprailgo laikas - viskas vyko kitaip, nenuobodžiai (rIK-1#00:13:01-6#; jFM-2(00:20:40:1).

Mokymosi procesas integruojant inovatyvų ugdymą į bendrąsias programas

Ką pastebi mokiniai

Mokytojo vaidmuo keičiasi. Jis tampa pagalbininkas, pašnekovas diskusijoje. Svarbus mokytojo įsigilinimas, orientacija ne vien tik į programos tikslų įgyvendinimą, bet ir į mokinius, t.y. noras įsitikinti, ar visi suprato (aFV-2.2(00:13:42-6)). Mokytojas labiausiai vertinamas mokinių, kai jis veikia kaip pagalbininkas (sFV-2.2(18), padeda išsiaiškinti asmeniškai (aFV-2.3(00:01:06-8), aFV-2.3(00:01:32-1). Svarbu pamokose darbinga atmosfera, nusiteikimas, mažas moksleivių skaičius klasėje, nes tuomet daugiau sulaukiama individualaus dėmesio (sFV-2.2(19). Dalyvaujant įdomiose veiklose, atsiranda galimybė padiskutuoti su mokytoju, kyla pasitikėjimas, pagerėja bendravimas. Jei per pamoką ne tik skaitai, bet ir kalbi kitomis temomis, yra proga geriau pažinti vienas kitą (aFV-2.2(00:19:55-3; aFV-2.2(00:22:09-7)).

Mokymasis įvairiais metodais (sFV-2.2(6)) bei leidimas ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose (j FM -2(00:09:28.5) padeda geriau išmokti.

Mokiniui svarbu žinoti, jog ta informacija, kurią gauna, yra reikalinga ir pritaikoma gyvenime (aFV-2.2(00:20:47-8), ji padeda rinktis profesiją (aFV-3(#00:11:51-1#)). Kiekvieno mokomojo dalyko, praktinis panaudojimas ateityje suteikia prasmės jį mokytis (sFV-2.2(20)).

Mokiniams svarbu aptarti savo patirtį, ką mokėsi ir ko išmoko (aIM-1(00:36:43-7). Rūpi išgirsti asmeninį vertinimą, padiskutuoti (aFV-2.2(00:07:52-4), pasipasakoti apie save (aFV-2.2(00:07:52-4).

Kaip mato mokytojai

Mažesnis mokinių skaičius ir keli mokytojai pamokos metu (vietoje 31 mokinio klasėje ir vieno mokytojo) (rFM-2#00:10:26-2#; rFM-2#00:10:52-0#) turi didelės įtakos. Labiausiai suartino bendras reikalas, nes buvo dirbama ir didelėse grupėse (rFM-1#00:22:06-0#).

Gyvenime pritaikoma informacija domina labiau. Mokytoja mano, kad labai naudingi buvo vizitai į aukštąsias mokyklas. Po jų mokytojai pastebėjo, kad kai kurie mokiniai labiau susidomėjo dalyku, nes sužinojo, kad jis bus reikalingas (rFM-1#00:27:30-2#; (jIA-1(00:38:02:7)).

Geriau pažįstant mokinį, kaip asmenį, atsiranda daugiau pasitikėjimo juo. Ryšys su mokiniais sustiprėja dalyvaujant kitose pamokose (aIM-1(00:48:48-3). Keičiantis santykiams, su mokiniais galima lengviau susitarti, pamoka vyksta sklandžiau, atsiranda pasitikėjimas (laIM-1(00:48:11-1; (jIA-1(00:13:17:01; jIA-1(00:10:39:06). Tyrime dalyvavusi mokytoja labai nustebė pamačiusi mokinį kitokį nei visada. Ji ėjo stebėti kitų kolegų vedamų integruotų pamokų ir pamatė, kaip jis aktyviai jose dalyvauja, skaito, dirba kompiuteriu, daro pristatymus. Mokytoja atkreipė dėmesį į tai, kad ir kitose pamokose vaikas atrodė pasikeitęs, nors laikė jį nepataisomu. Jos manymu, gal pasitikėjimas mokiniu galėjo įtakoti jo elgesio pokytį (rFM-2#00:02:58-3#). Pasitikėjimas išlaisvina mokinius, įgalina juos veikti, nes vaikai atranda savyje drąsos, jėgų. Mokytoja teigia, kad pirmiausia laisvas bendravimas daug ką duoda, ne tik metodas: visi bendrauja ir visi tampa grupe, kuri turi išspręsti tam tikrą uždavinį, pasiekti numatytą tikslą. Kai visi dirba kartu, tuomet pamoka yra laisvesnė (rFM-2#00:09:44-9#).

Mokiniai sako, kas trukdo mokymuisi

Vaikams trukdo jų bendraklasių *triukšmas* (aFV-2.2(00:11:44-9); aFV-2.2(00:12:37-1) ir tie klasės draugai, kurie mėgsta su mokytojais pašmaikštauti, paišdykauti; nejučiantys ribų bendraudami su mokytoju (aFV-2.2(00:14:25-1).

Bloga mokytojo nuotaika (aFV-2.3(00:00:20-8), spaudimas (aFV-3(#00:00:15-5#; aFV-3(#00:00:28-4#) ir *bendravimas su mokiniu pagal nuotaiką* (aFV-2.3(00:02:53-3).

Mokiniai pastebi, kad jiems trukdo netinkamas mokymo būdo parinkimas, pvz. duoda skai-tyti vadovėlius, bet ne visiems pavyksta tik iš jų išmokti (aFV-2.3(00:00:50-1; aFV-2.3(00:02:14-0) arba mokytis grupėje su kitais matematikos (aFV-3(#00:09:20-1#)). Nenuoseklus pamokos įvadas ir pati tema (aFV-2.2(00:17:34-3) taip pat nepadedą gerai išmokti. Vienos temos užima daugiau laiko negu kitos, prie jų daugiau užtrunkama ir tai nutinka kitų temų sąskaita (aFV-3(#00:08:13-4#).

Mokytojai sako, kas trukdo mokytis

Norint dirbti kūrybiškai, *neužtenka vienos pamokos laiko*. Kai kuriama komanda iš skirtingų klasių vaikų, reikia laiko susipažiniti, kol jie gali pradėti skirti dėmesį mokymuisi (jFM-2(00:13:33:5).

Orientacija vien tik į rezultatą trukdo pažinti mokinį (aIM-1(00:49:20-0). Mokiniam reikia laiko suformuoti mintis. Naujų idėjų atradimas ilgai užtrunka, o dar reikia jas įgyvendinti (jFM-2(00:33:32:6).

Organizaciniai nesklandumai kyla tada, kai temą reikia dėstyti mažai grupei, o po to - visiems (rFM-2#00:05:37-4#), išbalansuoja mokymo procesą. Tarp kliūčių buvo paminėta ir *priemonių stoka* (jFM-2(00:45:55:5), nors naudotos priemonės per KP nebuvo išskirtinės, pvz. popierius, siūlai, kartonas ir t.t. (sIM-2(1).

Įdomu, bet, deja, sudėtinga. Kai mokytojai kalba apie įdomias veiklas, akcentuodami sudėtingumą kaip priešpriešą (jFM -2(00:02:23-3).

Apibendrinus mokinių ir mokytojų pastebėjimus, kas padeda mokytis, svarbiausias, pasirodo, yra jis gilesnis, į pagalbą nukreiptas mokytojo - mokinio santykis, kuriam skiriama daugiau asmenišką dėmesio. Mokymo turinys labiau susietas su žinių pritaikymu gyvenime. Kliūtys mokymosi procese susijusios su mokytojo kompetencija valdyti savo emocijas ir mokinius, kaip grupę, parinkti individualesnius mokymosi būdus konkrečioms mokiniams. Tai kai kuriems mokytojams yra sudėtinga, nes situacija reikalauja naujų kompetencijų.

Naujų metodų taikymas - ilgas kelias, kol jie tampa veikiančia naujove

Metodo parinkimas priklauso nuo pamokos, nuo mokinių (aIM-1(00:38:18-7)), tačiau pradėti juos naudoti trukdo mokytojo *baimė*, kad neišmokys to, ko reikia, kad nepavyks, klasėje kils triukšmas, mokiniai neklausys ir neišgirs, kad atrodys, jog nėra tvarkos. Baimė kyla dėl galimų problemų. Mokytoja abejoja, ar jai to reikia, nes ir taip atlieka savo darbą. Todėl patraukliau yra sėdėti ramiai ir dirbti įprastai. Net jei mokiniai miega, tai atrodo geriau, nes jie niekam netrukdo (aIM-1(00:43:29-2). Susidaro įspūdis, kad KP veiklos trukdo bendram mokyklos procesui ir „maitina“ skeptikų požiūrį (sIM-1(18)).

Tarp mokytojų vyrauja nuomonė, kad nereikia tikėtis tvirtų žinių, mokantis tokiais metodais kaip per KP pamokas (rFM-2#00:07:48-1#, rFM-1#00:07:45-5#). Inovatyvūs metodai *žinių nesuteikia*, bet padeda mokymosi procesui, sustiprina mokinio motyvaciją, tada atsiranda noras mokytis (rFM-2#00:08:19-7#). Mokytojos beveik vieningai sutaria, kad kitokie darbo metodai KP metu *"išlaisvina" mokinius* (rFM-2#00:05:10-1#; jIM-1(00:04:38:3)). Poreikis taikyti naujus metodus sustiprėja stebint klasės pasirengimą ir dalyvavimą mokyklos renginiuose, pastebėjus nesėkmes, problemas, pvz., kai klasėje yra daug sunkiai suvaldomų lyderių (jIM-1(00:15:43:6). Apklausus mokinius išryškėjo situacija – mokiniai nori dalyvauti, tik nemoka kartu organizuoti savo veiklų (jIA-1(00:17:46:3)); jIA-1(00:17:14:9).

Nauji metodai suteikia laisvumo (rIK-1#00:16:52-5#; sFV-2.2(1), pvz., pamoka netruko kaip įprastai 45 minučių, buvo leista laisvai dirbti mokytojams drauge ir susitarti. (sIM-2(2). Pasiteisino nestatiški metodai (rIK-1#00:40:24-1#, aIM-1(00:14:23-1). KP metu naudoti darbo metodai, veiklos vyko ne mokyklos teritorijoje: medyje, prie vandens telkinio.

„Lakstymas“ (aktyvūs mokymo metodai), žvelgiant iš šalies, atrodo nepatikimas, neprasmingas ir nerimtas užsiėmimas, tačiau tai *keičia santykius* o per jį ir mokymąsi (aIM-1(00:30:44-7, 00:28:46-8)). Pastebima, kad *tenka nustatyti naujas ribas*: įvardyti tikslus, pasekmes, ir kad susitarimo būtų laikomasi (aIM-1(00:48:48-3). Mokytojai pripažįsta, jog nuo mokytojos kompetencijos ir pasiruošimo priklauso, ar mokiniams kuriant laisvą at-

mosferą bus išlaikyta disciplina (jFM-1.2(00:02:21:7), ir tai dažnai pavyksta, todėl neatsiranda chaoso mokykloje (jFM-1.2(00:04:20:0).

Pirma, taikant naują metodą, dėmesio *skiriama emocijoms, jausmams ir geros atmosferos sukūrimui*. Mokytojas pastebi kiekvieną mokinį. Ir tai mokiniai jaučia (aFV-2.2(00:05:52-9); aFV-2.3(00:08:00-3). Atstumti mokiniai, pamatę, jog yra priimami, pradeda labiau savimi pasitikėti (jFM-2(00:18:01:1; jFM-2(00:17:12:2)). Patys save pamato kitame vaidmenyje. Nesvarbu, kokia emocija - pyktis ar džiaugsmas, vis tiek tada yra įdomiau kažką veikti, nes yra erdvė reikštis jausmams (sFV-2.2(5). Tuo skiriasi nuo paprastų pamokų, nes nauji metodai suteikia daugiau natūralumo, emocijų: dalykai gali vykti ekspromtu, nepasiruošus. Po KP pamokų mokiniai išeina laimingi, su emocijomis, nepavargę (sFV-2.2(14).

Palaipsniui *pradeda keistis santykis*, net ir su „sunkiomis“ klasėmis (aIM-1(00:04:43-3). Mokiniai mokosi su tais pačiais draugais, beveik visi lankė tą pačią darželio grupę. Gyvenvietėje taip pat vieni kitus pažįsta. Todėl administracijos vadovė daro prielaidą, kad klasėje vaidmenys susiformuoja dar darželio metu – santykiai tarp vaikų klasėje mažai kinta,, o vaidmenys nebesikeičia nuo darželio iki 12 klasės. Kūrybišku ugdymo metodu sukuriamos aplinkybės pakeisti savo nusistovėjusį vaidmenį. Pavyzdžiui, tylenis vaikas pasirodo turintis gerą humoro jausmą(aIM-1(00:49:04-6). Visi pamato daugiau geresnių bendraklasių savybių (jFM-2(00:16:04:0)). Keičiasi susiklostę stereotipai apie mokinius, pastebima, kad anksčiau laikytas negabiu, mokinys ima geriau atlikti užduotis (jFM-2(00:17:26:5; jFM-2(00:17:43:4), drąsiau dalyvauja (aIM-1(00:07:59-1); jIA-1(00:19:27:2). Tai leidžia keistis (jIM-1(00:05:01:2).

Susidraugauja klasės (aFV-2.2(00:12:17-8; ad(22)), daugiau bendrauja lietuvių ir lenkų klasės (rIK-1#00:18:17-7#).

Keičiasi mokinio ir mokytojo santykis. Mokytojas pats labiau *atsiskleidžia kaip žmogus* (aIM-1(00:04:17-5). Atsiranda daugiau bendravimo ir bendradarbiavimo ir tarp mokytojų, ir tarp mokinių bei mokytojų (aIM-1(00:28:33-7).

Santykiai tampa reikšmingesni (sd(5) ir keičiasi tarp mokinių(aIM-1(00:28:05-7), atsiranda tvirtesnių draugysčių (jFM-2(00:18:23:8). Mokiniai vis labiau pažįsta vieni kitus (aIM-

1(00:08:40-7), tarp jų atsiranda lygiavertiškumo jausmas (aIM-1(00:08:40-7; aIM-1(00:48:48-3).

Inovatyvus mokymasis įdomus tuo, kad orientuojamas į mokymosi procesą, veikloje kuriamas rezultatas, produktas. Štai ištrauka iš interviu su kūrėju:

„Vaikai kaip vaikai, mėgsta siurprizus visokius. Tokie siurprizai mano darbo metu tai buvo vienas, kai mes visiškai iš kitos operos su kursiokais atvažiavom padaryti tokio savo darbo, magistriniui. Tai ten buvo viešųjų erdvių keitimas ir mes stotelę pakeitėm. Ten padarėm iš stotelės sieną, idėjų lentą, kažkaip tai, idėjų sieną, ten kur galima rašyti tais dažais, nuspalvinant tais dažais kur galima su kreida rašyti, <...> Pradėjo rašinėti ant sienos, viską, bet esmė, kad buvo projektas toks padarytas mini. O jie, kai aš klausinėjau juos, kas įsiminė ir panšiai, kad kai kurie įvardijo tai, kad "pakeitėme stotelę", nors ten nebuvo jų, mes atvažiavom gegužės pirmą, laisvadienį, nuo ryto iki pietų ten pavarėm gerai, vaiko nei vieno nebuvo. Bet jiems tas įstrigo kaip jų dalis, ar to viso mūsų darbo dalis, jie galvoja, kad jie atsakingi dabar už ją, ir tai gerai." (rIK-1#00:36:51-0#).

Pabrėžtinai svarbus bendras tikslas. Mokiniam patinka, kai jų darbas viešai parodomas ir įvertinamas (sFV-2.2(4).

Keičiantis santykiui, gerėja mokymosi rezultatai (aIM-1(00:47:34-0). Mokytoja pastebi, kad santykis turi įtakos mokymosi pasiekimui. KP pamokos tikrai nesutrukdė mokytis, nors metodai sukūrė chaotiškumo įspūdį. Netgi priešingai, įvyko esminiai pokyčiai. Tai atspindi pagerėję mokymosi rezultatai (aIM-1(00:28:46-8).

Apibendrinant patirtį, galima konstatuoti, kad geriausias mokymas yra tradicinio ir inovatyvaus mokymo derinys (aIM-1(00:23:53-0 - 00:24:24-7, 00:26:21-3 - 00:26:57-7); jIA-1(00:15:19:2)). Didžiausią naudą duoda bendras mokytojų ir mokinių darbas siekiant iššūkio (jIA-1(00:34:41:5).

Trūkumai paverčiami privalumais

Mokytojui remontas kelia naujus uždavinius, reikalauja kitokio pasirengimo, norint išlaikyti mokinių dėmesį (ad(3). Pamokos vyksta nestandartinėse erdvėse, šalia verda miestelio gyvenimas (8 paveikslas).

8 paveikslas. Pamoka ir miestelio gyvenimas

Pagal

klasikinį ugdymo požiūrį pamoka vyksta tradicinėje klasės aplinkoje. Inovatyvus ugdymas atsiranda tuomet, kai pamoka, nors ir perkelta į kitą erdvę, išlieka tokia pat efektyvi ir naudinga, kaip ir tradicinėje aplinkoje (jIM -1(00:02:21:8). Lanksčiau reaguoja į erdvę ir mokytojai, ir mokiniai (sd(6); aDK5). Keičiasi požiūris į kitas ugdymo erdves. Jei iki KP valgykloj vykstančios pamokos reiškė prastą kokybę ir negebėjimą organizuoti, tai po KP – pamoka valgykloje mokytojui tapo erdve ieškoti, kaip ją išnaudoti dėstant kiek galima efektyviau (jIA-1(00:03:40:7; jIM -1(00:00:38:8); aIM-1(00:02:01-9)). Nepaisant daug vargo, kylančio dėl remonto, mokytojai ir administracija labai džiaugiasi ir didžiuojasi esamais pokyčiais. Tai sieja su KP, kad pokyčiai – vienas iš didelių pasikeitimų mokykloje įrodymų.

Kas ugdymo procese padeda mokytojui atsinaujinti?

KP veiklos atskleidė, kaip **gali persiskirstyti mokytojo ir mokinio atsakomybė** ir pastangos mokymosi procese. Vienas iš pagrindinių skirtumų tarp paprastų pamokų ir KP yra tai, kad KP pamokose yra daugiau veiklos, ir moksleiviai jaučia, kaip jose jie įdeda daugiau pastangų ir darbo, o mokytojas savo didžiausią darbą būna padaręs dar besiruošdamas joms. Eilinėse pamokose daugiau dirba ir kalba mokytojas (9sFV-2.2(15). Nors pamokų krūvis mokiniams buvo ir šiek tiek mažesnis, iššūkių mokiniams buvo užtektinai, nes užduotys reikalavo ilgesnio galvojimo, pristatymo kitiems (aIM-1(00:10:06-9).

Kai mokytojai apsisprendžia paskirti laiko **rengdamiesi pamokoms su inovatyvia, veikla tampa žymiai įdomesnė ir, tai pastebi mokiniai** (sFV-2.2(8). Mokiniai taip pat

pastebi, kad netradicinėse pamokose mokytojai moko laisvai, žiūrėdami tartum kitu kampu, nesilaikydami nusistovėjusių taisyklių (sFV-2.2(7)). Mokytojai džiaugėsi, kad dirbant mokykloje daug metų, atsirado informacijos, kuri nustebino (jFM-2(00:12:00.5), pavyzdžiui, stebimasi ir džiaugiamasi, kaip susiejamos skirtingos temos, plečiasi dėstomų temų įvairovė („nuo pavasario darbų iki genetiškai modifikuotų daržovių“). **Vaikų rasta informacija skatina mokytojus dar labiau gilintis į temą**, atrasti dar daugiau įdomesnės informacijos (jFM-2(00:10:47.9)). Mokytojui koncentruojantis ne vien tik į žinių pateikimą, bet ir į ryšį su mokiniais, **mokymosi procesas sudomina patį mokytoją**, tampa įdomu stebėti, kas vyksta pamokos metu (jFM-2(00:11:43.2)), refleksijose jis pastebi, kas sudomina mokinius, ir tai motyvuoja (jFM-2(00:23:14.9; jFM-2(00:24:07.5) giliau suprasti tą patį mokymosi procesą, pvz., kad grupinis darbas yra ne tik vaikų suskirstymas į grupes, bet ir ieškojimas, koku būdu į darbą įtraukti kiekvieną vaiką (sIM-2(10)).

Pastebėjimas, kas mokymosi procese efektyvu, o kas ne, suteikia idėjų, ką reikėtų keisti, pavyzdžiui, kalbėjimas apie dalykus nėra toks efektyvus, kaip jų parodymas. Tik juos parodžius mokiniams, atsiranda aiškumas. (jFM-2(00:27:53.7)). Kai mokytojas grįžtamuoju ryšiu iš mokinių gauna informaciją apie savo pamoką, jos pagrindu planuoja jau kitą (aIM-2(00:21:58-3)).

Stebėdami praktikus, mokytojai mokosi visiškai kitokio, artimesnio bendravimo su mokiniais (jFM-2(00:27:07.1; rFM-2#00:17:43-4#); cituoja juos (jFM-2(00:31:15.2)), kai reikia paskatinti vaikus, siekti tikslų (jFM-2(00:30:59.7)), pastebi jų įtaką keisti požiūrį, pvz., piešti ant sienos (jFM-2(00:30:12.4)), daugiau domisi jų darbais (aFV-2.3(00:10:36-9; jFM-2(00:28:47.4)). Kūrėjai išjudina mokytojus ir neleidžia užsisėdėti. Priklausomai nuo to, kiek jie bendravo su kūrėjais (rFM-2#00:24:07-2#), mokytojai įžvelgia jų indėlį (jFM-2(00:26:28.8), jFM-2(00:28:27.5) pamokose ar bendravime po pamokų (rFM-2#00:20:10-9#)).

Atsinaujinimo procesui reikia **nuolatinio keitimosi informacija ir patirtimi tarp mokytojų**, net ir mokant kitaip procesas gali tapti rutina (sIM-2(3)). Kalbinta mokytoja stengiasi išvengti rutinos, ieškodama informacijos, tardamasi su kitais (sIM-1(17)). Naujai dirbti padeda įrankiai, pvz., mokytoja žino keletą pamokos aptarimo būdų (aIM-2(00:22:39-7)), arba darbas grupėmis (rIK-1#01:04:49-8#)). Mokytojas, kuris pats nemoka užmegzti

santykio, tai gali padaryti pasinaudodamas įvairiais metodais ir taip padėti sau ir mokiniui (aIM-1(00:31:51-8)

Tačiau naudojant tokius įrankius labai svarbu yra aptarti su kitais, nes tyrėjai pastebėjo, kad refleksija, kaip savęs ir situacijos apžvalgos būdas, kartais painiojama su įvertinimu arba pasirodymu prieš kitus mokytojus (sIM-1(21).

Mokykloje nėra dokumento, kuriame būtų fiksuojami tokie įrankiai. Jų naudojimas priklauso nuo asmeninio mokytojo sprendimo. Jei mokytojas bent kartą ar du panaudoja kokį įrankį, tikėtina, kad jo nepamirš, pakanka žinoti, kad jis veikia (aIM-1(00:40:35-1).

Kai kuriuos įrankius užfiksavo tyrėjai. Priede B pateikiami kritiniai ugdymo inovacijų momentai integruotose pamokose, kuriuos pastebėjo tyrėjai, tokie kaip dėmesys pamokos tikslui bei prasmei, mokytojo naudojami metodai, santykis su mokiniais bei vertinimas.

Mokytojai vertina atsinaujinimo procesą dalyvaudami KP projektuose (jFM -2 (00:03:45-2; aIM-1(00:24:24-7; jFM-2(00:05:04.2; jFM-2(00:10:28.4)) ir jų aptarimuose (aFV-2.3 (00:11:53-4); aFV-2.1(00:10:40-4). Tačiau ne visi mokytojai sau kelia tokį tikslą ir ne visiems pedagogams apsikeitimas patirtimi yra prasmingas (sIM-1(20).

Integruotos pamokos iššūkis ir trumpalaikiškumas

Kūrėjui buvo akivaizdu, kad reikės mokytis ne vien mokiniams, bet ir mokytojams, kad šie galėtų pakeisti savo darbo stilių - taip ir gimė integruotų pamokų idėja. Integruotos pamokos - tai artimiausia forma mokytojams, kurie anksčiau nieko panašaus nedarė, nebandė kitaip pažvelgti į savo dalyką (rIK-1#00:08:15-3#). Todėl integruotos pamokos buvo *didesnis iššūkis mokytojoms negu mokiniams* (rFM-1#00:37:29-8#; rIK-1#00:08:35-0#). Tradiciškai praveisti pamokas yra lengviau nei ieškoti naujų būdų (jIA-1(00:35:56:5). Mokyklos direktorė prisimena, kad pati sugaišo daug laiko, ieškodama, kaip panaudoti kūrybiško ugdymo metodą. Tačiau jame mato naudą: laikas, sugaištas ieškojimams, plečia akiratį, atrandama vis daugiau problemos sprendimų galimybių (jIA-1(00:36:01:3).

*Mokytojai pajunta patys, kas svarbu mokantis, pvz., kūrėjas klausia mokytojų, ką jie mėgsta veikti. Kūrėjui norisi mokytojus „įvesti“ į projektą per jų pačių mokymosi patirtį: prašo prisiminti, ką paskutinį kartą išmoko, o po to klausia, kaip jie jautėsi, kai išmoko. Mokytojos akcentavo, kad įdomu, smagu, *atsiranda pasitikėjimas savimi, pasididžiavimas*. Kūrėjas bando parodyti, kad ir mokiniams mokantis tai svarbu jausti (rIK-1#00:15:23-1#), mokiniams užtenka priminti jų norą mokytis (rIK-1#00:14:41-3#).*

Priklausomai nuo to, kiek bendradarbiavo su kūrėju (rFM-2#00:29:58-5#), vieniems mokytojams pavyko parengti integruotą pamoką (rFM-1#00:29:31-7#), jie pritaikė naujus metodus (aIM-2(00:30:04-2), kitiems nepavyko, nes integruotoms pamokoms buvo parenkami keli nesusiję dalykai, mokytojai pasakoja:

„Vienintelė klaida tai, sakyčiau, buvo ta, kad buvo, nu, nesakau privaloma, bet, tarkim, šokis ir istorija, kadangi pas mus taip buvo. Iš tikrųjų įmanoma rast kažką bendro, bet norint, kad tas mokinys išmokytų, būtent, istoriją, galbūt reikėjo ne su šokiu <...> bet, jeigu kaip sakau, arba buvo chemija su šokiu, nu, sakau, galima surast tą sąsają, bet jis nesijungia vis tiek. Jeigu būtų chemija su biologija, pavyzdžiui, tai būtų visai kas kita. Sakau, jeigu tai nebūtų per prievartą, kad privalai suklijuot neįmanoma, aišku, tai įmanoma, bet jau per prievartą beveik” (rFM-2#00:35:02-6#).

Temos parinkimas ribodavo jos išmokimą (rFM-2#00:37:03-9#). Tačiau kai pasirenkami keli dalykai, kuriuos sieja ta pati tema, pvz., partizanų literatūra, ir partizanų tema istorijoje, tada mokytojai džiaugiasi mokinių mokymosi pasiekimais (rFM-2#00:36:20-6#).

Planuojant iš anksto, pasidomint (aIM-1(00:11:34-9) galima rasti paraleles tarp skirtingų dalykų, nereikia bijoti plėsti bendrųjų programų ribas. Kūrėjo nuomone, vaikams integruotos pamokos gali labai padėti mokytis, susieti dalykus (rIK-1#00:45:24-4#) (10 pav.)

10 paveikslas. "Siejamos temos ir dalykai"

Kyla klausimas, kiek laiko išliks *integruotų pamokų pokyčiai*, kokį pėdsaką projektas palieka: ar tai "atrakcija", į kurią mokiniai įdėjo daug darbo (jFM-2(00:09:57.0)), ar natūrali ugdymo proceso dalis? Tyrėjai pastebėjo, kad po ilgesnio laiko, pasibaigus projektui, mokytojų nuomone, *pamokose nebevyksta tai*, ką būtų vertinga užfiksuoti (ad(26)). Integruotos pamokos rengimui pateikiami prieštaraujantys argumentai: laikinumas, nėra naudos, pernelyg didelių pastangų būtinumas, sprendimų nebuvimas, apmokėjimo ir tvarkaraščių klausimai. (jIA-1(00:35:04:6)). Viena mokytoja bandė inicijuoti projektą: dirbti ne vien pagal ugdymo planą, bet susilaukė kolegų nepritarimo (SIM-1(11)).

Kuo integruotos pamokos mokiniams naudingos? Jie įgyja daugiau gyvenimiškos patirties (sFV-2.2(17)), sudomina iki šiol sunkiai suprantamas dalykas (aFV-2.1(00:10:40-4)).

KP pamokos mokiniams dažniausiai būdavo išmokyti dalykų pakartojimas. Mokiniai kelis kartus pabrėžė, kad *nusiteikimas mokytis yra žymiai didesnis paprastose pamokose*, o KP pamokos vertinamos kaip linksmai praleistas laikas, per kurį šiek tiek buvo išmokstama ir "Kūrybinių partnerysčių" modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimas 2013-2014m.

naujų dalykų (sFV-2.2(16)). Praėjus pusei metų, mokiniai neįaučia KP įtakos (aFV-3(#00:15:52-5#)). Mokiniam sunku įvertinti, ar dėl KP, ar dėl to, kad patys suaugo, keitėsi santykiai klasėje (sFV-2.2(9);sd(2)). Mokiniai pastebi santykius, kurie keitėsi per KP projektus (aFV-3(#00:16:00-2#)).

Apibendrinant galima pasakyti, kad integruota pamoka yra iššūkis mokytojams, kurį padeda įveikti bendradarbiavimas su kūrėjais, iš anksto planuojant temų ir dalykų integravimą. Integruotos pamokos turi tendenciją vėl tapti paprastomis dėl to, kad reikalingos pastangos, kurioms ne visi mokytojai pasiruošę. Mokiniai daugiau mokosi paprastose pamokose ir jiems sunku įvardinti integruotos pamokos vertę.

Ką duoda ugdymo procese mokytojų bendradarbiavimas

Bendradarbiavimas pats savaime nėra vertybė, jo vertė išryškėja siekiant tikslo. Kai mokytojas turi dirbti ne taip, kaip jam įprasta, atsiranda būtinybė suprasti, pažinti, kaip dirba kiti kolegos. *Atsiranda būtinybė rasti bendrą sprendimą* (jFM -2(00:02:49-1; jFM-2(00:04:06-4)). Dirbti bendrą darbą ir rengtis pamokoms kartu mokytojams nepatogu: vienam savo pamokoms rengtis yra lengviau, o tai darant drauge, reikia daugiau laiko aptarimams, planavimams. Dirbant drauge, vyksta ir tam tikra tarpusavio kontrolė, o mokytojai nelabai to nori. Reikia lūžio, norint suvokti, kodėl reikia bendradarbiauti, kad mokytojų bendras darbas drauge vyktų nuolat (sIM-1(12), sFV-2.2(13)).

Bendradarbiaujant su kūrėjais, mokytojams reikėdavo prisitaikyti prie jų programos ir laiko (rFM-1#00:08:06-8#), tačiau susitikimai su kūrėjais prieš pamoką, bendri planų kūrimai, pasiūlymų aptarimai padėjo mokytojais pasiruošti (rFM-2#00:16:29-5#).

Nors bendrai dirbant keliems, sunku susitarti ir suderinti pasiūlymus (aIM-2(00:32:21-5), rFM-1#00:26:48-1; (aIM-2(00:30:22-9), numatyti veiklas, priemones, turinį, erdvę, sudėlioti akcentus (aIM-1(00:10:50-8), kartu dirbdami *mokytojai atsiskleidė* - buvo pamatyti kitokioje situacijoje, parodė savo gebėjimus (jFM -2 (00:02:27-5), sIM-1(5); rFM-1#00:27:37-9#;

rFM-1#00:24:09-3#; sIM-2(14)). Bendradarbiauti sekėsi tiems mokytojams ir kūrėjams, kurie buvo atviresni, turėjo teigiamų nuostatų užmegzti tarpusavio ryšį (rIK-1#00:51:24-4#).

Laiku neparodžius iniciatyvos dėl dalykų integravimo, teko atlikti kitų suplanuotą darbą (rFM-2#00:38:07-4#).

Dėl pernelyg sureikšmintų egzaminų pažymių ir mokyklų reitingų sistema verčia mokytoją telktis tik į savo dėstomą dalyką ir rūpintis, kad moksleivį parengtų tik egzaminui (sIM-1(27)). Mokytojui nėra tikslo bendradarbiauti su kitais kolegomis, nebent jis nori įsitraukti į veiklas ir tobulėti. Jei mokytojų kolektyve būtų blogi santykiai, inovatyviais metodais dirbant būtų galima juos stiprinti (jFM-2 (00:03:35-0)). Mokytojai pripažino, kad geri mokytojų kolektyvo santykiai apibūdinami kaip „geriausia varomoji jėga ugdymo procese“ (jIA-1(00:21:29:01), mokytojai sako:

„mes kartu bendradarbiavom iš tikro, nu, nežinau – man tai buvo tikrai toks neeilinis toks veiksmas. Ir žinokit, taip bendraujam, taip viena už kitą, kaip kartu kažkaip“ (jFM-2(00:03:50-7)).

Mokytojų ir direktorės bendradarbiavime atsiskleidė rūpesčio vieni kitais (jd(3)), jd(12); pasididžiavimo ir rėmimosi ja (jd(15)) santykiai. Bendradarbiavimo atmosferą jautė ir tyrėjai (ad(4,5), ad(21)).

Mokytoja jaučia, kad siekiant gerinti nuolatinį mokytojų bendradarbiavimą, privalo keistis švietimo nuostatos ir visi turi suvokti, ką reiškia „integruotos pamokos“. Mokytoja mato, kad tai priklauso nuo pačių mokytojų, nes ugdymo planai tą leidžia daryti. Tiesiog turi keistis pačios nuostatos (sIM-1(13)).

Egzaminų tikslas riboja ir kausto mokymosi procesą

Svarstoma, *ar mokymosi rezultatai atitiks pasirengimo egzaminams lūkesčius*, nes mokiniams svarbiau pamokos, o čia (integruotose pamokose) nieko neišmoks. Pasėdi, tuo metu įdomu, tai ir viskas (rFM-1#00:35:34-2#; sIM-1(3)).

Mokytojai mano, kad jei KP veiklos vyktų 5 ar 6 klasėse, tai nebūtų nieko blogo, bet 10 klasėje tam ne laikas. Galima „pažaisti“ keletą kartų, bet ne nuolatos (rFM-1#00:17:52-7#). Mokytojai svarsto ir lygina dviejų dalykų santykį integruotoje pamokoje: vieni mokytojai temą išnagrinėjo labai giliai, kiti mažiau, todėl rūpinasi, kad tokiu būdu dalyko neišmokys (rFM-1#00:42:18-0#). Mokytojai susierzinę klausia apie egzaminus, mokymų programas kuriančius asmenis. Mano, kad egzaminus išlaikyti yra itin sunku. Reiškia norą pamatyti, kaip egzaminų kūrėjai patys atliktų egzaminų užduotis (jFM-2(1:00:08:0)).

Integruotų pamokų reikia retai, nes tenka nutolti nuo savo dėstomo dalyko programos, nuo užsibrėžtų planų. Vieni dalykai lanksčiau priderinami, kadangi temos gali laisviau kisti nei kituose dalykuose. Mokytoja įžvelgia problemą, jei ji dėstytų pagrindinius dalykus, pvz., matematiką, lietuvių kalbą, jai būtų problema „neišeiti“ ar praleisti temas pagal bendrojo lavinimo programą (rFM-1#00:02:46-1#).

Kalbintų mokytojų požiūriu, vaikams būtų įdomu, jei visos pamokos būtų integruotos. Bet kadangi mokytis *reikia*, mokytoja mano, kad vaikai per daug „atsipalaiduotų“. Jei nuo pat mažens tokie mokslai būtų su pateikiami su žaidimais, įdomesniais pavyzdžiais, galbūt vaikai priprastų. Mokytojai turi tikslą, kad mokiniai „programą irgi išeitų“, t.y., orientuojasi į mokinių žinias. Pavyzdžiui, viena mokytoja pasakoja:

„Vat, jūs klausiat, kas mus stabdo, tai būtent, tai mus ir stabdo. Tai stabdo galutinis rezultatas, ypatingai dešimtos klasės. Jei KP vyktų būtų 7, 8 ar 9 klasė, tai mes dar šiek tiek laiko turim, o dešimta klasė tai yra vienas baigiamasis etapas ir, manau, kad ne laikas ir ne vieta dešimtoje klasėje. Nu, kaip, galima, kaip ten sako, pažaišti keletą kartų, bet tikrai ne nuolatos“ (rFM-1#00:02:46-1#).

Tačiau kita mokytoja prieštarauja ir tikina, kad vaikams smagu buvo ir kad, būtent, tokią pamoką jie atsimins po metų. Dėl linksmos veiklos joje ši mokytoja mato ne tik žinių perdavimo, bet ir ugdymo svarbą. Mokytoja mini, kad kai kurie vaikai pasitempė. Tokia patirtis rodo, kad susvyruoja apibrėžimas, kas yra mokymas ir kokie jo tikslai, kad ne egzaminams moksleivius reikia ruošti, o reikia juos mokyti, diegti vertybes (sIM-1(14)).

Mokiniai dabar yra pripratę prie namų darbų, žino, kad turi išmokti, o atėjus laisvesnei pamokai, jie atsipalaiduoja ir sako: „Ai, čia nereikia, egzaminui nereikės, čia net ne iš te-

mos" (rFM-2#00:06:46-4#). Tačiau yra ir kitas požiūris, mokiniai mano, kad jeigu dalykų integracija vyktų atsižvelgiant į mokinių turimas žinias (pvz., istorija dėstoma anglų kalba), egzaminams pavyktų pasirengti (aFV-2.1(00:01:29-3), nors KP veiklos nėra tiesiogiai nukreiptos į egzaminų išlaikymą(aFV-3(#00:14:05-4#).

KP metu mokytoja jaučia, kaip išsikristaluoja vertybė - pats ugdymas, o ne švietimo sistema. Prioritetas - ne skubėti „išeiti“ visą programą ir parengti egzaminui ar technikos išmokyti, bet pastebėti žmogų, diegti žmogiškąsias vertybes (sIM-2(13). Mokytoja jaučia, kad KP pasiekimai, tokie kaip klasių susidraugavimas, yra daug svarbiau nei nelabai gerai išlaikytas matematikos egzaminas (sIM-1(4)), atsiranda bendrystė tarp mokytojų ir mokinių (rFM-1#00:21:12-5#). Išryškėja dileminis klausimas, ko turi siekti mokykla - gerų rezultatų ar geros vaikų savijautos mokykloje (jIA-1(00:46:47:9)?)

Kūrėjas, kurio pasirinkimas - ugdyti vaikus, sako, kad ne pažymiai svarbiausia. Tai sunku įrodyti mokytojoms, nes tokia yra sistema. Patikėjusi KP veiklomis pavaduotoja neturi ką atsakyti mokytojams, kai jie klausia, "O tai kas vaikus pažymiui paruoš?" (rIK-1#00:44:34-5#). Taigi mokytojui paliekama atsakomybė, kaip jis ves pamoką, žiūrės į sistemą ir dirbs (sIM-2(9).

Prasiplečia supratimas, kas yra įvertinimas

Mokytojams yra aišku, kaip vertinti tradicines pamokas (rFM-2#00:12:41-1#). Tačiau KP veiklose svarbus ne tik rezultato (jFM-2(00:08:41.9), bet ir proceso vertinimas (sIM-2(7) Kadangi dabartinė vertinimo sistema neapima proceso vertinimo (rIK-1#00:20:48-6#; jFM-2(00:07:17.6); rFM-2#00:13:33-0#), mokytojai ja nepatenkinti, nes neįmanoma įvertinti santykių ir vertybių (sIM-1(6), nepakanka vertinti parašant pažymį (sIM-1(7). Pvz., kaip įvertinti tai, kad mokinių mokymasis palieka pėdsaką vietos bendruomenėje? Paveiksle matyti vienas iš KP projekto rezultatų.

9 paveikslas. Idėjų siena autobusų stotelėje.

Norint įvertinti mokinį, reikia jį pažinti (jFM-2(00:06:48.0). Tradicinis vertinimas neapima žinių, mąstymo (jFM-2(00:49:38:2). Vertinimo objektyvumui nepadedą lentelių naudojimas siekiant įvertinti (jFM-2(00:50:02:3). Buvo vertinimi tie mokiniai, į kurių programą buvo integruotas naujas dalykas. Jie vertinimo negavo, o mokėsi (rFM-2#00:14:47-1#). Vertinimas pažymiais iškreipia mokinių tikslą - siekiama pažymių, o ne norima išmokti (jFM-2(00:50:14:0; jFM-2(00:49:13:7), kurti (aDK4), tai taip pat slopina vaikų kūrybiškumą daugelį metų (jFM-1.3(00:02:49:8).

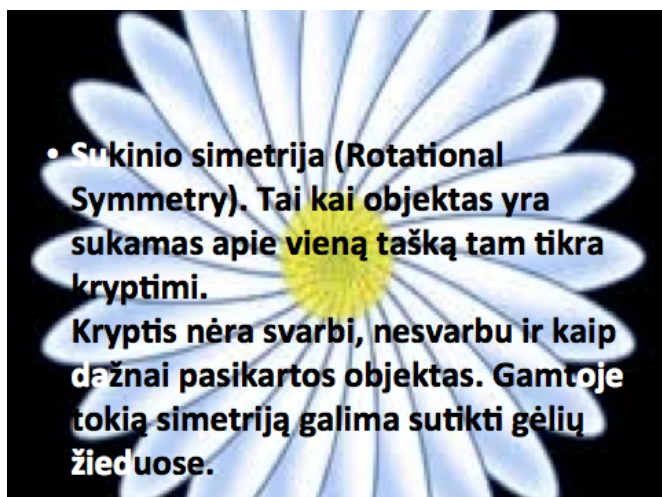
Įsivertinimas papildo vertinimą (sIM-1(22), kai mokiniai patys save vertina taškais (jFM-2(00:12:05.5). Tyrėjos pastebėjo, kad tiek mokytojai, tiek vaikai, kurie yra mąstę apie savo patirtį KP metu, moka išreikšti ir analizuoti tai, kas vyko su jais (sd(1; ad(34)). Tačiau mokytojai refleksiją tapatina su įsivertinimu (sIM-1(23), jFM-2(00:06:25.5), t.y. ugdymo procesą su vertinimo procesu. Mokytojai vertinimu nepatenkinti, kai kurie ieško, kaip jį keisti (sIM-1(8); sIM-1(19), bet nenori imtis keisti vertinimo sistemą (sIM-2(8). Kai vertinimas neaiškus, sunku įvertinti, kas pasikeitė (aIM-1(00:32:37-7).

Kaip mokiniai vertina savo ir mokytojų kūrybiškumą?

Mokiniai apie save

Mokinys po dalyvavimo KP jaučiasi galintis šiek tiek drąsiau kalbėti, reikšti savo nuomonę (aFV-2.1(00:09:33-1). Turintys lyderio poziciją vaikai susiformuoja savo įvaizdį; kai pasikeičia mokymo situacija, jie turi galimybę pamatyti save kitaip, naujai, „pasitikrinti” (JIA-1(00:06:40:2). Mokiniai pastebi, kad gali generuoti idėjas ir diskutuoti su mokytojais (aFV-3(#00:02:21-1#), nes jų patirtis rodo, kad per paprastą pamoką iniciatyvos nėra (aFV-3(#00:02:21-1#). Iniciatyva ir kūrybiškumas pasireiškia ruošiantis atsiskaitymams (aFV-3(#00:02:21-1#) (11pav.)

11 paveikslas. Mokinio pristatymas integruotoje pamokoje

Iniciatyvos pasireiškimas priklauso nuo dalyko (kai daugiau žinai, gali daugiau pasirodyti) ir nuo mokytojo (aFV-3(#00:03:26-2#). Tačiau mokytojai išklauso mokinių nuomonę ir daro savaip (aFV-3(#00:02:21-1#). Tai gali būti susiję su tuo, kad mokytojai negauna iš mokinių grįžtamojo ryšio (jFM-2(00:25:34:7; rIK-1#00:10:38-7#) ir rengiasi pamokoms remdamiesi tik savo nuojauta.

Apie mokytojus

Mokinius stebina mokytojų kūrybiškumas (sFV-2.2(12)). Vaikai pastebi ir vertina tai, kad kai kuriems mokytojams KP turėjo įtakos, tačiau jiems sunku įvardyti, kas pasikeitė (aFV-2.1(00:09:54-9; sFV-2.2(10)). Buvo mokytojų, kurie nepasikeitė (aFV-2.3(00:05:44-5)).

Mokiniai jaučia, kad kai kurioms mokytojoms jie visiškai nerūpi. Jos tampa malonesnės prie svečių (aFV-2.3(00:10:06-7)). Per KP pamokas daug daugiau stengėsi (aFV-2.2(00:21:41-4)), buvo geresnės, geriau pasirengusios, daugiau aiškino, mokiniams teikė didesnę pagalbą, jų neignoravo, kitaip elgėsi su mokiniais, "ant kurių buvo užsisėdusios" (aFV-2.3(00:03:44-3)). Mokiniais įstringa labai teigiamas arba labai neigiamas mokytojų nusiteikimas jų atžvilgiu (ad(15)).

Mokiniai savo iniciatyva nurodė, kas jiems įdomu, o kas mažiau, palinkėjo daugiau kūrybiškumo mokytojai (aIM-1(00:45:10-8; aIM-2(00:17:07-5 - 00:18:39-1, 00:20:29-1 - 00:21:04-7)).

Neintegruota patirtis, neišspręstos problemos

Laisvė mokytis ir laisvė simuliuoti. Viena mokytoja mini, kad kai kurie vaikai per KP veiklas atsipalaidavo, jiems atsirado galimybė nieko neveikti. Vieni į jas įsitraukė visiškai, kiti simuliuavo (rFM-1#00:12:02-9#). Mokytoja tikėjosi aktyvius vaikus matyti besireiškiančius, tačiau įvyko atvirkščiai - jie naudojo kitų aktyvumą, o patys nieko nedarė (rFM-2#00:04:24-3#).

Nusiteikimas nebendradarbiauti su administracija. Mokykloje dalyvavęs kūrėjas pastebėjo, kad lenkų klasės mokiniai šventė šventes ir vykdė veiklas atskirai. Su pavaduotoja lenkų mokiniams kūrėjas nebendravo, o ji atkalbinėjo vaikus, tėvus nuo KP, aiškindama, kad tai nenaudinga, trukdo mokytis (rIK-1#01:09:59-1#).

Svarbu spręsti organizacines problemas. Daug dalykų nevyksta kaip suplanuota. Užtikrindami užimtumą, kiti mokytojai turėjo prarasti pamokas likusiems mokiniams. Didelėje mokykloje sunku viską suderinti (9rFM-2#00:39:30-9#; rFM-1#00:38:54-2#; rFM-1#00:33:05-7#).

Projekte dalyvavusiųjų patirties pamokos

Kaip užtikrinti inovacijų tęstinumą? Svarbiausia ieškoti lyderių tarp mokytojų ir mokinių, nes kūrėjų nebus kiekvieną dieną mokykloje ir po KP išvis nieko nebus (rIK-1#00:43:20-3#).

Norint, kad mokytojai nuolat mokytų kitaip, būtinas palaikymas iš šalies, suvokimas, kad nebegali būti tradicinio ugdymo (sIM-1(2)). Integruota pamoka, pratinant mokytojus ir mokinius (aIM-2(00:34:17-5), turi tapti tradicija, nes tradicijos svarbios mokykloje (rIK-1#01:02:21-4#0).

Kas gali keistis visoje sistemoje? Mokytojai mokosi mokykloje, o ne išvažiuodami į seminarus. Tai keičia mąstymą visoje sistemoje (rIK-1#00:07:22-0#). Dalyvavusi tyrime mokytoja supranta, kad taip, kaip buvo mokoma universitete, mokytis negali, nes dabar vaikų poreikiai pasikeitę, technologijos pažengusios, aplinka kitokia. Senas mokymo būdas būtų net žiaurokas (aIM-1(00:23:30-3).

Inovatyvūs produktai (I)

Integruotos pamokos planas.⁵ Pateikiamas pavyzdys, kaip sudaroma pamoka.

Lentelė 3. Intergruotos pamokos plano pavyzdys.

VILNIAUS R. XXXX GIMNAZIJA

Projektas „Kūrybinės partnerystės. Pokyčių mokykla“

⁵ Kiekvienas inovatyvaus produkto aprašymas yra pažymėtas mėlyna, žalia arba geltona spalvomis. Pagal rezultatuose išryškėjusias tris kategorijas (žiūr. skyrių “Kas bendra ugdymo inovacijos patirtyje 5 analizuotose mokyklose”), mėlyna spalva reiškia inovatyvus produktas yra sukurtas mokymosi įgalinimo procese, žalia spalva - bendradarbiavimo procese, ir geltona spalva reiškia produktas sukurtas keičiant sistemą mokykloje ir siejant su visa švietimo sistema.

**Integruotų pamokų ciklo „Pavasario diena“ aprašas
2013-03-20**

Užsiėmimo (pamokos) tema	Maironis. „Pavasaris“.
Dalykai	Lietuvių k., anglų k.
Mokytojai (v. pavardės)	X, Y
Užsiėmimo uždaviniai	Remdamiesi jau žinoma bei nauja medžiaga (pateikiami anglų k. žodžiai) bei bendradarbiaudami grupėse, mokiniai gebės analizuoti eilėraščių pagal pateiktą planą (įvardyti temą, rūšį, žanrą, apibūdinti lyrinį subjektą, erdvę, laiką) bei išmoks vartoti pateiktas anglų k. sąvokas.
Metodai	Euristinis pokalbis; Darbas grupėse; Sūkurio metodas; Savarankiškas darbas; Refleksija.
Priemonės	Dalomoji medžiaga,
Mokinių veiklos (trumpai aprašyti)	Namų darbų pristatymas, aktyvus darbas grupėse; nežinomų dalykų aiškinimasis, aptarimas.
Rezultatas (ko išmoko, galutinis produktas, kt.)	Eilėraščio analizė pagal pateiktą planą.

Refleksija (mokinių/ mokytojų) po užsiėmimo	<p>Mokiniam patiko pamoka. Mokiniai ne tik įtvirtino ar pasikartojo, kaip analizuoti eilėraščių, bet ir įtvirtino keletą anglų k. sąvokų. Patiko, kad galėjo pasidalyti idėjomis, padėti vieni kitiems.</p> <p>Manau, pamoka pavyko, visi mokiniai įsitraukė į veiklą, buvo aktyvūs, bendradarbiavo.</p>
Jūsų pasiūlymai/ pastebėjimas/ emocija	<p>Smagu, kad mokiniai puikiai bendradarbiavo, nors buvo iš skirtingų klasių.</p>

Mokinių įtraukimas į pamokos vedimą. Dalis pamokos vedimo (apšilimas) perduodamas vienai iš mokinių. Tačiau mokytoja visada lieka šalia, aiškina, įtraukia, papildo vedančios mokinės veiklą;

Netradicinės mokymo erdvės pasirinkimas ir teigiamos/ darbingos atmosferos joje sukūrimas. Pamoka, nors ir perkelta į kitą erdvę, išlieka tokia pat efektyvi ir naudinga.

Pagarbus, orientuotą pagalbą mokytojo santykis. Mokytoja padeda išreikšti mintį, tačiau neužgožia mokinio bei išlaiko lygiavertišką santykį. Pagirti galima ne tik už rezultatą, bet ir už pastangas, dedamas proceso metu.

Vaikai gali judėti klasėje pamokos metu.

2 atvejis: mažos bendruomenės mokykla

Faktai apie mokyklą

Rajono pagrindinėje mokykloje yra mažos klasės. Klasėje vienu metu mokosi mažai mokslėivių, vienoje mokosi 5, 6, 7 klasių mokslėiviai. Mokyklą lanko mokytojų vaikai, visi pažįsta visus mokinius, jų tėvus, jiems žinomos asmeninės istorijos. Mokykla nedidelė ir vaikai jaučiasi joje saugūs, jie sako: "Gyvename kaip viena šeimyna" (5od3, 5od2, 5sFM-2(00:16:20-8), 5sd6; 5od1;). Kiekvienas asmuo turi galimybę būti pastebėtas (5od7, 5sd8, 5sIA-1(00:13:56-2)). Mokykla yra tarsi kaimo bendruomenės židinys. Ji orientuota į etninį ugdymą, sportines veiklas. Mokyklos personalas jaučiasi labai laisvai, matyti, kad yra įsiliejęs į mokyklos gyvenimą, rūpinasi ne vien tik pastato priežiūra, bet ir dalyvauja renginiuose, susitikimuose su mokytojais. Direktorė organizuoja susitikimus su personalu.

Dėl mažėjančio mokslėivių skaičiaus neaišku, ar ilgai mokykla išliks, gali būti, kad iš jos kurs universalų daugiafunkcij centrą.

Tyrimo situacija: Antrus metus mokykla įgyvendina tris atskirus projektus po Kūrybinių partnerystės skėčiu. Vienas iš projektų vyksta sėkmingai, kiti du - ne. Todėl atsiranda dvi skirtingos mokytojų ir vaikų patirtys. Tie, kuriems projektą sekasi įgyvendinti, yra laimingi, patys stengiasi, daug dirba, vaikai patenkinti. Tie, kuriems nesiseka, priešinas KP idėjai, skundžiasi blogais kūrėjais.

Veikėjai: Dvi mokinių grupės, dvi mokytojų grupės, kuruojantis mokytojas, direktorė, kūrėjas. Tyrime dalyvavo 5,6,7, 8 klasės.

Laiko linija: "Kūrybinių partnerystės" projektas trunka antrus metus, planuojama tęsti veiklą, net jei ir nebus projekto. Tyrimas vyko 2014 metų vasario - gegužės mėnesiais.

Sunki pradžia, kai reikia daryti patiems

Mokykla projekte dalyvavo antrus metus, mokytojai jau žinojo, kokia projekto struktūra (5oIM2-3(00:02:26-0), pasidarė pamokančias išvadas iš pirmųjų projekto metų ((5sIA-1(00:00:17-8), 5sIM1-2(00:08:40-2), 5sIM1-2(00:10:47-4), 5sIM1-3(00:30:45-9)) ir buvo entuziastingai nusiteikę sėkmingai pradėti projektą. Apie viltingą pradžią kalbėjo direktorė

(5sIA-1(00:12:05-2; 5sd2, 5sIA-1(00:19:18-5), nes projekto tikslai labai sutapo su mokyklos vizija, ir kvietė ieškoti inovacijų, dirbti kūrybiškai (5sIA-1(00:14:31-8). Mokytojai, dalyvaujantys antrus metus, entuziastingai džiaugiasi ir įtikinėja mokytojus „skeptikus“, kad Kūrybinių partnerysčių veiklos turi prasmę (5sIM1-2(00:04:54-9), 5sIA-1(00:11:44-3), 5sIK1(00:09:24-5).

Skatindami vaikus daugiau įsitraukti ir daugiau daryti patiems, mokytojai mato, jog ir vaikai ne taip susižavėję KP kaip praėjusiais metais (5sFM-2(00:48:29-6). Lūkesčiai, kad bus sukurtas konkretus rezultatas (laikraštis, spektaklis), neišsipildo (5sFM-2(01:30:50-6). Patys vaikai nuolat kalba apie pernykštį projektą, nes jame buvo daugiau veiklos, žaidimų, buvo daug linksmiau (5oFV2-2.1(00:21:58-6), dabar jie jaučia kartojimąsi (5sFV1-3(00:10:31-9); 5sFV1-3(00:18:54-1), vykdymo, kas suplanuota, rutiną (5oVF2-3(00:20:58-6), nusivilia, kai neįgyvendinami sumanymai (5sFV1-3(00:45:37-8), 5sFM-2(01:37:53-6) arba turi per mažai pasirinkimo laisvės (5oFV2-2.1(00:14:25-0). Pradžioje kilo sunkumų dėl to, kad vaikai neturėjo bendros vizijos, kaip turėtų vykti projektas, neturėjo idėjos, ką jie veiks ir kokių rezultatų norėtų pasiekti (5oFM-2.1(00:03:07-0).

Dėl neaiškios mokyklos ateities, mokytojai nemato prasmės tobulėti (5sIM1-2(00:00:44-4), 5sIK1 (00:04:58-0), pereiti į idėjų lygmenį (5sIK1(00:03:45-9), nes tai reikalauja pastangų ir kelia įtampą (5sIK1(00:02:46-4). Mokytojai dirba tik pamokose, po pamokų skuba namo, į savo ūkius (5oIK2-2(00:05:51-5).

Mokytojai nusivylę, kad vykdomos veiklos yra ne tos, kurias planavo (5sFM-2(00:49:35-6); 5oFM-3(00:21:15-3); 5oFM-3(00:56:12-5); 5oFM-3(01:27:22-3); 5sFM-2(00:47:57-9); 5oFM-3(00:22:38-3). Turi įtakos mokytojų nuovargis, patirtas pernai (5sFM-2(00:49:05-1), 5sIM1-2(00:03:16-7), kai jie viską darė patys. Nuovargį jautė ir agentė, aiškindama projekto prasmę mokytojams (5sd4). Neišsipildę lūkesčiai nukreipti į svarstymus apie kūrėjus, esą, ne metodai buvo (5oFM-3(00:19:43-8; 00:29:57-0) taikyti prie tikslo, o tikslas „pritemptas“ iki praktiko metodų arba kūrėjas nepakankamai įdėjo pastangų ir fantazijos (5oIM2-3(00:07:07-9), 5oIM2-3(00:05:57-9); 5oIM2-3(00:08:20-6), 5oFM-3(00:20:45-0).

Kas yra inovatyvi veikla šioje mokykloje?

Atsakymai apie inovatyvumą ateina ne iš karto, tik nuolat savęs klausiant, kas yra kūrybiškumas (5sIM1-1(00:27:02-5). Kūrybiškumas – tai lyg stovėjimas ant dviejų banginių. Jei vienas iš jų nuskęs – bus patirta didžiulė nesėkmė. Vienas banginis - tai tradiciniai dalykai, kurių mokytojai turi išmokyti, kitas - inovatyvumas bei kūrybiškumas. Mokytoja supranta, kad vien žaidimais visko neįmanoma išmokyti, tačiau taip pat mato, kad tik tradicinėmis mokymo priemonėmis nebeišmokys vaikų (5sIM1-1(00:27:35-0). Pavyzdžiui, po kartu su kūrėju prarastos pamokos mokytoja liko labai nepatenkinta, ji nesuprato, kur jo kūrybiškumas, ką jis daro, ko jie įprastai nedaro (5oIM2-3(00:04:31-0).

Kūrybiškumas – pojūčių ir jausmų įjungimas į mokymosi procesą, o ne vien sausos informacijos skleidimas (5sIM1-3(00:36:17-5), 5sFV1-3(00:00:47-4).

Ne visi mokytojai suprato sąvokas ir nevienodai vertino, kas yra kūrybiškumas, ir ko tikėtis išprojekto (5sIA-1(00:12:57-5).

Kūrybiškos veiklos palaikymo veiksniai ir kliūtys

Mokytojų manymu, kūrybiškai dirbti padeda ilgametė darbo mokykloje patirtis (5oIM2-2(2)) ir teigiamas mokytojų nusiteikimas geranoriškai priimti tai, ką siūlo praktikas (5oFM-3(01:03:54-4;00:59:32-7). Naujas žmogus mokykloje lengviau gauna vaikų dėmesį (5sIM1-1(00:12:21-6).

Kūrybišką ugdymą mokykla turi laikyti prioritetu ir savo vizijos dalimi. Mokytojai jį taikydami jaučia administracijos darbuotojų palaikymą (5sFM-2(01:02:12-7, 5sFM-2(01:06:15-9, 5sIK1(00:03:05-3), 5sIK1(00:18:28-7), 5sIK1(00:19:12-7), susidomėjimą ir įsitraukimą (5sIA-1(00:03:58-2), 5sIA-1(00:48:21-0), asmeninį palaikantį dėmesį (5sFM-2(01:04:33-6), (5sFM-2(01:07:28-3), (5sIA-1(00:03:51-4) direktorės paskatinimą domėtis naujovėmis, vykti į seminarus, tobulėti, mokytis (5sFM-2(01:04:57-9), taip pat mokytis vieniems iš kitų (5sFM-2(01:06:23-2), 5sIK1(00:18:59-0).

Kad projektas vyktų efektyviai, reikia įkvepiančių, kūrybingų žmonių vizito. Asmuo gali turėti daug idėjų, bet nemokėti jų pateikti. Projekto sėkmė priklauso nuo praktiko asmenybės (5oFM-3(01:17:22-0), gebėjimų (5oFV2-2.1(00:05:24-4; 00:10:30-9; 00:10:35-3), (5oIM2-2(28), (5oFV2-2.1 (00:32:20-3; 00:33:05-0), bendravimo su vaikais (5oFM-3(00:18:27-4), 5oFM-3(00:57:23-8); 5od11) ir mokytojais įgūdžių.

Ryžtas naudoti inovatyvias ugdymo priemones yra vienas iš veiksmų kūrybiškam ugdymui gyvuoti. Mokytoja pasakoja apie kauliuką - ugdymo priemonę, padedančią vesti pamoką -. Jį naudoja tam, kad vaikai kalbėtų pamokos metu Mesdama kauliuką mokytoja prašo vaikų pasakyti po sakinį, arba iškritus tam tikram skaičiui, pasakyti labiausiai įsimintusius faktus tam tikra tema. Mokytoja žinojo, kad galėjo pritaikyti kauliuką pamokoje praėjusiais metais, bet tingėjo jo ieškoti ir nežinojo, ką su juo galima būtų nuveikti, tačiau šiais metais tam ryžosi (5sFM-2(01:08:20-1). Mokytojams reikėjo daug drąsos, jie projektą įgyvendino savo iniciatyva, o ne verčiami (5sIK1 (00:31:49-2). Mokytojai inovatyvumą įvar-

dija kaip iniciatyvos turėjimą: tai buvo įvykis, kai „įsibėgėji, šoki nuo liepto ir krenti“.

Pav. 12. Į ugdymo veiklą įtraukiami kūno pojūčiai

Mokytojai sako, kad inovatyvi veikla yra tai, kas nauja, kas sudomina, kas praktiška ir kas įtraukia (5oIM2-3(00:12:37-5), 5sFM-2(00:05:37-2), 5oIM2-2(15), 5sFM-2(00:05:02-2)), pavyzdžiui ne tik kalbėti, bet ir suvaidinti (žiūr. 12 pav.), todėl stengiasi įtraukti daug mokytojų ir vaikų (5sIM1-2(00:04:14-7), 5oIM2-2(51).

Suprasti vaikų motyvus dalyvauti. Suprasti, kai nenorima bandyti ir kai nežinoma, kaip tai daryti (5oIM2-3(00:17:10-8). Vaikų motyvacija labai smuko, kai jiems patiems reikėjo

sugalvoti, ką veikti per projektą. „Jie labai daug nori, bet nežino, kaip tai padaryti“, sakė mokytoja. „Idėjų buvo be galo daug, bet vaikai neturi realaus suvokimo, kaip tai reikės patiems daryti“ (5oIM2-3(00:17:10-8). Svarbu atpažinti „vaikiškus“ (5oFV2-2.1(00:12:18-2) motyvus, kai smagu ne sėdėti pamokose, o veikti ką nors neįprasta (5oFV2-2.1(00:12:26-4), (5oIM2-2(42; 43), (5oFV2-2.2(00:38:12-1), ir tokius, kai vaikams reikia suprasti tikslą tam, kad jie įsitrauktų (5oFV2-2.2(00:06:22-0), 5oFV2-2.2(00:31:09-0)(5oFV2-2.1(00:16:59-6), pastebėti jų norą būti grupės, kuri ką nors veikia (5oFV2-2.2(00:28:35-0), dalimi. Ne visos mokytojos jautriai reaguoja į vaikų poreikius. Kai kurios netgi neišsiaiškina dalyko temos, nereaguoja į klausimus (5oFV2-2.1(00:29:52-0).

Inovatyvią veiklą stabdo mokytojų išankstinės nuostatos (5sIM1-2(00:20:38-7), formalus požiūris (5sIK1 (00:21:43-8), 5sIK1 (00:23:30-3) ir pasipriešinimas, esą, mokytojai ir taip tobulai dirba (5oIK2-2(00:05:20-4; 00:06:50-4), bei konkurenciniai jausmai praktikams (5od10) ir „priverstinė savanorystė“ (5od4). Nuostatos apie mokinius (5sIK1 (00:17:50-7); 5oFV-2.2 (00:11:36.6)) taip pat kliudo: vaikai nepadarys, jiems reikia viską sugalvoti ir tik duoti atlikti. Tačiau išėjo kitaip - kuo daugiau dirbo, tuo geriau sekėsi, vaikai įsijungė, o mokytojos vis mažiau kišosi (5oIK2-2(00:04:50-6; 00:34:28-7).

Inovatyvios veiklos gali strigti dėl mokytojų ir praktikų nesusikalbėjimo (5sIK1(00:20:24-0), 5sIK1(00:19:42-2), 5oFM-3(00:31:35-0;01:19:26-1), 5oIK2-2(00:04:30-5; 00:06:10-5), iš pradžių jie atmeta vieni kitų idėjas (5sFM-2(01:34:27-2), 5sFM-2(01:35:47-2), 5sFM-2(01:38:25-4), 5oFM-3(00:17:31-8), 5oIK2-2(00:23:44-5), skeptiškai vertina planavimą kartu (5sIK1(00:08:13-8), neprisiima kiekvienas savo atsakomybės (5sFM-2(01:32:53-0) arba praktikas yra ne iš tos srities, iš kurios buvo tikėtasi (5sFM-2(01:39:02-2), jo stilius nepriimtinas (5sFM-2(00:44:38-9), 5sFM-2(00:46:59-6), 5sFV1-3(00:27:15-4) arba jis žiūri į mokytojus iš aukšto (5oFM-3(00:21:47-6).

Neapibrėžtumas, informacijos trūkumas (5oMF-3(01:19:25-7), 5oVF-2.2 (00:07:14-4), sąlygų keitimasis (5oMF-3(00:18:51-4) sunkina darbą ir nuvilia. Pradžioje buvo juntamas didelis tikslųjų dalykų mokytojų pasipriešinimas (5sIK1(00:09:46-4), 5sIK1(00:23:57-8). Sunku suprasti praktiko (5sIA-1(00:00:43-0) ir mokytojo vaidmenį (5sIM1-2(00:02:41-6). Stipriausias Kūrybinėms partnerystėms besipriešinančių mokytojų argumentas - ugdymo

proceso ir egzaminų reikalavimų neatitikimas: „kaip kad pastatytų žmogų prie audimo staklių ir sakytų iškepti duonos kepalą” (5sIM1-3(01:17:21-5).

Įpročio galia. Vaikams reikia laiko persiorientuoti į savarankiškesnį mokymąsi (5sIM1-3(00:15:52-8), 5sFM-2(00:25:46-7).

Mokytojo blaškymasis tarp noro mokyti įdomiai ir „išeiti programą” (5sFM-2(00:32:30-8), 5sFM-2(00:29:57-7), 5sFM-2(00:27:30-6), 5oIM2-2(25), 5oIM2-2(22) bei nusiteikimas, kad „gyvybiškai” būtina išdėstyti turinį per pamoką (5sIK1 (00:27:04-5) trukdo dirbti kūrybiškai.

Individualus darbas su mokytojais ir geras pavyzdys skatino keisti skeptišką požiūrį į KP projektą (5sIA-1(00:09:08-8), 5sIA-1(00:10:00-2), 5sIA-1(00:31:18-2)(5sIA-1(00:10:58-1), (5sIA-1(00:32:21-0), (5oFM-3(01:20:32-9).

Inovatyviam mokymui reikia rengtis. Pradžia yra sunki, nes pamokai reikia ieškoti naujos informacijos, metodų. Pats pasirengimas yra sunkesnis ir ilgesnis. (5sFM-2(00:18:48-0), 5sFM-2(00:06:32-0), 5sFM-2(00:06:06-1).

Iššūkliai vykdant kūrybinį projektą

Nuolatinis galvojimas, ką įdomaus padaryti (5oIM2-3(00:03:35-7), 5sFM-2(01:20:30-6), nes vaikai nuolat keičiasi (5sFM-2(01:25:54-6), sugalvoti, kaip mokyti, kad vaikai pajustų praktinę žinių naudą (5oIK2-2(00:02:14-4), išeiti iš pamokos ir ugdymo planų rėmų (5sIA-1(00:16:51-0) - tai iššūkliai, susiję su dalyku. Patiems mokytojams keistis (5oIK2-2(00:04:12-1), daryti tai, ko neišmano (5sFM-2(01:21:13-2) - iššūklis, susijęs su mokytojo asmeniu. Nuolatinis iššūklis - derintis ir bendradarbiauti praktikui ir mokytojui (5sFM-2(01:24:25-1), 5sIA-1(00:13:26-2),). Iš pradžių bendradarbiavimo nebuvo (5sIM1-2(00:16:21-6), 5sIK1(00:25:13-1), 5oIK2-2(00:26:50-5), 5sIA-1(00:32:52-1), nes, pavyzdžiui, skirtingai buvo suvokiama KP idėja (5od9). Vėliau imta suprasti, kaip svarbu yra kalbėtis (5sIK1(00:00:06-2), 5sIK1(00:15:28-5), 5sIK1(00:01:32-3), 5oIM2-2(17; 27), 5sFV1-3(00:36:14-7), kol įvyksta lūžis bendradarbiavimo link (5sIM1-2(00:22:42-1), 5oIM2-

2(34; 35), 5sIK1(00:06:59-5), 5sIM1-2(00:23:32-6), surandant bendrą kalbą (5sFM-2(00:47:19-7); 5oMF-3(00:27:00-3), dirbant komandiškai (5sFM-2(00:56:07-5)), mokantis iš naujo (5sFM-2(01:26:56-5), 5oMF-3(01:12:21-3), patariant, kaip užmegzti kontaktą su tam tikro amžiaus vaikais (5oMF-3(00:33:48-5; 00:58:47-1), kartu rengiantis pamokoms (5sFM-2(00:51:04-9), 5sIA-1(00:03:29-3), mokantis iš praktikų ir ieškant individualių būdų, kaip bendrauti su įvairiais mokytojais (5sFM-2(00:51:04-9) ir atlaikyti jų pasipriešinimą (5sIM1-2(00:17:04-3), 5sIM1-3(01:07:59-7), 5oIM2-2(37;38), 5sIM1-3(00:50:13-6), 5oIM2-3(00:09:49-4); 5oIM2-3(00:36:02-6; 00:38:40-4). Galiausiai užsimezgęs ryšys duoda vaisių (5sFM-2(00:54:02-7); 5oFF-3(00:09:05-1), nes žymiai lengviau, įdomiau, naudingiau rengtis veikloms.

Vieno mokytojo pavyzdys

Vaikams ir praktikui tarpininkavo mokytoja, kuri pagerino komunikaciją, paaiškino uždutis (5oFV2-2.2(00:04:27-4). Praktikas lygina mokytoją su kitais mokytojais. Su ja dirbti lengva, su kitais - labai sunku (5sIK1(00:02:00-3). Vaikai vertina teigiamai aktyvų mokytojos dalyvavimą projektinėse veiklose ir bandymą taikyti kitokius, naujus metodus pamokose (5oFV2-2.2(00:02:46-0).

Tačiau ši mokytoja jaučia tiesioginį nepasitenkinimą, reiškiamą kai kurių mokytojų: „tos tavo nesąmonės mums jau - čia“, o ji vis bando įtikinėti pavyzdžiais, kad tai yra vertinga veikla (95sIM1-3(00:51:15-4). Ji stengiasi nekreipti dėmesio į replikas, pyktį, nors matyti, kad ji daug dirba ir aukojasi (5sIM1-3(00:57:09-4). Mokytojai tenka didelis krūvis apginti pokyčius, įvykusius per KP: mokytojams dabar reikia daugiau dirbti mokykloje, būti lankstesniems ir derinti pamokas, reflektuoti ir patiems rengti refleksijas. Į ją nukreipiamas mokytojų pyktis ir nepasitenkinimas (95sIM1-3(00:59:37-3), 5sIM1-3(01:01:47-7). Projektui baigiantis iš neformalių pokalbių ir kūno kalbos buvo matyti, kad kuriojanti mokytoja yra labai stipriai emociškai įsitraukusi į projektą. Akivaizdu, kad jai tenka didelis krūvis atlaikyti kai kurių mokinių ir mokytojų neigiamą nusiteikimą KP atžvilgiu. Rodosi, ji prisiima visą atsakomybę už projektą - jo sėkmę/nesėkmę ir dėl to labai jaudinasi (5sd10; 5od8).

Kaip keičiasi mokytojai

Keičiasi mokytojo vaidmuo. Mokytojai supranta, kad jų vaidmuo ne vien tik pedagogo, bet ir „psichologo“. Svarbu yra su vaikais bendrauti, turėti artimą ryšį, o ne tik akademiškai išdėstyti pamoką. Kuo daugiau bendraujama su vaikais, tuo labiau jie pasitiki mokytojais ir išsikalba (5sFM-2(00:22:43-3). Mokytojai suvokia, kad reikia keisti emocinę atmosferą mokykloje. Tai ypač svarbu, kai vaikai meilės negauna namuose, tuomet mokykla gali tapti ta saugia užuovėja, emociškai palankia vaikui vieta (5sIM1-3(01:21:22-6). Mokytojai dalijasi nuomone, jog jiems artimiau bendraujant su vaikais, pastarieji per pamokas drįsta kalbėti ir klysti. Mokytojui šaukiant, o ne kalbant su vaikais, auga baimė (5sFM-2(00:23:34-6); 5oIM2-2(12). Mokytoja kitaip supranta savo indėlį, jaučia „nusiraminimą, atsipalaidavimą ir supratimą, kad svarbu yra ne išmokyti vaikus dešimtukui. Suvokimas, kad ir ką aš bedaryčiau, jie visi dešimtukui nemokės, ir kad aš neturiu dėl to jaustis kalta, kankintis ir kankinti vaikus. Stengtis, kad vaikai būtų kiek įmanoma laimingesni, linksmesni, ir tą pasakyti visais būdais ir metodais vaikams” (5sIM1-2(00:31:42-1), 5sIM1-3(01:22:48-4).

Mokytojas ir moksleivis tampa lygiaverčiais partneriais mokymosi veikloje (5sFV1-2(00:37:28-3); 5oFV2-2.3(00:04:17-0): mokytojas yra lyg konsultantas, o vaikai gali reikšti savo nuomonę (5sIA-1(00:30:31-5), 5sIA-1(00:02:27-7), 5sIM1-3(00:25:59-7), 5sIM1-3(00:33:23-6), 5oFV2-2.3(00:10:47-1). Mokytojo ir vaiko santykiai darosi artimesni (5sFV1-2(00:43:00-7), 5sIK1(00:05:57-7), 5sFM-2(00:24:46-5), 5sIM1-3(01:23:25-4), (5sFM-2(00:25:25-1), 5sIM1-3(01:24:45-5), nors tai ir įprasta šioje mokykloje. Vieniems moksliviams atrodo, kad jų bendravimas su mokytojais nėra pasikeitęs ir viskas yra taip, kaip ir buvę prieš KP (5sFV1-3(00:36:55-7).

Keičiasi požiūris į ugdymo formą: aktyvūs metodai neišblaško vaikų, bet juos pažadina (5sIM1-2.2(00:04:57-2), darbas grupėmis padeda vaikams mokytis, pasiekti tikslą/rezultatą drauge. Mokytoja svarsto, kad galbūt ji blogai organizuodavo darbą su grupėmis, todėl tai vaikams nepatikdavo (5sFM-2(00:12:47-0), 5sIM1-2.2(00:05:54-7). Vaikai į darbą su grupe pradėjo žiūrėti ne kaip į žaidimą, o kaip į rimtą darbą (5sFM-2(00:14:07-3).

Tačiau, **jeigu mokytojai priešinasi dalyvavimui KP, niekas ir nesikeičia** (5sIK1(00:26:01-3). Mokiniai pastebi, kad projekte nedalyvaujančių mokytojų pamokos nekinta (5oFV2-2.3(00:11:48-0).

Jeigu kūrybinę veiklą mokytojas supranta tik kaip žaidimą, o ne ugdymą, jis ima manyti, kad tokia veikla trukdo ir prarandamas pamokų laikas (5sFM-2(00:38:29-5), 5sFM-2(00:46:07-2), 5sFM-2(00:42:26-7). Tokią nuostatą yra perėmę ir vaikai (5sFV1-2(00:40:40-4), 5oFV2-2.2(00:20:34-2), 5oFV2-3(00:24:12-0); 5oIM2-2(53).

Ugdymo inovacijos vaikų akimis

Blogiausiai vaikai vertina pamokas, kuriose mokytoja nuolat taiko tuos pačius metodus, laikosi griežtos pamokos struktūros ir nereaguoja į jų prašymus. Vaikai blogai jaučiasi ir tuomet, kai nesupranta užduoties prasmės (5oFV2-2.2(00:12:33-9).

Mokiniam svarbu, kad jie išmoko vieni kitų klausyti. Rodos tai, kad jie turi teisę nekalbėti, kai klasėje triukšmaujama ir jų nesiklausoma, vaikams yra atradimas (5sFV1-3(00:01:24-6). Mokiniam sunku įvardyti projekto rezultatą (5sFV1-3(00:02:28-2). Tačiau jie daug išreiškia jausmais: su kūrėju jiems yra smagiau (5sFV1-3(00:40:12-4), jie jaučiasi galintys būti atviresni (5sFV1-2(00:34:54-7). Grupėje yra linksmiau, vienam dirbti neįdomu (5sFV1-3(00:01:56-0). Vaikai jaučia mokytojų ir kūrėjų bendradarbiavimą, apibūdina jų santykius: „kiekvieną dieną susitinka kaip giminės, kaip būtų labai senai pažįstami“ (5sFV1-3(00:41:56-5). Ir kūrėjai, ir mokytojai jiems yra asmenys, kurie moko, yra kūrybingi, kantrūs (5sFV1-3(00:38:59-0). Jie būna linksmesni, švelnesni, nuolaidesni ir klaidas nurodo tik vėliau (5sFV1-2(00:33:08-2).

Dalis vaikų pastebi, kad mokytojai stengiasi kitaip vesti pamokas - paprasčiau, lengviau ir įdomiau, užduodami įdomesnių klausimų (5sFV1-2(00:45:56-9). Moksleiviai pasakoja, kad dirbti grupėmis yra lengviau ir įdomiau, tuo metu jiems kyla įvairesnių minčių ir, rodos, nėra baimės klysti: „tą nupieši, tas neišėjo - kitą pieši“ (5sFV1-3(00:07:06-9).

Ne visi moksleiviai pastebi „senosios“ ir „naujosios“ vertinimo sistemų skirtumus, nes „ne visi žiūri į tuos lapus“ (5sFV1-3(00:33:12-7).

Įsivertinimas – priemonė mokinių motyvacijai didinti

Mokytojai pastebi, kad mokiniai pradėjo daugiau mąstyti, tapo sąmoningesni ir dėl to įsivertinimas jiems tinka (5sFM-2(00:16:00-6). Direktorės supratimu, įsivertinimo įrankis leidžia mokiniams būti sąmoningiems ir patiems įsivertinti, išsikelti sau tobulėjimo tikslus. Direktoarei patinka tokia priemonė, kadangi pats vaikas gali stebėti savo tobulėjimą (5sIA-1(00:07:49-1). Mokinys pasakoja, kaip „naujoji vertinimo sistema“ jam padeda įsivertinti, realiai pasverti savo jėgas bei motyvuoja siekti tikslų (5sFV1-3(00:32:47-6). Kai mokytojai turi sunkumų vertindami grupės darbą (5sFM-2(00:14:32-9), jie naudoja įsivertinimą. Vaikai moka patys save įvertinti, jie tampa savikritiškesni (5sFM-2(00:14:32-9).

Pav. 13. Mokinių pasiekti rezultatai drauge su norimu.

Svarstymai, kas vertinama - procesas ar/ir rezultatas. Abejonių kyla dėl to, kas laikoma rezultatu, kiek jis apčiuopiamas (5sFM-2(01:36:08-5), 95sFM-2(01:40:29-8), 5sFM-2(01:40:15-4), kyla vaikams (5oFV2-3(00:25:11-1), mokytojams (5sFM-2(00:09:59-8), (5sFM-2(00:09:15-8), (5sFM-2(00:49:19-7), (5oFM-3(00:53:19-3), (5sFM-2(00:49:48-9), (5sFM-2(01:36:33-8).

Kūrybiško mokymosi rezultatai

Giliau suvokiami ir įvardijami ugdymo elementai. Pasikeitė suvokimas, kad partnerystė/bendradarbiavimas su praktikais ir vaikais yra svarbiau už kūrybiškumą (5sIM1-3(00:46:32-4), 5sIA-1(00:03:27-7). Mokytojai pradėjo suprasti pačias sąvokas, ką reiškia kūrybiškumas, kaip įprastas priemones pritaikyti mokymosi procesui (5sIM1-2(00:11:14-8). Kai dirbama grupėmis, dažniausiai atsiranda lyderiai, kurie „ištempia“ projektą, o dauguma vaikų tik pasyviai dalyvauja. Kas kita, kai vaikui reikia pačiam save pristatyti, tuomet kiekvienas jaučia atsakomybę už savo darbą, stengiasi, nes nenori nuo kitų atsilikti (5oFM-3(00:16:25-6). Dalyvaujant projekte atsirado sąvokos, žodžiai, kuriais mokiniai gali apibrėži

tai, ką anksčiau darydavo. Tai teikia laisvumo ir nusiramino, kad einama teisingu keliu (5sIM1-3(01:22:57-6).

Mokytojai taiko metodus tuomet, kai jų reikia, siekdami ugdymo rezultatų, o „ne sužaidi tam, kad būtų žaidimas“ (5sIA-1(00:16:34-1), (5sIA-1(00:18:19-4). Kiekvienai veiklai reikia rengtis, apgalvoti veiksmus, atsižvelgiant į vaikų skaičių ir poreikius (5oIM2-2(30; 31; 32).

Išsiplėtusi komforto zona. Mokytojai KP rezultatas yra išsiplėtusi mokyklos bendruomenės komforto zona. Tai, kas atrodė neįmanoma prieš dvejus metus,- dabar yra normalu ir kasdieniška (5sIM1-3(01:11:50-2), suvokiama ilgalaikė asmeninė patirties nauja (5oIK2-2(00:10:54-3). Tačiau nerimaujama dėl dar didesnių lūkesčių (5sIM1-3(00:06:12-7), 5sIM1-3(00:03:53-7).

Mokytojai tapo laisvesni (5sIA-1(00:14:11-6), (5sIA-1(00:15:09-3), (5sIM1-3(01:21:53-6) (5sIM1-2(00:06:58-2), net moksleiviai pastebi, kad mokytojai yra linksmesni (5sFV1-3(00:35:41-7). Mokytojams būti kūrybingiems tapo lengviau: "Idėjos dabar taip greitai šauna į galvą, nes tu jautiesi lyg pakrautas" (5oFM-3(01:08:56-4; 01:11:27-2).

Mokytojai mokosi iš klaidų, pvz., laikytis užsibrėžto plano (5oFM-3(01:10:12-0; 00:35:33-4).

Mokytojai pradėjo daugiau bendradarbiauti (5sIA-1(00:41:03-3).

Svarbus **projekto rezultatas direktorei - pasikeitę vaikai.** Per mokyklos renginį ji pastebėjo, kaip vaikai aktyviai, kultūringai dalyvavo veiklose (5sIA-1(00:20:36-0), drąsiau, aiškiau reiškė mintis (5sIA-1(00:22:21-8); 5sFV1-3(00:26:09-4), (5oIK2-2(00:15:13-0), 5sIM1-3(00:04:48-8); 5oVF-3(00:15:23-3); 00:10:05-8)), detaliau ėmė apibūdinti (5sFV1-3(00:25:09-5). Vaikai buvo sudominti (5oIK2-2(00:39:32-5). Jie supranta ir vertina mokymąsi (5sFM-2(00:17:11-2), keičiasi „pasiutęs“ elgesys - jis tampa ramesnis (5sFV1-2(00:39:39-8). Mokiniai geba susieti žinias (5sIM1-2.2(00:02:43-2), daugiau vieni kitų klausosi ir bendradarbiauja (5sFV1-3(00:03:45-2); 5oIM2-2(46), 5oFV2-2.1(00:18:34-0), džiaugiasi ir didžiuojasi rezultatais (5oFV-3(00:28:26-1), 5oFV-3(00:28:26-1). Jie tapo atviresni, pasitiki savimi ir kitais (5oFV2-2.1(00:01:34-3), nors pasitaiko, kad vyresni užgožia

jaunesnius (5oFV2-2.2(00:34:16-0; 00:36:13-0), jiems patinka būti mokykloje (5oIM2-2(45). Į projektines veiklas pavyko įtraukti specialiųjų poreikių vaikus. Jie išmoko drąsiai vaidinti, išsakyti savo jausmus. Vaikai pasikeitė ir tai matyti jų kasdienėje veikloje (5sIA-1(00:29:02-2), 5oMF-3(01:07:38-7), 5sIM1-3(00:27:37-2), 5sIM1-3(00:29:58-7), 5sIM1-3(01:27:47-8).

Sisteminiai pokyčiai mokykloje. Projektui baigiantis išsikristalizavo noras keisti pamokos kokybės vertinimo sistemą (5sIA-1(00:19:19-4), (5sDK „pamokos stebėjimo užrašai“). Išryškėjo nusiteikimas įtraukti kūrybiškumą į mokyklos strateginius planus (95sIA-1(00:24:15-9), 5sIA-1(00:23:10-0), 5sIA-1(00:44:58-4), tam perorganizuojami etapai (5sIA-1(00:45:33-4), 5sIA-1(00:47:23-1). Sukuriama erdvė personalo ir mokytojų bendravimui. Per susitikimus direktorė naudoja aktyvius metodus ir aptaria mokyklos reikalus, kalba apie mokyklos viziją ir misiją, teirujasi apie darbuotojų savijautą ir ryšį su mokykla (5sIA-1(00:24:40-4). Yra pasiryžimas įtvirtinti „Mokytojų klubo“ tradiciją mokykloje (5sIA-1(00:42:28-9).

Sukurtos ugdymo priemonės. KP paskatinta direktorė sukūrė įrankį, kuriuo būtų galima įvertinti vaiko pažangą ir taip jį motyvuoti mokytis (5sIA-1(00:05:52-0), 5sIA-1(00:09:06-5), 5sIA-1(00:08:37-1), nors ir iš klaidų (5oIK2-2(00:42:24-0). Vertinimas turi būti matomas (5sIA-1(00:00:54-5).

Inovatyvūs produktai (II)

Tema. Inovatyvią veiklą įgyvendinti padeda tema, nes kartais pati tema reikalauja kažko kito (5sFM-2(00:58:30-0).

Vizualizacija. Mokytoja stengiasi kuo dažniau nagrinėjamos temos užduotis aiškinti vaizdžiai jas parodant, t. y. surasti atitinkamą objektą, būdą ar priemonę realiame gyvenime (5oIM2-2(13). Pavyzdžiui, tekstinių uždavinių formuluotė vadovėlyje dažnai sunkiai suprantama, bet uždavinio sąlygų išdėstymas kita forma, pavyzdžiui, nupiešiant, padeda juos suprasti daug lengviau (5oIM2-2(8;9).

Užduoties kūrimas. Vaikų skatinimas patiems ieškoti informacijos ir kurti užduotis (5oIM2-2(7)).

Žaidimas. Matematikos mokytoja pasakoja, kaip norėdama išvengti rutinos pamokose, ji su vaikais žaidžia domino ir loto, pasiskirstę į dvi komandas. Naudojamas metodas, kai išsprendus matematikos uždavinį, yra metamas kauliukas ir galima „žaidimo lentoje daryti ėjimą“. Mokytoja pastebi metodo trūkumus - didelis krūvis tenka greičiau sprendžiantiems matematikos uždaviniams. Tačiau, pasak jos, visi vaikai būna stipriai emociškai įsitraukę (5sFM-2(01:12:27-8), 5sFM-2(01:14:36-5)). Vaikai patys sako, kad žaisdami išmoksta sutelkti dėmesį, susikaupti (5sFV1-3(00:24:18-6)).

Žaismingas dėmesio valdymas. Lietuvių kalbos mokytoja pasakoja, kad jai mokant vaikus vieniems kitų klausytis padeda metodas, kai naudojamas vienas daiktas, pvz., kas turi pieštuką, tas gali kalbėti (5sFM-2(01:18:35-1)). Dažniausiai naudojama ugdymo priemonė – kamuoliukas, kuris „pažadina“, išjudina, sutelkia moksleivių dėmesį (5sIM1-2.2(00:00:09-9); 5oIM2-2(10)).

Įvairių pojūčių įtraukimas. Muzikos mokytoja į savo pamoką įtraukia ne tik klausą, bet ir kitus pojūčius. Ji vaikų paprašė nupiešti muzikos paviršių, jei jie ne galėtų matyti, o tik liesti ir apibūdinti, kokį garsą girdi. Taip ji skatina moksleivius naudoti kuo įvairesnius apibūdinimus nusakyti muziką (5sFM-2(01:16:28-3)).

Susiejimas su realybe. Per matematikos pamoką vaikai praktiškai skaičiavo baldų ir klasės plotą ir tūrį. Tokia veikla moksleiviams yra įdomesnė nei vien spręsti uždavinius (5sIA-1(00:01:24-0); 5oIM2-2(18)).

Projektas. Vaikai pozityviai reaguoja į projekto veiklas, teikiančias teigiamų emocijų (5oIM2-2(47; 48)). Paties kūrybinio projekto planavimas moksleiviams labai patiko. Iš pat pradžių vaikai dalyvavo priimdami sprendimus. (5sIA-1(00:35:49-0)). Jie svarstė, ką norėtų daryti projekto metu. Praktikas atvežė iš interneto parsisiųstų ir išspausdintų projektų, o vaikai klijavo lapukus - balsavo, kas ką norėtų veikti, taip demokratiškai stengdamiesi pasirinkti tinkamą projektą. Per visus etapus stengtasi gauti grįžtamąjį ryšį iš vaikų (5oIK2-2(00:33:50-8); 5oFV2-2.1(00:03:55-6; 00:14:05-0)). Dabar moksleiviai jaučiasi nusivylę, kad suplanuotų veiklų jie neįgyvendina (5sFV1-3(00:19:24-1), 5sFV1-2(00:27:57-4)).

Mokytojų atsinaujinimas. Direktorė nusprendė, kad ne ji, o mokytojai turi stebėti vieni kitų pamokas, taip mokydami vieni iš kitų (5sFM-2(01:05:21-9) (5sIA-1(00:15:07-5), (5sIA-1(00:39:32-4), (5sIA-1(00:09:49-6), derintų praktiką ir teoriją (5sDK"Programa viktorinai-zaidimui"), taikytų naujus metodus (5sIA-1(00:15:47-2), 5oVF2-3(00:25:43-4),

5oIK2-2(00:36:44-6). Savo darbui analizuoti mokytojai įsteigė „Mokytojų klubą“. Klubo susirinkimuose aptariamos projekto veiklos, numatomi tolimesni tikslai ir veiksmai, analizuojami pasiekimai ir nesėkmės (5oIM2-2(26; 41; 50; 52).

Pav. 14. Patirties dalijimasis su kitų mokyklų atstovais

Refleksija. Įtraukti tuos, kurie nenorėjo dalyvauti, naudojant refleksiją. Jos metu vaikai turėjo surašyti tai, „kas tiko ir kas netiko“. Drauge per aptarimą vaikai išsakė tai, kad juos erzino, jog tik dalis mokslėivių dirbo, išsiaiškino nedalyvavimo priežastis (darbo, vietos dirbti ir įrankių trūkumas). Išsiaiškinus problemą ir ją išsprendus, kitą kartą dalyvavo jau visi mokslėiviai, taip sugriuvo nuostata „ai, šitie niekadės nedirba, nedalyvauja“ (5sIM1-3(00:22:56-9), 5sIM1-3(00:25:05-2). Vaikai patys daro išvadas (5sIM1-3(00:10:57-8).

Pav. 15 . Naudojamos įvairios erdvės refleksijai.

Ryžtis naudoti refleksiją mokytojus paskatino tai, kad sužinojo daugiau refleksijos būdų bei supratimas, ką reiškia refleksija, jog tai nėra kritika, kaip jie buvo anksčiau tai manę (5sIM1-3(00:36:28-5), 5sIM1-3(00:37:56-3). Per pamokas, suplanavę, kad užtektų laiko (5sFM-2(01:10:50-7), 5sIM1-3(00:52:17-5); 5oMF-3(00:41:42-5), arba po renginių mokytojai reflektuoja tarpusavyje ir su vaikais, arba tarpusavyje per ilgą pertrauką prie kavos (5sIM1-2.2(00:11:57-8), 5sIM1-3(00:40:32-5); 5oMF-3 01:14:08-5; (95sIA-1(00:36:26-2), 5sIM1-3(00:11:29-1), nes tai ir grįžtamasis ryšys mokytojui (5sIM1-3(00:12:22-0).

Refleksijos naudojimas mokytojams padėjo pamatyti ir suprasti, kad mokymasis priklauso nuo jausmų: "Refleksija turi būti ne tik žinių patikrinimas, bet ir jausmų. Dėl to aš galvoju, kad dalykinę refleksijos pusę reikia susieti su žaidybine, kad pamatytum vaiko emociją, kaip jisai jautėsi." (5sIM1-2(00:16:03-1), 5sIM1-3(00:14:07-0), 5sIM1-3(00:53:22-1); 5oMF-3 01:36:46-7).

Kad refleksija taptų ugdymo priemone, ji turi būti organizuota, efektyvi (5oIM2-3(00:28:19-1). Galimybė dalytis savo mintimis skatina savarankišką mąstymą(5oIM2-2(19; 21).

Įsivertinimo įrankis. Dokumentą sudaro: moksleivio mokymosi rezultatų analizė, problemų, siekiant geresnio rezultato, įvardijimas, siekiamų rezultatų įvardijimas, direktorės komentaras, tarpinis įsivertinimas, individualios mokymosi pažangos apibendrinimas, mokymosi vidurio pokytis, tobulintinų dalykų sąrašas. Individualios veiklos aprašą pasirašo moksleivis, auklėtojas, tėvai ir direktorė. Dokumentas labiau atspindi kokybinį, o ne kiekybinį vertinimą, jame daug vietos komentarams, pastaboms, siekiams aprašyti (5sDK „R. mokyklos individualios pažangos aprašas“). Individualios vaiko pažangos stebėjimo priemonė leidžia pačiam vaikui įvertinti savo pažangą, išskirti savo problemas ir sunkumus, duoti grįžtamąjį ryšį mokytojui bei išsikelti mokymosi tikslus, o mokytojui - parašyti savo nuomonę. Iki šiol naudodami šią priemonę vaikai labai sąžiningai pildydavo įsivertinimo lapus (5sIA-1(00:07:02-4). Kaip ja naudotis reikia mokytiis patiems mokytojams (5sIA-1(00:04:07-3), 5sIA-1(00:07:38-8), įdėti konkretesnių pastangų į ugdymą (5sIA-1(00:06:02-4), 5sIA-1(00:07:16-20). Mokytoja, pamačius korteles su įvairiais piešinukais, naudojamas kaip įvertinimo metodą, pritaikė savo geografijos pamokoje ir pagamino korteles, skirtas nagrinėti Afrikos temą (5sFM-2(01:00:21-0).

Tikėtina, kad tėvai labiau įsitrauks į vaiko pažangos stebėjimą (5sIA-1(00:08:08-0). Nauja į(si)vertinimo priemonė skatina direktorės-mokytojų, mokytojų-vaikų, vaikų-tėvų bendravimą (5sIA-1(00:12:36-8), (5sIA-1(00:08:40-4), 5sIA-1(00:02:20-4), (5sIA-1(00:10:20-9), 5sIA-1(00:06:51-2). Juntamas vaikų motyvacijos pokytis, ėmus naudoti naują į(si)vertinimo sistemą (5sIA-1(00:02:00-8), (5oIK2-2(00:19:39-1). Vertinimo sistema turėtų būti tobulinama (5sIA-1(00:04:51-2), (5sIA-1(00:08:17-1).

Mokytojų savęs vertinimo sistema. Dalyvaudami KP projekte, mokytojai tobulino savo kūrybiško ugdymo kompetenciją pagal ŠMM akredituotą Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą. Pagal šią programą, kūrybiško ugdymo kompetencija yra išskirta į penkias smulkesnes kompetencijas: 1) ugdymo iššūkių kėlimas ir priėmimas; 2) partnerystė, bendradarbiavimas, santykių su mokiniais, kolegomis ir kūrėjais užmezgimas bei palaikymas; 3) mokinių kūrybiškumo stebėjimas, fiksavimas ir vertinimas; 4) refleksijos naudojimas pamokose, mokytojo veikloje; 5) Mokinių įgalinimas ir eksperimentavimas ugdymo procese. Mokytoja mano, kad bene visose srityse darbo efektyvumą ne tik reikia, bet ir

įmanoma pagerinti, nors yra ir objektyvių veiksnių, kurie riboja mokytojo galimybes (5oIM2-2(24).

3 atvejis: nuo sekėjo prie kūrėjo

Faktai apie mokyklą

Mokykla yra rajono centre. Dieninė gimnazija, įsikūrusi miestelyje, turinti 9, 10, 11 ir 12 klases. KP projekte dalyvavo dvi devintokų ir viena dešimtokų klasės. Mokykla orientuota į kūrybišką mokyklą, turinčią savo viziją, misiją bei strategiją.

Gimnazijos vizija: Gimnazija yra patraukli ir atvira kaitai, bendruomenė – norinti ir gebanti tobulėti, siekianti aukštų kompetencijų, kūrybiška, aktyvi, geranoriška.

Gimnazijos misija: Ugdyti mokinio dalykines ir bendrąsias kompetencijas, formuoti patriotišką, dorą šiuolaikinės visuomenės pilietį.

Gimnazijos strateginiai tikslai:

1. Užtikrinti ugdymo kokybę ir veiksmingumą.
2. Stiprinti pilietiškumą ir bendravimo santykių kultūros kaitą.
3. Stiprinti rūpinimosi mokiniais politiką.
4. Modernizuoti ugdymo aplinką.

Mokykla apibrėžė veiksmus, kurie padėtų žengti kūrybiškesnės mokyklos link. Susirūpinimą kelia tėvų nenoras įsitraukti į vaiko ugdymo procesą, menkas domėjimasis mokyklos veikla. Vienintelė šeimos ir mokyklos jungtis yra mokynys. Tėvų įtraukimas į vaiko ugdymo procesą pagerintų ir kitas tobulintinas šios srities temas, pvz., išorės šaltinių pritraukimą. Teminiai/tiksliniai seminarai tėvams apie šeimos vertybes, šeimos ir mokyklos partnerystę,

bendravimo kultūrą bei tėvų įtraukimas į KP padėtų žengti žingsnį kūrybiškesnės mokyklos link.

Tyrimo situacija: Antraisiais metais mokykla pasirinko karjeros temą, norėdama akcentuoti, kad mokykla privalo ugdyti tas mokinių savybes, kurios jiems leistų lengviau prisitaikyti realiame gyvenime - viešą kalbėjimą, savęs pristatymą, tikslų siekimą, nebijojimą kalbėti apie savo viziją ir jos kūrimą. Taigi, karjeros tema suvokta plačiau nei tik specialybės pasirinkimas.

Veikėjai: Dvi mokinių grupės, dvi mokytojų grupės, kuruojantis mokytojas, direktorė, kūrėjas. Šių metų tiek projekte, tiek tyrime dalyvavo 1-2 gimnazijos klasės.

Laiko linija: Kūrybinių partnerysčių projektas trunka trečius metus. Tyrimas vyko 2014 metų vasario - gegužės mėnesiais.

Ko turi mokytis gimnazistai apie karjerą?

Mokyklos direktorės pagrindinis tikslas - ugdyti mokinių prisistatymo įgūdžius, iškalbą, drąsą (3ja(0.31.56.4). Susiję tikslai yra platesni nei profesijos pasirinkimas, mano mokytojai. Tai „vaikų susivokimas ir pabandymas pagalvoti“, prisistatymo įgūdžių, viešojo kalbėjimo ugdymas (3ja(0.31.56.4). Nėra aišku, kaip sieti dėstomus dalykus su karjeros tema – ar per profesijas, ar per bendruosius gebėjimus (3jIM1-1(0.11.02.3). Karjeros temą tenka pritaikyti, atsižvelgiant į moksleivių amžių (3jk1(0.27.08.2) 3jIM1-1(.10.14.8), 3jk1(0.26.34.7) 3jFV2-1(0.27.43.6), 3jk1(0.27.29.5), pavyzdžiui, devintokams pernelyg anksti galvoti apie profesiją (3jFV1-1(0.30.21.8). Kuriančios praktikės manymu, jos turima kūrybos priemonė (drabužių dizainas) visiškai netinka karjeros temai (3jk2(0.11.57.3), be to, ji neturi įgūdžių ir žinių tokiai atsakingai temai (3jk2(0.13.02.1). Pasak mokinių, jiems pernelyg sudėtinga planuoti savo karjerą, kadangi nauji įvykiai skatina galvoti apie kitokį galimą karjeros, gyvenimo scenarijų. Jie sako, kad puikiai pažįsta save ir savo bendraamžius ir tikrai žino, kad gyvenimas susiklosto ne taip, kaip planuojama esant mokiniu. („...kas žino, kaip čia man susišvies“) (3jFV2-1(0.26.49.0). Labiausiai jų karjeros kryptį gali pakeisti susitikimai su profesijų atstovais, informacija apie profesijų įvairovę. Renginyje jie

išgirdo apie biomechaniką ir suvokė, kad dar daug ko nežino, todėl negali rinktis specialybės, kol dar neaišku, kokių jų yra (3jFV2-1(0.27.31.8)).

Turėdami daug nežinios, projekto dalyviai nusprendė, kad galutinį renginį ir mintį apie tai, koks jis bus, kūrybos agentas, kuriantys praktikai ir mokytojai sugalvos projekto metu (93jk1(0.26.44.8)). Buvo delsiama išgryninti tikslą (3jIM1-1(0.27.49.0)). Tikslų nežinojimas trukdo pastebėti atskirų veiklų sėkmę (3ja(0.09.12.8) 3jFM2-2 (0.05.32.3) 3jFM2-2(0.42.23.9), 3ja(0.21.05.1)).

Praktikų ir mokytojų konfliktas

Mokykla dalyvauja projekte ne pirmus metus ir siekia geriausių rezultatų (3ja(0.19.33.6), 3jIM1-1(0.10.45.7)3jIM1-1(0.25.44.7)). Jaučiamas pasikartojantis ir pažįstamas nežinomybės jausmas (3jIM1-1(0.05.31.9), 3jIM1-1(0.06.11.4)). Mokytojai, remdamiesi ankstesne patirtimi (3ja(0.33.28.3, 3jk1(0.33.56.0)), turi lūkesčių praktikams dėl jų gebėjimų (3ja(0.33.39.6), „sužibėjimo“ (3jk1(0.37.55.3) 3jIM2-2(0.06.34.7)). Kai lūkesčiai yra nekonkretūs (3jk1(0.32.18.7)), tikimasi „stebuklingo recepto“ (3jk1(0.38.44.3)), o kai jo neatsiranda - nusiviliama. Aktesnė patirtis įrodė, kad problemas galima spręsti (3ja(0.16.34.7), 3ja(0.25.38.1)). Tyrėja pastebėjo, jog „jausmas, kad mokykloje visi aiškiai žino, kad deda visas pastangas padaryti taip, kaip yra geriausiai, o iškilus problemoms, tiesiog jas sprendžia“ (3jd4). Pastebimas mokyklos darbuotojų organizuotumas ir profesionalumas (3jFM1(0.42.43.8, 3jd3, 3jd1, 3ja(0.14.26.3), 3jd5)). Problemos sprendžiamos aiškiai komunikuojant (3ja(0.24.36.9)), planuojant gyvai, o ne virtualiai (3ja(0.17.48.9)(3jIM1-1(0.25.14.9)), akcentuojant praktiko asmenybę (3jIM1-1(0.22.55.2) 3jIM1-1(0.23.18.2)), pastebint intensyvumą (3ja(0.25.56.0)) ir akivaizdžius rezultatus mokyklos bendruomenėje (3ja(0.26.21.8)).

Lūkesčiai neišsipildė (3jIM2-1(0.12.32.0), 3ja(0.14.07.1), 3ja(0.15.39.2), 3ja(0.04.04.8) 3jIM2-1(0.11.59.3)), kai praktikai neskyrė tiek laiko, kiek tikėtasi (3jk2(0.04.51.8), 3jk2(0.07.31.2), 3jk1(0.33.02.6), 3ja(0.13.19.9), 3ja(0.29.04.3), 3jk1(0.32.45.6)), nenaudojo kūrybiškų ugdymo metodų (3ja(0.04.20.5), 3ja(0.08.33.9) 3jFM1(1.00.01.4)), nepasiūlė ir nepapildė (3ja(0.18.04.5)) savo idėjų arba jos nebuvo naujos (3jk1(0.37.07.0, 3jIM2-

1(0.16.23.4) 3jIM2-2 (0.03.23.1) 3jIM2-2 (0.23.31.4) 3jIM1-2(0.24.34.2), trūko entuziazmo (93ja(0.08.06.8), nors iš praktiko buvo reikalaujama didelio pasirengimo (3jk2(0.11.04.4). Nebuvo pakankamos praktikų ir mokytojų komunikacijos, kol galiausiai ji su vienu praktiku visai nutrūko (3jk1(0.44.42.3). Kai nėra kontakto, visi laukia, kol kas nors žings pirmą žingsnį (3jk1(0.44.57.2), 3jk1(0.31.08.6), 3ja(0.28.41.3), 3jk1(0.31.47.5.). Didelę atsakomybę už komunikaciją jautė kūrybos agentas (3jk1(0.43.10.0), o kuruojanti mokytoja džiaugėsi, kad prisijungia nauji mokytojai (3jFM(0.06.25.3), 3jIM2-1(0.01.32.2) 3jIM2-1(0.01.12.2)

Vildamiesi išspręsti konfliktą (3ja(0.22.48.7) 3jIM2-1(0.15.18.7), 3jFM1(1.02.46.3), 3jk1(0.33.22.0), mokytojai, kūrėjai ir administracijos darbuotojai vis labiau nusivildavo planavimu ir derinimu (3jFM1(0.59.44.2), 3ja(0.02.02.1), 3ja(0.01.36.4) Jie bandė praktiškai parodyti, ko tikisi iš kūrybinio ugdymo (3ja(0.11.43.5), 3ja(0.13.05.9), 3ja(0.23.55.5), 3ja(0.09.44.4), atvirai reikšdami kritiką (3ja(0.22.20.5), 3ja(0.22.11.6), į kurią praktikas reaguavo nekonstruktyviai (3ja(0.27.35.0), 3ja(0.21.32.9). Bendro komandinio darbo su mokytojais nebuvo (3ja(0.17.26.0), 3ja(0.15.27.4), 3ja(0.11.22.1) 3jIM2-1(0.09.07.3) 3jIM2-2(0.09.32.1).

Visi jautė įtampą dėl konflikto (3jIM2-1(0.15.08.6), 3ja(0.02.36.3), 3ja(0.20.58.2). Ji tvyrojo mokykloje, nes dar nebuvo sugalvota galutinio renginio tema. Mokytojai nežinojo, kur link eina, nesitikėjo daug iš praktikų ir, rodos, patys jautėsi nepajėgūs, negalintys susidoroti su galutiniu renginiu, jo koncepcijos kūrimu ir įgyvendinimu. Buvo nerimaujama, ar pavyks viską suderinti (2jd8).

Įprasmindami sunkią konflikto patirtį mokytojai prisiminė patarlę: „kas daug dirba – tas daug klysta. Neklysta tie, kurie nedirba“ (3jFM1(0.09.14.9).

Kaip moksleiviai mato kūrybiškumo kompetenciją?

Prieštaringi jausmai dirbant grupėmis. Dirbti komandomis nesmagu tiems, kurie siekia aukščiausių rezultatų. Kalbama apie susierzinimą, kai reikia dirbti su grupe: mokiniai pa-

prastai būna skirtingai nusiteikę mokyti ir įdeda skirtingą pastangų kiekį. Tiems, kurie daug moka ir nori išmokti daugiau, sudėtinga dirbti komandoje su kitais. Kiti komandos nariai paprastai triukšmauja, trukdo, atsilieka. Galiausiai didžiausią darbo dalį padaro vienas iš komandos narių, kuris nenori gaišti laiko ir laukti, kol ir kiti pradės dirbti (3jFV2-1(0.46.12.0). Mokytoja, iliustruodama inovatyvių metodų naudą atstumtiems vaikams, pasakoja, kad veiklos padėjo jiems įsijungti (3jFM2(0.35.31.1) (3jFM2(0.37.10.7).

Naujumas. Kai kyla nauji iššūkiai, visi mokiniai tampa bendru kolektyvu, nes visiems tai nauja, nebesiskirstoma į tuos, kurie moka, o kurie - ne (3jFM1 (0.41.39.2) 3jFV1-1(0.29.50.4) 3jk2(0.15.08.9) 3jk2(0.14.31.7).

Pav. 16 Įspūdžiai iš technologijos pamokos

Kai praktikas duoda kitokią užduotį, vaikai reaguoja geriau nei tada, kai užduotį pateikia mokytoja (3jIM2-1(0.09.26.4) 3jIM2-1(0.10.33.7) 3jIM2-2(0.33.21.2). Pavyzdžiui, naujai pateikta technologi-pamoka (Pav. 15)

jų
!

fizikos pamoką atėjo mokiniai po dviejų lietuvių kalbos pamokų. Mokiniai buvo nevaldomi, mokytoja nesuprato, kas vyksta. Mokytoja apibūdino juos kaip

laukinius: jie nieko negirdėjo, nekreipė dėmesio nei į praktiką, nei į mokytoją. Išaiškėjo priežastis - prieš tai mokiniai dalyvavo dviejose lietuvių kalbos pamokose, kurių metu buvo naudojamas tylos metodas. Vaikai negalėjo kalbėti, tik rodyti ženklus. Tylėjo ir dirbo. Todėl atėję į kitą pamoką tapo nesuvaldomi – šnekėjo, dalijosi tarpusavyje įspūdžiais, kreipė dėmesį tik vienas į kitą (3jFM1(0.10.04.3).

Nauja informacija sudomina, vadovėlius mokiniai patys pasiskaito (3jFV2-1(0.19.43.4).

Įsitraukimas. Kai pradeda veiklą - atsipalaiduoja ir laisvai kalba bei elgiasi, tuomet įdomu mokiniams (3jFV2-1(0.17.58.7) 3jFV2-1(0.47.27.4) 3jIM2-2(0.15.35.3). Daug dalykų padė-

da ir patys vaikai, ypač gaminti priemonės. Pvz., mokiniai patys nešėsi savo keptus pyragus, kad juos dalindami galėtų mokytis matematikos formulių. Jaučiamas vaikų įsijungimas, pritarimas ir netgi papildomas rengimasis pamokoms (3jFM1(0.46.59.9). Nors pirmoji reakcija būna tingi, vėliau atsipalaiduojama ir įsitraukiama (3jIM1-1(0.17.48.6) 3jIM1-1(0.17.29.9). Kai pamoka neįdomi, ima miegas ir apatija (3jFV1-1(0.25.07.5).

Aktualumas, kai susiejama su mokinių gyvenimu. Vaikai prisimena, kad lietuvių kalbos mokytoja sužinojusi, koks atlikėjas patinka mokiniams, atsinešė jo įrašytų dainų ir mokiniai mokėsi kirčiavimo, bandydami atrasti dainose neteisingai sukirčiuotus žodžius. Tai pavyzdys kūrybos agentui, kaip kūrybiniai metodai natūraliai įsilieja į pamokos temą (93jk1(0.13.08.4) 3jFV2-1(0.26.25.8).

Partneriškas mokytojo-mokinio santykis. Žmogus, kurio norisi klausytis, yra tas, su kuriuo galima kalbėti ne tik apie dėstomąjį dalyką (3jFV1-1(0.26.16.2, 3jFV2-1(0.20.04.2), 3jFV1-1(0.26.29.0), tas, kuris pats domisi (3jFV1-1(0.27.06.1) 3j FV2-2 (0.34.50.3) 3j FV1-2(0.11.34.7). Šiltas bendravimas atsiranda tada, kai yra vietos kūrybiškumui ir veiklai. Kai mokiniams suteikiama erdvė daryti tai, ką nori, iš pradžių jie sutrinka, o vėliau pradeda kurti ir taip artimiau susipažįstama, imami kurti santykiai (3jk2(0.16.15.5), 3jFV1-1(0.28.41.9).

Mokiniai supranta, kad jie patys domisi, arba ne. Viskas priklauso nuo paties mokinio – jeigu jis stengsis suprasti, jam bus įdomu, nesvarbu, kaip bus pateikiama informacija (3jFV1-1(0.25.39.8).

Nežino kaip įvardyti, tačiau jaučia. Paklausti, kokios veiklos skatina tapti drąsesniais, mokiniai negali įvardyti konkrečios pokyčio priežasties. Tiesiog „persilauži viduj, ir viskas“. (3jFV1-1(0.21.42.4)

Kas padeda kūrybiškam mokymui?

Suprasti, kokios yra pagrindinės klasės problemos, ir organizuoti veiklą, į jas atsižvelgiant (3jk1(0.24.49.0, 3jk1(0.25.22.6), 3jk1(0.26.09.1). Pasak mokytojos, projekto pradžioje vaikai, paklausti, kokie jų norai bei lūkesčiai, nei vienas nepaminėjo, kad norėtų

išmokti gramatikos ar kokią nors taisyklę. Jų norai buvo atsikratyti baimių, išmokti apginti savo nuomonę, atsikratyti pykčio ir pan. (3jFM1(0.56.19.9).

Turėti tikslą. Pavyzdžiui, projekto metu įgyti įgūdžiai galėtų būti taikomi ir asmeniniame gyvenime (3jk1(0.09.10.9, 3jFM1(0.27.44.9). Inovatyvūs metodai, nors ir nepripažinti kaip formalus mokymasis (3jFM1(0.32.41.5), ne prieštarauja bendrosioms programoms, o jas papildo, padeda vaikams sustiprėti ir pasitikėti savimi (3jFM1(0.30.17.9).

Administracijos darbuotojų palaikymas. Administracijos vaidmuo projekte yra labai svarbus, nes mokykloje, kaip ir visoje švietimo sistemoje, yra aiški hierarchija. Mokytojams vidinės motyvacijos nebelieka (3jk1(0.22.00.5), 3jk1(0.22.50.2), 3jk1(0.23.15.0), jei nėra vadovybės palaikymo ir paskatinimo. Mokytoja lyderė įtikina visas šalis įsitraukti į projektą (3jFM1(0.47.32.0), tačiau yra rizika, kad kitų mokytojų iniciatyva nublanks (3jk1(1.06.22.9), 3jk1(1.04.40.9), jiems bus sunkiau išryškėti (3jk1(1.04.08.2), 3jk1(0.17.39.7).

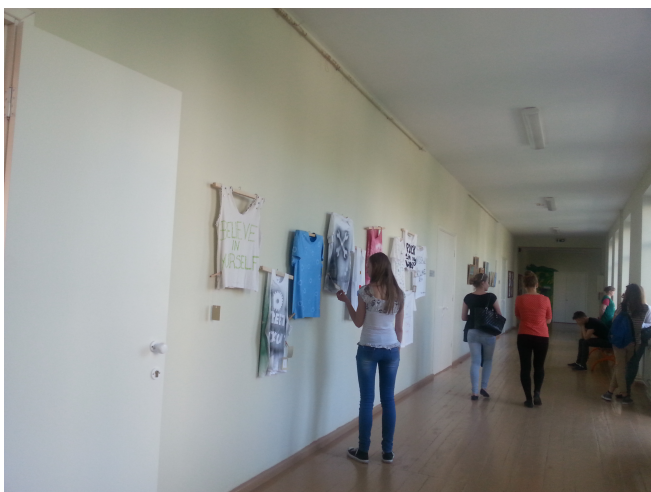
Mokytojas keičiasi tuomet, kai pats dirba, o ne žavisi atvykusiųjų darbu (3ja(0.22.56.5), (3jk1(0.36.59.6), (3jk1(0.35.49.4). Mokytojai, patirdami neigiamas emocijas dėl nekokybiško praktikų darbo, ima savo nuožiūra naudoti inovatyvius ugdymo metodus (3jk1(0.41.25.3), (3jk1(0.41.17.6), (3jk1(0.39.52.4). Jie tampa įprasti ir net nepastebimi (3jk1(0.42.05.3). Neigiamai vertindami praktikų darbą, mokytojai patys dar drąsiau taiko kūrybinius metodus, nes mano, kad „gali dar geriau“ 3jk1(0.37.37.5). Taip atsiskleidžia jų profesionalumas (3ja(0.07.21.2). Tuomet kūrybiškumą palaiko domėjimasis mokinių aktualijomis (3jk1(0.12.20.9), asmeniniai apmąstymai „vedžiojant šunį“ (3jIM2-1(0.08.38.4) 3jIM2-1(0.13.33.2), netikėtas (3jk1(0.07.45.3) arba labai tikslingas metodo pritaikymas, pvz., pasitelkiant žaidimus (3jIM1-1(0.16.36.4), kolegų stiprybių ir silpnybių analizavimas bei užduočių pasiūlymas jiems (3jk1(0.08.00.9).

Asmeninis apsisprendimas. Spręsdamas, ar prisijungti prie projekto, mokytojas susiduria su dilema, matydamas kitų entuziazmą bei norėdamas taupyti savo laiką ir sveikatą (3jIM2-1(0.01.32.2) 3jIM2-1(0.01.12.2), (3JIM2-1(0.03.08.2), 3jIM2-1(0.02.01.1), 3jIM2-1(0.04.03.8).

Kai kūrybiškumas natūralus, o ne formalus. Formalumo požymis – kūrybiškoji pamokos dalis yra atsieta nuo visos pamokos, nėra natūraliai integruojama į visą pamokos procesą 3jk1(0.12.38.6). Pavyzdžiui, paprastas pasikalbėjimas su vaikais pastariesiems kėlė didžiausią nuostabą (3jk1(0.11.14.7), 3jk1(0.09.40.1). Mokytojai ir mokiniai daugiau bendrauja, pažįsta vieni kitus kitokioje aplinkoje (3jIM2-1(0.02.41.5), 3jIM1-1(0.14.25.0) 3jk2(0.37.15.9), 3jIM1-1(0.19.46.5), 3jFM1(0.04.36.6), 3jIM2-1(0.02.11.9).

Išlaukti, kol vaikai supras. Mokytoja „perėmė” pamoką iš kuriančios praktikės – paskatinimas išlaukti, kol vaikai supras ir atras tai, kas jiems svarbu. Mokytoja pastebėjo, kad ji, uždavusi klausimą ar užduotį, nekantrauja iškart gauti teisingą atsakymą. Ji ragina vaikus greičiau ir galiausiai pati pasako. Tuo tarpu kurianti praktikė parodė, kad mokiniams reikia laiko ir mokytoja turi jo duoti tam, kad mokiniai patys ieškotų sprendimų (3jFM2(0.16.29.3).

Matomi, vieši rezultatai. Mokyklai buvo svarbus projekto pabaigos renginys, turintis skleisti žinią kitiems vaikams, mokytojams ir tėvams, džiuginti visą bendruomenę (3ja(0.31.21.9), 3jIM2-2(0.37.27.0), 3jIM2-2(0.16.04.2). Rezultatas turi būti prasmingas jo siekiantiems vaikams, mokytojams ir praktikams (3jk2(0.14.09.8), 3jk2 (0.14.20.2), 3jFM2(0.01.15.10).

Pav. 16 Paroda mokykloje

Pasidalyta atsakomybė. Organizuoto renginio esmė - kuo daugiau duoti mokiniams, leisti jiems tuo metu būti spontaniškais. Mokytojai toliau galėjo kryptingai organizuoti savo darbą. Nors galutinis rezultatas nebuvo tobulas, proceso metu nebuvo daug vargo ir nepasitenkinimo. Be to, mokytoja mato plusų ugdymo prasme, kai atsakomybė atiduodama mokiniams (3jFM2(0.09.37.3)).

Tėvų susidomėjimas. Tėvai susidomi, kai atsiranda galimybė daugiau sužinoti apie savo vaiką (3jFM1(0.55.53.7), norėdami vaikui gero, nors ir ne viską suprasdami apie inovatyvius metodus (3jFM1(0.53.24.9), 3jFM1(0.52.58.8), 3jFM(0.50.01.0)).

Kas trukdo kūrybiškam mokymui?

Lėtai keičiasi visa švietimo sistema (3jk1(0.48.18.0), 3jk1(0.49.20.0)).

Mokytojas tebėra viską žinantis teisuolis. Praktikų manymu, mokytojai atlieka teisuolių vaidmenį. Reikėtų, kad jie rodytų savo klaidas, teatrališkiau jas priimtų, nes klaidos - tai pagrindinis būdas mokytis ir išmokti. (93jk2(0.34.18.4) 3jk2(0.37.03.2)). Mokytojai nemano, kad jiems reikia keistis ir kaltina blogus mokinius (93ja(0.06.48.6), 3jIM2-2(0.32.21.5)).

Mokymo turinys ir metodai neatitinka mokinių poreikių (3jFM1(0.38.31.8), programose per mažai dėmesio skirta menams ir asmenybės ugdymui (3jk2(0.45.43.2, 3jFV2-1(0.18.35.9)).

Egzaminų sistema gąsdina mokytojus, bet ne mokinius. Mokytojai jaudinasi dėl gebėjimų patikrinimo ir taupo pamokos laiką (3jIM1-1(0.18.51.7), kaip „neprabėgti paviršiumi“ per dalyko programą (3jFM1(0.27.12.8), mano, kad vaikai apie egzaminus dar negalvoja (3jFM1(0.26.22.0, 3jFM1(0.37.44.0)) ir patys juos sureikšmina (3jFM1(0.42.21.9)).

Pasiekimai ir jų vertinimas

Mokiniai tampa atviresni mokytojams (3jFM1(0.05.07.9), uždaresni „prakalba“ (3jFM1(0.05.30.4), atsiranda noras kalbėtis, ką nors nuveikti (3jFV1-1(0.20.50.3) 3jFV1-1(0.29.55.7)). Pasiekimai pastebimi jau pirmosiose pamokose, taikant inovatyvius metodus (3jFM1(0.06.57.6)).

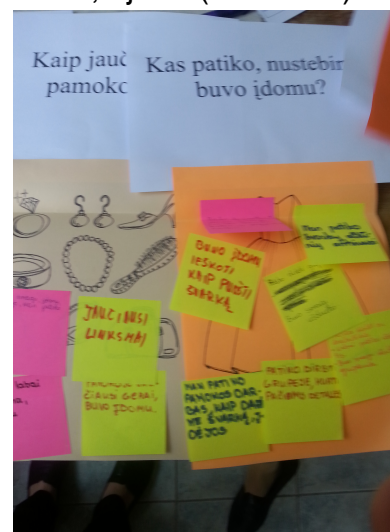
Mokymasis įgauna tikslą. Mokinių požiūris į disciplinas tampa atviresnis, jie supranta, kodėl mokytis jiems yra naudinga (3jFM (0.28.34.9) 3jFM1(0.36.54.6) 3jFV2-1(0.16.45.9).

Inovatyvūs produktai (III)

Klasės draugo pagalba: kai mokinys nesugeba atsakyti, jis gali pasikviesti klasės draugą į pagalbą. Išmokstama ne tik dalyko, bet ir suprantama „kam iš jo juoktis, geriau jam galima padėti“ (3jFM1(0.41.55.1).

Kas rodo, kad inovatyvaus metodo taikymas pasisekė? Jaučiamas mokinių įsitraukimas (3jIM2-2(0.15.35.3), 3jFV1-1(0.29.36.7) 3jIM2-1(0.16.44.1) ir intensyvumo jausmas (3jMF1(0.01.28.6), teigiamas grįžtamasis ryšys iš mokinių (3jFM2(0.09.09.2), kai pastebi mokinių atradimus (3jIM2-1(0.22.14.5). Labai daug paaiškėja per refleksiją (3jk1(0.10.30.9) 3jIM2-1(0.18.46.2), 3jIM2-1(0.21.16.4), kuri yra lyg grįžtamasis ryšys mokytojui.

Refleksija. Refleksija ugdo savaimę (3jFM1(0.39.48.1) 3jFM1(0.39.55.4, 3jFM1(0.05.47.3) 3jFM1(0.08.09.1), nes dalydamasis su kitu, pats padarai išvadas (3jk2(0.33.54.8). Refleksija nėra atrasta iki galo, dar daug reikia apie ją mokytis (3ja(0.07.49.1), 3jIM2-1(0.20.17.6), 3ja(0.11.10.1, 3jIM2-1(0.17.22.7), nes jos funkcija ne visada suprantama pamokoje (3jIM2-1(0.16.37.3), 3jIM2-1(0.21.47.5) 3jk2(0.35.18.1).

Pav. 18. Kaip organizuojama refleksija.

Mokytojų klubas. Veiklas padeda įgyvendinti mokytojų – bendraminčių grupę. Bendraujant su kolegomis tampa aišku, ką ir kaip norisi daryti, o administracijos darbuotojai visada palaiko (3jFM1(0.44.14.6). Mokytojai pastebi jos naudą, kuomet kyla sudėtinga situacija, kurią svarbu spręsti (3jk1(0.18.55.7), 3jk1(0.19.23.2), 3jk1(0.16.31.5). Tačiau mokytojai ne visada patys gali atsakyti, ar prasminga dalyvauti kiekviename mokytojų

klubo susitikime (3jk1(0.15.40.3). Nėra nuoseklumo (3jk1(0.14.32.4) ir nematyti mokytojų poreikio (3jk1(0.02.57.8). Mokytojai nesnori dalyvauti klube dėl neefektyvaus organizavimo, struktūros stokos (3jIM2-1(0.05.03.9), 3jIM2-1(0.05.17.4) 3jIM2-1(0.06.05.6), 3jIM2-1(0.06.42.4) 3jIM2-1(0.07.45.9) 3jIM2-1(0.08.07.5).

4 atvejis: “mes žinom, ką darom”

Faktai apie mokyklą

Miesto pradinėje mokykloje vaikai mokomi vadovaujantis Suzuki darbo principais. Pagal jau esamas vertybes, požiūrį ir turimą įdirbį ji labai išsiskiria, turi inovatyvios mokyklos patirties. Erdvės gyvos ir prižiūrimos, darbas ne formalus - gyvas 0(2aIK1-1 (#00:18:33-9#), 2aFM-2.1(#00:22:32-5#), 2aDK1). Mokykla turi požiūrį į:

a) **Mokymą:** inovatyvų mokymą, bendradarbiavimą. Mokymasis yra orientuotas ir į rezultatą (2aFM-2.1(#02:22:09-2#), kompetencijų, emocinio intelekto ugdymo svarbą (2aFM-2.1(#00:43:11-4#), aiški drausminimo sistema (2aFV1-3.1 (#00:36:00-9#) ir rūpestis vaikais (2aFM-2.1(#00:49:03-7#), nes yra nuostata, kad gera savijauta paskatina smalsumą mokytis (92aFM-2.1(#00:42:32-5#) (2aFM-2.1(#00:41:22-4#), o nuobodulys ir nuovargis trukdo mokytis (2aIM2-2.1 (#00:28:41-3#; 00:28:20-8#), nuostatos suteikia krypties ugdant kompetencijas (2aFM-2.1(#00:47:57-0#), o ne vien suteikiant žinias. Bendrųjų programų ir kūrybiško mokymosi integracija atrasta iki KP; mokytojai dalinasi geromis idėjų patirtimis (2aIK1-1 (#00:31:03-1#), 2aFM-2.1(#00:25:04-8#), 2ad3, 2ad5, 2ad9).

b) **Mokytojus:** Jiems keliama aukšta kartelė sau, kaip mokytojui - labai aiškus mokomasis tikslas iš veiklų ir tų įdomių temų - ką jis mokės daryti (2aFM-2.1(#02:09:49-8#; #02:09:38-9#, 2aFM-3.3(#00:14:20-1#), mokytojais pasitikima, jie nėra kontroliuojami (2aFM-2.1(#02:10:29-9#), 2aIK1-1 (#00:35:11-1#), 2aFM-2.1(#00:14:40-2#), 2aFM-2.1(#00:41:11-3#, 2aIA-1.2(#00:00:50-7#), 2aFM-2.1(#02:10:13-7#). Mokytojai patys aktyvūs, ieško idėjų 2aIK1-1 (#00:07:56-3#, 2aIK1-1 (#00:16:26-6#), 2ad18). Kolegos ben-

drauja gyvai, neslėpdami savijautos (2aIM1-2.1 (#00:20:39-0#, 2aIA-1.2(#00:00:33-3#), 2aFM-2.1(#01:57:49-1#).

c) **Vaikus.** leidžiama vaikui judėti jo paties tempu (2aFM-2.1(#00:50:12-6#), mokytojai domisi vaikų pasiekimais per visas pamokas (2aFM-2.1(#00:50:18-8#). Vaiko pastangos įsitraukti fiksuojamos kaip pažanga (2aFM-2.1(#00:51:50-7#), vaikai baimės nejaučia dėl mokytojų palaikymo, rūpesčio ir tikros pagalbos (2aFM-2.1(#00:49:26-3#), 2aFM-2.1(#00:45:03-9#), 2ad7). Vaikai jaučiasi saugūs mokykloje (2aFM-2.1(#00:27:20-3#-#00:29:52-8#, #00:30:37-6#). Dirbant su sunkiais vaikais, reikia įdėti daugiausia darbo, bet teikia džiaugsmą jų pasiekimai (2aFM-2.1(#01:07:50-9#), tačiau daug ruoštis reikia ir su gabiaisiais (2aFM-2.1(#01:09:06-1#), 2aFM-2.1(#00:54:48-4#, #00:56:47-5#), 2aIK2-1.1 (#00:30:53-5#).

d) **Tėvų įtraukimą į ugdymo procesą:** mokymuisi svarbus tėvų indėlis (2aIK2-1.2 (#00:05:38-3#, 2aFM-2.1(#01:36:22-1#), 2aDK2), įtraukimo sistema (2aFM-2.1(#01:39:51-2#, 2aFM-2.1(#01:43:18-8#), 2aFM-2.1(#01:42:20-7#; #01:39:34-9#), su jais dirbama dar prieš pirmąją klasę (2aFM-2.1(#01:34:11-2#), 2aFM-2.1(#01:34:35-1#), pasitelkiami tėvų resursai (2aIA-1.1(#00:03:54-0#), parodoma, koks jų indėlis (2aFM-2.1(#01:36:42-2#, #01:37:01-1#), tėvai susiburia ir veikia patys (92aFM-2.1(#01:46:41-4#).

Tyrimo situacija: Kūrybinės partnerystės yra tik dalis to, ką mokykla veikia, kur dalyvauja. Tai nėra pagrindinis projektas. Jis traktuojamas kaip papildoma galimybė pasimokyti dirbti kitaip, pasisemti minčių, gauti resursų judėti savo kryptimi.

Veikėjai: Dvi mokinių grupės, dvi mokytojų grupės, kuriojantis mokytojas, direktorė, kūrėjas. Tyrime dalyvavo pirmokai.

Laiko linija: “Kūrybinių partnerysčių” projektas trunka dvejus metus iš eilės, inovatyvaus mokymo veikla bus tęsiama ir po projekto, nes kūrybingumo vystymas per projektinę veiklą yra mokyklos vizijoje (2aIA-1.1(#00:09:39-0#). Tyrimas vyko 2014 vasario - gegužės mėnesiais.

Iššūkio siekiai be krypties

Projektas prasideda išgryninant problemą (2aIM1-1 (#00:04:21-1#), 2aIK1-1 (#00:02:22-5#, #00:03:12-1#, #00:04:15-6#), tačiau ji nėra aiški visoms pusėms, ir ilgai tvyro neapibrėžtumo nuotaikos. Pradžioje direktorė suteikė visišką laisvę mokytojams (2aFM-1.2(#00:02:21-6#), išreiškė pasitikėjimą ir pati nedalyvavo (2aIK1-1 (#00:02:37-6#), tokiu būdu nežinomybės ir nerimo jausmas (2aFM-2.1(#01:51:41-6#, 2aFM-2.1(#00:17:19-6#), 2aFM-2.1(#00:16:31-1#, 2aFM-1.2(#00:07:05-5#; #00:09:54-4#), 2aIM1-1 (#00:12:09-9#), sumažėjo tik konkrečiai pradėjus bendrauti su praktikais (2aIM2-1 (#00:27:55-1#).

Planuojant veiklas ir pasirenkant iššūkį, svarbus problemos aktualumas (2ad34). Neaktuali problema palietė kelias sritis: praktikui buvo sunku rasti savo vietą, matė, kur gali padėti, bet negalėjo paveikti mokytojos įsitikinimo; mokytojai nematė praktikų pastangų; ten, kur problema buvo ryškesnė, buvo su kuo dirbti ir rezultatai buvo galima konkrečiau įvertinti (2aIK2-1.2 (#00:31:13-7#). Kai nėra problemos arba ji suvokiama skirtingai (2aIK2-1.2 (#00:25:20-1#; #00:25:48-1#) kūrėjui sunku galvoti, kuo jis gali padėti. Jaučiamas pasitenkinimas, nusiramimas (2aIK2-1.2 (#00:23:12-8#; #00:30:05-2#, 2aIK1-1 (#00:48:47-3#) ir iššūkio nebuvimas (2aFM-2.1(#00:21:49-9#, 2aIK1-1 (#00:41:34-1#). Administracijos ir mokytojų manymu, jeigu praktikai keltų sau didesnius reikalavimus, sumanymai būtų geriau pritaikomi (2aIA-1.2(#00:01:29-3#, 2aFM-2.1(#00:24:00-3#; #00:24:43-7#)). Ir mokytojai (2aIM1-2.1 (#00:03:42-7#, 2aIM1-1 (#00:27:12-8#), ir kūrėjai (2aIK2-1.1 (#00:28:46-8#, 2aIA-2.1 (#00:14:33-3#), ir vadovai (2aIA-1.1(#00:12:02-7#) ieško savo vaidmens projekte, bet ne visada randa (2aIM1-2.1 (#00:06:49-6#).

Parinkti metodai susitikimų metu padėjo pažinti kolegas, buvo paliestos svarbios, bet iki tol negvildintos temos (pvz., pasitikėjimas tarp kolegų) (2aFM-1.1(#00:05:32-2#; #00:08:16-1#). Projektas prasidėjo nedelsiant (2aIK1-1 (#00:01:57-0#), nors ir užtrukta pildant formulušas (2aIM1-1 (#00:01:49-6#). Mokytojai jau žino naudą (2aIM1-1 (#00:31:46-6#), 2aIM2-1 (#00:05:40-7#, 2aFM-1.1(#00:03:48-4#) ir problemų sprendimo būdus (2aIM2-1 (#00:24:29-4#, 2aIM1-1 (#00:16:28-9#), jie svarsto (2aFM-1.1(#00:00:36-9#, 2aIK1-1 (#00:04:55-5#), prisiima atsakomybę (2aFM-1.2(#00:21:01-2#) 2aFM-1.2(#00:00:28-0#) ir gali pradėti neužkliūdami (2aIK1-1 (#00:04:37-2#). Į projektą eina žinodami, ką iš jo gali gauti (2aFM-3.2(#00:01:25-8, 2aIM1-1 (#00:03:57-7#). Kvietimas įsitraukti suprantamas

kaip pasitikėjimas (2aFM-1.1(#00:17:36-8#; #00:18:50-9#), reikalaujantis jėgų nugalėti save (2aFM-1.2(#00:31:05-0#).

Praktikui nėra lengva pasiūlyti ką nors nauja, kai mokykla į jų veiklą žiūri kaip į papildomą priemonę (2aIK1-1 (#00:03:47-5#), 2aIK2-1.1 (#00:25:09-0#), 2aFM-3.2(#00:00:27-4#).

Mokytojai turi lūkesčių praktikams iš ankstesnių metų patirties (2aIM1-2.1 (#00:06:06-1#; #00:06:20-1#; #00:06:32-8#): nori iš jų ne tik idėjų, bet ir glaudesnio santykio. Santykis su praktikais padeda atrasti idėjas, atitinkančias poreikį (2aFM-1.2(#00:05:08-2#). Mokytojai stebi praktiko užsidegimą (2aFM-1.2(#00:10:25-4#), 2aIM2-2.1 (#00:20:32-3#). Sunku, kai nėra pakankamai idėjų (2aFM-1.2(#00:24:52-7#; #00:26:03-7, 2aIM1-2.1 (#00:05:57-7#)), kai lūkesčiai nesipildo (2aIK2-1.1 (#00:03:41-3#; #00:05:52-1#)2aIM2-2.1 (#00:18:10-1#) ar prasilenkia (2aIK2-1.2 (#00:13:16-4#), 2aIK2-1.2 (#00:16:12-6#), 2aIK2-1.1 (#00:28:23-4#) - apninka abejonės pagalbos vertingumu (2aIM1-2.1 (#00:04:24-5#), 2aIM1-2.1 (#00:05:31-2#, 2aIM2-2.1 (#00:06:20-4#), 2aIK2-1.2 (#00:27:33-9#). Praktikai nori lūkesčius patenkinti: „nors ir jautiesi gerai, namo grįžti vis tiek šlapia nugara, nors ir iš pirmųjų" (2aIK2-1.1 (#00:20:55-7#; #00:21:14-5#), nors yra pavargę (2aIM2-2.1 (#00:02:13-6#; #00:02:23-2#), bando prisiderinti prie mokyklos lūkesčių (2aIK1-1 (#00:39:32-0#, 2aIK2-1.1 (#00:06:54-0#2aIK1-1 (#00:10:05-0#), 2aIK1-1 (#00:50:25-9#), abejodami, ar gerai daro (2aIK2-1.1 (#00:00:23-0#; #00:30:06-4#), net peržengdami savo kompetencijos ribas (2aIK2-1.2 (#00:13:40-3#) ir netgi patys mokosi (2aFM-2.1(#00:35:13-9#), 2aFM-2.1(#01:10:09-1#). Tačiau, kai mokyklos tikslai neatitinka praktikų galimybių ir kompetencijos (2aIK2-1.2 (#00:14:22-0#, #00:15:16-5#), praktikai atsisako dirbti, ir ryšys nutrūksta (2aIK1-1 (#00:37:12-5#).

Kuo stipri integruota pamoka?

Mokytojos noras projektą atlikti iki galo (2aIM1-2.1 (#00:06:54-6#), 2aIM2-2.1 (#00:12:23-3#). Mokytoja nieko nebesitiki iš praktiko ir mokosi viską daryti pati (2aIM2-2.1 (#00:06:01-4#, 2aIM2-2.1, (#00:07:07-3#, 2aIM2-2.1 (#00:15:27-4#), nes prisimena tikslą (2aIM2-2.1 (#00:06:48-4#, 2aFM-2.1(#02:02:33-6#), rūpestį vaikais (2aFM-2.1(#02:02:08-6#). Mokyklos mokytojai jaučiasi atsakingi ir net kalti (2aFM-2.1(#00:19:00-5#, 2aFM-

2.1(#00:18:19-0#)), kad ne viskas vyksta kaip numatyta. Mokytojai patiria vidinį pasipriešinimą, panašų į buvusį projekto pradžioje (2aFM-2.1(#00:18:19-0#)).

Pasirengimas pamokai (2aIK2-1.1 (#00:18:45-2#), 2aIK2-1.1 (#00:19:12-8#), kad ir sunku, atima daug jėgų ((2aIK2-1.1 (#00:17:52-3#; #00:18:32-7#, 2aIK2-1.2 (#00:31:43-2#)) ir laiko (2aIK2-1.1 (#00:27:34-1#)).

Reali ir apibrėžta problema klasėje (2aIK2-1.1 (#00:30:13-4#) ir **tikslo žinojimas** (2aIM1-1 (#00:09:03-1#). Mokytojas, žinodamas savo klasės silpnas vietas, gali kiekvieną žingsnį išnaudoti žinių/įgūdžių pagilinimui. Užtenka kelių detalių (kitokių mokymosi užduočių), kad pasiektų geresnį rezultatą (2aFM-3.2(#00:02:55-9#) arba su kiekvienu vaiku individualiai (2aIK2-1.1 (#00:11:30-5#)).

Skirtumai tarp mokytojų ir praktikų padeda, nes papildo vieni kitus: sutvardo, „užveda“, suorganizuoja (2aFM-2.1(#02:03:18-9#, 2aIM1-2.1 (#00:24:48-9#, 2aFV1-3.1 (#00:37:45-9#), bet kartais trukdo skirtinga motyvacija (2aFM-2.1(#02:02:54 -2#), išvargina emocinis nesuderinamumas, dėl kurių kyla nesutarimai (2aFM-2.1(#01:59:26-5#). Mokytojai dalykininkai irgi ateina iš išorės (2aFM-2.1(#00:57:43-6#). Ieškant naujų ugdymo partnerių (2aFM-3.2(#00:25:59-3#; #00:28:08-9# t) galima atsinaujinti.

Naujumas. Vaikams patinka geri žmonės, mokantys papasakoti, - su jais yra įdomu (2aFV1-2.1 (#00:50:58-1#). Išvažiuojant pasikeičia aplinka (2aIM1-2.1 (#00:30:56-2#), 2aFV2-3.1 (00:25:18-8). Pavyzdžiui, kasdieniai dalykai papildomi tuo, kas neįprasta (2aIM1-2.1 (#00:28:35-7#): rašo raštelį kitai klasei ant tapeto (2aIM2-1 (#00:10:29-7#) (pav. 18), 2aDK8, 2aDK12), įrašo savo balsą (2aIM1-1 (#00:23:05-2#; #00:24:09-1#), 2aDK4). Veiklos keičiamos pagal vaikų dėmesio galimybes (2aIK2-1.1 (#00:19:24-9#).

Pav.19 Laiško kitai klasei rašymas

Mokymasis ir aiškumas, ko išmokai. Vaikams ne visada buvo aišku, ko jie mokėsi (2aFV1-3.1 (#00:42:54-3#, #00:34:04-5#), 2aFV1-3.1 (#00:26:14-0#), 2aFV2-3.2 (00:04:48-5), 2aFV2-3.2 (#00:06:54-1#). Todėl reikalingas mokymosi įprasminimo darbas (2aIM1-2.1 (#00:17:08-3#), 2aFV1-3.1 (#00:44:23-4#): pvz., vaikams yra pasakomas susitikimo tikslas - ko jie turi išmokti, tada temos yra suskirstomos ir vaikai informuojami, ko tą dieną mokysis (2aIM1-2.1 (#00:17:08-3#), daromos pertraukos, yra aiškus planas (2aIM1-2.1 (#00:17:08-3#).

Atsižvelgimas į vaikų poreikius. Vaikams rūpi galimybė bendrauti ir patirti emocijas (kas juokinga, kas nejauku). Jiems svarbu bendrauti vienas su kitu, daryti kartu, „čiupinėti“ (2aFV1-1.1(#00:13:56-1#), 2aFV1-1.1(#00:13:16-8#), 2aFV1-2.1 #00:17:38-1#;(#00:17:49-5#; #00:28:55-8#; #00:52:53-3#; #00:54:49-5#), 2aFV1-1.1(#00:24:39-2#), 2aFV2-2.2 (#00:35:17-1#; #00:38:22-9#), 2aFV1-1.1(#00:19:33-1#), žaisti (2aFV2-2.1 (#00:28:44-5#), įsijausti į vaidmenį (2aFV1-3.1 (#00:12:29-0#; #00:15:57-8#), 2aFV1-3.1 (#00:14:19-9#), 2aFV1-3.1 (#00:28:30-2#), 2aFV1-2.1 (#00:25:33-8#) (pvz., būti mokytoju ir ruošti užduotis klasei (2aFM3), laisvai judėti (2aFV1-1.1(#00:10:25-7#).

Juos vargina sunkios, ilgai trunkančios vienodos užduotys, namų darbai (2aFV2-2.1 (#00:18:35-5#; #00:20:54-5#; #00:26:32-3#), 2aFV2-2.1 (#00:17:39-1#), 2aFV1-3.1 (#00:13:58-4#; #00:14:43-1#; #00:19:56-2#). Vaikai pajunta alkį, šaltį, dėl triukšmo ima

skaudėti galvą (2aFV1-3.1 (#00:15:08-0#), 2aFV2-1.1(#00:03:24-5#), 2aFV1-3.1 (#00:14:10-3#). Jie nenori būti paskutiniai (2aFV2-2.2 #00:15:30-3#;(#00:17:00-5#). Vaikams būna natūraliai smalsu, jie turi pažinimo poreikį (2aIM2-1 (#00:12:27-5#), 2aIM1-1 (#00:26:29-9#).

Koks inovatyvios veiklos rezultatas yra reikšmingas?

Mokytojams

Išmoko galvoti, kaip padaryti kitaip. Mokytojai reikšmingiausias KP rezultatas - padaryti kitaip, mokyti be vadovėlio (2aFM-3.3(#00:22:05-3#). Gaila tik, kad atradimas yra susijęs su nemaloniomis, neigiamomis emocijomis (2aIM2-2.1 (#00:16:54-0#), 2aIM2-2.1 (#00:02:48-1#), 2aIM2-2.1 (#00:26:07-9#); 2aFM-3.1(#00:18:27-6#), 2aIM1-2.1 (#00:09:04-6#), 2aFM-2.1(#00:12:13-1#).

Augantis komandiškumas. Mokėsi dirbti ne po vieną (2aFM-2.1(#00:05:10-8#), išeidami už komforto ribų (2aFM-2.1(#00:05:43-4#, #00:05:34-8#), pažino kolegas kaip žmones (2aFM-3.3(#00:19:02-9# ; #00:20:27-2#).

Bando ir supranta, kas yra efektyvu. Atsakomybių pasidalijimas sutaupo laiko, energijos, emocijų ir pasiekama geresnė kokybė (2aFM-2.1(#01:55:29-6#), 2aFM-2.1(#01:57:04-7#). Geriau viena diena vienam mokymosi tikslui skirta, nei 10 pamokų suole su pratybom (2aIM2-2.1 (#00:26:33-0#).

Lankstumas, kaip gebėjimas. Mokosi reaguoti į besikeičiančias aplinkybes (2aFM-2.1(#00:04:23-0#), 2aFM-2.1(#00:06:42-1#-#00:07:49-1#, #00:08:40-1#), atsipalaiduoti ir būti spontaniškais (2aFM-2.1(#00:11:02-6# , #00:11:37-7#), 2aFM-2.1(#00:11:54-1#), 2aFM-2.1(#00:12:36-5#), 2aFM-2.1(#00:13:49-7#), 2aFM-2.1(#00:12:54-6#, #00:13:33-2#).

Besikeičiantis vaiko elgesys. Mokytojai pasitenkinimą duoda besikeičiantis vaiko elgesys ir požiūris (2aFM-2.1(#01:07:09-1#).

Vaikams

Sukurtas dalykas, kuriame matyti asmeninis indėlis. Rezultatai - knyga iš skirtingų pasakų. Norisi perskaityti savo sukurtą pasaką (2aFV2-3.2(#00:19:59-1#, 00:23:57-2), 2aFV2-3.1 (00:18:00-7).

Išmoksta naujų dalykų (2aFV1-3.1 (#00:41:51-2#), 2aFV1-3.1 (#00:34:32-2#).

Dalykai, kurių mokosi, tampa mielesni (2aIM2-2.1 (#00:29:33-9#), 2aIM2-2.1 (#00:39:49-9#), susiję su gerais jausmais (2aFV2-2.1 (#00:00:18-1#; #00:28:55-7#), 2aFV2-2.1 (#00:07:25-9#), 2aFV2-2.1 (#00:08:04-3#), 2aFV1-3.1 (#00:42:11-3#), 2aFV1-3.1 (#00:39:38-5#).

Praktikams

Randa draugo, bet ne „draugelio” santykį su vaikais (2aIK2-1.1 (#00:10:03-4#), 2aIK2-1.2 (#00:00:17-9#)

Padidėjęs vadovų tikėjimas vaikų galimybėmis (2aIA-1.2(#00:01:57-4#; #00:02:58-6#).

Tikėtina, kad tikrasis rezultatas pasirodys tolimoje perspektyvoje iš motyvacijos ir iniciatyvos, aktyvumo (2aFM-3.1(#00:28:44-8#).

Bendradarbiavimo nauda

Bendradarbiavimo nauda pasireiškia, kai praktikai ir mokytojai bendradarbiauja **derindami savo veiklą** (2aIM1-1 (#00:28:46-6#, 2aIM1-1 (#00:11:44-8#) ir padeda integruotis žmogui iš išorės (2aFM-2.1(#00:26:02-6#, 2aFM-2.1(#00:36:16-8#, 2aFM-2.1(#00:36:34-2#, 2aFM-2.1(#00:37:08-9#, 2aFM-2.1(#00:35:40-4#, 2aFM-2.1(#01:10:57-9#), nes jam reikia laiko pažinti mokyklą (2aFM-2.1(#00:32:04-6#).

Bendradarbiavimas pagerėja išsprendžiant problemas, dalijantis lūkesčiais, rūpesčiais (2aIM1-1 (#00:09:41-3#) ir darbais, nugalint kliūtis (2aIK1-1 (#00:43:33-9#; #00:44:47-6#) , kai jau nusistovi bendradarbiavimo ritmas ir tvarka (2aIM1-2.1 (#00:21:36-6#), reaguojant pagal situaciją (2aIK2-1.1 (#00:02:05-3#), nusistovėjus geram tarpusavio kontaktui.

Darbai skirstomi pagal kiekvieno kompetencijas, žinias ir galimybes (2aIM1-1 (#00:10:50-5#).

Bendradarbiaujant atsiranda kūrybiškų ieškojimų nuotaika (2aIM2-1 (#00:18:17-4#), mokytoja jaučia tarsi galvoje veiktų „sniego gniūžtės“ efektas. Pasijunta begalvojanti apie veiklas netikėtose vietose; selektyviai pradeda ieškoti idėjų (dalyvaudama seminaruose, ieškodama būdų pritaikyti naujas priemones), perimti kitų žmonių patirtis (2aIM2-1 (#00:18:17-4#), kelti naujus iššūkius (2aIM2-1 (#00:21:40-2#).

Bendradarbiavimo spragos:

a) **ruošiasi paskutinę naktį** (2aIM2-2.1 (#00:07:55-4#), 2aIM2-2.1 (#00:02:34-1#) ir neturi plano B (2aIM2-2.1 (#00:10:06-5#), 2aIM1-2.1 (#00:04:44-0#).

b) **turi išankstinių nusistatymų** (2aFM-2.1(#00:34:01-1#) ir per mažai bendrauja (2aFM-1.2(#00:08:42-3#; #00:13:45-1#).

c) **mokytojai neišsako savo nepasitenkinimo tiesiogiai**, tikisi, kad kiti susipras (2aIM2-2.1 (#00:08:55-3#; #00:09:28-2#; #00:09:05-9#, 2ad23), vengia kalbėtis (2aFM-1.1(#00:22:06-5#; #00:29:09-2#), 2aIK2-1.1 (#00:29:28-4#), arba aptarti ir išsakyti pastabas, nes nepatogu (2aFM-2.1(#00:20:40-8#; #00:21:00-5#).

d) **nelanksčiai tariasi, apriboja** (2aIK1-1 (#00:09:38-7#) praktiką laisvai kurti veiklą (2aIK2-1.2 (#00:32:52-6#, #00:33:36-3#, #00:34:12-5#), 2aIK2-1.1 (#00:06:09-8#), 2aIK2-1.2 (#00:16:02-1#, 2aIK2-1.2 (#00:16:56-4#), 2aIK2-1.2 (#00:17:42-0#, #00:18:25-1#))

c) **neįsiklauso**, pvz., praktikas neįžvelgia (2aFM-2.1(#01:58:48-0#) mokyklos krypties (2aIK1-1 (#00:48:01-3#; #00:48:56-6#).

d) **pernelyg pasitiki praktiku** (2aIM1-1 (#00:06:17-8#), 2aIM1-1 (#00:07:37-9#), 2aIM1-1 (#00:07:00-1#) mano, kad žmogus bus kompetentingas ir turės ką pasakyti (2aIM1-1 (#00:06:17-8#), 2aIM1-1 (#00:07:37-9#), 2aIM1-1 (#00:07:00-1#), suorganizuos ir sukurs (2aIM2-2.1 (#00:11:45-6#, 2aIK2-1.1 (#00:23:48-1#).

e) ateinančių žmonių **kaita**, pvz., keičiasi praktikai (2aFM-2.1(#01:59:08-7#).

Nesklandumai iškyla palaipsniui: atidėliojimas, nesusikalbėjimas (2aIM2-2.1 (#00:22:45-7#), laukimas (2aIM1-1 (#00:14:03-9#) ir veiklos mažinimas keitėsi ilgainiui (92aIM2-2.1

(#00:23:40-8#). Kad pasiektų maksimalius tikslus, stipriems žmonėms reikalinga pagalba susiderinti (2aIK1-1 (#00:45:53-9#; #00:47:02-3#).

Išorinis ir „vidinis“ auditas

Mokytojai turi savo „vidinį“ auditą: nesijausti blogai prieš save, kad ne viską padarei, prieš vaikus - kad jie ko nors negavo, prieš tėvus, kad negerai (2aFM-2.1(#02:09:00-0#, 2aFM-2.1(#02:07:04-2#). Asmeninis mokytojo tobulėjimas (2aIA-1.1(#00:10:27-7#) yra mokyklos prioritetas. Paveiksle pavaizduota mokytojų klubo veikla (pav.20)

Pav.20 Mokytojų klubas

Tikėdami, kad dirba gerai, mažiau bijo išorinio audito (2aFM-2.1(#02:08:27-9#), 2aFM-2.1(#02:09:20-9#), 2aFM-2.1(#02:06:38-6#), savikritiškas požiūris padeda ne mažiau nei pastabos po audito mokykloje (2aFM-2.1(#02:07:39-1#). Tada audito vertinimas suteikia pasitikėjimo, kad mokytojai eina teisinga kryptimi (2aFM-2.1(#02:06:13-7#).

Audito reikalavimas turėti pamokos planą (2aFM-2.1(#00:40:35-7#), neįgyvendintas, nes nebuvo tikėjimo, kad padeda daryti pamoką kokybiškiau. Tačiau kai kurie audito reikalavimai ir mokytojo požiūris sutampa, pvz., kad pamoka turi būti gyva (2aFM-2.1(#00:38:31-9#).

Bendrosios programos apibrėžia turinį, bet ne formą. Vertinimo kriterijai gali skirtis, priklausomai nuo audituojančiojo žmogaus - vienas deda pliusiukus į lentelę, kitas - žiūri sąveikas, t.y. mato giliau (2aFM-2.1(#02:16:41-2#). Ar mokykla apsigins, priklauso nuo vertintojų (švietimo skyrius, auditas) vertinimo sistemos. Pasitaiko, kad tos pačios įstaigos vertintojai vertina ne vienodai (vienam svarbu formalumai, „popieriukai“, pliusiukus sudėti, kitam - procesas, santykiai tarp mokytojo ir mokinio ir pan.; vienam užtenka, kad išgirsta, jog mokytojos susitaria žodžiu, o kitam reikia formalaus įrodymo (2aFM-3.2(#00:25:03-0#; #00:10:25-5#; #00:11:03-8#; #00:15:44-0#, 2aIA-2.1 (#00:12:55-2#, #00:13:21-3#)2aIA-2.1(#00:12:14-8#). Kai bandomi formalizuoti santykis, nuostatos ir kiti „minkštieji“ dalykai - sukelia pasipiktinimą arba juoką 2aFM-3.2(#00:13:59-1#), 2aFM-3.3(#00:09:29-5#). Nežinia dėl kriterijų kelia nerimą (2aFM-2.1(#02:05:29-9#), 2aFM-2.1(#02:05:20-5#), 2aFM-2.1(#02:04:51-3#).

Šviežias žvilgsnis į bendrąsias programas

Standartas ir skubėjimas. Pastebimas **nepasitikėjimas bendrųjų programų sudarytojų kompetencijomis** (2aFM-2.1(#01:21:48-5#). Numatyti standartai bendrosiose programose negalioja, kartais vaikai stebina savo greičiu ir gyliu (2aFM-2.1(#01:03:06-7#), bet gali dirbti ir mechaniškai, nes viskas už mokytoją padaryta (2aFM-2.1(#01:03:55-4#) pvz., pratybos sudėliotos pagal standartus, per kiek laiko vaikas turėtų įsisavinti. Skubėjimas yra labai jaučiamas (2aIM2-1 (#00:05:02-0#). Tačiau mokytojais pastebi, kad darydamas kiekvieną dieną tą patį (mokydamasis sudėti), vaikas atbunka (2aFM-2.1(#01:04:11-3#) ir darbas tampa sausas.

Orientyras. Bendrosios programos gali padėti išskirti svarbiausius dalykus, kuriuos mokiniai turi išmokyti (2aFM-2.1(#01:05:18-2#), o mokytojas nusprendžia, kaip tai padaryti, mokydamas kiekvieną vaiką, individualiai (2aFM-2.1(#01:05:34-1#). Tada mokytojais nejaučia apribojimų, nes pasirenka priemones ir dalyvavimo formas, būdus (2aIA-1.1(#00:03:25-3#), 2aIA-2.1(#00:09:16-6#). Lentelėje pateiktas pamokos planas (4 lent.), kuriame matyti mokytojo pastangos įjungti kūno pojūčius ir tarpusavio komunikaciją mokantis apie garsą.

Lentelė 4. Pamokos planas

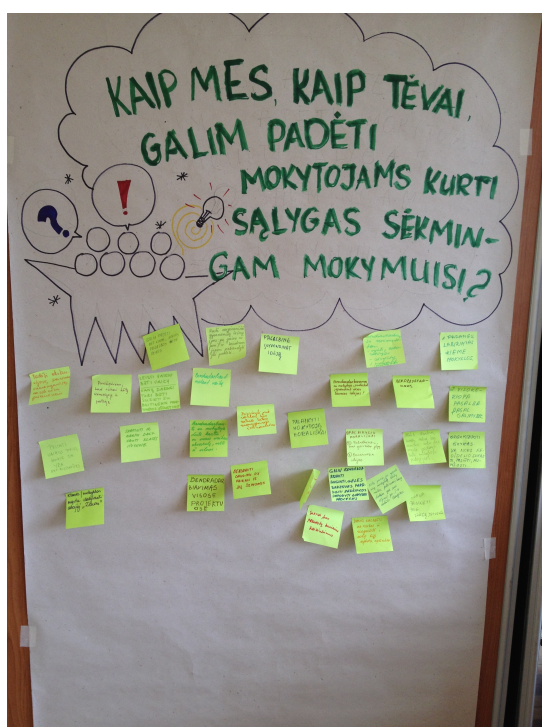
“V” pradinė mokykla

Vasario 13 d. užsiėmimo “Balso garsumas” dienotvarkė

LAIKAS	VEIKSMAS
11.00 – 11.10	<p>Pokalbis ir klausimai: kuo mes kalbame?</p> <p>Pratimas: kalbėjimas be balso, žiopčiojama, bet nieko nesigirdi.</p> <p>Aptarimas.</p>
11.10 – 11.20	<p>Pokalbis ir klausimai: iš kur atsiranda garsas?</p> <p>Pratimas: apkabinus diafragmą sakoma “cha” (tai parodo diafragmos raumens darbą).</p> <p>Pratimas: kvėpavimas nepakeliant pečių.</p> <p>Pratimas: bandome užčiuopti balso vibracijas.</p> <p>Aptarimas.</p>
11.20 – 11.30	<p>Pokalbis ir klausimai: kas garsą paverčia žodžiu?</p> <p>Pratimas: kalbėjimas neprasižiojant.</p> <p>Balso lavinimo pratimas: išsižiojimas per du pirštus.</p> <p>Balso lavinimo pratimas: brrrr (jei neišeina – su pirštais).</p> <p>Balso lavinimo pratimas: žandikaulių ir liežuvio judinimas.</p> <p>Balso lavinimo pratimas: marionetė (atsipalaidavimui).</p>
11.30 – 12.00	<p>Žaidimas: triukšmo siena (visai klasei).</p> <p>Vaikai suskirstomi į tris komandas: triukšmadariai, klausytojai ir kvietėjai. Triukšmadariai sustoja į eilę, iš vienos jų pusės – kvietėjai, iš kitos – klausytojai. Triukšmadariai kelia įvairius garsus, o kvietėjai turi prisišaukti vieną iš draugų kitoje “sienos” pusėje. Pakviestas draugas pereina į kvietėjų komandą. Vėliau žaidėjai keičiasi pusėmis.</p> <p>Aptarimas: ką darėme, kad mus išgirstų? Ar visada svarbu pasakyti tik kuo garsiau?</p>
12.00 – 12.15	Pertrauka.
12.15 – 12.30	<p>Žaidimas: aš turiu balsą (poromis). Vaikai sustoja poromis ir vienas kitam sako – “aš turiu balsą”. Pora viena nuo kitos tolsta, tad tą patį turi pasakyti vis garsiau. Žaisti už klasės ribų.</p> <p>Aptarimas: ar buvo sunku kalbėti garsiai?</p>
12.25 – 13.00	<p>Žaidimas: ruporas. Kartu klasėje gaminame ruporus (iš popieriaus susukame ir suklijuojame ruporą). Visa klasė stovi viename salės gale, o kitame stovi tribūna su ruporu. Prie ruporo prieina vienas vaikas ir gali duoti nurodymą likusiai klasės daliai (gal perskaityti), pvz. suploti, sutrepsėti, apsisukti. Jei visa klasė ir padaro, ko prašoma, prie ruporo ateina kitas vaikas.</p> <p>Aptarimas.</p>

Aplinkybės, trukdančios inovatyvią veiklą

Tėvų nerimas, kad „vaikai nešeis programos“. Tėvai baiminasi, kad kūrybiškas mokymasis gali netikti vaikui, 2aFM-2.1(#01:49:08-9#), 2aFM-3.3(#00:01:31-8#), 2aFM-3.2(#00:06:50-8#), kad nėra namų darbų arba jie kitokie (2aFM-2.1(#01:51:54-9#)). Netikėjimas, kad padeda pasiruošti egzaminams (2aIA-1.1(#00:06:03-8#, 2aIA-1.1(#00:05:04-5#, 2aIM2-1 (#00:02:21-0#)). Tėvų nerimą sumažina kokybiškai praveisti

tėvų susirinkimai (pav. 21).

Pav. 21 Tėvų susirinkimo minčių lietus

Organizuotumo trūkumai. Nusitęsęs veiklos įgyvendinimas lėmė tai, kad pabaigoje visi yra pervargę ir ima dirbti formaliau (2aIM2-2.1 (#00:04:22-9#; #00:04:43-1#, 2aIA-1.1(#00:05:34-0#), 2aIA-1.1(#00:01:33-2#), 2aIA-1.2(#00:06:16-7#, 2aFM-3.1(#00:10:34-

5#)). Kai įtraukta pakankamai žmonių, galima pasiekti geresnių rezultatų (2aFM-3.1(#00:19:44-1#).

Išorinis ir vidinis pasipriešinimas. Mokyti kitaip, reiškia, susidurti su visuomenės ir vidiniu pasipriešinimu. Visuomenės pasipriešinimas jaučiamas per vyraujančią požiūrį, švietimo įstaigų reakcijas, ypač per jų nesuderinamumus tarp deklaruojamų ir realių dalykų. Vidinis pasipriešinimas kyla išeinant iš komforto zonos, nežinant, kaip veikia nauja sistema, mokantis proceso metu (2aFM-3.1(#00:06:02-3#), 2aFM-3.2(#00:12:53-3# #00:25:13-7#). Įprastai mokyti paprasta (2aFM-2.1(#00:58:10-0#), o kūrybiškai sunku (2aFM-2.1(#02:15:13-3#, 2aFM-2.1(#02:14:33-2#, 2aFM-2.1(#00:58:21-7#) ir ne visiems mokytojams pagal gebėjimus (2aIA-2.1(#00:10:23-1#, #00:10:32-7#)), arba nauja (2aFM-2.1(#02:14:00-2#).

Dvigubas žaidimas: išpildyti reikalavimus ir būti laisviems. Tenka dirbi dviem kryptimis: popierius pildyti „taip kaip reikia“, o veiklas organizuoti pagal mokyklos ugdymo filosofiją (2aFM-3.3(#00:10:49-1#). Jeigu to nereikėtų daryti, atsirastų laiko kūrybiškam darbui ir poilsiui. Kūrybiškumas tarsi nesiderina su mokomuoju procesu, refleksija, namų darbų tikrinimu. (2aFM-3.2(#00:14:51-2#). Kūrybiškas mokymasis legalizuojasi tik „po projektine veikla“ (2aFM-3.3(#00:00:00-0#; #00:02:55-4#), 2aFM-3.3 (#00:02:12-1#). Nesutampa aukštesnių institucijų deklaruojamos vertybės su vietinių institucijų reikalavimais (2aFM-3.3(#00:03:25-6#, 2aFM-3.3(#00:06:10-5#).

Laiko ir finansiniai resursai. Pavyzdžiui, ne visi tėvai išgali kas kartą mokėti už vaiko kelionę mokytis kitoje erdvėje, trūksta priemonių, kad mokyti kitaip: autobusiuko, knygų, dailės priemonių (2aFM-3.2 (#00:22:36-5#; #00:17:19-6#).

Nepritaikyta visuotinė vertinimo sistema. Atskleidus ugdymo plane savitumą, rezultatas tarsi neaiškus arba jis vertinamas „senoviškai“ (2aFM-3.3(#00:04:54-8#). Reikia keisti vertinimo sistemą (2aFM-3.3(#00:01:01-6#, 2aFM-3.3(#00:11:07-9#), tai yra našta institucijoms. Per kompetencijas ugdomi vaikai užduotis supranta plačiau, gali pateikti kelis atsakymų variantus. Tačiau tai nėra vertybė, niekam (vertinantiems pagal bendrąsias programas) neįdomu, kad vaikai sugeneruoja kelis atsakymus, kai reikia vieno (2aFM-

2.1(#02:17:45-9#), 2aFM-2.1(#02:18:59-9#). Tai, kad vaikai iniciatyvūs ir, pvz., socialūs, negali įvertinti jokia vertinimo sistema. Mokytoja - vienintelis tokios sistemos vertintoja (pagyrimu). Visi įvertins techniką (2aFM-2.1(#02:19:43-2#). Nėra įrankių pamatuoti kūrybišką mąstymą. Jis tampa kliūtimi techniniame teste (2aFM-2.1(#02:20:47-7#). Probleminiai vaikai: deklaruojami individualūs vaiko poreikiai, o testai duodami tie patys, sukeltys vaikui šoką. Probleminiai vaikai užfiksuoti, programos sukurtos, bet išmokimo „pamatavimas“ toks pats, kaip visiems (2aFM-3.3(#00:05:17-1#).

Neįvertintas ir neapmokėtas mokytojo, kaip ugdytojo, vaidmuo. Veikloms už klasės ribų ruoštis sunkiau: reikalauja daugiau emocijų, jėgų, vaikų fizinių poreikių įvertinimo, formalios valandos neatspindi emocinio krūvio (2aIM2-2.1 (#00:27:45-8#), 2aIM2-2.1 (#00:01:47-0#), 2aIM1-2.1 (#00:00:37-7#, 2aIM1-2.1 (#00:31:07-4#, 2aFV2-3.2 (00:13:51-5), 2aIM1-2.1 (#00:01:11-2#), 2aIM1-2.1 (#00:02:09-7#), 2aDK9,10,11).

Įstatymai nedraudžia (2aFM-3.2(#00:09:58-8#), bet trūksta visuomenės švietimo apie inovatyvų mokymąsi. Mokytojai nori keisti akademinių žinių sureikšminimą. Naudojant lietuviškus pavyzdžius, dalinantis patirtimi su dirbančiais kitaip (2aFM-3.2 (#00:16:17-8#; #00:20:46-3#; #00:25:32-1#; #00:24:23-2#).

Inovatyvios veiklos skleidimosi veiksniai

Mokykla, turinti vertybes (2aIA-2.2(#00:00:31-0#) ir tikslą (2aIK1-1 (#00:28:50-0#). Atvira naujai patirčiai, bet griežta atrenkant mokytojus (2aIK1-1 (#00:32:45-0#).

Nuolatinis bendravimas su tėvais. Tėvai nepalikti nežinomybės (2aFM-3.3(#00:02:26-2#), nes patys bando, ką daro vaikai (2aFM-3.2(#00:07:22-0#). Įsitraukę/dalyvaujantys ugdyme tėvai mato savo vaikų augimą, todėl atsiranda pasitikėjimas (2aFM-2.1(#01:41:27-6#, 2aFM-3.3(#00:02:26-2#).

Neformalūs santykiai. Mokytojai atsiskleidžia kaip profesionalai, asmenybės (2aIK1-1 (#00:20:14-4#), 2aIK1-1 (#00:25:16-4#), 2aFM-3.2(#00:21:59-1#).

Dalinimasis patirtimi su kitais, dirbančiais inovatyviai (2aFM-3.3(#00:11:17-8#), 2aIK1-1 (#00:31:27-9#), 2ad31, 2aFM-3.3(#00:05:46-3#, 2aIM1-2.1 (#00:32:54-9#), 2aIM1-2.1 (#00:20:14-7#)). Tam tikslui kai kurios idėjos dokumentuojamos (2aIM1-1 (#00:35:04-5#), 2aDK6,7), bet užtenka ir gyvo perdavimo iš lūpų į lūpas (2aFM-3.2(#00:03:34-6#)2aFM-3.2(#00:05:28-7#).

Inovatyvaus ugdymo produktai (IV)

Refleksija nėra naujovė mokykloje (2aIM2-2.1 (#00:37:49-7#) ir taikoma priklausomai nuo veiklos (2aIM2-2.1 (#00:37:13-9#), kartais derinama su grįžtamoju ryšiu (2aIM2-2.1 (#00:35:14-6#), todėl praktikams buvo lengva reflektuoti (2aIK2-1.2 (#00:21:02-6#). **Refleksija** padeda pastebėti įpročius ir iš naujo įprasminti veiklas (2aFM-3.2(#00:27:34-3#), susieti žinias su praktika (2aFM3) bet nėra plačiai naudojama: mokytojai nepaskiria laiko su kolegomis (2aIM2-2.1 (#00:38:04-7#). Vaikams sunku patyrimą sudėti į žodžius, neįsijaukti, gal ir ne visada įdomu ir nuobodu klausytis kitų patyrimo (2ad21), 2aFV1-2.1 (#00:01:44-7#), 2aFV1-2.1 (#00:07:23-9#): “Norisi dalyvauti smuike, futbole, krepšinyje. Dar norisi dalyvauti darbuose, kai užduoda kažką nupiešti. Dar norisi dainuoti kartais” (2aFV2-2.2 #00:28:58-8#;(#00:37:28-2#).

Aplinka taikoma mokymuisi. Kaip ugdymo priemonę, įvardija aplinką. Kitokia aplinka, kuri vaikams įdomi ir jiems patinka, įgalina vaikus veikti. Tačiau, be tikslingų užduočių, pati aplinka savaime neįgalina 2aIM1-2.1 (#00:25:44-2#), 2aIM1-2.1 (#00:26:46-2#), 2aIM1-1 (#00:19:59-9#; #00:21:14-8#), 2aIM1-1 (#00:22:25-0#). Pvz., skirtingų sakinių mokymuisi - prekybos centre klausytis pokalbių ir fiksuoti užrašuose (2aIM1-2.1 (#00:27:37-3#), 2aDK5). Teatro erdvė naudojama plėsti žodyną (aprašė objektą), perteikiti nuotaiką (vaidino), skaityti (skaitė tamsoje su prožektoriais) (2aIM1-2.1 (#00:28:00-7#), 2aFV2-3.1 (00:02:21-9). Eiti gatve ir skaityti - lavinti skaitymo įgūdžius (2aIM1-2.1 (#00:28:51-1#; #00:29:09-8#), o rašymo įgūdžius gerinti oro uoste, rašant ant aitvarų (2aFM-3.2(#00:02:15-7#).

Suvokimas, kas palengvina įsisavinti. Veiklos tikslo žinojimas (2aFV1-2.1 (#00:03:51-8#) vaikams padeda nusiteikti. Pavyzdžiai palengvina užduotį (2aFV1-2.1 (#00:38:32-3#),

o patrauklios priemonės (2aFV1-3.1 (#00:29:06-1#) sudomina (2aIK2-1.1 (#00:12:20-6#), 2aDK13). Vaikai prisimena daiktus, kuriuos lietė, jais naudojosi, daiktai, kurie neįprastai dideli (2aFV2-3.1 (00:09:58-5), 2aFM-3.1(#00:02:57-0#). Kai jie reaguoja nevaržomai (2aFV1-2.1 (#00:01:44-7#), (pvz., turi savo užrašų knygutę, kurioje rašo ir jos netikrina mokytoja (2aIM2-2.1 (#00:32:20-2#)), o ne atsakinėja į užduotą klausimą, jiems paprasčiau suprasti.

Mokymasis atpažinti mokytojos reakcijas. Mokytojos nuotaika buvo visokia: linksma, nustebusi. Jei vaikai elgiasi blogai, nuotaika kinta nuo vidutinės iki surauktų antakių (supykusi). Supykusi mokytoja duoda pastabą. Surinkęs tris pastabas nepatenki į kitą veiklą (2aFV1-3.1 (#00:36:57-6#).

Atlikti funkciją, kuriai reikia gebėjimų. Garsiam kalbėjimui, žodyno plėtimui, sakinių sudarymui - filmo įgarsinimas. Vaikams įdomu žiūrėti filmus ir jei tikslas yra išmokyti garsaus kalbėjimo, žodyno plėtimo, sakinių sudarymo, tai galima leisti įgarsinti filmą. (2aIM1-2.1 (#00:26:25-2#), 2aDK5).

Mokymasis per bendravimą ir pagalbą kitam. Tie, vaikai, kurie užduotį padarydavo pirmi, mielai padėdavo kitiems. Pradžioje praktikas to nepastebėjo, bet spėja, kad galbūt veiklos forma leidžianti vaikams judėti tai leido (2aIK2-1.1 (#00:13:12-7#).

V atvejis: išlaukusi inovacijų “apsigyvenimo”

Faktai apie mokyklą

Mokykla yra įsikūrusi miestelyje. Mokykla labai aktyviai ir sąmoningai dalyvauja projekte. Labiausiai išryškėjantis mokyklos bendruomenės bruožas - atvirumas naujovėms, atvykstančiųjų priėmimas, didžiulė motyvacija kuo daugiau išmokyti, įgyti patirties ir keistis, negailėti pastangų ir patiems dirbti kartu su kūrėjais - lėmė sėkmingą projektų įgyvendinimą visuose etapuose ir inovacijų integravimą į bendrąjį ugdymą, kasdienes veiklas.

Įsitraukimas matyti tiek bendraujant su mokytojais, mokiniais ir administracija, tą taip pat patvirtina atvykstantys kuriantys praktikai.

Mokykla (tiek vaikai, tiek mokytojai, tiek administracija) priima ir suteikia sąlygas reikiamam darbui atlikti, rūpinasi, skatina įsitraukti į veiklas ir negailėti pastangų. Tai patvirtina ir atvykstantys praktikai - kūrėjai. Mokyklos noras dirbti ir pasitikėti atvykusiais yra reikšmingas projekto sėkmės elementas.

Joje labai akivaizdžiai matomas stiprus mokytojų bendradarbiavimas, vieni kitų palaikymas, taip pat mokytojų ir kūrėjų konstruktyvus bendradarbiavimas (nebijoma nesutikti, ieškoti visiems tinkamo varianto).

Tyrimo situacija: Ši mokykla yra pokyčių mokykla, dalyvaujanti Kūrybinių partnerysčių projekte nebe pirmus metus. Tai matyti ne tik iš Kūrybinių partnerysčių veiklų, bet ir paprasčiau pamokose mokytojai būna inovatyvūs (taiko įvairius metodus, lanksčiai organizuoja pamokas). Tai atsispindi ir mokyklos aplinkoje - koridoriuose ant sienų kabo projekto momentų nuotraukos, mokinių kūrybiniai darbai.

Veikėjai: Dvi mokinių grupės, dvi mokytojų grupės, kuruojantis mokytojas, direktorė, kūrėjas. Tyrime dalyvavo aštuntokai ir devintokai.

Laiko linija: "Kūrybinių partnerysčių" projektas trunka dvejus metus iš eilės, inovatyvaus mokymo veikla bus tęsiama ir po projekto. Mokinių didžiulis noras (klausimai: "ar galim dar dalyvauti, kada vėl dalyvausime?") dalyvauti paskatino dalyvavimą kitame Kūrybinių partnerysčių etape (4rIA-1#00:16:37-2#). Tyrimas vyko 2014 metų vasario - gegužės mėnesiais.

Pergyvento lūžio patirties reikšmė atsiveriant naujovėms

Nuo įtarumo prie įsitraukimo. Pradžioje direktorė mini buvusį įtarų tiek mokytojų, tiek mokinių požiūrį į žaismingas veiklas ir svarstymus, ar to tikrai reikia (94rIA-1#00:01:45-2#), ji žino visų etapų smulkmenas apie projektą (4rIA-1#00:21:54-1#,4rIA-1#00:04:42-3#). Pradžioje buvo įvairių nuomonių: buvo skeptikų mokytojų, pykstančių, kad paima mokinius iš pamokos, bet buvo ir pozityviai mąstančių. Buvo sunkus laikotarpis (4rIA-1#00:03:11-0#,

4sIA-2(00:21:24-8), 4sFVII-3(00:22:49-5),4rIA-1#00:03:57-5). Pradžioje kai kurie mokytojai buvo skeptiškai nusiteikę, bet nenorėjusių dalyvauti niekas nevertė, tik kvietė pasižiūrėti veiklų. Pasižiūrėjus kai kurių požiūris pasikeitė. Pamatymas labai sumažina priešpriešas (4rIM2-1#00:32:10-6#), nes tik tai padeda persilaužti ir kitaip išvysti ugdymo procesą. Abejonių, ar bus naudos iš KP, turėjo ir vaikai. Bet antraisiais metais jie pamatė šio projekto naudą. Galimybė pasisemti naujų idėjų (4rIA-1#00:03:41-9#), patvirtina, kad einama teisingu keliu. O šių metų veiklų naudą greičiausiai bus galima pajusti kitais metais nes dabar procesas tebevyksta. (4sIA-2(#00:41:20-7). Šiuo metu mokiniai pastebi, kad net nedalyvaujantys mokytojai pradeda palankiau žiūrėti į KP, jie keičiasi: klausia, ar mokiniam įdomu, ir, sulaukę teigiamo atsakymo, ima palankiau į jį žiūrėti. (4rFVI-1#00:20:49-3#, 4rMF2 0:33:50.9. Įsimintina viena mokytoja, kuri pasikeitė, išlaisvėjo ir jau geba taikyti metodus, pakeitė nuomonę apie vaikus. Ji geba stebėti moksleivius ir, atsižvelgdama į jų nuotaikas, emocijas, lanksčiau reaguoti ir koreguoti pasiruoštą pamokos planą (5sIA-2(00:10:00-5), 4sIA-2(00:24:10-3).

Mokinių motyvaciją kelia patirta sėkmė ankstesniuose KP projektuose. Mokiniai išlaisvėjo, ėmė bendrauti, ypač atsiskleidė specialiuųjų poreikių mokiniai. Pamatę rezultatą, gavę įver-

tinimą, jie nori dalyvauti ir toliau. (4rIM2-1#00:24:47-8#),4rIA-1#00:16:57-0#). Agentas papasakojo, kad mokiniai, jam įėjus į klasę, ploja, o nuskambėjus skambučiui, pasilieka klasėje, nes „dega“ tuo, ką daro. Vaikai „užsidegę“ organizuoti renginius, dalytis patirtimi,

įsitraukę į projektą (4rIK1#00:44:10-2#, 4rIM2-1#00:24:25-2#), tariasi ir su tėvais (4sFVII-2(#00:27:58-8).

Pav. 22. Mokyklos radijo studija

Mokytojai motyvuoti ir negaili laiko, vaikai labai laukia veiklų, kūrėjai irgi negaili savo laiko, pastangų - dėl to viskas ir pavyko (4rIA-1#00:15:32-5#, 4rIA-1#00:15:11-3#), taip pat didėja reiklumas praktikams (4rIA-1#00:08:24-1# ,4rIA-1#00:25:52-4#).

Tėvai pamatė tiesioginius rezultatus - vaikai, kurių nebūdavo įmanoma prakalbinti, kalbėjo. Tėvai panorą ir sau panašių užsiėmimų. Tai, direktorės manymu, didžiausias projekto įvertinimas (4rIA-1#00:17:26-9#).

Lūžį lėmė kalbėjimasis ir diskusijos tarp mokytojų. Ir taip pat mokytojai pamatė, kad vaikai keičiasi. Stebėjimas, kaip kas vyksta, kaip dalyvaujantys KP projekte mokytojai džiaugiasi veiklomis- toks pavyzdys daro įtaką mąstymo pasikeitimui (4sIA-2(00:26:30-7).

Mokykla laukia naujų žmonių. Atvažiavus į mokyklą, nuoširdžiai ir atvirai priima kuriojančios mokytojos ir direktorė. Sutikimas su vaišėmis, rodant visapusišką pagalbą (4rd1-2), rūpestį. Naujokui sukuriama teigiama emocinė atmosfera, apibūdinama kaip jautumas, šiltas kolektyvo priėmimas (4rIK1#00:01:29-5#). Susitikus su mokiniais, šie pasisveikina netradiciškai - banga. Vaikai yra šnekūs, drąsūs, linkę bendrauti (4rd1-1). Mokytoja apie savo mokyklą sako: „Kai viduj viskas gerai, tai ir atėjusiems žmonėms gerai“ (4rIM2-1#00:13:21-7#).

Labai laukiami visi susitikimai, nes jaučiama, jog vyksta mainai: abi pusės ką nors gauna. Teigiamas požiūris į atvykstančiuosius, net nežinant, kokie tai bus žmonės, yra svarbu (4rIA-1#00:37:23-8#, 4rIA-1#00:32:47-0#). Mokykla yra suinteresuota gauti naujų žinių, jiems įdomu bendrauti su kitais žmonėmis, gerbia kiekvieną atvažiuojantį žmogų ir stengiasi. Tai yra mokyklos bendruomenės motyvacija (4rIK1#00:45:37-5#).

Pačios mokytojos rodė iniciatyvą įdomiai sutikti juos, sugalvojo užduočių - vien tai rodo nusiteikimą bendradarbiauti (4rIK1#00:49:42-4#, 4rIA-1#00:19:50-7#, 4rIA-1#00:17:55-4#), aktyviai ir įjungiant kitus (4rd1-3). Šiltas priėmimas motyvuoja įsitraukti, negailėti pastangų

(4rd1-5). Kūrėjas gauna visas darbui reikalingas sąlygas, juo domimasi (4rIA-1#00:36:35-7#), taip buvo ir tyrėjui (4rd1-6, 4rd3-17).

Mokytojas - laisvas savo pamokų kūrėjas

Agentas pastebėjo, kad mokytojai visada ateina pasiruošę. Jam tai skirtinga nei kitose mokyklose (4rIK1#00:47:25-7#). Kaip priešingą patirtį mokytoja mini, kad kitoje mokykloje mokytojams buvo liepta dalyvauti projekte, todėl ir jų įsitraukimo nebuvo. O čia visi atėję patys. (4rIM2-1#00:12:26-0#). Gerus santykius lemia mokytojų savanoriškas dalyvavimas projekte. Prieš rašant paraišką, kuriojanti mokytoja atsiklausė mokytojų kolektyvo, ar yra norinčių dalyvauti projekte. Darbui tai yra labai svarbu (4rIM2-1#00:10:40-7#, 4rIM2-1#00:34:52-4#). Prisijungti naujiems mokytojams organizuotai padėjo praeitų metų patirtis (4rIA-1#00:15:49-4#). Agentas nurodo, kad mokytojų vaidmuo yra esminis: kaip jos priima patį projektą, ar pačios motyvuotos dalyvauja, kaip stengiasi įtraukti mokinius - mokiniai tą stebi ir reaguoja, jie irgi yra „užsidegę“ (4rIK1#00:43:26-4#, 4rIK1#00:42:21-8#, 4rIK1#00:36:36-8#), moksleiviai taip pat pastebi savo aktyvumo pasikeitimą (4sFVII-3(00:32:25-0), 4sFVII-2(00:08:44-4), 4sFVII-2(00:09:20-5)). Mokykloje yra skatinama iniciatyva imtis veiksmų veikloms įgyvendinti (4rFVI-1#00:28:35-3#), palaikomas požiūris, kad norint pasiekti, reikia patiems labai stipriai stengtis, o ne laukti, kol kiti už tave padarys (4rIK1#00:31:42-4#, 4rIK1#00:45:24-3#). Mokytojai nori pasitempti, nes keičiasi moksleivių reiklumas (4rIM2-1#00:25:56-0#), vaikai jau patyrę, ir nesiseks su jais dirbti tradiciškai (4rIA-1#00:29:13-5#, 4sIA-2(#00:32:47-0, 4rIM2-1#00:27:40-1#), 4sIA-2(00:33:58-4), 4sIA-2(#00:35:46-1), 4rIA-1#00:01:26-6#), auga reikalavimai mokytojui (4sIA-2(00:08:38-3) gebėti mokyti inovatyviai (4rIK20:12:59.8).

Moksleiviai pastebi išlaisvėjusius mokytojus (4sFVII-3(00:04:21-2), 4sFVII-3(00:27:40-3)).

Įdirbis projekto planavimo etape svarbus tolesnei sėkmei

Mokykla jau pernai patyrė, kad kuo viskas tiksliau suplanuojama, kuo geriau išsiaiškinami visų dalyvių lūkesčiai - tuo lengviau. Vėliau, darbo metu, tik papildomos konkrečios veiklos (4rIM2-1#00:04:56-7#). Nuo tikslaus suplanavimo priklauso ir tai, kaip klostosi tolimesnė veikla (4rIM2-1#00:04:56-7#, 4rIA-1#00:30:43-6#). Agentą nustebino, kad pradėjus planuoti projekto darbus, diskutavo ir iš karto įsitraukė visos mokytojos, ne tik pavaduotoja ar kelios mokytojos (4rIK1#00:02:17-0#). Planavimas kartu padeda susikalbėti vėlesniuose etapuose (4rIK1#00:25:56-8#) ir palengvina tolimesnį darbą kūrėjui ir agentui (4rIK1#00:24:16-4#). Direktorė mini, kad vykdavo labai išsamūs integruotų pamokų aptarimai, tartasi, kaip jas vesti, planuoti. Bandomi vis nauji mokomųjų dalykų deriniai (4rIA-1#00:13:05-7#), pasiskirstoma vaidmenimis (4rIA-1#00:07:46-0#).

4rIK1#00:02:46-4#). Mokytojos konstruktyviai viena kitą papildydavo (4rIK1#00:08:27-1#). Su kuriančiais praktikais iš karto pasidalino savo lūkesčiais ir norais (4rIA-1#00:28:05-1# , 4rIA-1#00:33:31-6#)

4rIM2-1#00:07:48-0#). Planuojant veiklas, mokiniai buvo apklausiami, ką norėtų veikti. Dalyvavo agentas ir mokytojai (4rIA-1#00:18:58-1#, 4rIM2-1#00:04:35-1#), buvo pakalbinti ir neaktyvūs mokiniai (4rFVI-1#00:26:10-5#). Paskui mokiniams buvo gera daryti tai, ką jie norėjo, pvz., kurti mokyklos radiją (4rIA-1#00:22:27-4#).

Mokykla turi savo tikslus ir palaiko vieni kitus jų siekiant (4rIK1#00:48:20-8#)> Bendrų tikslų išsiaiškinimas motyvuoja ir džiugina (4rIK1#00:04:28-0#, 4rIM2-1#00:01:48-3#). Pastebimas konkretus mokyklos vadovybės palaikymas (4rIM2-1#00:12:43-7#), mokykla pati aktyviai ieško rėmėjų (4rIK1#00:28:19-1#,4rIK1#00:30:53-7#, 4rIA-1#00:21:29-2#,4rFVI-1#00:30:25-6#).

Pasirengimui naudojamas ne vien pamokų laikas (4rIA-1#00:11:00-6#), (4rMF2 0:31:29.6), 4rMF2 0:30:31.0, 4rMF2 0:32:49.9).

Pirma santlykis

Ryšys, mokytojos manymu, yra reikšmingas projekto veiksnys (4rIM2-1#00:11:59-2#). Kūrėjas irgi supranta, jog turi būti gera terpė, kad projektas pavyktų (4rIK2#00:07:46-4#).

Santykiui atsirasti padeda bendri tikslai (4rIA-1#00:20:19-2#) ir vienodas jų supratimas (4rd20), aukšta motyvacija ir panašus požiūris, vienodas nusiteikimas dėti pastangas (4rIA-1#00:30:45-0#, 4rIA-1#00:18:01-9#, 4rIM2-1#00:11:29-8#, 5sIA-2(00:02:26-5). Mokytoja pastebėjo, kad svarbiausia yra suplanuoti laiką, nes kai patogų, žmonėms duodama erdvės, tada jiems jaučiasi kitaip, kitoks jų požiūris į mokyklą, į bendravimą. Mokykla stengiasi bendrauti visais būdais, suteikti visą reikiamą informaciją kūrėjams (4rIM2-1#00:10:04-7#

4rIM2-1#00:12:17-7#, 4rIM2-1#00:09:14-7#).

Mokinių ir mokytojų santykis. Moksleiviai jaučia, kad mokytojai juos pagiria už jų pažangą, pasikeitimą, kad, pvz., dabar jie labiau bendrauja (4sFVII-3(00:21:17-7), kaip su draugais (4sFVII-3(00:23:46-1), 4sFVII-3(00:26:34-2), 4rIM2-1#00:07:02-6#, 4rIK2#00:11:36-6#). Kartais mokytojai ir moksleiviai tampa lygiais, pvz., agentas kartu įtraukia ir mokinius, ir mokytojus į bendrą veiklą: mokiniai mokytojų oficialaus klubo įregistravimo proga sugalvoja mokytojams užduotis (4rIM2-1#00:19:27-2#, 4rIM2-1#00:04:20-4#). Tačiau su nedalyvaujančiais ir nepalaikančiais KP veiklų mokytojais bendrauti taip nesinori (4sFVII-3(#00:22:01-0). Moksleiviai pastebi, kad mokytojai stengiasi įtraukti visus moksleivius į veiklą: ieško priežasčių, kodėl nedalyvauja, bando paskatinti. Moksleiviams yra svarbu, kad mokytojai su neįsitraukusiais bando kalbėtis asmeniškai ir draugiškai, o ne prieš visą klasę grasinančiai (4sFVII-2(#00:16:31-5).

Mokinių ir direktorės santykis. Moksleiviai jaučia, kad dabar direktorė yra su jais atviresnė, dabar jie gali su paprastai pasikalbėti apie tai, kas jiems rūpi (4sFVII-3(#00:28:11-5), 4sFVII-3(00:29:08-6).

Mokinių ir kūrėjo santykis. Moksleiviams svarbus artimas santykis (4rIA-1#00:29:20-5#, 4rFVI-1#00:10:45-4#), įkvepiantis ir palaikantis (4rFVI-1#00:30:12-2#, 4rFVI-1#00:18:02-1# , 4sVF3-1(#00:46:22-0), nuoširdus ir paprastas (4rFVI-1#00:05:42-6#), “be sienų” (4rFVI-1#00:07:10-8#, 4rFVI-1#00:05:04-8#), laisvesnis (4rIK1#00:17:10-8#). Praktikai dalijasi mintimis, naujais metodais, patirtimi iš kitų renginių (4rFVI-1#00:07:29-2#). Su praktiku moksleiviams saugu (4rIK2#00:06:31-0#) ir yra ko pasimokyti (4rFVI-1#00:07:56-2#). Kūrėjas teigiamai žiūri į visus vaikus, giria kad ir silpnesnį mokinį, tai matydami sti-

presni irgi keičia savo požiūrį į silpnesnį mokinį (4rMF2 0:20:52.1). Atsiradus ryšiui su mokiniu, yra daug lengviau dirbti per pamokas (4rIK2#00:12:15-7#).

Dirbant su kūrėjais, moksleiviams nepatinka, kad jie į juos žiūri nerimtai, elgiasi su jais kaip su vaikais, pvz., siūlo filmuko scenarijui vaikiškas mintis (4sFVII-3(#00:38:46-0). Pastebimai moksleiviai yra susierzinę projekto pabaigoje, kad nesulaukia tinkamos pagalbos dėl filmuko kūrimo (4sFVII-3(#00:42:24-9).

Mokytojų ir kūrėjų santykis. Mokytoja apibūdina kūrėjus, kaip „be galo šiltus žmones“ (4rIM2-1#00:09:02-2#), jie pasiruošę ir išnagrinėję galimus poreikius (4rIM2-1#00:03:25-9#). Vyksta konstruktyvus kūrėjų ir mokytojų lygiavertiškas bendradarbiavimas: kūrėjai siūlo - mokytojai reaguoja; ieško kartu bendrų sprendimų; atvirai pasisako, jei nepitaria idėjai ir visi ieško kito sprendimo (4rd3-14, 4rIM2-1#00:28:04-4#, 4rd3-18, 4rd1- 4, 4rIK2#00:08:33-7#). Agentas mini, kad kuriantys praktikai neturi tam tikrų pedagoginių įgūdžių, kuriuos turi mokytojos, todėl abiejų bendradarbiavimas veiklose labai gerai veikia, kai mokytoja, žinodama mokinių „kalbą“, padeda paaiškinti užduotį (4rIK1#00:25:27-7#, 4rIM2-1#00:30:37-0#). Kūrėjai kartu su mokytojais reflektuodavo apie dieną, ir ta diena mokykloje būdavo lyg didelis procesas. Tas bendrumas sukuria reikiamą „krūvį“ darbui (4rIK20:15:59.9).

Mokytojų tarpusavio santykis. Mokyklos vadovė pastebi, kad „Mokytojų klubo“ narių santykiai yra pasikeitę, jie lyg šeima, labai suartėjo (4sIA-2(00:12:27-6). Mokytojai bendradarbiauja vieni su kitais, padeda vieni kitiems pasirengti veikloms (4rd3-12

4rIM2-1#00:20:34-0#), daugėja žinių (4rMF2 0:14:03.3), jie dalijasi naujais metodais, žaidimais, tinkamais pamokoms (4rd3-13, 4rIA-1#00:25:23-6#, 4sIA-2(00:09:05-8)), nustebina vienas kitą (4rMF2 0:11:35.5).

Per KP veiklas buvo sprendžiamos **sudėtingesnės problemos**. Iš pažiūros tik kaip įdomūs užsiėmimai paliečia mokinių motyvacijos, patyčių, pagarbos kitam problemas (4rIK1#00:29:45-2#). Stebint mokinių bendravimą ir identifikuojant problemas, kurias reikia spręsti, per veiklas įgyvendinami dalykai mokiniams to nepastebint (4rIK1#00:30:20-0#), išryškėja papildomi tikslai (4rIK1#00:37:54-4#). Vyksta stereotipų laužymas (4rIK20:18:03.2), 4rIK20:20:29.7), etikečių nykimas, pvz., kūrėjas nusprendė apdovanoti

mokinį už geriausią nuotrauką (asmeniškai gražiausią kūrėjui), bet nežinojo, kieno tai darbas, nes buvo užkoduota. Apdovanojimas atiteko vienam iš problemiškesnių mokyklos vaikų - tai buvo didžiausias netikėtumas, vaikas apsiverkė (4rIK2#00:03:05-5#).

Rezultatas yra orientuotas į procesą, matomas ir prasmingas

Kitoks mokymosi procesas. Mokytoja anksčiau klausdavo bendrai klasės, ar suprato užduotį - visi tylėdavo; po vieną paklausus, sakydavo, kad nesupratę, o dabar patys sako mokytojui, kad nesupranta. Mokytojui sunku įvardyti tikslų pokytį (4rMF2 0:15:58.4). Mokyklos vadovė pažymi, kad pats himno kūrimo procesas buvo svarbiausias, matė mokinius dirbančius grupėse, stipriai besiruošiančius - vienos klasės mokiniai sukūrė viską (melodiją, žodžius) (4rIA-1#00:06:43-8#,4rIA-1#00:30:04-3#), tuomet tikslas pasiekiamas be streso (4rIK2#00:01:19-9#, #00:01:47-0#), laisviau (4rMF2 0:22:19.5), palaipsniui (4rd19). Moksleiviai išmoko kitaip mokytis biologijos - tai irgi rezultatas, nusakantis procesą (4rIA-1#00:29:53-0#). Todėl ir vertinimui aktualus pokyčio matymas (4rIK1#00:40:49-8#), ypač, kai tikslai dideli, jų įgyvendinimas nesimato tuoj pat (4rIA-1#00:37:54-0#), pavyzdžiui, agentas kiekvienos dienos pabaigoje įsivertina darbą: ko tą dieną siekė, kas pavyko, o kas ne (pvz., ar tam tikras mokinys pradėjo kalbėti, ar ne) (4rIK1#00:39:12-0#). Rezultatu gali būti atsiradęs artumas santykiuose su mokytoju (4rMF2 0:14:32.3, 4sFVII-2(#00:11:31-0)).

Neįmanoma visų mokinių matuoti ta pačia skale (4rIK1#00:37:54-4#), kartais nuoseklumo stebėjimas gali būti vertinimu (4rIK1#00:39:26-9#). Kai atvykę iš kitur žmonės apibūdina moksleivius, laisvai kalbančius, mandagius (4rFVI-1#00:18:45-2#), moksleiviai gali atkreipti į tai dėmesį, nes patys to nebepastebi, su pokyčiu greitai susigyvena ir jis tampa savaime suprantamu dalyku.

Įsivertinimas, naudojant įvairias pakopas, yra reikšminga vertinimo dalis (4rIA-1#00:13:45-9#). Vaikai pastebi, kad jie gali būti grįžtamojo ryšio šaltiniu vieni kitiems (4sFVII-2(#00:32:47-2), 4sFVII-2(00:33:13-5, 4rMF2 0:28:40.5), tada jie "patys gali suvokti,

išsitaisyti klaidas”. Tokia sistema jiems aiškesnė ir skaidresnė (4sFVII-2(00:33:50-4). Svarbu, kad į įsivertinimą rimtai žiūri mokytojai, jie klausia moksleivių nuomonės (5sFVII-2(00:34:33-4). Gauti pagyrimą iš bendramokslio yra smagu (4rFVI-1#00:17:22-1#). Teigiamo įsivertinimo, o ne tik kritikos pusė pasirodė labiau įgalinanti (4sFVII-2(#00:17:34-9). Gavus teigiamą grįžtamąjį ryšį, kad mokykla yra inovacijų pavyzdys, suteikia pasididžiavimo ir dėkingumo jausmą ir mokytojams, ir vadovei (4rIA-1#00:11:57-7#, 5sIA-2(00:04:02-5). Stebint ir ne vien tik kritiškai žiūrint į situaciją, atsiranda daugiau pastangų ne smerkti, o suprasti (4sFVII-2(00:20:05-1).

Tačiau rezultatas turi būti **apčiuopiamas, kad ir sunkiai pasiekiamas** (4sFVII-3(00:05:12-7), 4sFVII-3(00:10:01-6, 4rIK20:25:46.3, 4sFVII-2(00:06:39-4) bei turintis **išliekamąją vertę** (4rFVI-1#00:36:19-0#) ir pritaikomas (4sFVII-3(00:16:16-6), 4sFVII-3(00:34:20-4): pvz., moksleiviai pamatė, kad nuotraukos tikrai pavyko, tik tada suprato, kad kažką padarė (4rIK20:26:06.8, 4sFVII-3(00:04:46-5), 4rDK28).

Pav. 23. Mokinių darytos nuotraukos.

Surinko pinigus radijo steigimui (4rMF2 0:29:54.1). Mokytojai pastebi, kad tai vaikams yra rezultatas. Vaikų entuziazmas yra didžiausias rezultatas: vaikai degė noru pasiekti jį, labai laukė savo darytų nuotraukų (4rMF2 0:27:11.1).

Galimybė **pasilyginti** ir plėsti akiratį (4rFVI-1#00:33:26-6#) su kitais moksleiviais suteikė pasididžiavimo jausmo (4rIA-1#00:27:15-5#), leido pajusti savo vertę, kad jie yra lygūs tarp kitų, nors ir iš mažo miestelio (4rFVI-1#00:35:43-0#).

Rezultatas moksleiviams ir mokytojams yra **savęs išbandymas** (4rMF2 0:29:20.3, 4rIM2-1#00:07:02-6#). Mokiniai, kurie anksčiau niekada nepasirodydavo gerai, (4rIA-1#00:05:05-6#), KP veiklose tampa geriausiaisiais ir žiniomis pralenkia mokytojus (4rMF2 0:25:19.1), išdrąsėja (4sFVII-2(00:09:48-4), 4sFVII-2(00:10:39-3), nebebijo kalbėti (4rIM2-1#00:25:11-6#), 4rIA-1#00:04:05-4#, 4sIA-2(00:03:05-7), 4sIA-2(00:05:49-7), 4sIA-2(00:17:13-4), 4sFVII-2(#00:21:02-7), net jei kam nepatiks (4rFVI-1#00:12:21-7# , 4sFVII-3(00:18:47-1), 4sFVII-2(00:21:02-7), 4sFVII-2(00:23:49-5), imtis patys veiklos (4rFVI-1#00:12:54-5# , 4sFVII-2(00:08:23-5), keičiasi jų elgesys su klasiokais (4rFVI-1#00:13:06-1#, 4sIA-2(00:13:50-9), 4sFVII-2(#00:02:50-9), 4sFVII-2(#00:07:21-8), mokymasis tampa asmeniškėsnis (4rFVI-1#00:23:32-2#, 4sIA-2(00:15:22-8) ir įdomesnis (4rFVI-1#00:24:18-6#).

Kaip mokiniai mato mokytojų kūrybingumo kompetenciją?

Mokiniai mano, kad sunkiausia mokytojams yra į veiklą įtraukti tuos, kurie yra nedrąsūs. Jie taip pat pastebi, kad jie patys labai daug kalba, tuomet mokytojai bando įvairiais būdais prakalbinti nedrąsiosius (4sFVII-3(#00:30:13-6). Mokiniai mato, kad dalis mokytojų mokosi iš praktikų, savo pamokose taiko kūrybiškus metodus, ir jos nebūna nuobodžios (4sFVII-3(#00:35:05-2, 4rFVI-1#00:21:30-1#, 4rIA-1#00:08:22-4#, 4rIA-1#00:08:35-7#), nes jose naudojami įvairūs metodai (4sFVII-3(#00:36:02-9), mokytojai patys keičiasi (4rMF2 0:16:25.0). Direktorė pasakoja įvykį, kada moksleiviai patys pasakė mokytojai, kad likusį pamokos laiką ji galėjo panaudoti refleksijai. Iš to pavyzdžio direktorė mato, kad su tais mokiniais jau reikia dirbti kitaip, nes jie jau daug yra išmokę per užsiėmimus su praktikais (4sIA-2(00:23:09-3).

Mokiniai supranta, kad „mokytojai turi mokyti, o ne pasikalbėti su vaikais” (4sFVII-3(#00:36:39-1, 4rFVI-1#00:32:36-8#). Jie taip pat mini, kad kai kurie, projekte nedalyvaujantys mokytojai, dar vis nepritaria Kūrybinėms partnerystėms, mokiniai kviečia juos ateiti į pamokas ir pažiūrėti, bet jie neateina. „Tokių atvejų tegu nešneka geriau tada”, – sako jie. (4rFVI-1#00:19:40-0#).

Mokytojo kritika sunkiai priimama, jei ji tik neigiama (4sFVII-3(00:11:32-6), kartais neigiamų emocijų išliejimas (4sFVII-3(00:36:58-7) atspindi ne atliktą darbą, o mokytojo nuotaiką.

Mokytojų spaudimas - vienas iš nekūrybingų ugdymo būdų (4sFVII-3(#00:13:01-4). Lygindami mokytojus su kūrėjais, moksleiviai pastebi, kad kūrėjai moka bendrauti, atrasti kompromisą, kad visiems būtų gerai (4sFVII-3(#00:35:29-5).

Mokiniai pastebi, kai santykis su jais nelygiavertis arba kai išskiriami keli svarbiausieji (4rFVI-1#00:06:09-7#).

Inovatyvaus mokymo ir bendrųjų programų derinimas

Pavyksta suderinti bendrąsias programas ir inovatyvų ugdymą, kai suvokiama to svarba (4rIK1#00:37:37-6#, 4rMF2 0:34:27.1, 4rIA-1#00:07:29-6#) ir lankstumas organizuojant (4rIK1#00:33:57-9#) ir išlaukiamas sunkus laikotarpis (4rMF2 0:02:42.4). Inovatyvus mokymas yra parama bendrojo ugdymo reikalavimams pasiekti: vaikai nebebijo viešai kalbėti, o dešimtoje klasėje yra lietuvių kalbos kalbėjimo egzaminas (94rIA-1#00:17:23-6#). Kitas pavyzdys - mokiniams sunkiai sekėsi asmenuoti užsienio kalba, ir kada buvo vedama integruota pamoka su muzikos ritmais, mokiniai tikrai lengviau išmoko (4rIA-1#00:13:30-4#, 4rMF2 0:08:36.7). Moksleiviai pastebi, kad daugiau gauna (4rFVI-1#00:31:57-4#) per integruotas pamokas.

Kūrėjai seka teminius mokymo planus ir metodus parenka pagal temas (4rIM2-1#00:30:08-1#), pvz., buvo rengiama foto studija tema matematika-geografija (vaikai gamtoje turėjo fotografuoti matematinę tiesę, pavasarinį žiedą ir kt.) (4rMF2 0:11:55.7). Apie derinimą ir integravimą sąmoningai žiūri ne tik mokytojai, bet ir patys mokiniai, į radijo laidą įterpdami temas iš bendrųjų programų (4rDK5, 4rDK6), 4rMF2 0:03:53.5, 4rMF2 0:05:36.1).

Klasių valandėlių metu panaudojama daug inovatyvių būdų (4rMF2 0:12:39.6) bendrauti. Integruotuose pamokose mažėja krūvis ir mokytojams, ir mokiniams (4rIA-1#00:12:26-1#, 4rMF2 0:09:39.9).

Bendrosios programos yra “per siauros” moksleiviams atsiskleisti. Mokykloje turėtų būti svarbiau plėsti akiratį, bendrauti, ugdyti asmenybę, negu pamokoj sėdėti,- mano moksleiviai. Praleistos pamokos nuostolis mažesnis nei nauda, kai mokiniai drįsta pasireikšti, keičiasi jų požiūris (4rFVI-1#00:33:05-7#). Inovatyvūs metodai padeda atsiverti silpniesiems, o tada stiprūs mokiniai pamato, kad ir kiti kažką gali padaryti ir susidraugauja, atsiranda priėmimas, ryšys, nes pamokose matoma tik gabus matematikai ar ne, o čia platesnis veiklų spektras (4rMF2 0:20:04.4, 4rIM2-1#00:25:26-9#).

Bendrosios programos apimtimi per didelės ir fragmentiškos (4rIK20:13:34.3, 4rMF2 0:33:18.5), nes neužtenka laiko kokybiškam pasiruošimui. Per 45 minutes dėmesį išlaikyti sunku, bet jei vaikai įsitraukę, jie geba dirbti tą sesiją ir be skambučio (4rMF2 0:18:24.2). Kai tvarka nebėra rutina (pamokoje sprendžia, namų darbai, išeina ir vėl iš pradžių) vaikai tampa aktyvesni (4rIK20:14:31.0).

Vertinimas baugina, bet nepadeda mokytis (4rMF2 0:18:17.6). Pasiruošimas egzaminui apriboja inovatyvių metodų taikymą vyresnėse klasėse (4rIK20:15:12.2, 4rd22).

Bendrosiose programose **sureikšmintas tik mokytojos vaidmuo** (4rMF2 0:17:10.1), kuris kartais moksleiviams baugus, jei dalykas nesiseka.

Inovatyvūs produktai (V)

Vertinimo knygutė. Agentas sukūrė įrankį - mažą kūrybiškumo knygutę su nuotraukom, kuria skatina nedrausmingus mokinius rinkti štampiukus už tinkamą dalyvavimą. Vertinami įvairūs dalykai, kuriuos kartais pasirenka ir patys mokiniai, pvz., mokėjimas įsiklausyti vienas į kitą, drausmė, pareiagingumas, atsakingumas. Mokytojai stebi ir deda štampiukus jiems.

Netradicinių erdvių naudojimas (4sIA-2(00:14:43-3). Mokytoja su kūrėju ir vaikais beveik visada dirba netradicinėje aplinkoje. Pvz., buvo miesto bibliotekoje ne tik lankyti “Kūrybinių partnerysčių” modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimas 2013-2014m.

parodos, bet diskutavo paaugliams aktualiomis temomis: saugus bendravimas internete, savęs pateikimas kitiems, narkotinių medžiagų vartojimo pasekmės. Mokėsi nugalėti baimę, įveikti save, buvo ugdomos lyderio savybės (4rDK31). Apatiškus mokinius erdvių keitimas motyvavo aktyviau dalyvauti KP veiklose (4rIK1#00:06:50-9#), tada dingsta oficialumas (4rMF2 0:17:24.7) (4rd3-15).

Dalijimasis patirtimi su kitomis mokyklomis. Mokykla dalijasi patirtimi su kitomis, aplinkinėmis mokyklomis. Tai irgi kelia mokytojų bendravimo kompetenciją (viešas kalbėjimas, drąsa kalbėti, mokyti kitus viešai (4rIM2-1#00:21:42-4#), 4rIA-1#00:00:00-0#), išmokti naujų metodų (4rMF2 0:13:08.8).

Mokytojų klubas. Mokytojų klubas buvo įkurtas mokytojų iniciatyva, kuris aktyviai veikia derindamas kūrybą ir mokymąsi (4rIM2-1#00:18:44-8#).

Refleksija dažnai naudojama mokykloje (4rd2-9, 4rd3-16), kabinetuose kabo refleksijos planai (4rFVI-1#00:21:50-8#, 4sFVII-2(00:32:33-6), o mokytojai reflektuodami tarpusavyje naudojami refleksijos schema (4rIM2-1#00:15:58-0#, 4sIA-2(00:20:21-5). Grupinė refleksija yra galimybė pasisakyti mokiniams, kurie įprastai tyli, ir taip pakeisti kitų požiūrį į save (mini, pvz., kada retai pasisakantis mokinyš išsakė kitokią nuomonę, kūrėjas tai labai palaikė, ir kiti mokiniai pradėjo kitaip (teigiama prasme) žiūrėti į pasisakiusįjį) (4rIK1#00:27:43-4#). Refleksija yra būdas sužinoti daugiau apie mokinio poreikius (4rFVI-1#00:11:16-8#), patinkančias veiklas (4rFVI-1#00:11:44-0#) arba tiesiog tobulinti įgūdžius (4rMF2 0:07:45.5). Refleksijos metu yra proga pakalbėti apie užduoties prasmę (4rIK1#00:26:30-8#), ką ji duoda. Vaikai suvokia, kad refleksija naudinga, bet kai ji monotoniška (4rFVI-1#00:10:18-9#) - atsibosta. Ji turėtų būti atliekama, kol dar yra jėgų kalbėtis (4rFVI-1#00:09:03-0#). Refleksijoje yra lengvos prievartos elementas (4rFVI-1#00:13:56-0#), bet tai visiems reikalingas įgūdis (4rIK1#00:27:15-7#).

Komandų rungtyniavimas. Tarpusavio komandų rungtyniavimas įtraukia mokinius (4rIK1#00:18:07-5#), bet grupinės užduotys padeda moksleivius įtraukti į veiklas. Matyti, kaip moksleiviams svarbu, kad dirbant nesijaustų vieniši, būtų šalia draugas, su kuriuo galima pasitarti, padėti vienas kitam (4sFVII-2(#00:05:25-9).

Užduotys pagal gebėjimus. (4rIK1#00:21:03-1#)

Strategija, kuri padeda įtraukti triukšmaujančius ir neklausančius mokinius: a) kaip tik neklausantiems užduotyje skiria atsakingiausią vaidmenį ir tai juos įtraukia. b) paaiškina, kad mokiniai yra svarbūs ir nori dirbti būtent su jais - parodydamas jų svarbą ir savo pastangas su jais dirbti (4rIK1#00:21:12-5# , 4sFVII-2(00:05:37-4). Yra mokinių, kuriuos reikia paskatinti įsitraukti (94sFVII-2(#00:06:28-2).

Suasmeninti dalykai. Įtraukia tai, kas suasmeninta: skaičiuoti ne vadovėlyje pateiktos figūros plotą, bet namuose stovinčios lentynos tūrį. Kai dalykai tampa artimesni žmogui, tada tai įtraukia (4rIK2#00:11:03-4#). Moksleiviams įdomu savęs ir kito pažinimas, savianalizė (4sFVII-2(00:14:52-4),4sFVII-2(00:07:59-8). Kūrėjai skatina mokinių sąmoningumą analizuojant savo dalyvavimo motyvus, pastangų sutelkimą, rezultatus (4rIA-1#00:01:45-2#).

Trumpos ir užduotys. Svarbu trumpos užduotys, piešiant judant, nes mokiniams sunku išbūti ilgose. (4rIK1#00:20:50-2#).

Mokymasis suvaidinant. Agentas duoda mokiniams kūrybinę užduotį: pvz., pirmajam susitikime prisistatymui suvaidinti miestelio dinosaurus (4rIK1#00:17:29-7#), tai nauja ir "beprotiška" (4rFVI-1#00:06:21-1# ,4sFVII-2(#00:05:4 5-3), tačiau teigiamoje atmosferoje (4sFVII-2(00:06:17-2).

Vaizdinių schemų naudojimas. Duoda galimybę mokiniui vaizdžiai parodyti informaciją, jei jam sunku žodžiu išreikšti.(4rIA-1#00:11:17-9# , 4rIM2-1#00:13:48-5#, 4rDK4, 4rDK19-20, 4rDK28).

Tas pats, bet žaismingai. Paprastus dalykus, pvz., pasikartodami buvusią pamoką, naudoja "papildomus" metodus, kurie tas pačias užduoti padaro kitokiomis. Pvz., atsiplėšia po siūlgalį visi mokiniai, ir apie buvusią pamoką pasakoja tol, kol tuos siūlgalius kiekvienas suvynios sau ant pirštų ir kt. (žr. 4rDK31_Metodai). Kūrėjas mini, kad vaikus sudomina duodamas gana įprastą užduotį, bet pateikia ją kitaip: paprašo sukurti dainą, bet repo stiliumi, taip sudomina ir įtraukia vaikus (4rIK1#00:18:12-8# , 4rFVI-1#00:08:04-4#).

Pritaikytas mokymas pagal skirtingus mokymosi būdus (4rd2-7), 4sFVII-2(00:30:03-7), 4sFVII-2(00:32:00-4) ir **emocinį nusiteikimą.** Mokytojos ir kūrėjai naudoja emocinį

suaktyvinimą pamokų pradžioje, tas jau numatyta ir pamokų planuose (4rDK30, 4rDK32, 4rDK33, 4rDK34). Pvz., sudominimui užduodami klausimai, nesusiję su pamokos tema; užduotis būna skirtinga, nei pati pamoka - muzikinė, ritminė.

Kūrėjas mėgsta veiklų pradžioje duoti visai nesusijusią trumpą užduotį, kad mokiniai atsipalaiduotų. (žr.4rDK34_Emocinis nusiteikimas_video).

Reagavimas iš karto. Tyrėja stebi inovatyvius darbo metodus veiklų metu: kūrėjas reaguoja čia ir dabar į mokinių paminėtas problemas (4rd2-8).

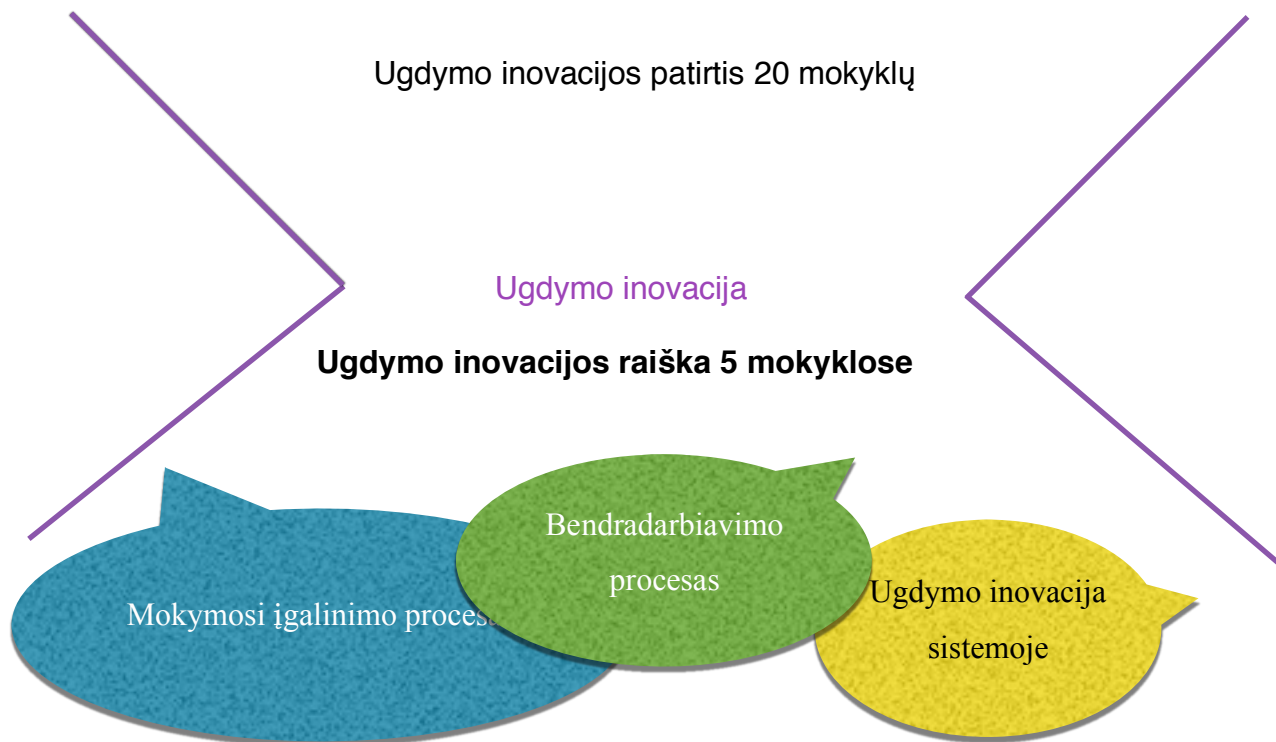
Sumaišymas stipresnių ir silpnesnių. Silpnesnė ir stipresnė klasė dirbo kartu, tas sumaišymas padėjo mokytis vieniems iš kitų, atsirado bendrumo jausmas, stipresni mokiniai pasirenka ir silpnesnius į komandą, kad būtų tolygumas (4rMF2 0:18:53.0). Svarbu maišyti grupes, nes jei vien silpnučių grupė jaučia kompleksą prieš stipresnę komandą, tada veiklos sunkiai pavyksta (4rIK20:21:24.9).

Diagnostinė priemonė. Užduočių ir žaidimų pagalba jis pamato kaip klasė bendrauja, kaip dirba kartu (4rIK1#00:18:39-2#).

Kas bendra ugdymo inovacijos patirtyje 5 analizuotose mokyklose?

Siekdami apibendrinti pagrindines bendąsias tendencijas ištirtose mokyklose, remsimės daugiau gautų rezultatų turiniu nei iškeltais projekto uždaviniais, tačiau skliaustuose pažymėti skaičiai nurodo, į kokius uždavinius tezė atsako.

Ištyrus 20 mokyklų ir apibrėžus ugdymo inovaciją iš projekto dalyvių patirties bei išanalizavus ugdymo inovacijų raišką 5 mokyklose, išryškėjo trys temos (pav., „Trys ugdymo inovacijos raiškos kategorijos“, atspindinčios ugdymo inovacijos „apsigyvenimo“ mokykloje problemas ir iššūkius).

Mokymosi įgalinimo procesas apima visas ugdymo inovacijas, kuriose ir mokiniai praplečia mokymosi ir emocinio brendimo būdų repertuarą. Mokytojai plačiau žiūri į ugdymo procesą. Tobulėja ir mokytojų ir mokinių kompetencijos. Bendradarbiavimo procesas atspindi visas ugdymo inovacijas, kurios padėjo kurti kartu, grupėje, įtraukiant visus projekto dalyvius. Ugdymo inovacija sistemoje apima visus procesus mokyklose bei tarp pačių mokyklų ir švietimo sistemos, kurie ugdymo inovaciją palaiko kaip sisteminį, nevienkartinį reiškinį. Šios ugdymo inovacijos plečia idėjas ir įtaką dalinantis informacija ir pasiekimais bei keliant strateginius klausimus.

Žemiau išskirtos tezės formuluotos iš mokytojų, mokinių, kūrėjų ir mokyklų administracijos patirties tokios, kokią užfiksavo tyrėjai, todėl tezėse atspindi, kaip jie ugdymo inovacijas mato.

Mokymosi įgalinimo procesas

1. Keičiasi santykiai mokyklos bendruomenėje. Mokytojas su mokiniu tampa artimesnis ir asmeniškėnis, mokiniai tarpusavyje daugiau vienas kitą pažįsta, mokytojai tarpusavyje atsiskleidžia kaip profesionalai ir asmenybės, daugiau dirba kartu, tėvai susidomi mokykla ir savo vaikų mokymusi, vadovai ir administracija palaiko mokytojų iniciatyvą (3.4, 3.7, 3.9).

2. Mokytojo vaidmuo keičiasi į pagalbininką, pašnekovą. Persiskirstoma mokytojo ir mokinio atsakomybė ir pastangos už mokymosi procesą. Tai įgalina mokinį būti atsakingu už mokymąsi, informacijos rinkimą, turėti savo nuomonę ir ją išreikšti (3.8, 3.9).

3. Keičiasi motyvacija nuo išorinių svertų prie vidinių tikslų siekimo. Ir mokytojas, ir mokinsys labiau susidomi mokymosi procesu, atsiranda daugiau energijos, jėgų, siekio turėti matomą rezultatą, padaryti gerai. Mokiniai daugiau ir savarankiškiau pasiekia rezultatų, kai jaučia mokytojo pastangas ne tik mokyti mokinį, bet ir jį suprasti.

Inovatyvūs metodai *žinių nesuteikia*, bet padeda mokymosi procesui, sustiprina mokinio motyvaciją, tada atsiranda noras mokytis (3.6, 3.9).

4. Dėmesys mokinio asmenybei. Taikant naują metodą, dėmesio *skiriama emocijai, jausmams ir geros atmosferos sukūrimui*. Mokinį įtraukia atsižvelgimas į jų vidinius poreikius, veiklos tikslo žinojimas, aktyvių, naujų metodų taikymas, padėjimas suprasti, ko išmoko ir surasti prasmę (taikant gyvenime, susiejant su realiomis problemomis) (3.5, 3.6, 3.7).

5. Iššūkių inovatyviai dirbant turi ne tik mokiniai, bet ir mokytojai (3.6, 3.7, 3.8). Jie pereina nežinios, nerimo, kūrybinio ieškojimo, bandymo ir išvadų generavimo etapus, kiekvieną kartą profesionaliai ir asmeniškai tobulėdami, giliau suprasdami ugdymo procesą.

6. Atvira naujovėms mokykla susiformuoja palaipsniui, įsitraukiant vis didesniam mokytojų skaičiui, keičiantis mokytojų nuostatomis. Mokytojų atsinaujinimas ir tarpusavio bei administracijos palaikymas padeda idėjoms ir darbams tęstis (3.5, 3.6, 3.7).

7. Ugdymo inovacijas riboja sustabarėjusios mokytojų nuostatos, neaiškus mokymosi tikslas, supriešinantis žinių ir asmens tobulėjimo uždavinius. Mokymo turinys ir metodai neatitinka mokinių poreikių. Per griežtas sekimas standartais, formalus požiūris į skiriamą laiką ir neapmokamas ugdymo darbas. Lūkestis, kad kūrėjas suteiks kūrybiškumo, užuot kūrus patiems. Mokytojai ir mokiniai neturi žodyno, kaip įvardinti procesus, kas su jais vyksta mokymosi procese, atsargus visuomenės požiūris į naujoves (3.5, 3.6, 3.7).

Bendradarbiavimo procesas

9. Kad vyktų bendradarbiavimas (tarp mokytojų ir kūrėjų, tarp mokytojų, tarp mokytojų ir mokinių), reikalingas **tikslas ir kryptis**. Bendradarbiavimui padeda mokyklos vizijos žinojimas, konkrečių problemų mokykloje ir klasėje artikuliacija ir apibrėžimas, pagalba mokytojui surasti inovatyvaus ugdymo prasmę (3.5, 3.8).

10. Bendradarbiavimo nauda tampa regima tada, kai **praktikai ir mokytojai suderina savo veiksmus**, nes žmogui iš išorės padeda integruotis. Derinimasis yra ne tik

įsiklausymas, bet ir problemų sprendimas, atviras konfliktų reguliavimas, pastovus re-
fleksavimas ir kalbėjimasis, vienodas nusiteikimas dėti pastangas (3.7).

11. Bendradarbiavimas **sėkmingas, kai įtraukiami visi mokymosi proceso daly-
viai pagal jų gebėjimus**, mokytojų ir kūrėjų kontaktas gyvas ir nenutrūksta atsiradus
nesusikalbėjimui, tėvai nuolat informuojami, parodoma jų dalyvavimo nauda, mokiniams
suteikiama galimybė spręsti.(3.8).

12. **Bendradarbiavimas gerėja bendradarbiaujant.** Mokytojai mokosi lankstumo,
t.y reaguoti į besikeičiančias aplinkybes, atsipalaiduoti ir būti spontaniškais; mokosi iš savo
klaidų, atviriau, nuoširdžiau ir tiesiau dalinasi savo išgyvenimais (3.7, 3.9).

13. **Bendradarbiavimo procesas stringa dėl mokytojo emocinių kompetencijų
trūkumo:** kai mokytojai spaudžia mokinius, manipuliuoja, išskirdami geriausius ir blogiau-
sius, nevaldo savo įtampos, nemoka pamatyti arba neskiria dėmesio gilesnėms proble-
moms klasėje (3.8).

14. Inovatyvios veiklos gali stringti **dėl mokytojų ir praktikų nesusikalbėjimo**, kai
pradžioje atmeta vieni kitų idėjas, būna skeptiškai nusiteikę į planavimą kartu, nepriima
kiekvienas savo atsakomybės, kai praktiko stilius nepriimtinas ar vieni į kitus žiūri iš aukšto
(3.7).

Ugdymo inovacija sistemoje

15. **Įgyvendinant bendrąsias programas bendrosios kompetencijos**, kurių
reikia mokiniui baigus mokyklą (pasitikėjimas, kritinis mąstymas, diskutavimas, girdėjimas
skirtingos nuomonės, viešas kalbėjimas ir t.t.) paliečiamos nenuosekliai.

16. **Priklausomai nuo mokytojo interpretacijos, bendrosios programos yra
orientyras arba kaustanti kūrybišką mokymąsi struktūra.** Jeigu mokytojas į
bendrąsias programas žiūri kaip į orientyrą, **bendrosios programos gali padėti išskirti
svarbiausius dalykus, kuriuos mokiniai turi išmokti.** Tačiau mokytojas pats
nusprendžia, kaip padėti mokytis, matydamas kiekvieną vaiką individualiai. Tada mokytojai
nejaučia apribojimų, nes pasirenka priemones ir dalyvavimo formas, būdus.

Bendrosios programos yra per plačios žinių plotmėje. Mokytojams ir mokiniams tenka dirbti skubotai. Bendrosios programos yra fragmentiškos, todėl jas įsisavinti naudojama ne natūrali atmintis, kai prisimena, nes dar prireiks, arba kad įdomu, o mechaniškas atkartojimas. Numatyti standartai bendrosiose programose negalioja, kartais vaikai stebina įsisavinimo greičiu ir gyliu. Dirbdamas tik pagal bendrąsias programas, ir interpretuodamas jas kaip privalomą programą, mokytojas darbą atlieka mechaniškai, o vaikas nesusieja mokymosi su praktiniais, gyvenimiškais uždaviniais.(3.5).

17. **Mokytojus alina dvigubas žaidimas.** Kūrybiškas mokymasis legalizuojasi tik "po projektine veikla" ir nesutampa atestacijas atliekančių institucijų deklaruojamomis vertybėmis ir reikalavimais. Mokytojas blaškosi tarp noro mokyti įdomiai ir "išeiti programą"(3.6).

18. **Esama vertinimo sistema nepritaikyta individualumo ir kūrybiškumo dimensijoms užfiksuoti.** Per kompetencijas ugdomi vaikai užduotis supranta plačiau, gali pateikti kelis atsakymų variantus. Tačiau tas nėra vertinama esant senai vertinimo sistemai. Vertinimo sistemoje neįdomu, kad vaikai sugeneruoja kelis atsakymus. Taip pat probleminių vaikų išmokimas matuojamas taip pat, kaip ir visų (3.9).

19. Esama vertinimo sistema neapima asmeninės mokymosi motyvacijos dimensijos. Rezultatas moksleiviams ir mokytojams yra **savęs išbandymas**, jis neatsispindi išoriniuose reikalavimuose. **Įsivertinimas yra svarbi mokymosi dalis.** Vaikai pastebi, kad jie gali būti grįžtamojo ryšio šaltiniu vieni kitiems, tada jie "patys gali suvokti, išsitaisyti klaidas", tokia sistema jiems aiškesnė ir skaidresnė. Svarbu, kad į įsivertinimą rimtai žiūri mokytojai, jie klausia moksleivių nuomonės (3.9).

20. **Neaiškūs ir besiskiriantys auditavimo kriterijai ir/ar auditoriaus interpretacijos sukelia nerimo ir netikėjimo**, kad jie gali padėti patikrinti, ar teisingu keliu eina mokykla (3.6).

21. **Mokytojų išsimokslinimas universitete nepadedą mokytojui lanksčiai reaguoti** į pasikeitusius vaikų poreikius ir pažengusių technologijų aplinkybes. Mokytojas turi įdėti daug savarankiško neapmokamo darbo, tobulinti savo įgūdžius, išdrįsti būti kitokiu, kad galėtų išmokti dirbti inovatyviai (3.7).

Išvados

Apibendrinta mokyklų patirtis rodo, kad ugdymo inovacijų galimybes sudaro ne vien tik mokytojų pastangos, bet ir išorinių partnerių, pačių mokinių, mokyklos administracijos, tėvų, praktikų bei visos švietimo sistemos atvirumas naujovėms bei įsitraukimas į ilgalaikį, kelis metus trunkantį procesą.

Ugdymo inovacija kuriama grupės žmonių, kurie randa bendrą tikslą ir asmeninę prasmę, išmoksta derintis ir spręsti problemas, įtraukdami visus dalyvius. Jie mokosi iš klaidų, tobulina emocinius gebėjimus. Didėjant įsitraukusiųjų inovatyviai mokyti ir mokytis žmonių skaičiui, formuojasi besimokančios organizacijos kultūra. Tokioje kultūroje kiekviena tolesnė ugdymo inovacija lengviau sukuriama ir ilgiau įsitvirtina kaip sisteminis pokytis.

Ugdymo inovacija tiesiog pati neatsitinka, tai yra sąmoningas, mokyklos ir mokytojų pasirinktas kintančių išgyvenimų procesas. Ugdymo inovacija neapsiriboja metodine instrukcija ar kitu inovatyviu produktu, kurį galima įdiegti greitai. Tai – mokyklos vadovybės, mokytojų, mokinių, tėvų vidinių nuostatų virsmo, pasipriešinimo, susidūrimo su nežinia, diskusijų, derinimosi konfliktų ir ieškojimo tęstinis procesas. Per šią turtingą patirtį jo vertė atskleidžiama įsitraukusiems dalyviams. Ugdymo inovacija kaip procesas daugiau ar mažiau tampa mokyklos tradicija ir strateginiu pasirinkimu.

Ugdymo inovacijai rasti neužtenka vien gaunamų žinių ir informacijos. Mokytojai ir mokiniai paliečiami asmeniškai, keičiasi jų santykis ir iš naujo kyla klausimų apie ugdymo tikslus, mokytojo ir mokinio vaidmenis. Vykstant mokymosi įgalinimo procesui per ugdymo inovacijas keičiasi santykiai mokyklos bendruomenėje. Mokytojas tampa pagalbininku mokiniui siekti vidinių tikslų, nes labiau pažįsta jį kaip asmenybę. Mokytojas įgyja vidinę parengtį, kartu prisiima iššūkius ir veikia, sąmoningai suvokdamas sunkumus.

Kuriant ugdymo inovaciją svarbus išorinis partneris, suprantantis skirtingus mokyklos poreikius ir atsižvelgiantis į tai, kokiame naujovių diegimo etape yra mokykla. Partnerio vaidmuo keičiasi nuo idėjos nešėjo ir uždegėjo iki diskusijų ir sprendimų paieškos part-

nerio. Jei išorinis partneris nesupranta ir nereaguoja į mokyklos poreikius ir neatsižvelgia į jos vidinę parengtį – ugdymo inovacijų plėtotė užstringa.

Šiuolaikinėje mokykloje siekiama, kad mokinys mokytųsi keisdamas nuostatas, plėsdamas įgūdžius ir žinias, suprastų ir taikytų juos naujose situacijose, t. y. ugdytų kompetencijas. Sprendžiant iš tyrimo dalyvių patirties, bendrosios programos išsamiai neapima bendrųjų kompetencijų (vidinių tikslų išsikėlimo, pasitikėjimo diskutuojant ir kalbant viešai, kritinio mąstymo ir t. t.), kurių mokyklą baigusiems mokiniams reikia, kad išmoktus įgūdžius taikytų naujose gyvenimiškose situacijose. Bendrosios programos pernelyg fragmentiškos, kad mokytojams taptų tikru orientyru; jose trūksta individualumo ir kūrybiškumo dimensijos. Vertinimo sistema neapima mokinio asmeninės mokymosi motyvacijos dimensijos, vidinės parengties.

Mokytojai jaučia pasiruošimo spragas: nepakankamai išsiugdyti reikiami emociniai gebėjimai besikeičiantiems mokymosi poreikiams atliepti, pavyzdžiui, užmegzti asmenišką kontaktą su mokiniu, suteikti erdvės mokinio mintims, dirbti su grupe. Tada mokytojai užpildyti spragas bando mokydami darbo vietoje iš praktikų, kolegų, savo klaidų. Mokytojui įgalinti reikšmingas vidinio atskaitos taško („vidinio audito“), išlaisvėjimo ir nuolatinio mokymosi palaikymas.

„Kūrybinių partnerysčių“ projektas stimuliuoja pokyčius: vykdant jį numatoma konkreiti projekto pradžia mokykloje, aiškūs tikslai ir kelis mėnesius trunkanti praktika. Dalyviai bando ir mokosi, išsilaisvina eksperimentuoti.

Projekto perėjimas į sisteminius pokyčius apribotas vyraujančios mokytojų nuomonės, kad projektas prieštarauja bendrosioms programoms, aiškių kūrybiškumo ugdymo gairių bendrosiose programose stokos, bendrųjų programų ir atestacijos kriterijų nenuoseklumo.

Kūrybinių partnerysčių projekto ugdymo inovacijų sampratos ir giluminės atvejų analizės rekomendacijos švietimo specialistams

Parengė *Aurimas Pautienius*

TIKSLAS: remiantis apibendrintais tyrimo rezultatais atskleisti inovatyvios ugdymo veiklos ryšį su švietimo dokumentuose (Lietuvos švietimo koncepcija, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, Vidurinio ugdymo bendrosios programos ir kt.) apibrėžtais ugdymo tikslais bei principais ir pateikti rekomendacijas švietimo specialistams, ugdymo inovacijas diegiantiems mokyklose.

Švietimo strateginiai dokumentai ir tyrimo rezultatų inovatyvumas

Švietimo inovacijos ir jų samprata, kad atitiktų ES 2020 strategijos nuostatas, tiesiogiai turi priklausyti nuo kūrybiškumo kaip horizontalios švietimo politikos suvokimo ir diegimo visų lygmenų švietimo įstaigų ir organizacijų veikloje.

Sėkmingas švietimo ugdymo inovacijų diegimas mokyklose priklauso nuo išorinės ir vidinės aplinkos veiksnių. Svarbesni yra vidinės aplinkos veiksniai, kurie kompleksiskai vertybiniu pagrindu papildo kokybiškai dirbančių mokyklų koncepciją ir leidžia tobulinti tokių mokyklų vertinimo modelį bei nacionalinius švietimo teisės aktus.

Kūrybinių partnerysčių projekto ugdymo inovatyvios veiklos raiška mokyklose tiesiogiai siejasi su tokio mokymo diegimo bei bendradarbiavimo procesais ir ugdymo sistemiais iššūkiais bei galimybėmis įgyvendinant 2014–2020 metų Švietimo ilgalaikę strategiją.

Bendriausi nacionaliniai švietimo tikslai suformuluoti Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Nr. IX-1630, 2003-06-17, Žin., 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28; nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d.) ir Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (Žin., 2012-05-30, Nr. 61-3050)“. Apie novatyvumo ir kūrybiškumo visose gyvenimo srityse

didinimą kalbama ir Europos bendradarbiavimo strateginėje programoje „ES 2020“ (2009/C 119/02) bei Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (Nr. XIIP-938).

Mokytojo kūrybiškumo reikalaujama Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategijoje (Žin. 2007, Nr.63-2440), kurioje nustatyta, kokios turi būti švietimo lygmenų funkcijos ugdymo turinio procese. Mokytojų kūrybiškumui pasireikšti leidžia atnaujintos Pradinio ir Pagrindinio ugdymo bendrosios programos (Žin.,2008, Nr.99-384), kurios orientuotos į mokinį, jo dvasines, intelektines ir fizines galias, kompetencijų, būtinų sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą ugdyti. Didžiausio mokytojo kūrybiškumo reikalaujanti sritis – tobulėjantis mokinio pažangos ir pasiekimų vertinimas (Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, 2004, Nr. ISAK-256). Bendrieji ugdymo planai suteikia galimybių mokyklos vadovo bei mokytojų kūrybiškumui atsiskleisti, skatinti ir plėtoti.

2011–2013 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose (Žin., 2011, Nr. 71-3449; Žin.2011, Nr.74-3461) mokyklai suteikiamos tokios galimybės:

Ugdymo turinį formuoti pagal mokyklos tikslus ir konkrečius mokinių ugdymo(si) poreikius; mokykla, įgyvendindama mokyklos ugdymo turinį, dvejus metus savo sprendimu pamokas gali skirstyti ir kitaip, nei nurodyta Bendruosiuose ugdymo planuose.

KŪRYBINGUMO IR ŠVIETIMO INOVACIJŲ SVARBA ŠVIETIMUI AKTUALIUOSE DOKUMENTUOSE

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMAS	„LIETUVA 2030“	LIETUVOS VALSTYBINĖ ŠVIETIMO STRATEGIJA 2013-2022	„ES 2020“
- ugdyti dorą, siekiantį žinių, savarankišką, atsakingą, patriotišką žmogų; - ugdyti šiuolaikinį kultūros ir technologijų lygį atitinkančias kompetencijas	- veikli, solidari, besimokanti visuomenė; - orientacija į kūrybingumo, pilietiškumo, lyderystės ugdymą	15.3.suteikti galimybių mokytojams nuolat tobulinti kvalifikaciją didinant šiuolaikinių technologijų išmanymą, orientuojantis į kūrybiškumo, pilietiškumo, lyderystės, verslumo ugdymą	- švietimo ir mokslo kokybės bei veiksmingumo gerinimas; - novatoriškumo ir kūrybingumo visuose švietimo ir mokymo lygmenyse didinimas

„Kūrybinių partnerysčių“ modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimas

2013-2014m.

TYRIME EMPIRIŠKAI PAGRĮSTA NAUJA UGDYMO INOVACIJŲ SAMPRATA ŠVIETIME

Tyrimo rezultatų naujumas pagrįstas nauja ugdymo inovacijų samprata, paremta mokymosi įgyvendinimo, bendradarbiavimo ir sisteminiiais procesais švietimo valdyme.

Mokymosi įgyvendinimo procesas yra susijęs su mokyklos bendruomenės stiprinimu bei mokytojo vaidmens kaita ir iššūkiais. Kinta santykiai mokyklos bendruomenėje: mokytojas tampa mokinio partneriu; mokytojas ir mokinys atranda vidinę motyvaciją eksperimentuoti; mokytojas vadovaujasi pasidalytą lyderyste, ieško instrumentinės ir administracinės pagalbos.

Aktualizuojamas bendradarbiavimo procesas: į jį įtraukiamos mokyklos bendruomenės suinteresuotosios šalys ir diegiama nuolatinio tobulėjimo kultūra. Mokytojas ir praktikas, kūrybiškai sprenddami problemas, įtraukia visą mokyklos bendruomenę, įskaitant ir tėvus.

Mokymosi diegimo ir bendradarbiavimo procesai priklauso nuo švietimo valdymo naujovių bei ugdymo inovacijų sisteminių problemų sprendimo tobulinant bendrųjų programų reikalavimus, integruojant kūrybiškumą į projektinę veiklą, mokinių įsivertinimą kaip mokymosi proceso dalį, mokyklų vertinimo (auditavimo) neefektyvumą ir tobulinimą, nepakankamą mokytojų rengimo kokybę ir kvalifikacijos tobulinimą universitetuose.

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad vertę kuriančio švietimo inovatyvaus ugdymo proceso organizavimas ir atnaujinimas yra pagrindas švietimo naujovėms diegti pagal visuomenės ir lokalių bendruomenių ekonominius, socialinius bei kultūrinius poreikius. Tyrimo rezultatai aktualiausi atnaujinant bendrojo ugdymo programų reikalavimus per ugdymo naujoves ir kūrybiškumą. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad ugdymo proceso naujovės ir mokyklos bendruomenės aplinkos veiksniai turi būti labiau susiję su švietimo bei mokymosi visą gyvenimą sistemos teisės reikalavimais ir pateikia orientyrus, kaip tobulinti kūrybiškumo kompetencijų ugdymą.

TYRIMAS PAGRINDŽIA NAUJAUSIUS ES ŠVIETIMO PRIORITETUS

Tyrimė ir atvejų analizėje išryškėjusios ugdymo inovacijos tiesiogiai atitinka bendruosiuose švietimo strateginiuose dokumentuose ir nacionaliniuose teisės aktuose identifikuotus tikslus bei uždavinius, kuriuos planuojama įgyvendinti Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje, tačiau stokojama sisteminių priemonių ir operatyvaus pobūdžio metodikų, kaip tai padaryti. Ugdymo inovacijų samprata švietimo strateginiuose dokumentuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose nėra aiškiai detalizuota, o inovatyvios ugdymo veiklos skatinimas švietimo sektoriuje ir mokymosi visą gyvenimą sistemoje šiuo metu nėra aiškus prioritetas ar horizontali politika.

Daugiausiai dėmesio rekomenduojama skirti Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projektui (2014) tobulinti bei atskiros Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo veiksmų planui ar horizontaliai švietimo inovacijų programai ir jų tvariai rodiklių sistemai kurti. Tai patvirtina ES Tarybos 2009 m. gegužės 12 d. išvadas dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“) (2009/C 119/02) 4 strateginį tikslą – stiprinti novatoriškumo ir kūrybiškumo aspektus visuose švietimo ir mokymo lygiuose, t.y. plėtojant novatoriškų įstaigų bendradarbiavimą (remti kūrybiškumą ir novatoriškumą plėtojant konkrečius mokymo ir mokymosi metodus (įskaitant mokytojų kvalifikacijos tobulinimą) bei partnerystės srityse (prioritetiškai plėtoti švietimo, mokymo ir kultūros sektorių partnerystę).

TYRIMAS IŠKELIA INOVACIJŲ STRATEGIJOS POREIKĮ ŠVIETIME IR MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ SISTEMOJE

ES naujausiuose švietimo strateginiuose dokumentuose identifikuojamos sąsajos su pokyčių darbotvarkės tikslais, bet trūksta inovacijų švietime sąvokų detalizavimo ir klasifikavimo, ypač inovacijų ir kūrybiškumo vaidmens formaliajame ir neformaliajame ugdyme. Sistemiškas ugdymo naujovių ir kūrybiškumo aspektų skatinimas galėtų būti siejamas su horizontalios švietimo inovacijų /mokymosi visą gyvenimą strategijos (programos) sukūrimo poreikiu, tam panaudojant ugdymo inovacijų strateginių projektų gerą patirtį, inovatyvios (atviros ugdymo naujovėms) mokyklos koncepcijos kūrimą, ugdymo inovacijų modelių ir metodų tarptautinės gerosios patirties analizę. Daugiausiai dėmesio skiriant integralios ir holistinės mokymosi aplinkos populiarinimui, ugdymo

procesui bei mokinių patyrimo valdymui ir konvergencinio mokymosi stiliaus ypatumams, organizuoti integralų, į problemų sprendimą orientuotą ugdymą. Naujų mokytojų–pedagogų–dėstytojų bendrųjų ir specialiųjų kompetencijų tobulinimas ir motyvavimas būtų prioritetas. Visa tai neatsiejama nuo mokyklos bendruomenės ir ypač tėvų įtraukimo. Išvardytiems pokyčiams įvykti padėtų pasidalytosios lyderystės modelio plėtra mokykloje.

KŪRYBIŠKUMUI BŪTINA APLINKA MOKYKLOSE

Tyrimas skatina sukurti kūrybiškumui būtiną aplinką: palanki aplinka, įsitraukimas į kūrybiškumą kaip vertingą dalyką, rizikos kultūra, atvirumas. Mokyklą tokiu atveju galime suprasti kaip organizaciją, kurioje glaudžiai susiję: aplinka, vertybės, žmonių santykiai, palanki bendradarbiavimo kultūra. Visa tai turi tiesioginę įtaką kūrybiškumo raiškai.

TYRIME AKCENTUOJAMI KŪRYBIŠKUMUI SVARBŪS MOKYKLOS VIDINĖS APLINKOS VEIKSNIAI

Švietimo organizacijos vidinės aplinkos veiksniai, aktualūs mokytojų kūrybiškumo raiškai:

1. Mokiniai – pagrindiniai mokytojo ugdomosios veiklos dalyviai: nevienodi mokinių poreikiai; mokinių pasitenkinimas/nepasitenkinimas ugdymo procesu; mokinių mokymosi rezultatai; mokytojo pasididžiavimo/nusivylimo jausmas; santykiai su mokiniais (klasės/pamokos klimatas).
2. Mokyklos kultūra ir klimatas: santykiai su kolegomis ir administracija; vertybių sistema.
3. Besimokančios organizacijos bruožų raiška: bendradarbiavimas ir dalijimasis patirtimi; rizikos ir nesėkmių tolerancijos lygis; veikianti motyvavimo ir skatinimo sistema.
4. Mokyklos fizinė aplinka: mokyklos ir klasės aplinka; mokyklos tipas.
5. Vadovavimo mokyklai kultūra: vadovavimo stilius ir praktika; vadovo pavyzdys; vadovo ir mokytojo veikla, pagrįsta tvarios lyderystės principais.

Svarbiausias (labai stipraus poveikio) mokytojų kūrybiškumą lemiantis veiksnys yra mokiniai, nes jie yra pagrindiniai ugdomosios veiklos dalyviai ir vertintojai. Taigi mokiniai

yra svarbiausi, todėl svarbu atsižvelgti į jų poreikius (iš santykio, iš apklausų, organizuojant reflektavimo sesijas ir pan.).

MOKYTOJŲ KOMPETENCIJOS KŪRYBIŠKUMO RAIŠKAI

Tyrimas parodė, kad per daug dėmesio skiriama mokinių motyvacijai. Kaip tik daugiau reikėtų dirbti su mokytojais, aktyviau kurti mokyklos kultūrą, kad mokytojai sugebėtų pažadinti ir įdarbinti vaikų motyvaciją, kurią šie turi. Paprastai ji tik nuslopinama netinkamais metodais, kai neatsižvelgiama ir nereaguojama į emocinius poreikius. Tokiam darbui su mokiniais būtinos emocinės mokytojų kompetencijos.

Tyrimo duomenimis, svarbu padėti mokytojams tobulinti kūrybiškumo kompetencijas, nes jos skatina ir mokinių tobulėjimą. Tyrime išryškėja, kad per Kūrybinių partnerysčių projektą mokymasis yra abipusis: mokytojų ir mokinių. Ugdymo inovacijos švietime įmanomos, kai mokosi visi švietimo veikloje dalyvaujantys asmenys (ir švietimo specialistai, diegiantys programas).

Švietimo organizacijos vidinės aplinkos veiksniai gali skatinti mokytojų kūrybiškumo raišką, bet gali jai ir trukdyti. Pagal šį požymį veiksniai skirstomi į dvi grupes:

Mokytojų kūrybiškumo raišką skatinantys veiksniai:

- Nevienodi mokinių poreikiai.
- Mokinių pasitenkinimas ugdymo procesu.
- Mokinių patirta sėkmė.
- Mokytojo pasididžiavimo jausmas.
- Aukšta mokinių mokymosi motyvacija.
- Šilti santykiai su kolegomis ir administracija.
- Aiški ir vieninga vertybių sistema.

- Bendradarbiavimas, dalijimasis patirtimi (geras mokyklos psichologinis klimatas, bendradarbiavimo kultūra).
- Aukštas nesėkmių tolerancijos lygis.
- Veikianti skatinimo ir motyvavimo sistema.
- Aiški mokyklos vizija ir visų dalyvavimas strategijos kūrimo procese.
- Mokyklos aplinka (mokymo priemonių gausa).
- Mokytojas ir vadovas – lyderiai (pagalba, mokymasis komandoje, pasidalytoji lyderystė).

Mokytojų kūrybiškumo raišką trukdantys veiksniai:

- Priešiški santykiai kolektyve, pavydas, apkalbos.
- Bendradarbiavimo kultūros stoka.
- Žemas tolerancijos nesėkmėms lygis.
- Skatinimo ir motyvavimo sistemos neveiksmingumas.
- Neaiški mokyklos ateitis.
- Mokymo priemonių trūkumas.
- Didelis vaikų skaičius klasėje/grupėje.
- Konservatyvus ir autokratiškas vadovavimas mokyklai.
- Biurokratizmas, popierizmas ir kita vertės nekurianti ugdymo proceso veikla.
- Vertinimo baimė.

Mokytojų kūrybiškumo kompetencija – viena svarbiausių kūrybiškumo ugdymo mokykloje sąlygų. Mokytojo kūrybiškos veiklos terpė yra ugdymo procesas. Ugdymo inovacijos skatina ugdymo efektyvumą, todėl svarbi mokytojų kūrybinių inovacijų taikymo savęs įvertinimo sistema. Kūrybinis ugdymas keičia mokytojo požiūrį į ugdymo formas.

Inovatyvaus mokymosi pagrindinė vertė – orientacija į mokymosi procesą, kurio metu kuriamas rezultatas, produktas. Inovatyvi veikla mokymosi erdvės požiūriu pamoką paverčia efektyvia ne tik tradicinėje patalpoje.

Ugdymo procese mokytojų bendradarbiavimas yra pozityvus, jei diegiama bendro problemų sprendimo kultūra.

SĄLYGA KŪRYBIŠKUMUI – NUOLAT TOBULĖJANTI MOKYKLOS BENDRUOMENĖS KULTŪRA

Ugdymo naujovių proceso įgyvendinimas ir kūrybiškumo skatinimas mokyklų bendruomenėse yra tiesiogiai susijęs su mokyklų veiklos tobulinimu: skatinama jos kaita, sudaromos tinkamos sąlygos mokytojų kūrybiškumui pasireikšti ir pašalinami trukdžiai. Tai daugiausia priklauso nuo mokyklos vadovo, kuris kartu su visa mokytojų bendruomene privalo kurti sveiką organizacijos klimatą, teigiamą bendradarbiavimo kultūrą.

Kiekvienoje švietimo organizacijoje reikėtų kurti tolerantišką mokymosi aplinką; pasitikėjimu, pagarba, veikimo laisve ir bendradarbiavimu grįstus bendruomenės santykius; gerinti mokyklos mikroklimatą bendru mokymusi, komandiniu darbu, bendradarbiavimo kultūra, projektų veikla ir dalijimosi patirtimi renginiais; sukurti veiksmingą ir objektyvią mokytojų skatinimo ir motyvavimo sistemą; kuriant ugdymo planą labai konkrečiai numatyti pamokas, kurios vyktų netradicinėse erdvėse ir aplinkose; jos mokytojams leistų pedagoginį procesą daryti įdomesnį, kūrybišką, netradicinį.

Tyrimas netiesiogiai atskleidė mokyklos ugdymo procese pridėtinės vertės nekuriančias veiklas, be kurių mokyklose per kūrybiškumą negali būti diegiamos ugdymo naujovės. Teisinėje švietimo aplinkoje labai griežtai reglamentuojamos veiklos bei taisyklės, neskatinančios kūrybiškumo ir trukdančios darbuotojo gebėjimams atsiskleisti, todėl dažnas žmogiškųjų ir materialinių išteklių švaistymas. Tokiu būdu neskatinami talentai, tvari lyderystė, sprendimai priimami nesitariant su darbuotojais, neatsižvelgiama į darbuotojų turimus gebėjimus, išsakytas mintis, siūlymus, todėl darbuotojai yra pasyvūs ir abejingi organizacijoje vykstantiems pokyčiams. Nuolat priešinamasi naujovėms. Kitos

vertės nekuriančios veiklos: nepakankamos teorinės žinios (netikslingi mokytojų mokymai, nenustatyti mokymosi prioritetai ir poreikis, nekryptingas darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas, nepritaikoma geroji patirtis), neišnaudojamas mokytojų potencialas (mokykloje nėra „mokymo“ ir „mokymosi“ paradigmu kaitos, mažai dialogo mokinys–mokytojas–mokinys, nepaisoma mokymosi visą gyvenimą koncepcijos, trūksta alternatyvių mokymosi metodų).

Kūrybiškos veiklos tvarumo mokykloje prielaida – kūrybinis ugdymas turi būti mokyklos strategijos prioritetas. Inovatyvių ugdymo veiklų plėtra mokykloje priklauso nuo mokyklos vertybių, tikslo ir atvirumo, nuolatinio bendravimo su tėvais ir neformalaus bendravimo, dalijimosi patirtimi.

INOVATYVAUS UGDYMO INTEGRAVIMAS

Tyrime akcentuojama, kad didėja moksleivių ir mokytojų kūrybiškumo ne vien tik per meninę raišką poreikis. Inovatyvaus ugdymo integravimas priklauso nuo išorinės ir vidinės aplinkos veiksnių. Bendrųjų programų reikalavimuose būtina labiau integruoti ugdymo inovacijas. Integruotas ugdymas skatina proceso orientaciją į rezultatą, problemų sprendimą, mokytojų ir praktikų papildomumą, žinių ir įgūdžių naujumą bei aiškumą, mokinių poreikių paisymą.

Bendrieji reikalavimai ugdymo programoms nepakankamai atspindi praktines ugdymo inovacijų kompetencijas, nėra vertinimo sistemos. Apskritai švietimo sistemoje trūksta informacijos apie inovatyvų mokymą ir mokymąsi.

Inovatyvus mokymas yra būdas geriau įgyvendinti nustatytus ugdymo reikalavimus, skatina inovatyvių švietimo produktų kūrimą, netradicinių erdvių, įskaitant kultūros organizacijas, panaudojimą, skatina dalijimąsi patirtimi su kitomis mokyklomis, ugdymo proceso refleksiją, audiovizualinių priemonių naudojimą, komandinį problemų sprendimą, kuris skatina nuolatinę švietimo kaitą, pritaiko procesą prie įvairių mokymosi būdų, iš karto sprendžia problemas.

PRIELAIDOS UGDYMO INOVACIJAS TAIKYTI TOLESNĖJE MOKYKLOS RAIDOJE

Tyrimo etnografinėje studijoje pateikti 5 mokyklų atvejai ir situacijos sudaro prielaidas teigti, kad mokyklų bendruomenės, taikančios ugdymo inovacijas ir įgydamos skirtingų patirčių, evoliucionuoja, „išgyvena“ tam tikrus raidos etapus: 1. Ugdymo naujovės mokyklos bendruomenėje taikomos *ad hoc* (esami vidiniai ribojimai, pavienės mokytojų iniciatyvos). 2. Ugdymo naujovės mokyklų bendruomenėse įgyvendinamos per pavienius projektus, išbandant atskirus modelius, tačiau susiduriama su inovatyvios veiklos tęstinumo vertinimo iššūkiais. 3. Mokyklų bendruomenės sėkmingai taiko apibrėžtus ir išbandytus ugdymo inovacijų modelius, tačiau mokymosi įgyvendinimo procesai stabdomi pernelyg smulkmeniško mokyklų veiklos reglamentavimo. 4. Išbandytas mokyklos bendruomenės ugdymo inovacijų modelis patvirtinamas administracijos, integruojamas į mokyklos veiklos strategiją. Tokiu būdu formuojasi atvira naujovėms mokykla, tačiau susiduriama su mokytojų kompetencijos problemomis, nevienodu vertybių interpretavimu. 5. Mokyklos bendruomenės sėkmingai įgyvendina (integruoja) ugdymo inovacijų modelį bendradarbiaudamos su lokaliomis išorės ir vidaus suinteresuotomis šalimis (plėtojama lokali nuolatinio tobulėjimo sistema, tačiau susiduriama su nacionalinio lygmens prioritetų ir motyvavimo tvariams pokyčiams trūkumu).

„Sistema keisis norima linkme, jei pati mokykla, kiekviena individualiai, o ne tik įsakoma iš viršaus, įsitikinus pritarus vykstančiai kaitai ir įsitrauks į ją kūrybiškai, t.y. laisvai, įvairia-pusiškai ir atsakingai.“

Meilė Lukšienė, 1993 (cituota iš Jungtys, 2000)

Literatūra

Butvilas, T., Zygmantas, J. (2011) An ethnographic case study in educational research. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 27.

Cavanagh, T. (2012) Constructing Ethnographic Relationships. In *Ethnographic Methods in Education* (ed. S. Delamont,) *Ethnographic Methods in Education*, Sage publications Ltd., ISBN: 9781849207324.

Collen A. Human Science Research: An Important Focus for the Next Century // *Humanistic Psychology Towards the XXI Century*, The International Conference. Vilnius, 1997.

Deltuva, A., Godvadas, P., Gurova, T., Čepienė, A. *Bendrujų kompetencijų ugdymo programa*. Vilnius: Vilniaus kooperacijos kolegija. Vilnius, 2008.

Jones, K., Thomson, P. (2008). Policy rhetoric and the renovation of English schooling: the case of Creative Partnerships. *Journal of Education Policy*, 23(6), 715-728.

Jones, S., Hall, C. (2009). Creative partners: arts practice and the potential for pupil voice. *Power and Education*, 1(2), 178-188.

Jones, K. (2009). *Culture and creative learning. A literature review*. London: Creativity, Culture and Education.

Jones, K. (2010). The twentieth century is not yet over: resources for the remaking of educational practice. *Changing English*, 17(1), 13-26.

Galton, M. (2008). Creative Practitioners in schools and classrooms. Final report of the project: The Pedagogy of Creative Practitioners in Schools. Faculty of Education, University of Cambridge.

Giorgi, A. (2006). Concerning variations in the application of the Phenomenological Method. *The Humanist Psychologist*, vol. 34 (4), p. 305-319.

Hall, C., Thomson, P. (2005). Creative tensions. *English in Education*, 39(3), 5-18.

- Hall, C., Thomson, P. (2007). Creative partnerships? Cultural policy and inclusive arts practices in one primary school. *British Educational Research Journal*, 33(3), 315-329.
- Pell, T., Galton, M., Steward, S., Page, C. and Hargreaves, L. (2007) Group work at Key Stage 3: Solving an attitudinal crisis among young adolescents? *Research Papers in Education*, 22 (3): 309-332.
- Thomson, P., Jones, K., & Hall, C. (2009). *Creative whole school change. Final report*. London: Creativity, Culture and Education; Arts Council England. See also www.artsandcreativityresearch.org.uk.
- Thomson, P., Sanders, E. (2009). Creativity and whole school change: an investigation of English headteachers' practices. *Journal of Educational Change*, 11(1), 63-83.

PRIEDAI

I Lentelė. Mokyklų vertinimas pagal duomenų apie kriterijus rašką.

Tyrinėjamos mokyklos	Tyrejas	Kriterijai								Vidurkis
		Bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integracija	BU ir KP integracijos iššūkiai	Refleksijos naudojimas ugdymo procese	Mokinių įgalinimo faktorius	Besikeičiantis mokytojų vaidmuo	Kūrybinių metodų taikymas ir jų tikslingumo supratimas	Administracijos pagalba		
I	P	3	2	2	1	1	2	3	2,0	
II	A	2	1	1	0	0	2	2	1,1	
III	S	1	0	0	0	1	2	1	0,7	
IV	O	1	3	2	1	2	1	1	1,6	
V	J	1	1	1	1	3	3	1	1,6	
VI	T	3	3	2	3	2	2	2	2,4	
VII	S	1	3	3	2	3	3	2	2,4	
VIII	O	3	1	0	2	1	2	1	1,4	

Tyrinėjamos mokyklos	Tyrejas	Kriterijai							
		Bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integracija	BU ir KP integracijos iššūkiai	Refleksijos naudojimas ugdymo procese	Mokinių įgalinimo faktorius	Besikeičiantis mokytojų vaidmuo	Kūrybinių metodų taikymas ir jų tikslingumo supratimas	Administracijos pagalba	Vidurkis
IX	J	1	1	1	2	1	2	1	1,3
X	R	1	1	1	2	1	2	1	1,3
Pokyčių mokyklos									
XI	S	3	1	3	3	3	3	2	2,6
XII	A	3	2	1	1	2	3	2	2,0
XIII	T	1	3	1	3	2	1	3	2,0
XIV	A	2	2	1	2	3	2	2	2,0
XV	T	3	3	2	3	2	2	2	2,4

Tyrinėjamos mokyklos	Tyrejas	Kriterijai									
		Bendrojo ugdymo ir Kūrybinių partnerysčių integracija	BU ir KP integracijos iššūkiai	Refleksijos naudojimas ugdymo procese	Mokinių įgalinimo faktorius	Besikeičiantis mokytojų vaidmuo	Kūrybinių metodų taikymas ir jų tikslingumo supratimas	Administracijos pagalba	Vidurkis		
XVI	R	2	3	3	3	3	2	2	2	2,6	
XVII	P	2	3	1	3	1	2	3	2,1		
XVIII	J	3	3	3	2	3	3	3	2,9		
XIX	R	3	2	2	2	1	3	3	2,3		
XX	A	2	2	3	2	3	3	2	2,4		
Vidurkis		2,05	2,0	1,65	1,9	1,9	2,25	1,95	2,0		

2 Lentelė. Mokyklų vertinimo pagal duomenų apie kriterijus raišką dažniai

Tyrinėjamosios mokyklos	BU ir KP integracija	BU ir KP integracijos iššūkiai	Refleksijos naudoj.	Mok. igalimim.	Kitoks mokyt. vaidmuo	Kūr. metodų taikymas ir supratimas	Admin. pagalba
Yra pakankamai duomenų	3	3	1	1	2	2	1
Yra šiek tiek duomenų	1	1	3	4	2	7	3
Yra užuominų	6	5	4	3	5	1	6
Duomenų nėra	0	1	2	2	1	0	0
Pokyčių mokyklos							
Yra pakankamai duomenų	5	5	4	5	5	5	4
Yra šiek tiek duomenų	4	4	2	4	3	4	6
Yra užuominų	1	1	4	1	2	1	0
Duomenų nėra	0	0	0	0	0	0	0
Bendrai							
Yra pakankamai duomenų	8	8	5	6	7	7	5
Yra šiek tiek duomenų	5	5	5	8	5	11	9
Yra užuominų	7	6	8	4	7	2	6
Duomenų nėra	0	1	2	2	1	0	0

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus
<p>Pamokos tikslas ir prasmė</p>	<p>Žinios siejamos su kasdiene veikla; akcentuojama praktinė žinių nauda</p>	<p>Pasakiusi, kad bus daromas apšilimas, mokytoja skatina mokines pasakyti jo esmę ir naudą.</p>	<p>Įvardijama asmeninė nauda – mokinės taip pat skatinamos pasakyti, kodėl joms tai svarbu.</p>
	<p>Mokytojos pasirengimas ir nuoseklumas</p>	<p>Mokytoja bando įdomiai pristatyti būsimą pamoką. Iš anksto pasirengusi nupasakoja, ką vaikai ras, jei ieškos internete. Temą sieja su buvusia pamoka.</p>	<p>Ruošiantis pamokai ieškota įdomesnių faktų, mokytoja yra gerai pasirengusi.</p>
<p>Mokytojos įrankiai</p>	<p>Mokinių įtraukimas į pamokos vedimą</p>	<p>Dalis pamokos vedimo (apšilimas) perduodama vienai iš mokinių. Tačiau mokytoja visada lieka šalia, aiškina, įtraukia, papildo vedančiosios mokinės veiklą.</p>	<p>Mokytoja suteikia mokiniams galimybę pasirinkti. Mokytoja, sek dama mokinę, jos netaiso, nieko nekeičia, o tiesiog kartais papildo. Atkreipia kitų dėmesį, kad sektų vedančiąją.</p>
	<p>Kintantys (nestatiški) metodai</p>	<p>Pamokoje taikomi keli metodai: mokytoja pasakoja, vaikai pristato paruoštus darbus (prezentacijas), ieško informacijos internete, vyksta diskusija.</p>	<p>Metodų kaitaliojimas išjudina vaikus, juos suaktyvina.</p>
<p>Mokytojos įrankiai</p>	<p>Netradicinės mokymo erdvės pasirinkimas ir darbingos atmosferos joje sukūrimas</p>	<p>Aerobikos pamoka vyksta mokyklos fojė, prie pagrindinio įėjimo. Nedalyvaujantys pamokoje stebėti. Pamokoje dalyvaujantios mokinės, sustojusios priešais mokytoją, jaučiasi patogiai. Mokytoja palaiko akių kontaktą, skatina dialogą, nuolat kreipiasi į dalyvaujančias mokines.</p>	<p>Pamokos dalyvės susitelkusios į procesą, jaučiasi, kad mokinės rodo tai, ką moka.</p>

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus
Mokytojo ir mokinio santykis	Grižtamasis ryšys	Mokiniai vieni kitų pristatymus papildo įdomiais faktais; kartais į pristatymą reaguoja šurmuliu; nebijo suteikti tiek teigiamo, tiek neigiamo grįžtamojo ryšio.	Draugai ir dažniausiai jautriai teikia tiek neigiamą, tiek teigiamą grįžtamąjį ryšį.
	Pagarba ir pagalba	Mokytoja padeda išreikšti mintį, tačiau neužgožia mokinio bei išlaiko lygiavertį santykį.	Jaučiamas pagarbus ir pagalbą mokiniams teikiantis ryšys.
	Saugi aplinka	Mokinys, pristatydamas darbą, susijaudina ir nutyla. Mokytoja ir mokiniai ji ramina, kiti papildoma nutylusį, kol pastarasis nusiramina ir yra pasiruošęs toliau pasakoti.	Tiek mokytoja, tiek mokiniai stebi savijautą, ją įvardija, palaukia, kol bus vėl pasiruošęs tęsti pristatymą.
	Mokytoja stebi besimokančių mokinių santykius ir juos koreguoja	Vykstant darbui poromis, mokytoja komentuoja, kviečia drauge aptarti iškilusius sunkumus. Mokytoja ragina pasiskirstyti darbais, o ne veikti individualiai.	Jaučiamos mokytojos pastangos raginant mokslivius dirbti bendradarbiaujant.
	Vertinimas	Aiškūs ir skaidrūs vertinimo kriterijai	Mokytoja pamokos pradžioje pateikia vertinimo tvarką, primena, kad už aktyvumą mokiniai galės gauti papildomą plusą prie pažymio.

Matematikos pamoka				
Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?	
Pamokos tikslas ir prasmė				
Mokytojos įrankiai	Mokytoja pasiskirstymui grupelėmis turi paruošusi lapelius. Naudoja erdvinės figūras apskaičiuoti plotų, tūrį. Naudoja lanką, kuris vizualus skritulio pavyzdys.	Naudoja įvairias vizualias priemones.	Įvairių ugdymo priemonių naudojimas.	
Atlikus mokslėiviams individualias užduotis, mokytoja prašo, kad mokslėiviai eitų papasakoti kitiems klases draugams, kaip jie darė apskaičiavimus.	Skatino mokinius konsultuotis vieni su kitais - mokyti draugą to, ko išmoko patys.	Įvairių darbo stilių naudojimas.		
Mokytoja prašo kiekvieno mokslėivio apskaičiuoti figūrų plotų, vėliau kviečia visus mokslėivius iš savo figūrų sudėlioti "miestą" ir apskaičiuoti miesto pastatų plotą.	Naudoja savarankiško ir darbo grupėmis užduotis.			
Mokytojo ir mokinio santykis	Mokytoja prie kiekvieno prieina, paklausia, kaip sekasi, kiekvieno prašo pasisakyti.	Mokytoja stengėsi įtraukti ir pakalbinti visus mokslėivius.	Dėmesys skiriamas kiekvienam vaikui.	
Vertinimas	Vertindami pamoką mokslėiviai turėjo pažymėti skalėje, kaip jautėsi ir ko išmoko per pamoką, vėliau tai pakomentuoti.	Mokytoja domisi, kaip mokslėiviai jautėsi ir ko išmoko.	Refleksijos naudojimas.	

Pradinių klasių pamoka			
Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
Pamokos tikslas ir prasmė	Vieną pamoką vedė keturios mokytojos. Bendro tikslo garsiai neįvardijo, tačiau kiekviena prieš pradėdama dirbti papasakojo, kas vyks toliau. Visas pamokos dalis siejo bendra tema.	Pamokos atskiras dalis jungė ta pati tema: mokymas užduoti ir atsakyti į klausimus.	Integruota pamoka.
Mokytojos įrankiai	Pamokos metu vaikai piešė Šv. Velykų margučius miltais, grojo akmenukais.	Naudojamos labai įvairios ugdymo priemonės, įtraukiančios įvairius pojūčius.	Įvairių ugdymo priemonių naudojimas.
Pamoka vedama ne klasėje, o mokyklos dideliame koridoriuje.	Kitokia mokymosi erdvė.	Įvairių erdvių naudojimas.	
Mokytojo ir mokinio santykis	Mokytojos teiraujasi, individualiai paklausia, kaip sekasi, paglosto mokinio galvą. Mokytoja prisipažįsta suklydusi. Paskatina ir pagiria už atliktas užduotis.	Artimas santykis su vaikais.	
Vertinimas	Pamokos gale buvo naudojamas pamokos įvertinimas - vaikų klausta, ar pamoka ne/patiko ir kodėl. Vaikai turėjo savo velykinį margučių pakabinti tam tikroje vietoje pagal tai, kaip jiems ne/patiko pamoka.	Mokytoja domisi, kas ne/patiko pamokoje.	Refleksijos naudojimas.

Angļu kalbos pamoka			
Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
<p>Pamokos tikslas ir prasmė</p>	<p>Pamokos tema - drabužiai. Tikslas - išmokti naujus ir pakartoti jau žinomus žodžius, parašyti keletą sakinių apie mėgstamiausią stilių. Pamokos pradžioje mokytoja užrašė tikslą ant lentos ir plačiau pakomentavo žodžiu. Tikslą mokytoja nusakė anglų ir lietuvių kalbomis.</p>		
<p>Mokytojos įrankiai</p>	<p>Pamokoje dalyvavo kūrėja. Kai mokytoja paprašė vaikų sustoti į ratelį, kūrėja prisijungė ir pasiūlė vaikams apšilimo žaidimą. Pamokai einant į pabaigą, kūrėja dar kartą įsijungė į veiklą, ji pasiūlė vaikams sužaisti žaidimą, kuriame buvo naudojami angliški žodžiai.</p>	<p>Žaidimas reikalauja tam tikros dėmesio koncentracijos, nes jo elementų seka pakankamai sudėtinga, ji jungia įvairius pojūčius ir judesius.</p>	<p>Žaidimo integracija į pamoką.</p>
<p>Mokytoja išdalijo popieriaus lapelius ir paprašė vaikų nupiešti jų mėgstamiausią aprangos stilių ir vėliau jį pakomentuoti, naudojant naujai išmokus žodžius.</p>	<p>Gerina naujos medžiagos įsisavinimą.</p>	<p>Įvairių ugdymo priemonių naudojimas.</p>	

<p>Kartodami jau žinomus drabužių pavadinimus, mokiniai uždavinėjo klausimus vieni kitiems, mokytoja tik stebėjo ir, kai reikėjo, koregavo.</p>	<p>Skatina mokinius įsitraukti į bendrą veiklą, pratina dirbti vienus su kitais.</p>	<p>Įvairių darbo stilių naudojimas.</p>	
<p>Aiškindama naują temą, mokytoja panaudojo skaidres, kuriose buvo parodyti įvairiai apsirengę žmonės ir parašytas stiliaus pavadinimas.</p>	<p>Vaizdinės medžiagos, gerinančios temos supratimą, naudojimas.</p>	<p>Įvairių ugdymo priemonių naudojimas.</p>	
<p>Mokytojo ir mokinio santykis.</p>	<p>Pamokos metu užduodama klausimus, mokytoja kreipėsi asmeniškai į kiekvieną vaiką, skatino pasisakyti, gyvė už kiekvieną gerą atsakymą.</p>	<p>Mokytoja stengėsi visus vaikus įtraukti į temos aptarimą.</p>	<p>Vaikų įtraukimas į pamokos procesą.</p>
<p>Klasėje yra vaikų su specialiaisiais poreikiais. Mokytoja, matydama, kad vaikas nesupranta, prieina ir asmeniškai paaiškina užduoti lietuviškai.</p>	<p>Skiria dėmesį sunkiai besimokantiems vaikams.</p>	<p>Darbas su problemniais vaikais.</p>	
<p>Mokytoja, aiškindama naują žodį, suklydo, neteisingai ištarė. Ji atsiprašė vaikų ir pati iš savęs pasijukė.</p>	<p>Atvirai pripažino savo klaidą, paaiškino jos esmę.</p>	<p>Santykis lygiavertis, atviras.</p>	

<p>Vertinimas</p>	<p>Pamokos pabaigoje kūrėja padarė trumpą refleksiją, prašydama vaikų apibūdinti, kaip jie vertina pamoką. Ji prašė apibūdinti panaudoti išmoktus drabužių pavadinimus, pvz., man ši pamoka buvo kaip vilnonė suknelė.</p>	<p>Refleksijos ir pamokos temos integravimas.</p>	<p>Naudoja refleksiją skatinantį metodą.</p>
<p>Geografijos pamoka</p>			
<p>Inovatyvaus ugdymo elementai</p>			
<p>Pamokos tikslas ir prasmė.</p>	<p>Pamokos tema - Afrikos žemynas (kartojimas). Vaikai, remdamiesi savo įgytomis žiniomis ir mokytojos paruošta informacija, turės pasakyti po keleta sakinių apie Afrikos gamtą, klimatą ir gyventojus.</p>		
<p>Mokytojos įrankiai.</p>	<p>Pamokoje dalyvauja kūrėja. Pamokos pradžioje ji su vaikais žaidžia apšilimo žaidimą „lietus“.</p>	<p>Žaidimas paruošė vaikus aktyviam darbui.</p>	<p>Žaidimo integravimas į pamoką.</p>
<p>Namų užduotis - surasti namuose koki nors daiktą, susijusi su Afrika, ir jį pristatyti pamokoje. Pvz., vienas mokinyas atsinėš kakavos dežutę ir papasakojo apie kakavos pupelių auginimą ir jų naudojimą įvairiose pramonės srityse.</p>	<p>Aktyvių mokymosi metodu naudojimas skatina vaikų motyvaciją mokytis.</p>	<p>Įvairių mokymosi metodų naudojimas.</p>	

<p>Pasakodama apie Afrikos klimata, mokytoja parodė vaikams augalą, vadinamą „dykumos rože“, ir atliko „eksperimentą“ - pamerkė ją į vandenį ir parodė efektą. Taip pat pamokoje buvo naudojami ir kiti daiktai.</p>	<p>Įvairių susijusių su pamokos tema, daiktų naudojimas.</p>	<p>Įvairių ugdymo priemonių naudojimas.</p>	
<p>Mokytojo ir mokinio santykis.</p>	<p>Mokytoja pagyrė vaikus už gerai atliktus namų darbus, kiekvienam ką nors pasakydama, pvz.: „Tavo žirafos yra nuostabios. Šaunuolis, gerai pasidarbavai“.</p>	<p>Visų aktyvaizdoje mokytoja pakomentavo vaikų atliktus namų darbus ir jų autorius pagyrė.</p>	<p>Vaikų pasiekimų pastebėjimas.</p>
<p>Vertinimas.</p>	<p>Vertinimui mokytoja panaudojo „savęs vertinimo lapelius“, kuriuose vaikai turėjo pažymėti, kaip jie vertina savo dalyvavimą pamokoje, savo žinias ir savo jausmus.</p>	<p>Skatina vaikus reflektuoti, analizuoti savo pasiekimus.</p>	<p>Naujos vertinimo sistemos taikymas.</p>
<p>Lietuvių kalbos pamoka</p>	<p>Pavyzdžiai</p>	<p>Kritinio ugdymo momento apibūdinimas.</p>	<p>Kuo šis momentas inovatyvus?</p>
<p>Pamokos tikslas ir prasmė.</p>	<p>Pamokos tema - „Pasaulis gražus ir įvairus“. Tikslas - paskatinti vaikus mąstyti apie gyvenimo vertybes.</p>		
<p>Mokytojos įrankiai.</p>	<p>Mokytoja su vaikais žaidžia apšilimo žaidimėli.</p>		<p>Žaidimo ir integravimas į pamoką.</p>

<p>Vaikai, susisikirstę poromis, turi apžiūrėti mokyklos erdvę ir surasti tris ženklus: viena pora - ženklą, rodantį, kad dabar yra pavasaris, kita - kad Lietuva yra valstybė ir t.t.</p>	<p>Integruoja į pamoką aktyvų mokymąsi įvairiose erdvėse. Mokyklos erdvių tyrinėjimas.</p>	<p>Įvairių mokymosi metodų naudojimas.</p>	
<p>„Blic turnyras“ - vaikai, dirbdami poromis, turi peržiūrėti turimus klausimus (mokytoja išdalijo lapelius su klausimais), išsirinkti tris, kuriuos norėtų užduoti kitiems vaikams, bet su sąlyga, kad jie žino tikslų atsakymą ir galės pakomentuoti atsakymą gautą iš savo draugų.</p>	<p>Skatina vaikų bendradarbiavimą.</p>	<p>Įvairių mokymosi metodų naudojimas.</p>	
<p>Mokytojo ir mokinio santykis.</p>	<p>Mokytoja palankiai, kartais su humoru, reaguoja į vaikų pasisakymus.</p>	<p>Pasisakymus komentuoja palankiai, su humoru, nevertina. Stengiasi palaikyti šiltą atmosferą.</p>	<p>Saugi erdvė.</p>
<p>Visų akiivaizdoje skatinančiai reaguoja į sunkiai besimokančio ir turinčio elgesio problemų vaiko pasisakymus.</p>	<p>Pastebi sunkiai besimokančio vaiko pasiekimus. Apeliuoja į kitus vaikus, kviesdama juos prisijungti.</p>	<p>Vaikų pasiekimų pastebėjimas.</p>	

<p>Mokytoja atvirai kalba apie savo jausmus ir skatina vaikus išsakyti tai, ką jie jaučia.</p>	<p>Atviras, palaikantis, skatinantis atsiverti santykis.</p>	<p>Saugi erdvė.</p>	
<p>Pastabas dėl elgesio išsako atvirai, bet nežeminančiai.</p>	<p>Už kiekvieną teisingą atsakymą pora gauna tašką, už papildomą atsakymą - pusė taško. Užduoties pabaigoje vaikai gali įvertinti savo žinių lygį pagal gautų taškų skaičių.</p>	<p>Atviras, lygiavertis santykis. Vaikai vertina savo ir savo klasės draugų atsakymus.</p>	<p>Naujos vertinimo sistemos taikymas.</p>
<p>Mokytoja išdalyja lapelius ir paprašo parašyti po sakinį, kuris siejamas su pamokos tema. Vėliau ant lentos mokytoja nupiešia veidelius, vaizduojančius skirtingas emocijas, ir prašo vaikų priklijuoti lapelius prie jų būsenas atitinkančių veidelių.</p>	<p>Skatina vaikus dar kartą permąstyti tai, kas buvo daryta pamokoje, įvertinti savo emocinę būseną.</p>	<p>Naudoja reflektuoti skatinančius metodus.</p>	

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
<p>Pamokos tikslas ir prasmė</p>	<p>Plėsti mokinių žinias kartu ugdant jų bendrąsias/asmenines kompetencijas, tokias kaip argumentacija, sklandus prisistatymas, kūrybinis mąstymas, drąsus savo požiūrio reiškimas ir kt.</p>	<p>1. Dėstant istorijos temą apie bajorus ir valstiečius Lietuvoje, panaudoti teatro elementai - pateikta užduotis suvaidinti bajorų ir valstiečių santykius scenoje. Taip ne tik pateikiamos istorijos mokslo žinios, bet kartu ugdoma mokinių iškalba ir drąsa vaidinti ant scenos po trumpo pasiruošimo. 2. Pateikiant informaciją apie Štrauso muziką, kartu mokoma ir valso šokio elementų. Taip be muzikos istorijos žinių mokoma ir elgesio element bei išraiškos. 3. Mokant sakinio dalių, duodama užduotis iš tam tikro skaičiaus daiktavardžių, būdvardžių ir veiksmažodžių sukurti poemą ir ją pristatyti vaidinant. Taip žinios sujungiamos su vaidybos bei raiškaus kalbėjimo įgūdžiais</p>	<p>Teorinių žinių destymo derinimas su mokinių asmeninių kompetencijų ugdymu ir galimybių kūrybiškai išreikšti gaunamą informaciją suteikimu; mokinių skatinimas kalbėti apie mokomą temą ne tradiciškai (ne tiesiog atsakinėjant į klausimus raštu ar žodžiu), o temą interpretuojant ir išreiškiant ją kūrybiškai.</p>
<p>Ugdyti mokinių kūrybiškumą, gebėjimą pažvelgti į iškeltą problemą plačiau.</p>	<p>Mokytoja skatina įsigilinti į aptariamą teorinę problemą, įsijausti į jos veikėjus. Iš turimų negausių priemonių mokiniai turi sukurti šventinius rūbus, scenos dekoracijas ir kt.</p>	<p>Mokomos teorijos susiejimas su kasdieniu gyvenimu; teorijos pateikimas per gyvenimišką problemą, kurią reikia išspręsti netradiciniais būdais.</p>	

<p>Mokytojos įrankiai.</p>	<p>Teorinės problemos pristatymas ir skatinimas savarankiškai ją išspręsti.</p>	<p>Mokiniai turi grupelėmis perskaityti jiems skirtą temą iš vadovėlio ir tapti jos ekspertais. Temą mokiniai turi išanalizuoti ir perteikti kitiems, kaip jos žinovai. Mokytoja kartu pabrėžia, kad ji galės būti patarėja: jei kiltų neaiškumų pristatant temą kitiems, bus galima stabtelėti ir kreiptis pagalbos į patarėja.</p>	<p>Mokiniam suteikiama galimybė mokyti vieniems kitus. Parodoma, kad kiekvienas gali tapti kurios nors temos ekspertu ir išmokyti jos kitus. Mokytoja tampa patarėja ir pats mokinys sprendžia, kiek jis gali atlikti vienas pats, o kada gali kreiptis pagalbos į patarėja.</p>
<p>Komandinio darbo skatinimas.</p>	<p>Mokiniam atsisitofjus skirstytis į grupes, jie mokytojos perskirstomi, taip pagreitinant procesą ir kartu sudarant įvaresnes, ne tik iš draugų sudarytas grupes.</p>	<p>Mokytoja, nieko neaiškindama, pagreitina susiskirstymą grupelėmis. Ji nebijo mokinių paliesti ir nuvesti į kitą grupę. Skatinamas darbas grupėmis su mažiau pažįstamais klases draugais.</p>	
<p>Refleksija.</p>	<p>Pamokos pabaigoje mokinių prašoma įvertinti pamokos eigą, įgytas žinias.</p>	<p>Aiškinamasi, kas mokiniams priimtina ar nepriimtina pamokos metu. Taip pat mokiniai skatinami patys įsivardyti, kas jiems sekasi geriau, o kur reikia dar ugdyti save.</p>	
<p>Mokytojo ir mokinio santykis.</p>	<p>Grįžtamasis ryšys</p>	<p>Mokytoja aiškina mokiniams užduotis, skatina kuogiliau analizuoti temą, atvirai ir neįtikėtai pasako, jeigu kas nors neįgijamai reagavo į užduotį.</p>	<p>Atviras ir pagarbus „čia ir dabar“ reagavimas į tai, kas vyksta pamokoje.</p>

<p>Saugi erdvė.</p>	<p>Mokytoja - asmuo, užduodantis užduoti, paaiškinantis, į ką atkreipti dėmesį ją atliekant, ir grįžtamojo ryšio apie tai, kas buvo padaryta teisingai, teikėja. Mokiniai - autonomiškai dalyviai, drąsiai naudojantys klasės erdvę ir duotąs mokymo priemones, dirbantys komandomis tam, kad būtų atlikta mokytojos duota užduotis.</p>	<p>Mokytoja daugiau pasakoja, ką mato mokymosi procese, o ne kontroliuoja mokymosi procesą. Skatinamas jausis laisvai ir susikoncentruoti ties kuriamu galutiniu tikslu, o ne klasės drausme.</p>	
<p>Įtraukiami visi vaikai</p>	<p>Visi mokiniai paskirstomi į grupėles, kuriose kiekvienas turi savo vaidmenį. Taip pat sustatomi poromis mokytis šokti valsą bei kurti poemas.</p>	<p>Pamokos veiklos organizuojamos taip, kad būtų daug dinamikos ir visi mokiniai būtų įtraukti. Tam, kad užduotys būtų įgyvendintos, visi turi įsitraukti, taip pat prašoma visų išsakyti savo nuomonę, kaip sekėsi pamokoje.</p>	
<p>Mokiniai turi galimybę parodyti savo gebėjimus.</p>	<p>Mokiniai grupelėse turi sukurti jiems skirtos istorijos pamokos temos scenarijų. Taip pat turi pasiruošti ir jį suvaidinti, taip pristatydami temą kitiems klasės draugams. Vaidina visi mokiniai scenoje, visiems stebint.</p>	<p>Sudaroma galimybė visiems mokiniams išreikšti aptariamą pamokos temą kūrybiškai, matant kitiems mokiniams. Naudojama scenos erdvė.</p>	

<p>Pastebi mokinių pasiekimus.</p>	<p>Pamokos pabaigoje pasakoma, kas buvo gerai atlika užduoties metu. Mokytoja akcentuoja gerą spalvų derinimą, formų pasirinkimą ir pan.</p>	<p>Pabaigoje įvardijama, ko išmokta, užtvirtinamos gautos žinios kartu naudojant pagyrimą.</p>	
<p>Vertinimas.</p>	<p>Kokybinis pamokos vertinimas - duodamas grįžtamasis ryšys apie tai, kas išmokta, nurodoma tolimesnė kryptis.</p>	<p>Po pamokos klasės viduryje pastatoma kėdė - į ją gali sėsti bet kuris norintysis. Atsisėdęs mokinys turi galimybę papasakoti, kaip jam sekėsi dalyvauti pamokoje ir pateikti savo pasiūlymus. Po visų mokinių pasisakymų atsisotojo mokytoja ir, akcentuodama, ko pamokoje buvo išmokta, pastebėjo, kad mokiniai atrodo draugesni, kalbesni. Taip pat palinkėjo toliau stengtis būti draugiškais vieni kitiems.</p>	<p>Ir mokiniai, ir mokytoja dalijasi savo pastebėjimais apie pamokos procesą. Vieni kitiems išsako pastabas, pagiria. Viskas vyksta teigiamai. Nurodoma kuria linkme judėti - tiek mokytojamas, tiek mokiniams.</p>
<p>El. nuorodos į filmuotą pamokų medžiagą:</p>		<p>https://www.youtube.com/watch?v=uYRd8bStkRQ https://www.youtube.com/watch?v=1aH_wTgx3E8 https://www.youtube.com/watch?v=Bn4QYvUQb44M https://www.youtube.com/watch?v=Ru8AW-HGoJ0 https://www.youtube.com/watch?v=WLq28QyNn6g</p>	

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
Pamokos tikslas ir prasmė.	Suplanuota ir apgalvota įžanga	Kiekvienas vaikas, prieš įeidamas į klasę, išgirdo žinią, kas jo laukia pamokoje.	Neįprasta žinia, dėmesys kiekvienam.
Veikla pristatyta iš anksto; primenama prieš pat pradėdant.	Vaikai apie užsiėmimą sužino iš laiško. Užsiėmimas vyksta teatre. Susitikimo su trimis veikėjais metu primenamas veiklos tikslas - surasti Pelenės kurpatę.	Neįprasti būdai pristatyti veiklą.	
Įvardijama susiejant su pasakos veikėjais.	Pamokos tikslas įvardijamas, ji siejant su pasakų veikėjais.	Pamokos sąsaja su pasaka kelia smalsumą.	
Mokytuoju įrankiai.	Metaforiškas įėjimas į klasę	Įėjimas pro duris simbolizuoja „įėjimą“ į knygą per jos puslapius (ant durų kabo juostos su žodžiais).	Neįprastas būdas įžengti į klasę.
Įtraukiami visi vaikai (ir tėvai).	Prieš įžengdamas į klasę, kiekvienas vaikas (ir tėvelis) turi atlikti užduotį. Pasisveikinimo dainelė skirta pasisveikinti su kiekvienu pamokos dalyviu. Vaikams ne tik leidžiama, bet jie netgi skatinami susipažinti su atnešta užduotimi, reaguoti, apibūdinti, spėlioti, perskaityti.	Sužadinamas ne tik mokinių, bet ir tėvų smalsumas. Dainelė skirta pasveikinti kiekvieną pamokos dalyvį asmeniškai. Vaikai gauna laiko susipažinti su užduotimi asmeniškai, nepaisant to, kad kiems tenka laukti. Nesijaučia spaudimo. Laisvas judėjimas atliekant skaitymo užduotį.	

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
<p>Kitos/ų klasės/ių dalyvavimas.</p>	<p>Kitos klasės mokiniai į pamoką ateina su istorija ir užduotimis. Visi mokiniai eina į kitą klasę ir ten kartu atlieka užduotis. Veikloje dalyvauja trys klasės. Kiekviena klasė atlieka tam tikras užduotis vis kitoje erdvėje rotacijos principu.</p>	<p>Per vieną užsiėmimą pabendravo su keliomis klasėmis.</p>	
<p>Labai daug įvairių užduočių su įvairiomis priemonėmis, garso diapazonu, įvairiose erdvėse.</p>	<p>Naudojama gausybė įvairių priemonių (pvz.: pakabinami klausimai, lapai, lipnūs lapeliai, užrašų knygutės, žiūronai, prožektoriai, vokai, dideli lapai, „kurpaitė“ ir kt.) Judama per kelias erdves su užduotimis (įvairios klasės, mokyklos kiemas, aikštė, biblioteka, teatro erdvės ir t.t.). Užduočių įvairovė (užduotys naudojant įvairių garso diapazoną, pvz., linki vienas kitam sėkmės pradėdami labai tyliai, baigdami garsiai; užduoties atsakymą pasako mokytojai į ausį; Užduotys pasitelkiant erdves: skaito rūšyje tamsoje, rašo būdvardžius ant didelių lapų, perteikia emociją ant scenos). Individualus darbas derinamas su grupiniu, pvz., klausimų galvojimas vieni kitiems; laiko vaizdavimas kūnu; savęs piešimas; vaidmenų traukimas ir pan.</p>	<p>Priemonių ir užduočių įvairovė, gausa. Judama įvairiomis erdvėmis.</p>	

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
Pasielkiama įprasta erdvė.	Vaikai skatinami fiksuoti žodžius, kuriuos mato aplinkui.	Pasielkiama įprasta aplinka.	
Aiškumas, kas vyksta; primenamas tikslas.	Prieš kiekvieną veiklą aiškiai pasakoma, ką reikės daryti, kas visų laukia. Veiklos metu teiraujamas, koks yra galutinis tikslas, mokytoja papildo vaikų atsakymus.	Aiškinama daug kartu, kantriai, jeigu reikia, ir individualiai.	
Įsipareigojimas dalyvauti.	Prieš užsiėmimą vaikai žaismingai įsipareigoja atlikti užduotis, būti geri, klausyti.	Neįprastas sprendimas įtraukti asmeninį įsipareigojimą	
Refleksiją skatinantys metodai.	Vaikai, susėdę ratu prisiminė, ką darė, kas geriausiai sekėsi. Kad kalbėtų po vieną, kalbantysis turėjo žaislą. Refleksija piešiant (kiek sužinojo, kaip patiko draugai, kiek girdėjo mokytojos aiškinių).	Sklandus aptarimas su pirmokais. Refleksijos metodų įvairumas.	
Mokytojo ir mokinio santykis.	Pagarbus, paslaugus santykis.	Mokytoja kantriai kiekvienam vaikui paaiškina, ką reikia daryti, pasitiksina, ar vaikas jau pasiruošęs. Pamiršusi mokinį, atsiprašo.	Individualus dėmesys.
Skatinami tarpusavio santykiai.	Vaikai „dienos be patyčių“ proga skatinami apsikabinti. Keičiantis užduočiai, jie skatinami būti poroje su kitu vaiku, negu ankstesnėje užduotyje.	Skiriamas dėmesys santykiams.	

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
Žaismingas, paslaugus santykis.	Mokytojas, žaismingai įsijausdamas į veikėją, padeda, paaiškina. Mokytoja pateikia pavyzdžių, kaip galima perteikti emociją, apibūdinti daiktą.	Žaismingumas derinamas su pagalba.	
Pastebi mokinių savijautą.	Mokytoja greitai atkreipė dėmesį į tai, kad vaikams gali būti sunku aptarti dideliame būryje, todėl visi vaikai susėdo refleksijai savo klasėse.	Reaguoja į savijautą.	
Pastebi mokinių potencialą.	Diskutuoja su vaikais, klausia jų, klauso. Skatina galvoti klausimus vieni kitiems, užduoda klausimus, laukia atsakymų, reaguoja.	Glaudus ir pagarbus santykis.	
Reaguoja į vaiko emocijas.	Vaikui apsisvertus, eina guosti.	Reaguoja į individualią savijautą.	
Vertinimas.	Plojimai.	Dėkodami arba atlikę užduotį, vieni kitiems ploja.	Visi skiria dėmesį vienam.
Medalio įteikimas.	Vaikai vienas kitą apdovanojo medaliu, ant jo užrašę, už ką dėkoja.	Neįprasta priemonė.	
Mokiniui yra galimybė pa(s)rodyti savo rezultatus	Parenkę trumpą pristatymą to, ką veikė per užsiėmimą. Nupiešti piešiniai buvo parodyti vieni kitiems ir pasigirdo mintis suorganizuoti parodėlę.	Dalijimasis rezultatais su kitais. Inovatyvus pasirodė požiūris, kad nereikia nieko ypatingo, norint suorganizuoti parodėlę.	

5 PAMOKŲ INOVATYVŪS MOMENTAI

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
<p>Pamokos tikslas ir prasmė</p>	<p>Integruota lietuvių kalbos ir muzikos pamoka, nes abejuose pamokose yra tema „Lietuvių liaudies dainos“.</p>	<p>Viena tema aptariama iš abiejų pamokų perspektyvų.</p>	<p>Mokomųjų dalykų integracija.</p>
	<p>Ugdyti socialinius įgūdžius: mokyti prisistatyti auditorijai, drąsiai elgtis prieš ją.</p>	<p>Konkrečiai paaiškinama mokiniams, kaip reikia prisistatyti, tada praktikuojasi mokiniai.</p>	<p>Didelis dėmesys bendrosioms kompetencijoms bendrajame ugdyme.</p>
	<p>Mokiniai analizuoja verbalinį ir neverbalinį elgesį, stengiamasi suprasti, kaip tai veikia kitus, koki išpūdi palieka.</p>	<p>Lietuvių kalbos pamokoje nagrinėjama verbalinė ir neverbalinė kalba.</p>	
<p>Mokytojos irankiai</p>	<p>Buvo duotos įvairios užduotys: iš pradžių kūrėjas, norėdamas motyvuoti, sudominti mokinius, rodė mokinių darbus iš kito projekto. Vėliau mokiniai ėjo podiumu, paskui vaidino.</p>	<p>Užduoties keitimas ir įvairios veiklos mokinius suaktyvina, sudomina, nustebina.</p>	<p>Kintančios, nestatiškos užduotys.</p>
	<p>Visa pamoka vyksta naujoje erdvėje (ne klasėje), kur yra scena, nėra standartinis suolų. Mokiniai kartu su mokytojais ir kūrėju pritaikė aplinką savo reikmėms.</p>	<p>Kitoje nei įprasta aplinkoje mokiniai jaučiasi kitaip, tai juos aktyvina, neleidžia nuobodžiauti, skatina elgtis kitaip nei klasėje.</p>	<p>Netradicinės aplinkos naudojimas.</p>

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
	Pamokos pradžioje vyko emocinis mokinių nutiekimas: skambėjo lietuvių liaudies dainos, o mokiniai turėjo atspėti iš kurio regiono jos yra.	Mokiniai nutiekiami pamokai, o netiesiogiai einama prie užduočių.	Dėmesys skiriamas mokinių motyvavimui.
	Pasisveikina trindami rankas ir plodami. Stovi eilėje, mimika, judesiais atsako į pateiktus klausimus.	Vyksla emocinis nusiteikimas pamokai.	Pamokoje sukuriamas netipiška situacija – vaidinama karalystė – padeda laisviau jaustis.
	Kol mokiniai vaikšto podiumu, ant scenos sėdi mokytojos – karalienė ir princesė, karalius – agentas, ir tyrėja (taip pat įtraukiama).	Perkelimas į kitą erdvę, netradicinės aplinkos pakeitimas į pasakišką padeda mokiniams įsijausti į naujus vaidmenis ir taip laisviau, drąsiau elgtis.	Visų esančiųjų įtraukimas, vaidmens paskyrimas, visus daro lygius. Visi įtraukiami į aktyvią veiklą.
	Atėjusi stebėti pamokos tyrėja taip pat įtraukiama į veiklas, turi savo vaidmenį.	Visi taip pat turi dalyvauti, nėra išskirtinių – tai suteikia laisvumo ir lygiavertiškumo jausmą.	
	Nors mokiniai tyli, kai klausiami visi, mokytoja kreipiasi į tuos, kurie dar nekalbėjo, ir prašo išsakyti savo nuomonę, leisdama suprasti, kad visi pamokoje turi dalyvauti, kalbėti.	Skatinama nuostata, kad visi dalyvauja pamokoje, visų nuomonė svarbi.	

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
	Mokiniai suvaidino savo dalį ir nuėjo sėstis. Kūrėjui pastebėjus, kad reikia po vaidinimo nusilenkti publikai, mokiniai tą iškart padarė.	Klaidos iš karto taisomos, gera praktika – įgyvendinama.	Iškart suteikiamas grįžtamasis ryšys.
	Visą pamoką mokiniai dirbo grupelėmis per visas užduotis. Vertinimas grupei skiriamas vienodas už jų veiklą.	Skatina komandiškumą, aktyvumą.	Dirbama komandoje visos pamokos metu, komandiškai prišiniama atsakomybė už įvertinimą.
	Visos pamokos metu renkami balai, atskirai skiriami kiekvienai komandai, tačiau matomi visiems.	Mokinių aktyvumą bandoma skatinti noru nugalėti kitas komandas.	Bandoma motyvuoti konkurencingumu – laimi daugiausiai taškų surinkusi komanda.
	Mokiniai stebi save klasės draugų filmuotoje medžiagoje ir analizuoja verbalinę ir neverbalinę kalbą.	Stebėdami save ir draugus mokiniai bando įvardinti, kada koks elgesys tinkamas, kaip galima geriau tai atlikti.	Mokymasis naujais metodais – mokymasis „per save“.
Mokytojos ir mokinio santykis	Mokytojos pasisako, kaip jos jautėsi, ką naujo sužinojo, tada – mokiniai.	Kūrėjas ir mokytojos pirmieji parodo pavyzdį, jei mokiniai pradžioje nediršta imtis veiklos.	Kūrėjas ir mokytojos lygūs mokiniams.

Inovatyvaus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
	<p>Refleksijos metu buvo klausama labai nedrašios mergaitės, kaip ji jautėsi, tačiau ji nedrįso kalbėti. Mokytojai ir kūrėjai ją kalbino padėdami įvairiais klausimais, tačiau mergaitė pradėjo verksti, nes nedrįso kalbėti ir jautė šokių toki spaudimą. Kūrėjai ir mokytojai labai pagyrė kelis jos pasisakymus, progresuojanti aktyvumą ir drąsą.</p>	<p>Mokytojos ir kūrėjas moka reaguoti jautrioje situacijoje, nepalieka jos neišspręstos.</p>	<p>Reagavimas į jautrius dalykus „čia ir dabar“.</p>
	<p>Mokiniai žiūri filmuotą medžiagą, analizuoja gerai ir negerai atliktus dalykus. Kūrėjas, kaip televizijos, filmų srities profesionalas, duoda įvairių patarimų, papildymų.</p>	<p>Žiniomis ir įvairove pamoką papildantis kūrėjo dalyvavimas skatina mokinius diskutuoti, domėtis.</p>	<p>Kūrėjas, kaip savo srities profesionalas, konsultuojantis mokinius.</p>
<p>Vertinimas</p>	<p>Balnas pamokoje susideda iš kelių dalių: už namų darbų, už medžiagos kartojimą, už užduoties atlikimą (modernus ir originalus dainos pritaikymas). Papildomai mokiniai skatinami kalbėti tarminiškai ir aktyviai dalyvauti – kaupiamas balnas. Vienas dalis vertina mokytojos, kitas – bendraklasiai.</p>	<p>Balnas yra iš atskirų dalių, vertina tiek mokytojai, tiek bendraklasiai, mokiniai skatinami papildomai aktyviai dalyvauti ir akcentuoti pamokos tematiką. tematiką</p>	<p>Yra galimybė įvertinimą gauti už įvairias užduotis. Įvertinimą skiria ir mokytojos, ir patys mokiniai.</p>

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kuo šis momentas inovatyvus?
	Konkrečiai refleksijoje naudojo 5 pirštų metodą: kas svarbu, kas patiko, ką įsiminsiu, kas nesvarbu, kas nepatiko.	Mokiniai skatinami reflektuoti ir teigiamus, ir neigiamus dalykus, ir tai jie daro. Kūrėjas ir mokytojos užduoda gilius, kartais ir nepatogius, tačiau svarbius, dalykus išvardinti skatinančius klausimus.	Gilus refleksijos panaudojimas
	Vienas grupės atstovas, pasitelkdamas neverbalią kalbą, stengiasi pavaizduoti visos grupės nuomonę apie pamoką (prieš tai visi buvo susitarę, kaip tai daryti).	Refleksija – pristatymas gestais, mimika, kūno judesiais.	Refleksija naudojama nauja forma – neverbaliu kalba.

Interviu ir fokus grupių klausimai

Kiekvienas tyrėjas galėjo užduoti papildomus klausimus ir žymėtis pastabas.

PERSONALO FOKUS GRUPĖ (II-FP) Įprasto ir naujo ugdymo proceso integravimo patirtis.

Klausimai
Kaip santykis su kūrėju padeda ir kaip trukdo įgyvendinti bendrąsias programas? Papasakokite konkretų pavyzdį.
Koks kuriasi santykis su kūrėju, kai vyksta auditas, egzaminai, programų įgyvendinimas? Kaip santykis su praktiku keičia suvokimą apie auditą, egzaminus ir t.t.
Kas padeda ir trukdo planuoti bei organizuoti inovatyvią ugdymo(si) veiklą, kai yra vadovybės ir tarpusavio palaikymas, kai jo nėra? Kokius išgyvenimus sunkiausia atlaikyti? Kas padeda juos atlaikyti? Su kuo tenka susitaikyti?
Kokios vaikų ir mokytojų reakcijos į auditą, egzaminus, programų įgyvendinimą? Kada jos suintensyvėja? Kaip kintančių emocijų fone planuoti ir organizuoti inovatyvią veiklą?
Kaip Bendrosios programos leidžia/trukdo dirbti kūrybiškai?
Kokie įvykiai atrodė kaip iššūkis ir kas atsitiko po to?
Koks poveikis inovatyviuose mokymosi būduose jums yra patrauklus? Kurį smagu matyti?
Kas kertasi su įprastu ugdymo procesu?
Kaip jūs patobulėjote per dalyvavimą veiklose?
Kaip iš bendravimo su tėvais galima apibūdinti tėvų reagavimą į Bendrąsias programas, egzaminus? Kuo jie iš šių dalykų domisi? Kaip tai veikia mokytojus?
Koks jų priešinimosi elgesys? Ką jis reiškia mokytojų manymu.

Klausimai
Kaip tėvai reaguoja į inovatyvius mokymo būdus? Papasakokite konkrečių tėvėlių reakcijas.
Kas iš kūrybinių partnerysčių veiklos buvo integruota į Bendrąsias Programas, kas bandyta, kas pavyko, kas nepavyko?
Kas Bendrosiose Programose nesutampa/sutampa su ketinimu įtraukti mokinius į reflekyvias veiklas?
Kokie didžiausi iššūkiai vykdant Bendrąsias Programas ir išlaikant norą vykdyti kūrybinių partnerysčių veiklas?
Kas iš Bendrųjų Programų padeda įgalinti mokinius veikti, kas stabdo nuo veikimo?
Kaip Bendrosios Programos padeda/trukdo dirbti su problemineis vaikais, jau turint patirties įtraukiant juos į kūrybinių partnerysčių veiklas?
Kaip auditas, egzaminai, programų įgyvendinimas padeda save analizuoti, daryti naudingas išvalgas?
Kas sustiprina/susilpnina motyvaciją dalyvauti projektuose?
Kaip pavyksta atpažinti konkrečius, su kasdienybe susijusius ar su galima profesija susijusius įgūdžius organizuojant inovatyvią ugdymo veiklą?

MOKYTOJO INTERVIU (II-IM). Pokalbis apie reikšmingiausią ugdymo priemonę. Pokalbis vyksta mokytojui atsinešus dokumentus apie N ugdymo priemonę.

Klausimai
Kokias jūs naudojate ugdymo priemones? Pasirinkite jums reikšmingiausią ugdymo priemonę. Duokite pavyzdžių konkrečiuose aprašymuose, paveikslėliuose. Papasakokite apie šį pavyzdį.
Kaip/Ar praktikų buvimas skatina ieškoti tiek naujo turinio, tiek ugdymo priemonių formų?
Kokios ugdymo priemonės įtraukia mokinius ir mokytojus? Kas yra tokio šioje ugdymo priemonėje, kad ji įtraukia mokinius? Kas ypatingo ugdymo priemonės turinyje? Kas ypatingo ugdymo priemonės formoje? Kaip tai, jūsų manymu, veikia?
Kokios ugdymo priemonės skatina/stabdo mokytojų ir kūrėjų tarpusavio darną? Kiek bendradarbiaavote su kūrėju rengdami šią priemonę ir dalyvaudami joje?
Kas inovatyviose ugdymo priemonėse keičia mane kaip mokytoją, kaip asmenį?
Kas inovatyviose ugdymo priemonėse keičia požiūrį į mokinius?
Kokie naudojamų ugdymo priemonių formos elementai padeda/trukdo naudoti įtraukiančius metodus plėtoti įdomią veiklą ir pristatyti rezultatus kitiems?
Kaip tėvai reaguoja į ugdymo priemonių turinį, formą. Į ką reaguoja entuziastingai, į ką atsargiai? Kaip mokytojus veikia tėvų dalyvavimas ir reagavimas? Pasidalinkite konkrečiais atvejais.
Ar reflektuojate pati ar su kolegomis, su mokiniais apie darbą, mokymą? Papasakokite plačiau, kaip tai atrodo.
Kokios naudojamos ugdymo priemonės yra dokumentuojamos kaip idėjos, metodai?

MOKYTOJO INTERVIU (III-IM) Kūrybiškumo kompetencija savyje ir mokiniuose.

Klausimai
<p><i>Galima įžanga į klausimą: dalyvaudajant projekte, prireikė koreguoti programas, derintis su kitais mokytojais. Kai kada tai buvo sunku ir reikalavo daug laiko.</i></p> <p>Kas padėtų išlaikyti tokį bendradarbiavimą ir mokymo stilių? Kas padėjo dabar, o kas trukdė?</p>
<p><i>Galima įžanga į klausimą: dabar jau turite inovatyvaus mokymo patirtį, išbandėte ir metodus, ir glaudesnio tarpusavio bendradarbiavimo atvejus.</i> Kas ugdymo procese (egzaminų standartai, auditai, reikalavimai įgyventinti planus) trukdo tokią veiklą vykdyti nuolatos? Kurios ugdymo proceso dalys ar kontekstas sudaro palankias sąlygas inovatyviam ugdymui?</p>
<p>Kaip dalyvavimo motyvai (laisvas pasirinkimas, patirta sėkmė, patraukli veikla, mokyklos misijos įgyvendinimas, noras tobulėti, inercija) palaiko mokinių ir mokytojų iniciatyvą. Duokite pavyzdžių, ką darote, kai reikia naujų jėgų iniciatyvai įgyvendinti.</p>
<p>Ką galite daugiau, kai mokote neįprastai?</p>
<p>Kas (iš ugdymo priemonių turinio, formos) sustiprina/susilpnina norą dalyvauti projektuose?</p>
<p>Kas (naudojamos ugdymo priemonės turinys ir forma) skatina refleksiją, savianalizę?</p>
<p>Kokios naudojamos ugdymo priemonės turinys ir forma įgalina mokinius veikti?</p>
<p>Kas padeda įtraukti probleminius mokinius? (iš to, ką darote pats)</p>
<p>Ar reflektuojate pati ar su kolegomis, su mokiniais apie darbą, mokymą? Kokį tai turi poveikį?</p>
<p>Ką mokiniai pasakytų apie jus, kai sudalyvauja inovatyvioje veikloje? Kaip mokiniai reaguoja po inovatyvios veiklos į jus? Kas tame nauja, veikia palaikančiai, kas neramina?</p>

KŪRĖJO INTERVIU (I-İK). Įsitraukimas į mokyklos darbą.

Klausimai
Kas padeda keisti mokytojų skepsį ir abejones pasitikėjimo link? Kokios ugdymo priemonių formos ir turinys konkrečiai padeda keisti mokytojų skepsį ir abejones pasitikėjimo link? Papasakokite apie savo ugdymo priemonę.
Dėl kokių ugdymo priemonių įgyvendinimo reikia vadovybės palaikymo?
Kokios organizacinės problemos stabdo ugdymo priemonių įgyvendinimą? Kaip jas sprendžiate?
Iš tos patirties, kurią turite/turėjote dirbant su šia mokykla, kas padėtų išlaikyti tokį mokymo(si) būdą ateityje? Ko reikia?
Ar galite įvardinti, kas ugdymo procese trukdo inovatyvią veiklą vykdyti nuolatos? <i>(iš to, ką pats pastebite ir iš pokalbių su mokytojais, administracija, galbūt girdit jų baimes ir pan.)</i>

PERSONALO FOKUS GRUPĖ (III-FP). Kas yra pasiekimai ir kaip jie vertinami?

Klausimai
Kaip mokiniai pasikeitė pradėję bendrauti su praktikais, ar nesikeičia?
Kaip vertinate tuos pasiekimus ir kaip dėl to jaučiatės?
Kaip mokinių įsitraukimas keičia/nekeičia jų pasiekimus? (konkretūs pavyzdžiai apie konkrečius mokinius)
Kaip tėvai vertina mokinių pasiekimus? Kokie jų įspūdžiai apie vaikų dalyvavimą inovatyviose veiklose?
Kaip įdomi veikla su iššūkiu veikia mokinių pasiekimus. Pateikite konkrečius pavyzdžius su konkrečiais mokiniais.
Kaip mokinių įtraukimas, reflektavimo metodų taikymas keičia/nekeičia mokinių pasiekimus? Pateikite konkrečius pavyzdžius su konkrečiais mokiniais.
Kokie pasiekimai įgyvendinti, kai jūs galėjote laisvai rinktis? Kokie pasiekimai įkvėpė dėl rezultatų, sėkmės? Kokie pasiekimai dėl noro tobulėti? Ką pasiekėte, kai darėte tai, kas jums smagu, gera? Ką tokiu būdu pasiekti rezultatai jums reiškia?
Koks pasiekimas jums yra vertingas rezultatas?
Ko pasiekia mokiniai projekto pabaigoje? Ką laikote mokinių pasiekimu? Kaip siūlote jį įvertinti?
Kaip sprendžiate dilemą, kad reikia įvertinti pažymiu ir kurti saugumo erdvę, nevertinant, skatinant atsiverti mokymosi procese. Pateikite konkrečius pavyzdžius su konkrečiais mokiniais.
<i>Galima įžanga į klausimą: dabar jau turite inovatyvaus mokymo patirtį, išbandėte ir metodų ir glaudesnio tarpusavio bendradarbiavimo atvejus . Kas ugdymo procese (egzaminų standartai, auditai, reikalavimai įgyventinti planus) trukdo tokią veiklą vykdyti nuolatos? Kurios ugdymo proceso dalys ar kontekstas sudaro palankias sąlygas inovatyviam ugdymui?</i>

Galima įžanga į klausimą: Dalyvaujant projekte prireikė koreguoti programas, derintis su kitais mokytojais. Kaip kada tai buvo sunku ir reikalavo daug laiko. Kas padėtų išlaikyti tokį bendradarbiavimą ir mokymo stilių? Kas padėjo dabar, o kas trukdė?

MOKINIŲ FOKUS GRUPĖ (II-FM): Įsitraukimas į veiklas.

Klausimai
Kas padeda/trukdo mokytis bendrosiose pamokose? Kaip tu/tavo klasė pasikeitė, kai pradėjote bendrauti su kūrėju? Kas tau patinka ar nepatinka? Ar niekas nesikeičia?
Kada būna įdomu dalyvauti veiklose? Kada pats sugalvojai, ką nors nuveikti veiklose? Ar buvo, kad nenorėjai dalyvauti, kaip tą nenorą apibūdintum, nupieštum, parodytum kaip kūno skulptūrą?
Ką tau sako mokytojai, kai nenori įsitraukti į veiklą/ ką nors daryti?
Į kokias veiklas jums norisi ir lengva įsijungti?
Ką tėvai sako jums, kai pasakojate, ką naujoviškai darėte mokykloje?
Mokiniam: kaip tu gali ko nors pasiekti, kai dalyvauji veikloje ir kai stebi, kai dalyvauja kiti?
Ką jūsų mokytojai daro neįprasto per veiklas? Ką jums reiškia, kad mokytojai kviečia kitaip mokytis?
Mokiniam: nupieškite save ir mokytoją (projekto pradžioje).

MOKINIŲ FOKUS GRUPĖ (III-IFM): Kas yra pasiekimai ir rezultatas? Į grupę vaikai atsineša savo rezultatus (n) parodyti tyrėjui.

Klausimai
Klausiname, kaip jums pavyko pasiekti tai, ką sukūrėte?
Ką tau reiškia tavo rezultatas? Kaip tada galvoji apie save? Kaip tavo rezultatus mato kiti ir kaip tai tau patinka?
Kaip manote, kas besimokant kitaip, neiprastai suteikia džiaugsmo, pasitenkinimą?
Ką galite daugiau, kai mokotės neiprastai?
Kaip mokosi per kūrybinių partnerysčių veiklas tie, kurie paprastai nemėgsta mokytis?
Kai dalyvaujate įdomioje veikloje, kas keičiasi/nesikeičia jūsų bendravime su mokytoju?
Kada mokytojas tau yra pagalbininkas? Kada mokytojas tave varžo? Kaip manai, ar mokytojas ir kūrėjai draugauja? Kas mokytojams sunku, kai mokotės neiprastai? Kas juos pradžiugina?
Jūs turėjote užsiėmimų su kūrėjais (vardas), buvot, vykdėt veiklas su jais, kaip manot, kas pasikeitė tavyje? Ar niekas nepasikeitė? Kaip tu darydavai prieš susipažindamas su praktiku, ir kaip po to?
Mokiniam: nupieškite save ir mokytoją (projekto pabaigoje).

DOKUMENTŲ ANALIZĖS KRYPTYS

Dokumentas yra rašytinė vaizdinė, ar garsinė medžiaga, kurią tyrėjas gauna iš tyrimo dalyvių arba pats aktyviai dokumentuoja (pastebi, užfiksuoja, paprašo info, paprašo pavyzdžių ir pan.)

1 Lentelė DUOMENŲ ANALIZĖS KRYPTYS

Dokumentų analizės kryptys
Kokie dokumentai (projekto dalyvių transformuotos ugdymo programos ir ugdymo planai; pamokų bei renginių planai ir scenarijai; kūrybiško mokymo(si) procesas ir rezultatai (užduočių sprendimai, mokinių kūriniai, renginiai ir kt.) iliustruoja kintančių išgyvenimų procesą? Kas juose matosi, jeigu turim chronologiskus dokumentus? Kas rodo įsitraukimą/neįsitraukimą? Koks įvykis buvo posūkio tašku nuo skepsio pasitikėjimo link? Kokie jausmai susiję su projekto pradžia, eiga, pabaiga?
Kokie dokumentai iliustruoja, kad keičiasi mokymo būdas? Kokie dokumentai iliustruoja didėjančius iššūkius? Kas nuotraukose atskleidžia požiūrį į mokinius? Kas dokumentuose rodo mokytojų pasitikėjimą savimi, leidimą sau ieškoti, rizikuoti?
Kokiuose dokumentuose atsispindi tėvų dalyvavimas. Kas matyti juose? Kokiuose dokumentuose potencialiai galėtų būti tėvų dalyvavimas, bet jo nėra.
Kokiuose dokumentuose atsispindi įtraukiantys, reflektuoti skatinantys, inovatyvūs ugdymo(si) metodai? Kaip refleksija yra naudojama mokymosi procese, kurie matyti iš dokumentų? Kaip veiklos rezultatai parodomi, diskutuojami su kolegomis? Kas dokumentuose rodo lygiavertį, pagarbų, atvirą mokinių, mokytojų ir vadovybės santykį? Kaip pamokose, renginiuose atsispindi aktyvios, su savarankiškumo elementu, neįprastos, keliančios teigiamas emocijas, bendradarbiauti skatinančios veiklos? Kaip dokumentuose matosi tikslo ir rezultato siekimas? Kokie dokumentai rodo apie veiklos saugumą mokymuisi, kiek jo yra, kiek ne? Kiek veiklos atspindi mokinių poreikį mokytis be patyčių, nebūti nuolat vertinamu?

Dokumentų analizės kryptys

Kokie dokumentai iliustruoja bendrojo ugdymo ir kūrybinių partnerystės integraciją arba integracijos nebuvimą? Kokie dokumentai rodo veiklų analizavimą, kas juose analizuojama? Kokie dokumentai (nuotraukos) atspindi pasididžiavimo, pasitenkinimo, džiaugsmo jausmus pasiekus veiklų rezultatus? Kokie dokumentai atspindi mokinių „mes patys galime“ nusiteikimą? Kokie dokumentai rodo probleminių mokinių įtraukimą, problemų sprendimo pastangas? Kokie dokumentai atspindi pėdsaką vietos bendruomenėje? Kokios veiklos yra dokumentuojamos, kokios ne (dokumentų apibendrinimui)?

Kaip dokumentai iliustruoja dalyvavimo projektuose motyvus (paraiškoje, pamokų planuose, apžvalgose, refleksijose – jei tokie yra)?

Kokia yra sudaryta galimybė demonstruoti vaikų darbus (kaip atrodo *stendas/sienos ar tiesiog kažkokia vieta, kur demonstruojami vaikų/mokytojų darbai ar pan.: išpuoselėtas/apeistas, patrauklus/nuobodus*)?

PAMOKOS STEBĖJIMAS. Kritinių ugdymo momentų išskyrimas ir aprašymas

Tikslas. Aptikti kritinius ugdymo momentus pamokoje.

Kritinio ugdymo momento apibrėžimas. Kritinis ugdymo momentas vyksta tarp mokytojo ir mokinių, arba tarp mokinių, apima bent vieną ugdymo inovacijos kategoriją ir atvejo analizėje išryškėjusias temas.

Užduotis. Apibūdinti kritinį ugdymo momentą, nusakant konkrečius veiksmus (arba ne veikimą) ir pasisakymus (tylos pauzes). Atsakyti į klausimą: kas šiame momente yra inovatyvus?

1 Lentelė PAMOKOS STEBĖJIMO LENTELĖ

Inovatyvus ugdymo elementai	Pavyzdžiai	Kritinio ugdymo momento apibūdinimas	Kas šiame momente inovatyvu?
Pamokos tikslas ir prasmė			
Mokytojo ir mokinio santykis			
Mokytojos įrankiai			
Vertinimas			